

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

(आ.व. २०७५/०७६-२०७७/०७८)

त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. २, रुकुम (पश्चिम)

(साविक रुघा गा.वि.स. वडा नं. २ देखि ५)

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीमा संलग्न संस्थाहरु

आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग

नेपाल सरकार
वन तथा वातावरण मन्त्रालय
पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना
काठमाडौं, नेपाल

ASHA Adaptation for
Smallholders in
Hilly Areas

तथा

International Fund for Agricultural Development (IFAD)

कृषि विकासको लागि अन्तराष्ट्रिय कोष

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रकृत्यामा सहजीकरण गर्ने संस्था

रूपान्तरण नेपाल

पो.ब.नं. ७३४५, काठमाडौं

फोन नं. ०१-४१५४९४९

त्रिबेणी गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
सिमुतु, खारानेटा रुकुम (पश्चिम)

प.स.: २०७५/०७६

च.नं.:

मिति: २०७५/१२/१३

शुभकामना

औद्योगिकीकरण, वन विनाश, अव्यवस्थित शहरीकरण, सवारी साधनको बढ्दो प्रयोग, हरितगृह ग्याँसहरूको अत्याधिक उत्सर्जन आदि जस्ता विभिन्न मानवीय क्रियाकलापहरूको कारणले गर्दा अहिले पृथ्वीको तापक्रम बढ्दै गएको कुरा प्रमाणित भैसकेको छ। जलवायु परिवर्तनको असरबाट संसारका धनी-गरिब, विकसित-अविकसित सबै मुलुक र त्यहाँका बासिन्दाहरू प्रभावित हुन्छन्। नेपालका अन्य भू-भागमा जस्तै यस गाउँपालिकामा पनि दिन प्रति दिन तापक्रम र वर्षाको प्रकृति तथा प्रवृत्तिमा फरक परेको कुरा सबैले महशुस गरिरहेका छन्। समयमा पानी नपर्ने, गर्मी बढ्ने, पानीको मुलहरू सुक्ने, बाढी/पहिरो, मिचाहा प्रजाती, कृषि तथा पशुपंक्षीमा रोग जस्ता प्रकोपहरू हरेक वर्ष बढ्दै गईरहेका छन्। यसले गर्दा जीविकोपार्जनको लागि चाहिने श्रोत तथा पूर्वाधारहरूमा समेत नकारात्मक प्रभावहरू देखिन थालिसकेका छन्।

यसै सन्दर्भमा यस गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने समुदायलाई जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सचेतना अभिवृद्धि गर्ने र जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समुदाय र घरधुरीहरूको अनुकूलित क्षमताको विकास गर्न गाउँपालिकामा रहेका सबै सरोकारवाला, जलवायु परिवर्तनले प्रभावित घरधुरीहरूको प्रत्यक्ष सहभागितामा यस गाउँपालिकाका वडा नं. २, ५ र ७ मा मा सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार भई कार्यान्वयन प्रक्रियामा रहेको जानकारी पाउँदा अति नै खुसी भएको छ। यि सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाहरूको तयारी प्रक्रियामा आर्थिक सहयोग गर्ने वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गतको पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना, कार्ययोजना निर्माण प्रक्रियामा सहजीकरण गरी सहयोग गर्ने रुपान्तरण नेपाल र यस प्रक्रियामा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपले संलग्न सबै व्यक्ति तथा संघ संस्थाहरूलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहान्छु।

अन्त्यमा, यस गाउँपालिकामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाहरू तयार भई कार्यान्वयन प्रक्रियामा रहेकोमा सम्पूर्ण बासिन्दाहरूलाई बधाई ज्ञापन गर्दै सफल कार्यान्वयनको अग्रिम शुभकामना प्रकट गर्दै यि कार्ययोजनाहरू कार्यान्वयनको लागि आवश्यक सहयोगका लागि गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय सदैब तत्पर रहने जानकारी गराउँछु।

भक्कु प्रसाद घर्तीमगर

भारतीय
अध्यक्ष

त्रिबेणी गाउँपालिका
२ नं. वडा कार्यालय
रुकुम (पश्चिम)
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

प.सं.: २०७९/०७६

च.नं.:

मिति: २०७२/०९/०३

विषय : सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको सन्दर्भमा

औद्योगिकीकरण, वन विनाश, अव्यवस्थित शहरीकरण, सवारी साधनको बढ्दो प्रयोग, हरितगृह ग्याँसहरूको अत्याधिक उत्सर्जन आदि जस्ता विभिन्न मानवीय क्रियाकलापहरूको कारणले गर्दा अहिले पृथ्वीको तापक्रम बढ्दै गएको कुरा प्रमाणित भैसकेको छ। जलवायु परिवर्तनको असरबाट संसारका धनी-गरिव, विकसित-अविकसित सबै मुलुक र त्यहाँका बासिन्दाहरू प्रभावित हुन्छन्। नेपालका अन्य भू-भागमा जस्तै यस वडामा पनि दिन प्रति दिन तापक्रम र वर्षाको प्रकृति तथा प्रवृत्तिमा फरक परेको कुरा सबैले महशुस गरिरहेका छन्। समयमा पानी नपर्ने, गर्मी बढ्ने, पानीको मुलहरू सुक्ने, बाढी/पहिरो आउने, हिमपात नहुने जस्ता प्रकोपहरू हरेक वर्ष बढ्दै गर्दैरहेका छन्। यसले गर्दा जीविकोपार्जनको लागि चाहिने श्रोत तथा पूर्वाधारहरूमा समेत नकारात्मक प्रभावहरू देखिन थालिसकेका छन्।

यसै सन्दर्भमा यस वडामा बसोबास गर्ने समुदायलाई जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सचेतना अभिवृद्धि गर्ने र जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समुदाय र घरधुरीहरूको अनुकूलित क्षमताको विकास गर्न वडामा रहेका सबै सरोकारवाला, जलवायु परिवर्तनले प्रभावित घरधुरीहरूको प्रत्यक्ष सहभागितामा यस अनुकूलन कार्ययोजना निर्माण गरिएको छ। यस कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पछि प्रभावित घरधुरी र समुदायका अनुकूलन क्षमता विकास गर्न सहयोग पुग्नेछ।

यस त्रिबेणी गाउँपालिका वडा नं. २ को सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा आर्थिक सहयोग गर्ने वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तरगतको पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना, कार्ययोजना निर्माण प्रक्रियामा सहजीकरण गरी सहयोग गर्ने रुपान्तरण नेपाल र यस प्रक्रियामा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपले संलग्न सबै व्यक्ति तथा संघ संस्थाहरूलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहान्छौं।

साथै बृहत कार्ययोजनाको कार्यान्वयन कुनै एउटा संस्थाको एकल प्रयासबाट संभव नभएकाले यसको कार्यान्वयन प्रक्रियामा समेत सबै सरोकारवाला सहयोगी निकाय, संघ संस्थाहरूको सहयोग तथा सहकार्यको अपेक्षा गर्दछौं।

शोभाराम बोहरा

शोभाराम बोहरा
वडा अध्यक्ष

संक्षिप्त शब्दावलीहरू

संक्षिप्त रूप (नेपालीमा)	संक्षिप्त रूप (अंग्रेजीमा)	विस्तृत रूप (नेपालीमा)	विस्तृत रूप (अंग्रेजीमा)
	ASHA	पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना	Adaptation for Smallholders in Hilly Areas
	IFAD आइफाइड	कृषि विकासको निम्ती अन्तराष्ट्रिय कोष	International Fund for Agriculture Development
सा.व.	CF	सामुदायिक वन	Community Forest
सा.व.उ.स.	CFUG	सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह	Community Forest User Group
जि.स.स.	DCC	जिल्ला समन्वय समिति	District Coordination Committee
	GIS	भौगोलिक सूचना प्रणाली	Geographic Information System
गा.वि.स.	VDC	गाउँ विकास समिति	Village Development Committee
गा.पा.		गाउँपालिका	Rural Municipality
न. पा.		नगरपालिका	Municipality
लापा	LAPA	स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना	Local Adaptation Plans for Action
नापा	NAPA	राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम	National Adaptation Programme of Action
	LGCDP	स्थानीय सु-शासन तथा समुदाय विकास कार्यक्रम	Local Governance and Community Development Programme
स. ग्रा. ले .	PRA	सहभागितामूलक ग्रामिण लेखाजोखा	Participatory Rural Appraisal
लैससास	GESI	लैंगिक समानता तथा समाजिक समावेशकिरण	Gender Equality and Social Inclusion

शब्दावलीहरू:

1. Weather (मौसम):

पृथ्वीको वायुमण्डलमा हरेक दिन परिवर्तन भई रहने तापक्रम, वर्षा, वायुको चाप, आद्रता आदिको अवस्थालाई मौसम भनिन्छ। यो प्रत्येक दिन, हप्ता र महिनामा परिवर्तन भईरहन्छ।

2. Climate (जलवायु वा हावापानी):

लामो अवधिको (करिब ३० वर्ष) मौसमको सरदर अवस्थालाई जलवायु भनिन्छ। सामान्यतया जलवायु स्थान, ऋतु विशेष अनुसार स्थिर रहन्छ। यसका सूचकहरू (Parameters) मौसमको जस्तै हुन्।

3. Climate Change (जलवायु परिवर्तन):

लामो समयको अन्तराल एवं दीर्घकालिन अवधिमा जलवायुका विभिन्न तत्वहरूमा भएको औसत परिवर्तनलाई जलवायु परिवर्तन भनिन्छ। पृथ्वीको सन्तुलन खल्वलिने गरी हजारौं वर्ष देखि मानवले महशुस गर्दै भोग्दै र बुझ्दै आएको जलवायुमा हुने फरक तथा बदलावलाई नै जलवायु परिवर्तन भनिन्छ।

4. GHGs (हरित गृह ग्याँस):

Green House Gases-GHGs (हरितगृह ग्याँसहरू): वायुमण्डलमा विश्वव्यापी रूपमा तापक्रम उष्णीकरण र जलवायु परिवर्तनको लागि जिम्मेवार रहेका ग्याँसहरूलाई हरितगृह ग्याँस भनिन्छ। क्योटो अभिसन्धि १९९७ को अनुसूची १ अनुसार हरितगृह ग्याँस अन्तर्गत कार्बनडाईअक्साईड (CO_2), मिथेन (CH_4), नाईट्रस अक्साईड (N_2O), हाईड्रोफ्लोरो कार्बन (HFC), परफ्लोरो कार्बन (Perfloro Carbons (PFC), सल्फर हेक्जाफ्लोराईड (Sulphur Hexafluoride (SF_6)) गरी ६ किसिमका ग्याँसहरू पर्दछन्। कतारको दोहामा सम्पन्न COP ले नाइट्रोजन ट्राईफ्लोराईड (NF_3) लाई थप गरेकोले हरितगृह ग्याँसको संख्या ७ पुगेको छ।

5. UNFCCC (जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारूप महासन्धि):

United Nations Framework Convention on Climate Change (जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारूप महासन्धि): सन् १९९२ मा ब्राजिलको रियो दि जेनेरियामा भएको पृथ्वी सम्मेलनबाट स्थापना भएको संयन्त्र हो। विश्वका विभिन्न राष्ट्रहरूले विश्वमा जलवायु परिवर्तन भइरहेको महशुस गरेर त्यसलाई सम्बोधन गर्न यो महासन्धि पारित गरिएको हो। यसलाई १९९६ देशहरूले अनुमोदन (Ratify) गरेका छन् भने सन् १९९४ देखि यो कार्यान्वयनमा आईरहेको छ। यस महासन्धिको मुख्य उद्देश्य वायुमण्डलमा रहेका हरितगृह ग्याँसहरूलाई प्रतिवद्धता अनुसारको मात्रामा निश्चित समयभित्र स्थिर राख्नु रहेको छ।

6. COP (पक्षधर राष्ट्रहरूको सम्मेलन):

Conference of Parties: पक्ष (सदस्य) राष्ट्रहरूको सम्मेलन भन्नाले UNFCCC का पक्ष देशहरूको सम्मेलनलाई जनाउँछ। यो UNFCCC को सबैभन्दा शक्तिशाली निकाय हो र यो सम्मेलन प्रत्येक वर्षको अन्ततिर नोभेम्बर डिसेम्बर महिनाहरूमा हुने गर्दछ।

सन् १९९७ मा जापानको क्योटोमा भएको COP 3, सन् २००७ मा इन्डोनेसियाको बालीमा भएको COP 13, सन् २००९ मा डेन्मार्कको कोपेन्हेगनमा भएको COP 15 र फ्रान्सको पेरिसमा सन् २०१५ मा भएको COP 21 सम्मेलनहरू विशेष चर्चामा र महत्वपूर्ण रहे। सन् २०१६ को डिसेम्बरमा पोल्याण्डमा COP 24 अर्थात चौबिसौं सम्मेलन सम्पन्न भयो जसमा पेरिस सम्झौता सम्बन्धि महत्वपूर्ण निर्णयहरू भएका छन्।

7. IPCC (जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि अन्तरसरकारी समूह):

Intergovernmental Panel on Climate Change: जलवायु परिवर्तनको क्षेत्रमा कार्यरत वैज्ञानिकहरूको अन्तराष्ट्रिय संयन्त्र हो । संसारका विभिन्न राष्ट्रहरूबाट प्रतिनिधित्व हुने गरी स्वयम्सेवीको रूपमा हजारौं वैज्ञानिकहरू यसमा आवद्ध छन् । यो सन् १९८८ मा स्थापित अन्तरदेशीय समूह अर्थात अन्तरसरकारी नियोग हो जसले मानव श्रृजित जलवायु परिवर्तनका असरहरूबारे मूल्याङ्कन गर्दछ । यसले सन् २००७ मा नोबेल पुरस्कार समेत पाएको थियो । यस Panel बाट प्रकाशित प्रतिवेदन नै आधिकारिक मानिन्छ । यस्तै अति कम विकसित देशहरूले पनि राष्ट्रिय संचार प्रतिवेदन (National Communication Report) प्रकाशित गर्दछन् । नेपालले हालसम्म दोश्रो प्रतिवेदन प्रकाशित गरि सकेको छ ।

8. Adaptation (अनुकूलन):

जलवायु परिवर्तनका विद्यमान र सम्भावित असरहरूसँग जुध्न गरिने उपायहरू नै अनुकूलन हो । जस्तो गर्मी ठाँउहरूमा घरमा बढी र ठूला भ्यालहरू बनाउनु, बाढी आउँछ भनेर घरको जग अग्लो बनाउनु । यो परिवर्तित वातावरणमा आफ्नो अस्तित्वलाई निरन्तरता दिन गरिने प्रक्रिया हो । मानव सन्दर्भमा अनुकूलन अन्तर्गत परिवर्तित वातावरणमा अनुकूलित हुन सकिने क्रियाकलापहरू पर्दछन् ।

9. Mitigation (न्यूनीकरण):

हरितगृह ग्यास उत्सर्जनमा कटौति गरी वा वायुमण्डलमा भएको अधिक कार्बनलाई अवशोषण सञ्चित क्षमतामा अभिवृद्धि गराई वायुमण्डलमा थप हरितगृह ग्यास थुप्रन रोक्ने कार्यहरूलाई नै उत्सर्जन न्यूनीकरण भन्ने गरिन्छ ।

10. NAPA (राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम):

National Adaptation Programme of Action (राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम): सन् २००१ मा मोरोक्कोको माराकेस शहरमा आयोजना गरिएको पक्षधर राष्ट्रहरूको सातौं सम्मेलन (COP 7) मा भएको सम्झौता अनुरूप अनुकूलनको मसौदा आएको हो । कम विकसित मुलुकहरूले जलवायु परिवर्तनका कारणबाट श्रृजित जोखिमहरू आंकलन गरी तत्कालै गर्नुपर्ने अनुकूलनका कार्यक्रमहरू पहिचान गरी प्राथमिकीकरण गरी नापा बनाएको खण्डमा विकसित मुलुकहरूले सहयोग गर्ने प्रतिवद्धता अनुसार नेपालमा पनि वातावरण मन्त्रालयले सन् २०१० मा यो तयार गरेको छ ।

11. LAPA National Framework (स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना)

Local Adaptation Plans for Actions National Framework: (स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना) NAPA ले पहिचान गरेको कार्यक्रमहरूलाई समुदाय तहसम्म पुऱ्याउनका लागि नेपाल सरकार वातावरण मन्त्रालयले यो राष्ट्रिय संरचना LAPA National Framework तयार गरेको छ । यो वि.सं. २०६८ मा अनुमोदन भई कार्यान्वयनमा आईरहेको छ । यसै संरचना अनुसार तयार गरिएको स्थानीय स्तरको अनुकूलन कार्ययोजनालाई LAPA भनिन्छ ।

12. Gender Equality (लैंगिक समानता)

महिला तथा पुरुषबीच सबै पक्ष र तहहरूमा बराबर अवसर र बराबर लाभ हासिल भएको अवस्थालाई नै लैङ्गिक समानता भनिन्छ ।

13. Gender Integration (लैंगिक समायोजन)

लैंगिक समायोजन भन्नाले परियोजनाको निर्माण, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन चरणहरूमा लैंगिक असमानता र भिन्नतालाई पहिचान गरि सम्बोधन गर्ने प्रक्रियालाई बुझाउँछ ।

14. Reproductive Role (पारिवारिक/प्रजनन भूमिका)

यस कार्यअन्तर्गत दुई किसिमका घरायसी कामहरू पर्दछन् । (१) जैविक जस्तै : बच्चा जन्माउने र (२) सामाजिक जस्तै : बच्चाहरूको स्याहार गर्ने, भान्साको काम, बजार जानु, परिवारको स्वास्थ्यको हेरविचार एवं अन्य घरायसी कार्यहरू गर्ने जुन कार्यको मान्यता कम हुन्छ र आमदानी पनि हुदैन । यस्ता काममा बढी श्रम र समय लाग्छ । महिला तथा बालिकाहरूले नै प्राय यस्ता काम गर्ने गर्दछन् ।

15. Vulnerability (सङ्घटासन्नता)

जलवायु परिवर्तनका कारण सिर्जना भएका जोखिम, खतराका प्रतिफल प्रभाव आदिसँग जुध्न सक्ने हैसियत वा क्षमतामा कमी आएको अवस्थालाई सङ्घटासन्नता भनिन्छ ।

16. GIS (भौगोलिक सूचना प्रणाली)

Geographic Information System: (भौगोलिक सूचना प्रणाली): यो प्रणाली यसरी बनाइएको हुन्छ जसबाट भौगोलिक तथ्यांक तथा सूचनालाई लिने (Capture), जम्मा गर्ने (Store), मिलाउने (Manipulate), विश्लेषण गर्ने (Analyze), व्यवस्थापन गर्ने (Manage) र प्रस्तुत गर्ने (Present) गरिन्छ ।

17. Sensitivity (संवेदनशीलता)

जलवायु परिवर्तनको कारणले कुनै पनि प्रणालीलाई सकारात्मक वा नकारात्मक रूपमा पार्ने प्रभावको परिणाम वा अवस्थालाई संवेदनशीलता भनिन्छ ।

18. Adaptive Capacity (अनुकूलन क्षमता)

जलवायु परिवर्तन वा अन्य वातावरणीय समस्याहरूसँग अनुकूलन हुन सक्ने क्षमतालाई अनुकूलन क्षमता भनिन्छ । अनुकूलन क्षमता समुदायको आर्थिक स्रोतहरू, प्रविधिहरूमा पहुँच, जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सूचनाहरूमा पहुँच, सूचनाहरूको उपयोग गर्न सक्ने क्षमता, संस्था र स्रोतको न्यायोचित वितरणसँग सम्बन्धित हुन्छ । अनुकूलन क्षमता विकाससँग पनि सम्बन्धित हुन्छ, जस्तै जति बढी राष्ट्र वा समुदाय विकसित हुन्छ अनुकूलन क्षमता पनि उच्च हुन्छ ।

19. Risk (जोखिम)

जलवायु परिवर्तनका कारण हुन सक्ने हानी, नोक्सानी वा प्रकोपको सम्भावना नै जोखिम हो ।

20. Inclusiveness (समावेशी)

कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रियामा सरोकारवाला व्यक्तिहरू जस्तै महिला, दलित, विपन्न तथा सिमान्तकृत समुदायको सार्थक सहभागिताको निश्चितता गर्नु समावेशी हो ।

सारांश

जलवायु परिवर्तन र यसका प्रतिकूल प्रभावहरु समग्र विश्वकै लागि साभा चुनौतिका रुपमा अगाडि आइरहेको वर्तमान परिप्रेक्ष्यमा नेपाल सरकारले पनि यसबाट श्रृजित तथा भविष्यमा श्रृजना हुन सक्ने प्रतिकूल प्रभावहरूसँग अनुकूलित हुन जलवायु परिवर्तन नीति २०६७, जलवायु परिवर्तन राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) २०६७ एवं स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (लापा) को राष्ट्रिय संरचना २०६८ समेत तयार गरी स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका कार्यहरुलाई प्राथमिकता दिदै आइरहेको छ ।

यसै सन्दर्भमा नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गतको पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन (ASHA) आयोजनाले स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका कार्यहरुलाई योजनाबद्ध रुपले अधि बढाउन स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन गरी रहेको छ । यसै क्रममा नापाको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता स्तरीकरण अनुसार मध्यम संकटासन्न स्तरमा रहेको यस रुकुम (पश्चिम) जिल्लाका सरोकारवालाहरुको गोष्ठीबाट छनौट गरिएको यस त्रिवेणी गाउँपालिकाको वडा नं. २ मा पनि जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल प्रभावहरु देखा पर्न थालिसकेको सन्दर्भमा स्थानीय सरोकारवालाहरुको प्रत्यक्ष एवं सक्रिय सहभागिता र ASHA आयोजनाको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग तथा रुपान्तरण नेपालको सहजीकरणमा यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ । यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको लागि नेपाल सरकारबाट स्विकृत स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (लापा) को राष्ट्रिय संरचना अनुसारका विधि तथा प्रक्रियाहरुका साथै ASHA आयोजनाद्वारा तयार गरिएका भौगोलिक सूचना प्रविधिमा आधारित उप-जलाधार व्यवस्थापन योजना तर्जुमा (Geographic Information System based Sub-watershed Management Planning) तथा सहभागितामूलक परिदृश्य विकास (Participatory Scenario Development) अवधारणाहरु अनुसारका विधि तथा प्रक्रियाहरु समेत अवलम्बन गरिएको छ ।

यस कार्ययोजना तयारीका क्रममा यस वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधीहरु, प्रशासकिय अधिकृत, वडा सचिव, शिक्षकहरु, समाजसेवीहरु, राजनैतिक दलहरुका प्रतिनिधीहरु, गाउँपालिका अन्तर्गत विषयगत शाखाहरुका कर्मचारीहरु, गरिव, महिला, दलित, जनजाति तथा पछाडी परेका वर्गहरु समेतका स्थानीय समुदाय तथा अन्य बुद्धिजीविहरुको प्रत्यक्ष एवं सक्रिय सहभागिता रहेको थियो । तीन वर्षका लागि तयार गरिएको यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनामा यस वडामा विद्यमान सामाजिक, मानविय, आर्थिक, प्राकृतिक, भौतिक तथा सामुदायिक श्रोतहरु र जलवायु परिवर्तनबाट श्रृजित प्रतिकूल प्रभावहरु/प्रकोपहरुको पहिचान तथा लेखाजोखा गर्दै यस वडा र यहाँका घरधुरीहरुको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता मुल्यांकन गरिएको थियो । सोही मुल्यांकनको आधारमा उच्च अनुकूलन क्षमताको परिकल्पना गर्दै प्रभावकारी अनुकूलन कार्यहरुको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी यो कार्ययोजना तयार भएको थियो । यस कार्ययोजनाको सारांश तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

विवरण					
कार्यक्षेत्र:	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. २, साविकको रुघा गा.वि.स. वडा नं. २ देखि ५ सम्म				
चारकिल्ला:	उत्तरमा मुसिकोट नगरपालिका, दक्षिणमा त्रिवेणी गा. पा. वडा नं. १ र ३, पूर्वमा रोल्पा जिल्ला, र पश्चिममा त्रिवेणी गा.पा.को वडा नं. ६ र ७ पर्दछन् ।				
क्षेत्रफल:	६८० हेक्टर				
जनसंख्या (राष्ट्रिय जनगणना, २०६८)	महिला	पुरुष	जम्मा	घरधुरी	वडा नं. २
	१०८२ (५५%)	८८४ (४५%)	१९६६	३७३	
साविकको रुघा गा.वि.स.	ब्रा/क्षेत्री/ठ	जनजाति	दलित	अन्य	जम्मा
	३०२३ (७९.४%)	७७७ (१८.४%)	४१४ (९.८%)	१९ (०.४%)	४२२३
सहभागितामूलक संकटासन्नता स्तरीकरण (२०७५)	महिला	पुरुष	जम्मा जनसंख्या		
	१२८४ (४९%)	१३३० (५१%)	२६१४		
	ब्रा/क्षेत्री/ठ	जनजाति	दलित	जम्मा घरधुरी	
	३२८ (७३%)	९८ (२२%)	२३ (५%)	४४९ (१००%)	
प्रमुख पेशा	/ यस वडाका बासिन्दाको मुख्य पेशा कृषि हो भने जीविकोपार्जन अर्थात रोजगारीको लागि यहाँका				

विवरण					
जीविकोपार्जनको आधार:	मानिसहरु अन्य क्षेत्रहरु अर्थात देशको अन्य भाग, भारत तथा खाडी मुलुकहरुमा जाने गर्दछन् ।				
जलवायु परिवर्तनको प्रभाव तथा असर:					
<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय समुदायले गर्मीका दिनहरु करिब २ महिनाले बढेको र गर्मीको मात्रा पनि बढेको महशुस गरेका छन् । त्यस्तै जाडोका दिनहरु करिब २ महिनाले घटेको अनुभव गरेका छन् । मनसुनी वर्षाको अवधि १.५ महिनाले घटेको, हिउँदे वर्षा छिटपुट मात्र हुने गरेको, तुसारा पर्ने दिन २ महिनाले घटेको । बाढी र पहिरोको मात्रा तथा बारम्बारता बढेकोले धन जन तथा कृषि क्षेत्रको नोक्सानी । जीविकोपार्जनका समयमा पनि हेरफेर भएकोले बालिचक्रमा परिवर्तन आएको साथै वीउँ विजनहरुको प्रजातीहरुमा परिवर्तन आएको । कृषिबाली, पशुपंक्षी तथा मानवमा नयाँ रोगको प्रकोप बढेको, वनमा मिचाहा प्रजातिहरुको प्रकोप बढेको । गुराँस फूले समय करिब १ महिनाले अगाडी सरेको । 					
मुख्य प्रकोपहरु	खडेरी, कृषि तथा पशुपंक्षीमा रोग, पहिरो तथा भु क्षय, बाढी, मानवमा रोग				
वस्ती/साविकको वडागत संकटासन्नता	अति उच्च	उच्च	मध्यम	न्यून	जम्मा वस्ती
	२	५	४	३	४
संकटासन्न घरधुरी संख्या प्रतिशत:	अति उच्च (V4)	उच्च (V3)	मध्यम (V2)	न्यून (V1)	जम्मा घरधुरी
	१०७ (२४%)	२०९ (४७%)	११२ (२५%)	२१ (५%)	४४९
कार्ययोजनाको परिकल्पना:					
<ul style="list-style-type: none"> जलवायु परिवर्तन अनुकूलित उपयुक्त वीउँविजन, प्रविधि र उन्नत नश्लको प्रवर्द्धनले गर्दा पशु व्यवसाय तथा कृषि उत्पादनमा बृद्धि भई खाद्य सुरक्षा बढेको हुनेछ । सिंचाई कुलोको मर्मत तथा स्तर उन्नती र साना सिंचाई प्रविधिहरुको प्रयोगले कृषि उत्पादनमा बृद्धि भई स्थानीय समुदायको आत्मनिर्भरता बढेको हुनेछ । विभिन्न भौतिक पूर्वाधारहरुको निर्माणबाट बाढी, पहिरो जस्ता जलवायुजन्य प्रकोपहरुको असरमा कमी आई स्थानीय समुदायको समानुकूलन क्षमता बढेको हुनेछ । दिगो वन व्यवस्थापनका माध्यमबाट मिचाहा प्रजातिको नियन्त्रण तथा वनको हैसियतमा सुधार आएको हुनेछ । स्वच्छ पिउने पानीको उपलब्धता, व्यवस्थापन, स्वस्थता तथा सरसफाईको साथै वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धनबाट स्थानीय समुदायको स्वास्थ्यमा सुधार र जीवन स्तरमा सुधार आएको हुनेछ । स्थानीय समुदायमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि चेतना अभिवृद्धि भई यसका प्रभावहरूसँग अनुकूलित हुने र क्षति न्युनिकरण गर्ने क्षमताको विकास भएको हुनेछ, । 					
योजनाको अवधि:	आ.व. २०७५/७६-२०७७/७८				
कार्ययोजनाको प्राथमिकता परेका मुख्य अनुकूलनका कार्यहरुः					
<ul style="list-style-type: none"> सिंचाई कुलो मर्मत तथा स्तर उन्नती, साना सिंचाई प्रविधि प्रवर्द्धन, प्लाष्टिक घरमा वेमौसमी तरकारी खेती, रिचार्ज पोखरी निर्माण, पानीका मुहान संरक्षण, खानेपानी टंकी निर्माण नदी किनारमा वृक्षारोपण, तटबन्ध निर्माण, ग्याविन पर्खाल निर्माण सुख्खा सहने तथा रोग किरा प्रतिरोधी प्रजातिहरुको प्रवर्द्धन, नश्ल सुधारको लागि बोका (बोयर) वितरण, भकारो सुधार, बाख्रको खोर सुधार, पशुपालन सम्बन्धि तालिम, पशु स्वास्थ्य सिबिर वन व्यवस्थापन, वृक्षारोपण, बायोचारको तयारी तथा प्रयोग सरफाई तथा पोषण सम्बन्धि तालिम, गाउँघर क्लिनिक तथा स्वास्थ्य चौकीको सबलिकरण 					
बिषयगत क्षेत्र अनुसार तीन वर्षको लागि अनुमानित वार्षिक बजेट:					
विषयगत क्षेत्र		अनुमानित बजेट रु. हजारमा			
		पहिलो वर्ष	दोश्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	कूल जम्मा
१	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	७२०५	६६२५	६४५१	२०२८१

विवरण					
२	जलश्रोत तथा उर्जा	४१५०	३१७५	३६२५	१०९५०
३	वन तथा जैविक विविधता	७९०	८२५	८३०	२४४५
४	जलवायु जन्य उत्पन्न प्रकोप	२३२५	२३२५	२१२५	६७७५
५	जनस्वास्थ्य	१४०	१४५	१२०	४०५
६	भौतिक पूर्वाधार	१९५०	२२५०	३३००	७५००
७	क्षमता विकास तथा लैससास सम्बन्धि	२४५	७००	३००	१२४५
८	योजना अनुगमन, मूल्यांकन तथा संस्थागत विकास	१५५	५५	५५	२६५
कूल जम्मा		१६९६०	१६९००	१६८०६	४९८६६
योजना कार्यान्वयनमा सहयोग गर्न सक्ने निकाय					
त्रिवेणी गाउँपालिका, वडा कार्यालय, जिल्ला समन्वय समिति, गाउँपालिका अन्तर्गत विषयगत शाखाहरु, डिभिजन वन कार्यालय तथा सब डिभिजन वन कार्यालय, जिल्ला प्रशासन तथा प्रहरी कार्यालयहरु, साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरु, जिल्लामा क्रियाशिल सम्बन्धित दातृ निकाय तथा गैह्र सरकारी संस्थाहरु ।					
लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण					
स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना निर्माण प्रकृया तथा कार्यान्वयनमा लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई मुख्य सवालको रुपमा लिई यस अवधारणालाई सम्बन्धित क्रियाकलापहरुमा समायोजन गरिएको छ ।					
स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना समायोजन तथा मुलप्रवाहीकरण					
यस अनुकूलन कार्ययोजनालाई नेपाल सरकारको स्थानीय तहको वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा प्रक्रियाका ७ चरणहरु अन्तर्गत वडास्तरीय योजना प्राथमिकरण बैठक, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति, एकिकृत योजना तर्जुमा प्रणालीबाट गाउँ कार्यपालिकाको बैठक हुदै गाउँ सभाको बैठकबाट अनुमोदन गरिनेछ । त्यसैगरी अन्य सम्बद्ध सरकारी तथा गैह्र सरकारी निकायहरुको वार्षिक तथा आवधिक योजनाहरुमा यस कार्ययोजनालाई कार्यान्वयनको लागि समायोजन गरी मुलप्रवाहीकरण गरिने छ ।					
स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयन					
स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना उक्त समायोजन प्रकृयाबाट अनुमोदित भई गाउँपालिकाको समन्वयनमा र वडा अध्यक्षको नेतृत्वमा सबै सरोकारवालाहरुबाट स्वीकार्य बहुसरोकारवाला संरचनाबाट कार्यान्वयन गरिनेछ । पहाडी किसानको लागि अनुकूलन आयोजनाबाट सहयोग हुने कार्यक्रममा यस आयोजनाको कार्यविधि अनुसार यो योजना कार्यान्वयन हुनेछ ।					
अनुगमन तथा मूल्यांकन					
समुदाय तहमा क्रियाकलापहरुको, वडा तहमा प्रक्रिया र प्रगतिहरु र गाउँपालिका तथा जिल्ला तहमा नतिजा तथा उपलब्धीहरुको विभिन्न वार्षिक समिक्षा, अर्धवार्षिक समिक्षा, फिल्ड अनुगमन आदिको माध्यमबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गरिनेछ ।					
क्षमता विकास					
विभिन्न तहमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना तथा अभिमुखीकरण तालिमहरुको साथै विभिन्न विषयगत क्षेत्रहरु जस्तै कृषि, पशुपालन, वन तथा जैविक विविधता, उर्जा, जनस्वास्थ्य, भौतिक पूर्वाधारमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलित प्रविधिहरु सम्बन्धी क्षमता विकासका क्रियाकलापहरु संचालन गरिने छ ।					

यस कार्ययोजनाको कार्यान्वयनबाट यस त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. २ का सम्पूर्ण बासिन्दा खासगरी लक्षित विपन्न, महिला तथा पछाडि पारिएका वर्गहरुको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गरी उक्त परिकल्पनाहरु पूरा गर्नको लागि जम्मा रु. ४,९८,६६,०००/- (अक्षरेपी चार करोड अठ्ठानब्बे लाख छैसठ्ठी हजार रुपैयाँ) बराबरको विस्तृत स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ ।

विषय सुची

परिच्छेद १: परिचय	१
१.१ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको परिचय तथा औचित्य	१
१.२ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको लक्ष्य, मान्यता एवं आधारहरू	२
परिच्छेद २: उप-जलाधार क्षेत्रको विवरण तथा वडाको पृष्ठभूमी	३
२.१ खारा मूख उप-जलाधार क्षेत्र रूकूम (पश्चिम)	३
२.१.१ खारा मूख उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको भू-क्षयको अवस्था	५
२.१.२ खारा मूख उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको पहिरोको अवस्था	६
२.१.३ खारा मूख उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको आगलागीका घटनाहरू	७
२.१.४ खारा मूख उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको भू-उपयोग समायोजन	७
२.१.५ माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रको अन्तरसम्बन्ध	८
२.२ त्रिवेणी गाउँपालिकाको अवस्थिति	९
२.३ त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. २ को अवस्थिति	१०
२.३.१ वडाको सामाजिक अवस्था	१०
२.३.२ मानवीय अवस्था	११
२.३.३ आर्थिक क्रियाकलापहरूको अवस्था	१२
२.३.४ प्राकृतिक श्रोतको अवस्था	१२
२.३.५ भौतिक पूर्वाधार तथा सामुदायिक विकास	१३
२.३.६ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवस्था	१४
२.४ वडा स्तरीय माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रको अन्तरसम्बन्धको अवस्था	१४
परिच्छेद ३: सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी पद्दती	१५
लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवधारणाको समायोजन	१७
३.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि	१८
३.२ जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता मूल्यांकन	१८
३.२.१ भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट प्राप्त सूचना तथा नक्शाहरू र तीनको विश्लेषण	१९
३.२.१.१ पहिरोको जोखिम नक्शांकन	१९
३.२.१.२ भू-क्षयको जोखिमको अवस्था	२०
३.२.१.३ भू-उपयोग तथा भू-उपयोग क्षेत्र परिवर्तको विश्लेषण	२१

३.२.१.४ भू-उपयोग समायोजनको विश्लेषण	२२
३.२.१.५ त्रिवेणी गा.पा.वडा नं. २ को नदि, खोला, खोल्सीको विवरण	२३
३.२.१.६ त्रिवेणी गा.पा.वडा नं. २ को वन डढेलोको अवस्था	२४
३.३. वैज्ञानिक तथ्य र स्थानीय समुदायको दृष्टिकोणको समायोजन	२४
३.४. सहभागितामुलक जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता विश्लेषण	२४
३.४.१ जलवायु परिवर्तन संकटासन्न घरधुरी	२५
३.४.२ जलवायु परिवर्तनको अवस्था - मौसमी पात्रो	२५
३.४.३ मौसमी तथ्यांक	२९
३.४.४ प्रकोपको ऐतिहासिक समयरेखा	३०
३.४.५ श्रोत तथा प्रकोप नक्शांकन	३७
३.४.६ जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिंग तथा समुदाय पहिचान	३८
३.४.७ प्रकोपहरुको जोडागत स्तरीकरण	४०
३.४.८ प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण	४१
३.४.९ जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरुको विश्लेषण	४४
३.४.१० वस्ती (साविकका वडाहरु) को संकटासन्नताको अवस्था स्तरीकरण	५०
३.४.११ उच्च अनुकूलन क्षमताको परिकल्पना	५१
३.४.१२ अनुकूलनका कार्यहरुको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण	५२
३.५. आवश्यक क्षमता विकासको लेखाजोखा तथा ज्ञान व्यवस्थापन	५८
३.६ लैंगिक विश्लेषण	५९
३.७ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको तर्जुमा	६१
३.८ संस्थागत नक्शांकन तथा सेवा प्रदायक संस्था विश्लेषण	८१
३.९ स्थानीय तहको योजना प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना समायोजन	८३
३.१० स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन	८३
३.११ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको प्रगति समिक्षा, अनुगमन तथा मूल्यांकन	८३
सन्दर्भ सामाग्री:	८५
अनुसूचीहरु	८६

चित्र सुची

चित्र १. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको अवस्थिति नक्शा	३
चित्र २. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको सन् १९९७ र २०१७ बीचको भु-उपयोग परिवर्तन नक्शा	४
चित्र ३. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको सन् २०१७ को भू-क्षयको नक्शा	५
चित्र ४. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको पहिरोको नक्शा	६
चित्र ५. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको भु-समायोजन नक्शा	८
चित्र ६. त्रिवेणी गाउँपालिकाको वडाहरुको नक्शा	१०
चित्र ७. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ को भू-उपयोगीता र सम्भावित वृक्षारोपण क्षेत्रको नक्सा	१३
चित्र ८. सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाको खाका	१५
चित्र ९. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना सुदृढ LAPA पद्धतीको समायोजन	१६
चित्र १०. वैज्ञानिक जानकारी र स्थानीय दृष्टिकोणको समायोजन खाका	१७
चित्र ११ त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ को पहिरो जोखिम क्षेत्रको नक्शा	१९
चित्र १२ त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ को भू-क्षयको नक्शा	२०
चित्र १३. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ को वन विनासको नक्शा	२१
चित्र १४. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ मा सम्भावित वृक्षारोपण क्षेत्रको नक्शा	२२
चित्र १५. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ को भू-उपयोग समायोजन नक्शा	२३
चित्र १६. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ का नदी तथा खोलाको नक्शा	२४
चित्र १७. रुकुम मुसिकोटको कूल वार्षिक वर्षा	२९
चित्र १८. रुकुम मुसिकोटको वार्षिक औषत अधिकतम तापक्रम	३०
चित्र १९. रुकुम मुसिकोटको वार्षिक औषत न्यूनतम तापक्रम	३०
चित्र २०. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ को सहभागितामूलक श्रोत तथा प्रकोप नक्शा	३७
चित्र २१. प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण	४३
चित्र २२. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ को बस्तीगत संकटासन्नता नक्शा	५१
चित्र २३. त्रिवेणी गा. पा. वडा नं. २ को संस्थागत नक्शांकन	८१

तालिका सुची

तालिका १. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको भू-उपयोग क्षेत्रमा परिवर्तन	४
तालिका २. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको भू-क्षयको अवस्था	५
तालिका ३. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको पहिरोको अवस्था	६
तालिका ४. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको भू-उपयोग समायोजनको अवस्था	७
तालिका ५. माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रको स्थानीय निकाय बाहिरको अन्तरसम्बन्ध	८
तालिका ६. माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रको स्थानीय निकाय भित्रको अन्तरसम्बन्ध	९
तालिका ७. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ को वाली चक्र	१२
तालिका ८. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रक्रियाका सहभागीहरू	१८
तालिका ९. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ को भू-क्षयको अवस्था	२०
तालिका १०. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ को जलवायु परिवर्तन सम्बेदनशिल सम्पन्नता स्तरीकरण	२५
तालिका ११. परिवर्तित मौसमी पात्रो	२७
तालिका १२. प्रकोपको ऐतिहासिक समयरेखा	३१
तालिका १३. जलवायु परिवर्तनबाटप्रभावित समूह, लिंग तथा समुदाय पहिचान	३८
तालिका १४. प्रकोपहरूको जोडा स्तरीकरण	४०
तालिका १५. प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण	४१
तालिका १६. जीविकोपार्जनका सम्पत्ति तथा श्रोतहरूको विश्लेषण	४४
तालिका १७. प्रकोप तथा जोखिमको आधारमा वस्ती स्तरीकरण	५०
तालिका १८. वस्ती स्तरीकरणको निष्कर्ष	५०
तालिका १९. अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण	५३
तालिका २०. क्षमता विकास योजना र ज्ञान व्यवस्थापन	५८
तालिका २१. काममा आधारित लैंगिक खाका	५९
तालिका २२. श्रोत साधनमा आधारित लैंगिक विश्लेषण खाका	६०
तालिका २३. लैंगिक विश्लेषणमा आधारित कार्ययोजनाको खाका	६०
तालिका २४. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना	६२
तालिका २५. संस्थागत विश्लेषण	८२
तालिका २६. अनुगमन योजना	८४

परिच्छेद १: परिचय

१.१ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको परिचय तथा औचित्य

औद्योगिकीकरण, वन विनाश तथा वन क्षयिकरण, अव्यवस्थित शहरीकरण, सवारी साधनको बढ्दो प्रयोग जस्ता विभिन्न मानवीय क्रियाकलापहरूका कारणले गर्दा हरितगृह ग्याँसहरूको अत्याधिक उत्सर्जनले जलवायु परिवर्तन भईरहेको तथ्य वैज्ञानिक रूपमा पुष्टि भईसकेको छ। तापक्रममा वृद्धि र वर्षाको प्रकृति तथा प्रवृत्ति (अतिवृष्टि, अनावृष्टि, खण्डवृष्टि) मा परिवर्तन भईरहेको सबैले महशुस गरिरहेका छन्। समयमा पानी नपर्ने, परेपनि मुसलधारे पर्ने, गर्मी बढ्ने, पानीको मुलहरू सुक्ने, बाढी/पहिरो आउने जस्ता प्रकोपहरू हरेक वर्ष बढ्दै गईरहेका छन्। यसर्थ अहिले जलवायु परिवर्तन संसारकै प्रमुख समस्याको विषय बनेको छ। अझ प्राकृतिक श्रोत माथि निर्भर रहने, भौगोलिक विविधता भएको र संवेदनशील क्षेत्रहरू भएको हाम्रो जस्तो कम विकसित गरीव राष्ट्रहरूमा त यो भ्रन ठूलो समस्याको रूपमा देखा पर्न थालेको छ। यसैले जलवायु परिवर्तनको दृष्टिकोणले संसारमा नेपाल प्रभावित देशहरू मध्य चौथो स्थानमा पर्दछ।

यसै सन्दर्भमा जलवायु परिवर्तनको कारणबाट श्रृजित समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्न नेपाल सरकारले विभिन्न पहलहरू गर्दै आईरहेको छ। जलवायु परिवर्तन नीति २०६७ लागु हुनुको साथसाथै र राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) २०६७ तयार गरी सोलाई स्थानीय तहमा कार्यान्वयन गर्न स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना अनुसार स्थानीय अनुकूलन कार्यायोजना तयार गरी कार्यान्वयनमा आईरहेको छ। राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) ले जलवायु परिवर्तन संवेदनशील ६ वटा मुख्य क्षेत्रहरू (कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, मानव स्वास्थ्य, जलश्रोत तथा उर्जा, शहरी क्षेत्र तथा पूर्वाधार, वन तथा जैविक विविधता र जलवायुजन्य प्रकोप) पहिचान गरी ती क्षेत्रहरूमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका के-कस्ता उपाय तथा रणनीतिहरू अवलम्बन गर्न सकिन्छ, भन्ने स्पष्ट किटान गरेको छ। त्यसै गरी हाल नेपाल सरकारले तयार गरिरहेको राष्ट्रिय अनुकूलन योजनामा थप तीनवटा विषयगत क्षेत्रहरू (पर्यटन, प्राकृतिक तथा संस्कृतिक सम्पदा, सामाजिक समावेशीकरण र जिविकोपार्जन तथा सु-शासन) को प्रस्ताव गरेको छ।

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचनाका ७ वटा चरणहरू मध्य पहिलो चार चरणहरूको अवलम्बन पछि स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको दस्तावेज तयार हुन्छ। जलवायु परिवर्तनको सचेतिकरण पछि समुदायको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता र अनुकूलन क्षमताको विश्लेषण गरिन्छ। जलवायु परिवर्तनसंगको सम्मुखता, संवेदनशीलता र अनुकूलन क्षमताका आधारहरू तय गरिन्छ। वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गत पहाडी साना किसानकालागि अनुकूलन आयोजनाको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग र रुपान्तरण नेपालको सहजीकरणमा यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको हो। जिल्ला स्तरिय सरोकारवालाहरूको गोष्ठीबाट यस त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. २ छनौट भएको थियो। स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना राष्ट्रिय संरचनालाई मुख्य निर्देशित दस्तावेज मान्दै पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाद्वारा अवलम्बन गरिएको उप जलाधार क्षेत्रिय तहको योजना तर्जुमा पढ्ती र सहभागितामूलक परिदृश्य विकास अनुसार यो कार्ययोजना तयार गरिएको हो। यसको तयारी प्रकृत्यामा निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरू, वडा सचिव, शिक्षक, समाजसेवी, स्थानीय राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरू, स्थानीय निकायको विषयगत शाखाहरूको कर्मचारीहरू, महिला, दलित, जनजाति तथा पछाडी परेका वर्ग लगायत अन्य बुद्धिजीविहरूको सहभागितामा थियो।

यस योजना तयारीको प्रक्रियामा त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. २ अर्न्तगत साविकको रुघा गा.वि.स.को वडा नं. २ देखि ५ सम्मका साविकका वडाहरू (वस्तिहरू) मा र हालको वडामा गोष्ठीहरू संचालन गरिएको थियो। जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना, जलवायु परिवर्तन संवेदनशील सहभागितामूलक सम्पन्नता स्तरिकरण, जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा क्षमताको विभिन्न सहभागितामूलक ग्रामिण लेखाजोखाका विधिहरूद्वारा विश्लेषण, अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान र प्राथमिकिकरण गरिएको थियो। २०७५ साल असौज २२ देखि २४ गते सम्म संचालित अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गोष्ठीबाट यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको हो।

१.२ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको लक्ष्य, मान्यता एवं आधारहरू

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको लक्ष्य यस त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. २ का स्थानीय समुदायको जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गरी समानुकूलन समुदायको विकास गर्नु रहेको छ भने यस योजनाको उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

- स्थानीय समुदायलाई जलवायु परिवर्तन, यसको कारण, यसले समुदायमा पार्ने असर र यससँग जुध्नलाई अपनाउन पार्ने अनुकूलनका उपायहरू बारे सुसूचित गर्नु,
- जलवायु परिवर्तन सङ्कटासन्न टोल, वस्ती तथा समुदाय र तिनका अनुकूलन चुनौती तथा अवसरहरू पहिचान गर्नु,
- स्थानीय समुदायले सहज तरिकाबाट आफ्ना आवश्यकताहरू पहिचान गर्न र सोही अनुरूपका अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गर्नु,
- यस कार्ययोजनालाई स्थानीय तथा राष्ट्रियस्तरका नियमित योजना निर्माणका प्रक्रियामा समायोजन गर्नु,
- सेवा प्रदायक निकायले समयमै प्रभावकारी ढङ्गले स्रोत परिचालन गरी अनुकूलन कार्य क्रमबद्ध रूपमा अपनाउन/कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्नु,
- कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्दै कार्यक्रमको नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नु ।

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना मुख्य रूपमा भौगोलिक सूचना प्रणाली (GIS) प्रविधि तथा सहभागितात्मक ग्रामिण लेखाजोखाबाट गरिएको बस्ति तथा घरधुरीहरूको संकटासन्नता विश्लेषण र विद्यमान परिवेशमा आधारित रहेको छ । यस त्रिवेणी गाउँपालिकाको वडा नं. २ जलवायु परिवर्तनसँग संवेदनशील रहेको र ग्रामीण जीविकोपार्जन कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, जलश्रोत तथा उर्जा, जलवायुजन्य प्रकोप र ग्रामीण पूर्वाधार, जनस्वास्थ्य जस्ता क्षेत्रहरूमा आधारित रहेको कारण यस कार्ययोजनाले समग्र वडा तथा वडामा रहेका बस्ति तथा घरधुरीहरूको संकटासन्नताको विश्लेषण गरी संकटासन्न क्षेत्रहरू एवं वर्गहरूको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न विशेष जोड दिएको छ । यस कार्ययोजनामा जलवायु परिवर्तनबाट श्रृजित प्रकोप तथा जोखिमहरूबाट प्रमुख रूपमा प्रभावित हुने सामाजिक समूहहरू विशेष गरी महिला, बालबालिका तथा वृद्ध-वृद्धाहरूमा पर्ने असर तथा प्रभावहरू विश्लेषण गर्दै उनीहरू मैत्री कार्यक्रमहरू राखिएका छन् ।

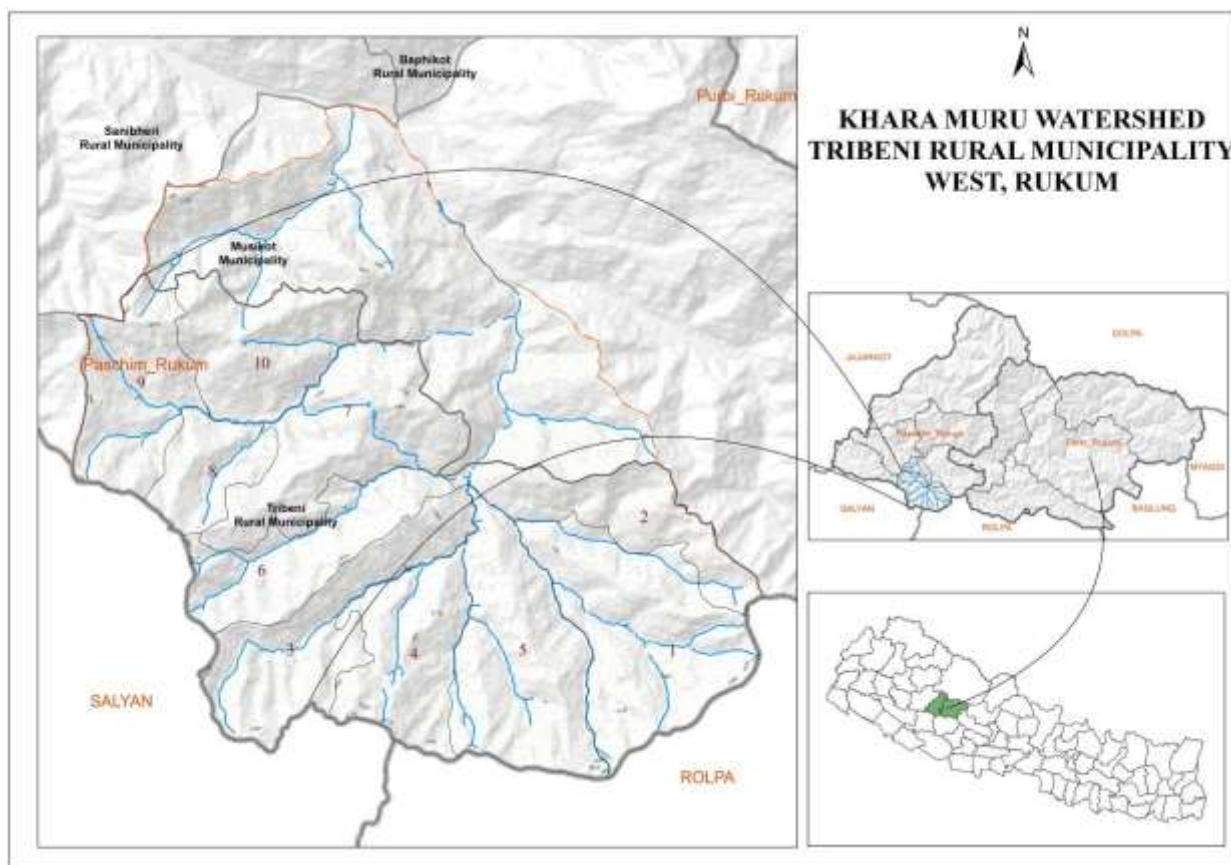
यसरी नै संकटासन्न क्षेत्र र घरधुरीहरूलाई अति आवश्यक र तत्कालै कार्यान्वयन गर्नु पर्ने अनुकूलनका कार्यहरूलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी उनीहरूलाई लक्षित हुने र थप रोजगारीको सृजना गर्ने कार्यक्रमहरू समावेश गरिएको छन् । यसका साथै लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरणका मुद्दाहरूलाई विशेष ध्यान दिई कार्यान्वयन गर्न र महिलाहरूको कार्यबोझलाई न्यून गर्न र महिलाहरूको स्वास्थ्य सुधारमा सहयोग पुग्ने विभिन्न प्रविधिहरू उच्च प्राथमिकतामा राखिएको छन् । यसका अतिरिक्त स्थानीय विपद् तथा जोखिम व्यवस्थापन योजनालाई पनि परिपूरक हुने अनुकूलनका कार्यहरू पनि योजनामा रहेका छन् ।

यस योजना स्थानीय निकायका जनप्रतिनिधीहरू तथा कर्मचारीहरू, राजनैतिक दलहरूका प्रतिनिधीहरू, स्थानीय निकाय अन्तर्गत विषयगत शाखाहरूका कर्मचारीहरू, स्थानीय निकायका सम्बन्धित विभिन्न गैर सरकारी निकाय, संघ संस्थाका प्रतिनिधीहरू, गरिब, महिला तथा संकटासन्न घरधुरीहरूको सहभागितामा तयार गरिएको हुँदा यसमा स्थानीय प्राथमिकताहरूले स्थान पाएका छन् । साथै सुदृढ लापा निर्माण मार्गदर्शनले सिफारिश गरेका भौगोलिक सूचना प्रणाली वाट प्राप्त सूचना र सहभागितात्मक विधिहरूमा केन्द्रित रही योजना तयार गरिएको हुदाँ संकटासन्न क्षेत्र र घरधुरीहरूले लाभ पाउने सुनिश्चित छ । यसैकारण यस अनुकूलन कार्ययोजनाले ती संकटासन्न वर्ग र क्षेत्रहरूको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुऱ्याउने मान्यता राख्दछ ।

परिच्छेद २: उप-जलाधार क्षेत्रको विवरण तथा वडाको पृष्ठभूमी

२.१ खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्र रुकुम (पश्चिम)

यस उप-जलाधार क्षेत्रका मुख्य खोलाहरु रुघाखोला, खाराखोला, मुखोला र नुवाकोट खोला तथा यसका सहायक खोलाहरुको ढालक्षेत्र (Catchment Area) क्षेत्र हो। पश्चिम रुकुम जिल्लाको दक्षिण भागमा पर्ने यो उप-जलाधार क्षेत्र $८२^{\circ}२५'४५.७९''$ देखि $८२^{\circ}२७'४५.७९''$ पूर्वी देसान्तर र $२८^{\circ}३१'१६.०७''$ देखि $२८^{\circ}३४'३१.३६''$ उत्तर अक्षांशको बीचमा फैलिएको छ। यस उप-जलाधार क्षेत्रभित्र साविकका खारा, मुरु, रुघा र पेउघा गाउँ विकास समितिहरु पर्दछन्। यस उप-जलाधार क्षेत्रको कूल क्षेत्रफल ११६.२९ वर्ग किलोमिटर मध्ये ७८.६९ वर्ग किलोमिटर वन क्षेत्र, ३३.५३ वर्ग किलोमिटर कृषि क्षेत्र, ३.४५ वर्ग किलोमिटर बुट्यान क्षेत्र, ०.४५ वर्ग किलोमिटर घाँसे मैदान, ०.१७ हेक्टर पानी भएको क्षेत्रले ढाकेको छ। यस उप-जलाधार क्षेत्रको दक्षिणमा सल्यान र रोल्पा जिल्लाहरु, पूर्वमा रुकुम (पूर्व), पश्चिममा जाजरकोट जिल्ला र उत्तरमा डोल्पा जिल्ला पर्दछन् (श्रोत : भौगोलिक सुचना प्रणालीमा आधारित खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन प्रतिवेदन रुकुम, पहाडी साना किसानको लागि अनुकूलन आयोजना, २०१८)।

चित्र १. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको अवस्थिति नक्शा

मध्य पहाडी क्षेत्रमा पर्ने यस उप-जलाधार क्षेत्रको भू-भाग समुन्द्र सतहबाट ८२८ मिटर देखि २६७३ मिटर सम्म फैलिएकोले यसको भौगोलिक, जलवायु र उचाइको विविधताले गर्दा यहाँ विभिन्न प्रजातीका वनहरु पाईन्छन्।

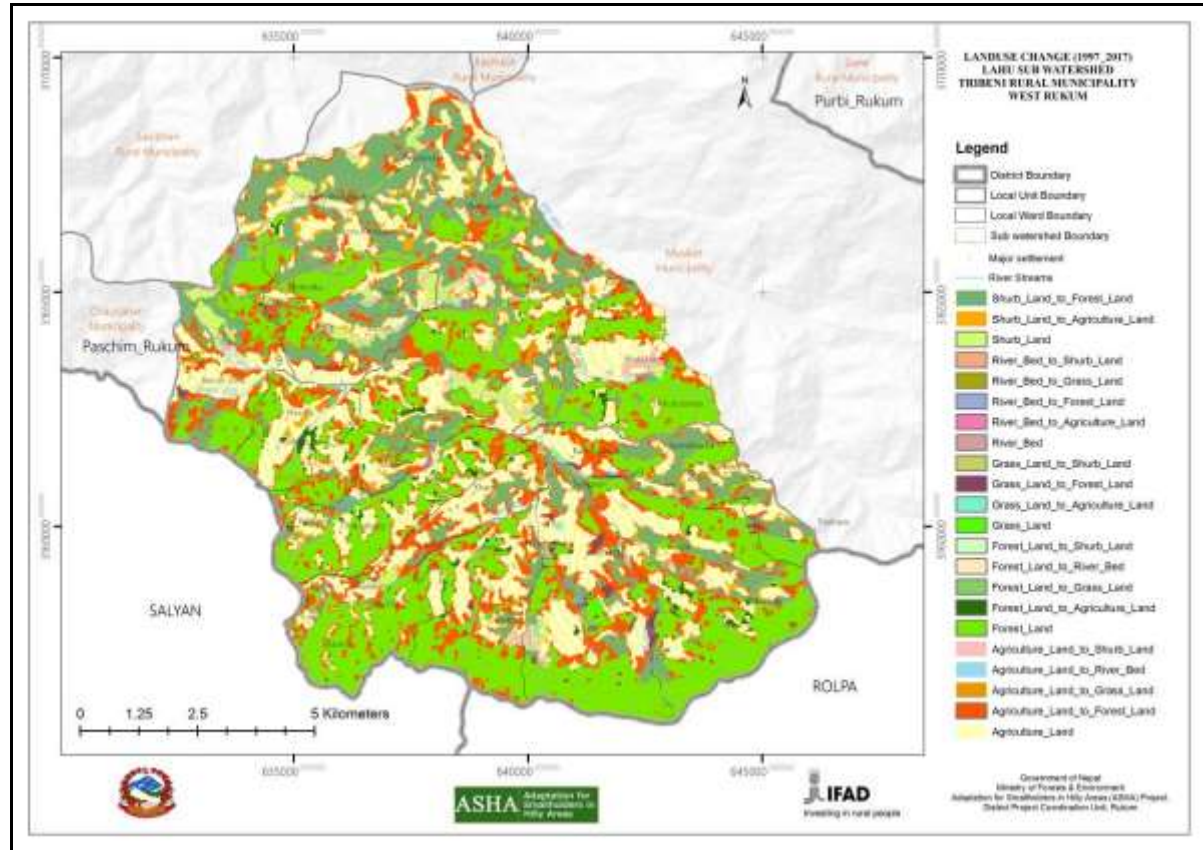
भौगोलिक सुचना प्रणालीमा आधारित यस खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन रुकुमको प्रतिवेदन अनुसार भु उपयोग क्षेत्र, उपयोगमा परिवर्तन, भु क्षयको अवस्था, पहिरो आगलागिको अवस्थाको व्याख्या गरिएको छ।

यस उप-जलाधार क्षेत्रको भू-उपयोग क्षेत्र र सन् १९९७, सन् २००७ र सन् २०१७ को विचमा भू-उपयोगमा आएको परिवर्तनहरूलाई नक्साहरूबाट विश्लेषण गरी निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १. खारा मुह उप-जलाधार क्षेत्रको भू-उपयोग क्षेत्रमा परिवर्तन

भू उपयोग वर्ग	सन् १९९७		सन् २००७		सन् २०१७		भू उपयोगको परिवर्तन %		
	वर्ग किमि	%	वर्ग किमि	%	वर्ग किमि	%	१९९७-२००७	२००७-२०१७	१९९७-२०१७
कृषि	५१.६२	४४.३९	३६.४४	३१.३३	३३.५३	२८.८४	-२९.३९	-८.०१	-३५.०४
वन	३८.५४	३३.१४	६९.६५	५९.९०	७८.६९	८०.७४	८०.७२	१२.९८	१०४.१८
बुट्यान	२४.९	२१.४१	८.०५	६.९२	३.४५	६७.६७	-६७.६७	-५७.१४	-८६.१४
घाँसेमैदान	१.१४	०.९८	१.८९	१.६३	०.४५	६६.१४	६५.७९	-७६.१९	-६०.५३
पानीको क्षेत्र	०.०९	०.०८	०.२५	०.२२	०.१७	१७१.१५	१७७.७८	-३२.००	८८.८९
जम्मा	११६.२९	१००	११६.२९	१००	११६.२९	१००	०.००	०.००	०.००

उक्त तालिका अनुसार सन् १९९७ र २०१७ बीचको २० वर्षको अवधिमा वन क्षेत्र र पानीले ढाकेको क्षेत्र १०४.१८ र ८८.८९ प्रतिशतले बढेको देखिन्छ भने अन्य क्षेत्रहरू कृषि, बुट्यान तथा घाँसे मैदानका क्षेत्रहरू क्रमशः ३५.०४, ८६.१४, ६०.५३ प्रतिशतले घटेको देखिन्छ ।

चित्र २. खारा मुह उप-जलाधार क्षेत्रको सन् १९९७ र २०१७ बीचको भू-उपयोग परिवर्तन नक्सा

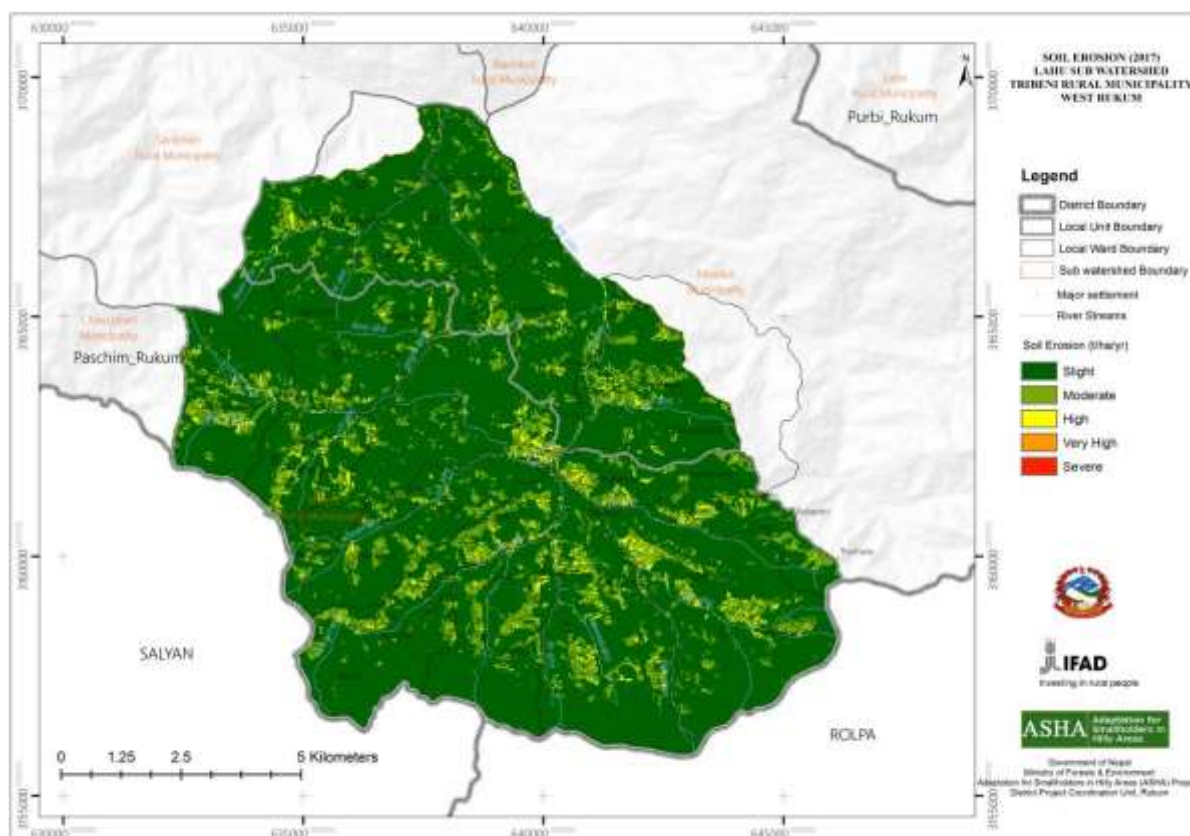
२.१.१ खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको भू-क्षयको अवस्था

विभिन्न अवधि जस्तै सन् १९९७, सन् २००७ र सन् २०१७ को भौगोलिक सूचना प्रणालीको आधारमा तयार गरिएका भू-क्षयको अवस्थाको नक्साहरुलाई विश्लेषण गरी नतिजाहरुलाई निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। सन् २०१७ मा औसत भू-क्षय दर सबै भन्दा बढी कृषि क्षेत्रबाट भएको देखिन्छ, भने त्यस पछि क्रमशः पानीले ढाकेको क्षेत्र, बुट्यान र वन क्षेत्रबाट भएको देखिन्छ। यस अवधिमा औसत भू-क्षयको दर ६.५७ टन प्रति हेक्टर प्रति वर्ष देखिन्छ। उक्त अवधिमा क्रमशः २५५.४९, २५५.८१ र १९०.९४ टन वार्षिक भू-क्षय भएको देखिन्छ (श्रोत : भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन प्रतिवेदन रुकुम, ASHA, २०१८)।

तालिका २. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको भू-क्षयको अवस्था

भू उपयोग वर्ग	भू क्षेत्र (वर्ग कि.मि.)			वार्षिक भू क्षय (००० टन)			औसत भू क्षय दर (टन/हि./वर्ष)		
	१९९७	२००७	२०१७	१९९७	२००७	२०१७	१९९७	२००७	२०१७
कृषि	५१.६२	३६.४४	३३.५३	१६८.०७	१३४	११४.५८	२.७९	३.१४	२.९३
वन	३८.५४	६९.६५	७८.६९	१६.५५	९३.०७	६८.५८	०.३७	१.१४	०.७४
बुट्यान	२४.९	८.०५	३.४५	४.१६	४.५६	०.५८	३.२१	२.१०	१.१२
घाँसेमैदान	१.१४	१.८९	०.४५	०.००	०.६४	०	०	२.२८	०
पानीको क्षेत्र	०.०९	०.२५	०.१७	६६.७१	२३.५५	७.२०	२.२८	२.५१	१.७८
जम्मा	११६.२९	११६.२९	११६.२९	२५५.४९	२५५.८१	१९०.९४	६.६४	११.१७	६.५७

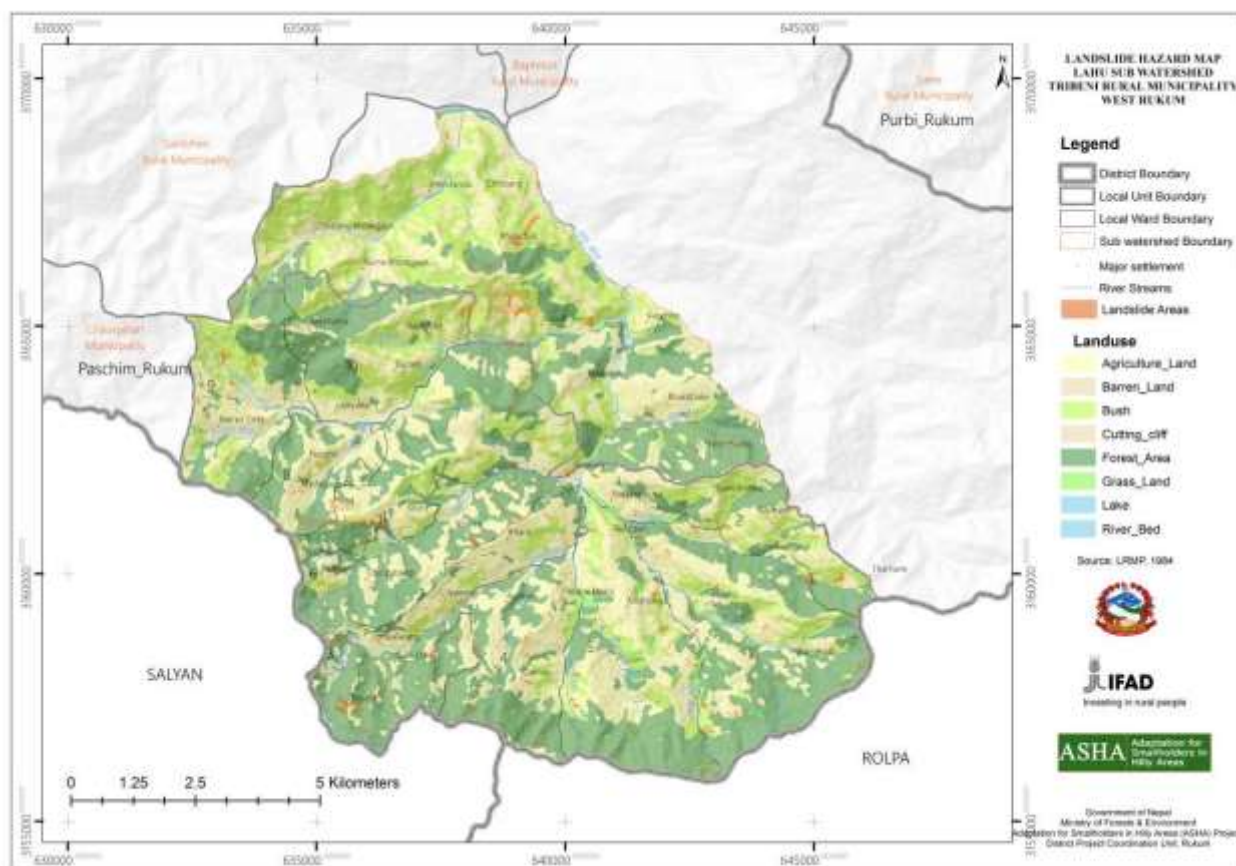
निम्न नक्सामा संकेत अनुसार (कम, मध्यम, उच्च, अति उच्च, संवेदनशील) विभिन्न रंगले भू-क्षयको दर देखाइएको छ।

चित्र ३. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको सन् २०१७ को भू-क्षयको नक्शा

२.१.२ खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको पहिरोको अवस्था

निम्न पहिरोको नक्साको अध्ययन गर्दा खारा मुरु उप जलाधार क्षेत्र भित्र पने त्रिवेणी गाउँपालिकाको सबै १० वटा वडाहरुमा र मुसिकोट नगरपालिकाको ११, १२ र १३ नं. वडाहरुमा पहिरो गएको देखिन्छ ।

चित्र ४. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको पहिरोको नक्शा

भौगोलिक सुचना प्रणालीमा आधारित खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन प्रतिवेदन रकमको अनुसार निम्न तालिकामा पहिरो संख्या र क्षेत्रफल देखाईएको छ ।

तालिका ३. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको पहिरोको अवस्था

क्र. सं.	गाउँपालिका/नगरपालिका	हालको वडा	पहिरोको संख्या	पहिरोको क्षेत्रफल (हेक्टर)
१	त्रिवेणी गाउँपालिका (साविकको खारा, मुरु, रुघा र पेउघा गाविसहरु)	१	२५	३.५१
२		२	१२	२.९७
३		३	२५	७.११
४		४	१०	१.६२
५		५	२७	५.१३
६		६	१९	२.७
७		७	२१	१.२६
८		८	११	०.३६
९		९	५	२.२५
१०		१०	१०	१.३५
११	मुसिकोट नगरपालिका (साविकको भलाक्चा र छिवाड	११	९	२.२५
१२		१२	३	४.८६

क्र. सं.	गाउँपालिका/नगरपालिका	हालको वडा	पहिरोको संख्या	पहिरोको क्षेत्रफल (हेक्टर)
१३	गाविसहरु)	१३	२	४.३२
	जम्मा		१७९	३८.९

उक्त तालिका अनुसार यस उप-जलाधार क्षेत्रमा जम्मा १७९ पहिरोहरु रहेका छन जसको क्षेत्रफल ३८.९ हेक्टर रहेको छ ।

२.१.३ खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको आगलागीका घटनाहरु

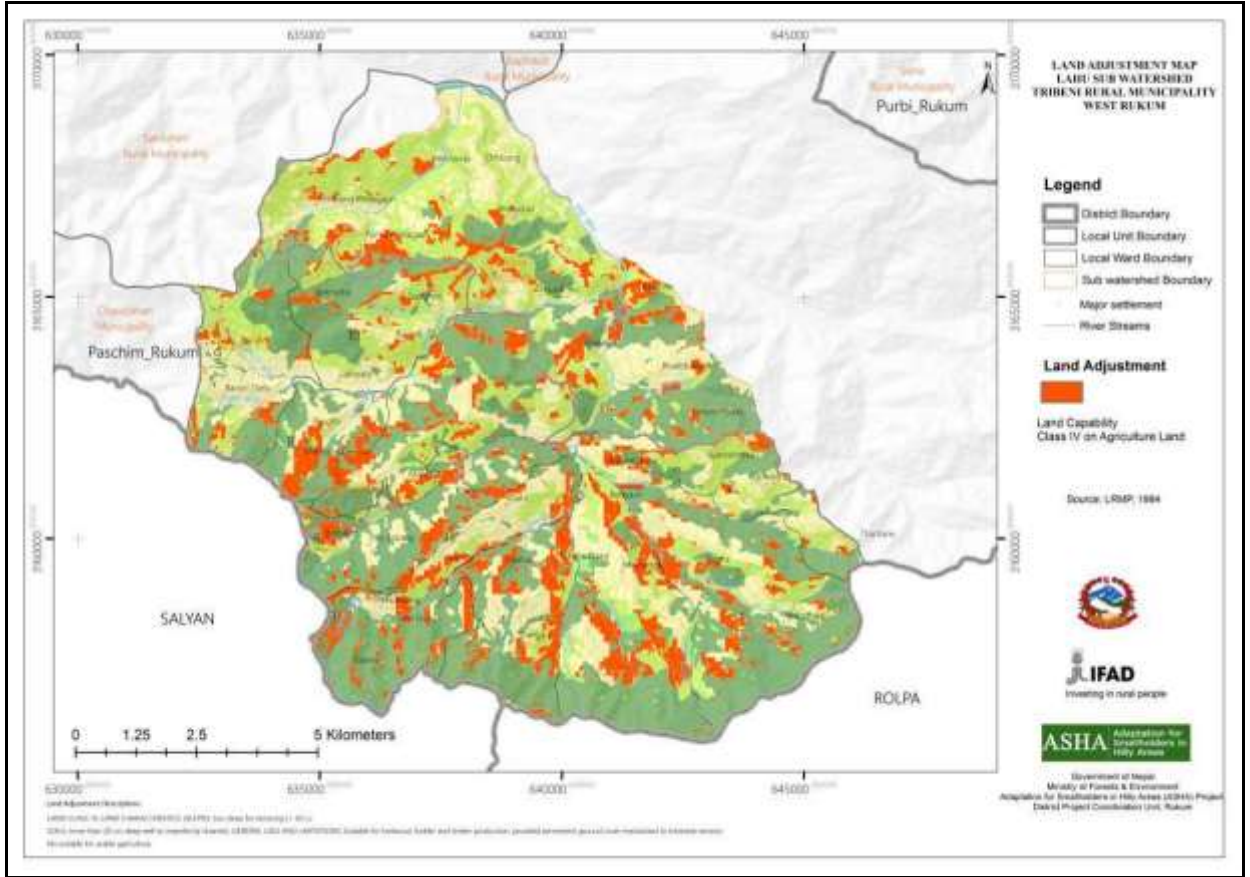
सन २००० देखि २०१७ सम्मको यस उप जलाधार क्षेत्रमा आगलागीका घटनाहरुको विश्लेषण गर्दा कुनै पनि उल्लेखनिय घटनाहरु घटेको देखिदैन (श्रोत : भौगोलिक सुचना प्रणालीमा आधारित खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन प्रतिवेदन रुकुम, ASHA, २०१८) । तर लापा निर्माणका क्रममा गरिएका वस्ती स्तरीय छलफलबाट यस क्षेत्रका वन क्षेत्रहरुमा छिटफुट रुपमा आगलागीका घटनाहरु देखिएका छन ।

२.१.४ खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको भू-उपयोग समायोजन

यस उप जलाधार क्षेत्रको भू-क्षमता र विद्यमान भू-उपयोग क्षेत्र समायोजन गरेर भू-उपयोग समायोजन नक्शा तयार गरी विश्लेषण गर्दा यो क्षेत्र क्षमता र आवश्यकता भन्दा बढी प्रयोग भईरहेको देखिन्छ । भू-क्षमताको Class बढ्दै जाँदा भिरालोपन तथा ढुङ्गाको मात्रा बढ्दै जाने र पानी सोस्ने क्षमता घट्दै जाने भएकोले यस्तो जमिनहरुमा कृषिजन्य गतिविधिहरु गर्दा भू-क्षयको सम्भावना पनि कमश बढ्दै जाने हुन्छ । तालिका अनुसारको गाउँपालिका तथा वडाहरुमा दिईएको क्षेत्रफलमा भू-उपयोग समायोजन गर्नु पर्ने देखिन्छ । उदाहरणको रुपमा यस्ता क्षेत्रहरुमा कृषि सम्बन्धि कृषाकलापहरु गर्नु पर्ने भएमा माटोको संरक्षणका कृषाकलापहरु पनि साथसाथै गर्नु पर्दछ । निम्न नक्सामा रातो र पहेलो रंगले देखाईएको क्षेत्रहरुमा यस्ता क्रियाकलापहरु गर्नु पर्ने हुन्छ ।

तालिका ४. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको भू-उपयोग समायोजनको अवस्था

भू उपयोग समायोजन	त्रिवेणी गाउँपालिकाका वडाहरु							क्षेत्रफल (हे.)
	१	२	३	४	५	६	७	
पानी क्षेत्रमा Class IV	८.१९	१.८९	०.७२	२.१६	५.८५	१.८	३.२४	२३.८५
बुट्यानमा Class IV	८४.६९	६३	३०.४२	३१.९५	९०.५४	२५.३	१३७.९७	४६३.८६
कृषिमा Class IV	१७७.७	८६.१३	१९९.८	१८०.६	२३४.७	१३५	१८०.८१	११९४.८४
वन क्षेत्रमा Class IV	५६२.९	१०४.६७	३७४.९	२७६.७	३७१.७	२२८	३१८६.९	२२३७.३१
घाँसे मैदानमा Class IV	४.३२	२.९७	१.१७	१.८	३७.८	०.५४	०.१८	४८.७८
कृषिमा Class III	२२०.९	१९८.४५	२०५.७	१५२.६	२५७.६	१२६	२०९.४३	१३७०.३४
पानी क्षेत्रमा Class III	३.४२	२.७	०.२७	१.७१	२.६१	१.२६	६.९३	१८.९
बुट्यानमा Class III	७०.८३	१३०.८६	३८.९७	९.५४	७०.२९	१६	७१.१	४०७.६१
वन क्षेत्रमा Class III	१५१.५	७२.२७	७६.८६	९५.४९	४४.५५	२१३	१२३.६६	७७७.५१
घाँसे मैदानमा Class III	५.७६	७.११	०	०.०९	२९.९७	०	०	४२.९३
घाँसे मैदानमा Class II	१२९०.७	६७०.१४	९२८.७	७५२.५८	११४५.६	७४७	१०५३.६	६५८८.३६

चित्र ५. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको भू-समायोजन नक्शा

२.१.५ माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रको अन्तरसम्बन्ध

यस उप-जलाधार क्षेत्रको क्षयिकरणको कारक तत्वहरूमा अवैज्ञानिक खेति प्रणाली, प्राकृतिक वनस्पती तथा वन विनास, भू क्षय, पहिरो आदि पर्दछन् । माथिल्लो पहाडी क्षेत्रमा रहेका भिरालो भू-भागहरूमा गरीदै आएको अव्यवस्थित कृषि, वन अतिक्रमण, वन विनाश, वन क्षयिकरण तथा अवैज्ञानिक सडक निर्माण लगायतका क्रियाकलापहरूसंगै वर्षाको अनियमितता र स्वरूपमा परिवर्तनले गर्दा उच्च पहाडी क्षेत्रहरूमा भू-क्षयको समस्या बढ्दै गएको छ भने तल्लो तटीय क्षेत्र बेशीमा बाढी र नदी कटानका समस्याहरू बढ्दै गएका छन् । यसरी एकातर्फ उपल्लो तटीय क्षेत्रहरू बन्जर बन्ने देखिन्छ भने अर्को तर्फ तल्लो तटीय क्षेत्रहरूमा बसोबास र खेती अयोग्य बन्दै जाने देखिन्छ । फलस्वरूप यस वडाको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता अझ बढ्ने देखिन्छ ।

भौगोलिक सुचना प्रणालीमा आधारित खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन रुकुमको प्रतिवेदन अनुसार माथिल्लो र तल्लो तटीय क्षेत्रहरूको अन्तर सम्बन्ध निम्नानुसार देखाईएको छ ।

तालिका ५. माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रको स्थानीय निकाय बाहिरको अन्तरसम्बन्ध

अन्तरसम्बन्ध	माथिल्लो तटीय क्षेत्र	तल्लो तटीयक्षेत्र
पहिरो, वन विनास र वन क्षयिकरण	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. १ र २	मुसिकोट नगरपालिका वडा नं. ४ सोलावाड
पहिरो, वन विनास र वन क्षयिकरण	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. १, ४ र ५	त्रिवेणी गापा वडा नं. २ र ३, मुसिकोट नगरपालिका वडा नं. ४ सोलावाड
पहिरो, वन विनास र वन क्षयिकरण	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ६, ८ र ९	मुसिकोट नगरपालिका वडा नं. १४ छिवाड र

अन्तरसम्बन्ध	माथिल्लो तटीय क्षेत्र	तल्लो तटीय क्षेत्र
क्षयिकरण		त्रिवेणी गापा वडा नं. ७

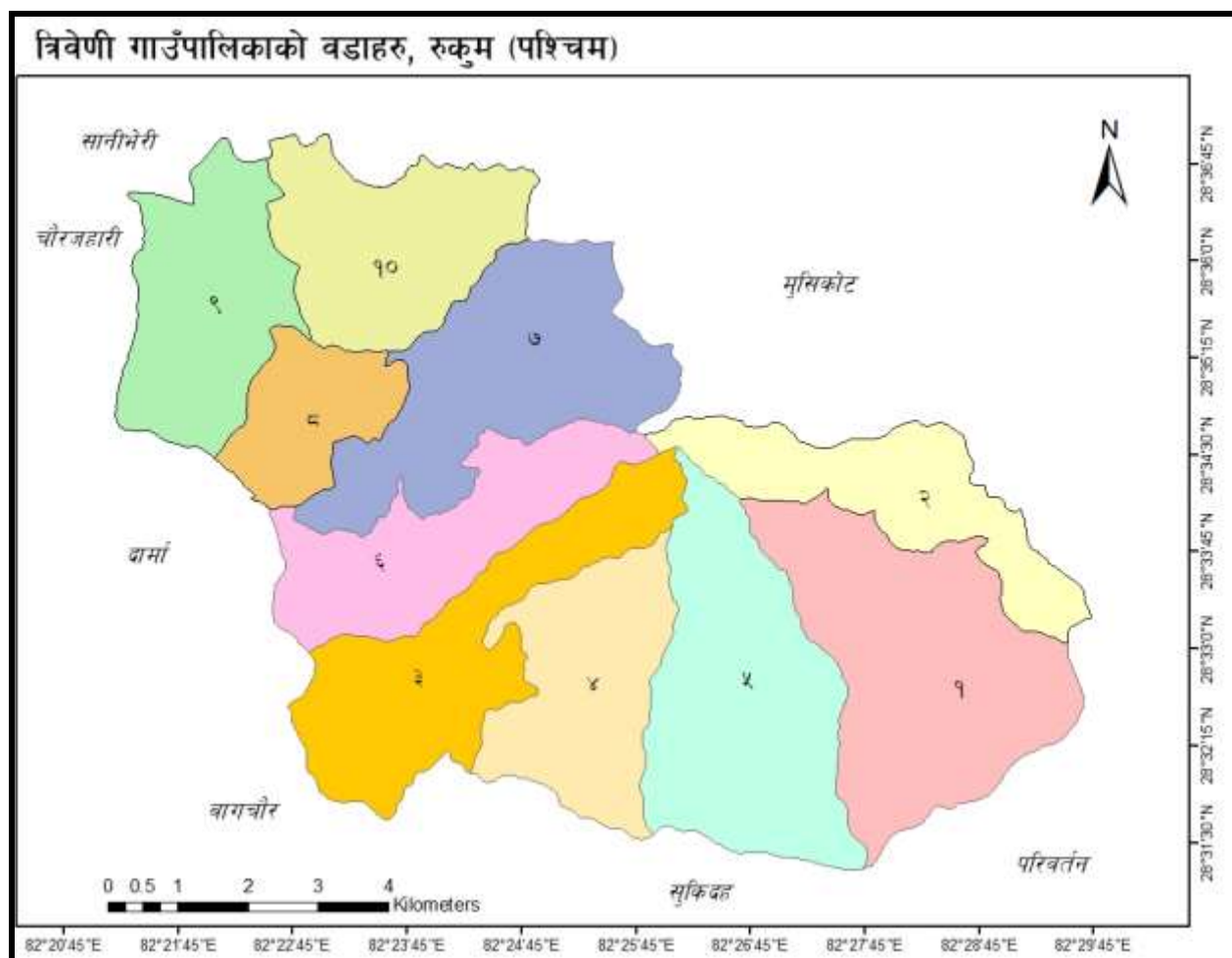
तालिका ६. माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रको स्थानीय निकाय भित्रको अन्तरसम्बन्ध

अन्तरसम्बन्ध	माथिल्लो तटीय क्षेत्र	तल्लो तटीय क्षेत्र
पहिरो	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. २. सिम्रुथ बजारको माथिल्लो भाग बर्खे टाकुराको नजिक रुघा खोलाको माथिल्लो भाग बर्खे टाकुरा गाँउ स्यानोखर्क र सिरुगौरा गाउँको तल्लो भाग	सिम्रुथ बजारको नजिक बर्खे टाकुरा गाउँको तल्लो कृषिजन्य भु-भाग
पहिरो	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ५. खोलाको किनारा तामेछरे गाउँको चारैतिर मालभुङ्गाको पूर्व भाग भुल्का र हैरु गाउँको तल्लो भाग तामा छरे खोलाको माथिल्लो जलाधार क्षेत्र	दुबारे र लैत खोलाको नजिक कुनावाड, तालिगाउँ र दवाङ्ग गाउँ नजिकको क्षेत्र
पहिरो	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ७. खारनेटा गाउँको माथिल्लो भाग, रिठेना गाउँको माथिल्लो भाग, बचिम खोलाको नजिक बचिम गाउँ	नुवाकोट र मुरु खोला नजिकको कृषिजन्य भु-भाग
भू-क्षय	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. २. बर्खे टाकुरागाउँको चारैतिर ओल्लो वस्ती, लसुने गाउँको चारैतिरको कृषिजन्य भू-भाग, पानी गौरा गाउँको चारैतिर	सिम्रुथ बजारको नजिक बर्खे टाकुरा गाउँको तल्लो कृषिजन्य भु-भाग
भू-क्षय	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ५. लायति गाउँको चारैतिर	दुबारे र लैत खोलाको नजिक कुनावाड, तालिगाउँ र दवाङ्ग गाउँ नजिकको क्षेत्र
वन विनास र वन क्षयिकरण	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. २. बर्खे टाकुरागाउँको तल्लो र माथिल्लो भागको वन क्षेत्र	सिम्रुथ बजारको नजिक बर्खे टाकुरा गाउँको तल्लो कृषिजन्य भु-भाग
वन विनास र वन क्षयिकरण	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ५. तामाखरे खोलाको माथिल्लो जलाधार क्षेत्र, भुल्के र हैरु गाउँको चारैतिर, मालभुङ्गा र जिवाङ्ग गाउँको पश्चिमी ढाल क्षेत्रको तल्लो भाग	दुबारे र लैत खोलाको नजिक कुनावाड, तालिगाउँ र दवाङ्ग गाउँ नजिकको क्षेत्र
वन विनास र वन क्षयिकरण	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ७. मालामे डाँडाको माथिल्लो र तल्लो भाग, बयली डाँडाको चारैतिर, लाछीकोट गाउँको पश्चिमी भाग	नुवाकोट र मुरु खोलाको नजिकको कृषिजन्य भु-भाग

२.२ त्रिवेणी गाउँपालिकाको अवस्थिति

रुकुम (पश्चिम) जिल्लामा ३ वटा गाउँपालिका र ३ वटा नगरपालिकाहरू मध्ये त्रिवेणी गाउँपालिका एक हो । यस गाउँपालिकामा १० वटा वडाहरू छन् । यस त्रिवेणी गाउँपालिका साविकका गा.वि.स.हरू रुघा, खारा, मुरु, पेउघा र नुवाकोटको साविकको वडा नं. ३ मिली बनेको छ । यस गाउँपालिकाको उत्तरमा मुसिकोट नगरपालिका, पूर्वमा रोल्पा जिल्ला, दक्षिणमा सल्यान र रोल्पा जिल्लाहरू र पश्चिममा चौरजहारी नगरपालिका र सानीभेरी गाउँपालिका पर्दछन् ।

यसको कुल क्षेत्रफल ८५.४९ वर्ग कि. मि. र वि. स. २०६८ को जनगणना अनुसार १९,४०४ यसको जनसंख्या रहेको छ ।

चित्र ६. त्रिवेणी गाउँपालिकाको वडाहरूको नक्शा

२.३ त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. २ को अवस्थिति

नेपालको पूनःसंरचना २०७३ अनुसार साविकको रुघा गा.वि.स.को साविकका वडा नं. २ देखि ५ सम्मलाई समावेश गरी यस त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. २ बनाईएको छ । यो वडा जिल्ला सदरमुकाम रुकुम मुसिकोटबाट पश्चिम दक्षिण तर्फ अवस्थित छ । यो वडा ८२° २५' ४५.९९" देखि ८२° २९' ४९.८८" पूर्व देशान्तर र २८° ३३' २.३५" देखि २८° ३४' ४५.९४" उत्तर अक्षांस बीच फैलिएको छ । वडाको कुल क्षेत्रफल ६.८० वर्ग किलो मिटर रहेको छ । यस वडाको उत्तरमा मुसिकोट नगरपालिका, दक्षिणमा त्रिवेणी गा. पा. वडा नं. १ र ५, पूर्वमा रोल्पा जिल्ला, पश्चिममा त्रिवेणी गा.पा.को वडा नं. ६ र ७ पर्दछन् । यस वडाको उचाई ११२१ देखि २४२१ मिटर सम्म रहेको छ ।

२.३.१ वडाको सामाजिक अवस्था

जनगणना २०६८ अनुसार यस वडाको जनसंख्या ८८४ (४५%) पुरुष र १०८२ (५५%) महिला गरी जम्मा १९६६ देखिन्छ । यस वडामा ३७३ घरधुरी छन् । साविकको रुघा गाविसमा मुख्य गरि क्षेत्री, मगर, दलितमा कामी र दमाई लगायतका जातजातीहरूको बसोवास रहेको छ । सम्पूर्ण साविकको रुघा गाविसलाई लिदा जातिगत आधारमा हेर्दा क्षेत्री, ब्राह्मण र ठकुरीको जनसंख्या ३०२३ (७९.४%), जनजातिमा मगर ७७७ (१८.४%), दलित ४९४ (९.८%) र अन्यमा मुसलमान लगायत १९ (०.४%) रहेको छ । अनुकूलन योजना तयारीको क्रममा गरिएको सहभागितामुलक संकटासन्नता

स्तरीकरण अनुसार वडाको जनसंख्या १२८४ महिला र १३३० पुरुष गरी जम्मा २६३० देखिन्छ। यस वडामा मुख्य गरी क्षेत्री, जनजाति, दलितमा कामी र दमाई लगायतका जातजातीहरूको वसोवास रहेको छ। ४४९ घरधुरी भएको यस वडामा जातिगत आधारमा हेर्दा दलित २३ (५%), जनजाति ९८ (२२ %) र क्षेत्री ३२८ (७३ %) रहेका छन्।

क्षेत्री जातीको बाहुल्यता रहेको यो वडामा रहन सहन प्रायः एकै खालको रहेको छ। यहाँ सबैले मातृभाषा नेपाली नै बोल्ने गर्दछन्। यस वडामा हिन्दु धर्म मान्ने मानिसहरूको बाहुल्यता रहेको छ। यस वडामा चाँडपर्वका हिसावले दशैं, तिहार, माघे संक्रान्ती, साउने संक्रान्ती, नयाँ वर्ष, आदि पर्वहरू मनाउने गरिन्छ।

जलवायु परिवर्तनका प्रभाव र तिनलाई सम्बोधन गर्ने उपायहरू बारे सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सहित गरिएका १ दिने साविकको वडा स्तरीय गोष्ठीहरूका क्रममा प्रत्येक वस्तिमा सहभागितामूलक तरिकाबाट जलवायु परिवर्तन सम्मुखता, संवेदनशिलता तथा अनुकूलन क्षमतामा आधारित रही हरेक घरधुरीको मूल्यांकन गरी ति घरधुरीहरूको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता स्तरीकरण गरिएको थियो। यस वडाका साविकको २, ३, ४ र ५ वडा/वस्तिहरूबाट जम्मा ४४९ घरधुरीहरू मध्ये २४ % अति उच्च जोखिममा, ४७ % उच्च जोखिममा, २५% मध्यम र ५% न्यून जोखिममा रहेको पाईएको थियो।

२.३.२ मानवीय अवस्था

जनगणना २०६८ अनुसार यस त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. २ को जनसंख्या १९६६ रहेको छ जसमध्ये पुरुषको संख्या ८८४ छ भने महिलाको संख्या १०८२ रहेको छ। वि. स. २०६८ को जनगणना अनुसार सम्पूर्ण साविकको रुघा गाविसलाई लिदा उमेर अनुसार पाँच वर्ष मुनिका बाल बालिकाहरू १०.८९%, ५-२४ वर्ष सम्मका व्यक्तिहरू ५२.२८%, २५-४४ वर्षसम्मका व्यक्तिहरू १९.७०%, ४५-६४ वर्ष सम्मका व्यक्तिहरू १२.६६%, ६५-७४ वर्ष सम्मका व्यक्तिहरू ३.९९%, र ७५ वर्षभन्दा माथिका व्यक्तिहरू १.२८% पाइएको छ। ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्या मध्ये महिला तथा पुरुष दुबैको साक्षरता प्रतिशत ७०.८९ छ जसमध्ये पुरुषको ७८.७४ र महिलाको ६४.५६ प्रतिशत रहेको छ। संचार सुविधाका साधनहरूमा साविकको रुघा गाविसमा ८०५ घरधुरीहरू मध्ये १९१ घरधुरीहरूसंग कुनै पनि सुविधा नभएको देखिन्छ भने ५८० घरधुरीहरूसंग कम्तिमा एउटा सुविधा रहेको छ भने ४२० घरधुरीमा रेडियो र ३२३ घरधुरीहरूसंग मोबाईल फोन प्रयोग भएको देखिन्छ। खानेपानी तथा सरसफाईको दृष्टिकोणमा यो वडाका ८१% घरधुरीहरूले पाईप लाईनबाट आउने पिउने पानीको प्रयोग गरेको देखिन्छ भने बाँकीले खुला क्षेत्र कुवा तथा खोलाको पानी प्रयोग गर्ने गर्दछन्। ८०५ घरधुरी मध्ये ७३% घरधुरीहरूमा शौचालयको व्यवस्था छैन। खाना पकाउनको लागि ईन्धनको रूपमा प्राय दाउराको प्रयोग गरिन्छ। उज्यालोको लागि मुख्य रूपमा यहाँका ६९% घरधुरीहरूले सोलारको प्रयोग गर्ने गर्दछन्। जम्मा जनसंख्याको २.८५% शारीरिक तथा मानसिक रूपमा फरक क्षमता भएका मानिसहरू यहाँ छन् (राष्ट्रिय जनगणना २०६८)।

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीका क्रममा गरिएको वस्ती स्तरीय सहभागितामूलक छलफलबाट प्राप्त सूचना अनुसार, त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. २ को कूल जनसंख्या २६१४ मध्ये १३३० पुरुष र १२८४ महिला रहेका छन्। त्यसै गरी यस वडाको मानवीय अवस्थालाई विश्लेषण गर्दा कुल जनसंख्या मध्ये शिक्षा सेवामा ३१ जना, सैनिक तथा प्रहरीमा १० जना, निजामति सेवामा ७ जना, वन प्राविधिक १ जना, गैह्र सरकारी संस्थामा ८ जना, वैदेशिक रोजगारी (भारत बाहेक अन्य मुलुकहरूमा) ३९ जना, सिकीर्म डकीर्म ६४ जना, सब ओभरसियर ३ जना, कृषि तथा भेटनरी प्राविधिक (जे.टि.ए.) १२ जना, स्वास्थ्यकर्मी १६ जना (१ जना एम.वि.वि.एस. डाक्टर सहित), ६ महिना भन्दा बढी सिलाई कटाई गरेका १५ जना, अगुवा कृषक ४ जना रहेका छन्। यस वडाको शैक्षिक अवस्थालाई हेर्दा स्नातकोत्तर गरेका २२ जना, स्नातक गरेका २६ जना, प्रविणता प्रमाण पत्र तह पास गरेको १४२ जना र एस.एल.सि. पास गरेका १२१ जना रहेका छन्। यहाँका जनसमुदायमा जलवायु परिवर्तन तथा जलवायु परिवर्तनका प्रभाव र असरहरू सम्बन्धी सामान्य जानकारी रहेको देखिन्छ।

२.३.३ आर्थिक क्रियाकलापहरूको अवस्था

यस वडाका बासिन्दाहरूको प्रमुख पेशा कृषि रहेको भएतापनि रोजगारीको लागि विदेशिने (भारत र खाडी मुलुकजाने) को संख्या उल्लेखनीय छ। राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार साविकको रुघा गाविसको ८०५ घरधुरी मध्ये ३४९ (४३.४%) घरधुरीहरूबाट ४११ पुरुष र ४६ जना महिला गरी ४५७ (१०.८%) जना बाहिर रोजगारीको लागि बाहिर गएका छन्। साविकको वडा स्तरीय गोष्ठीहरूबाट संकलन गरिएको तथ्यांक अनुसार खाडीमुलुक जानेको संख्या ३९ भन्दा बढी छ भने करिब ९०% घरधुरीहरू भारत जाने गर्दछन्। कृषि अन्तर्गत यहाँका अधिकांश भू-भागमा धान, गहुँ, मकै, तोरी र मुसुरोको खेती गरिन्छ, भने नगदे वाली अन्तर्गत अदुवा र वेसार खेती गरिन्छ। तरकारी वालीमा विशेष गरी आलु, काउली, बन्दा, सिमी, बोडी, भान्टा, भटमास, गोलभेंडा र प्याज आदिको खेती गरिन्छ। फलफूलमा यहाँ छिटफुट रुपमा आँप, सुन्तला, मौसम, कागती खेती गरिन्छ। पशुपालनको हकमा भैसी, गाई र बाखापालन गरिन्छ। कृषि उपज संकलन केन्द्र तथा व्यापारिक केन्द्रको अभावले यहाँ उत्पादित वस्तुहरूले उचित मूल्य पाउन सकेका छैनन्।

यस वडाको वाली चक्र बमोजिम यहाँका सबैजसो कृषियोग्य जमीन वर्षको दुई महिना (बैशाख र जेष्ठ)वाँभो रहने गरेको देखिन्छ भने अर्ध सिंचित र असिंचित जग्गा भने मनसुनी वर्षाको आधारमा थप १५ दिन जति बढी वाँभो रहने गरेको देखिन्छ। भने अन्य समयमा समयानुकूल वालीहरू लगाईने गरिन्छ (तालिका ७)।

तालिका ७. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ को वाली चक्र

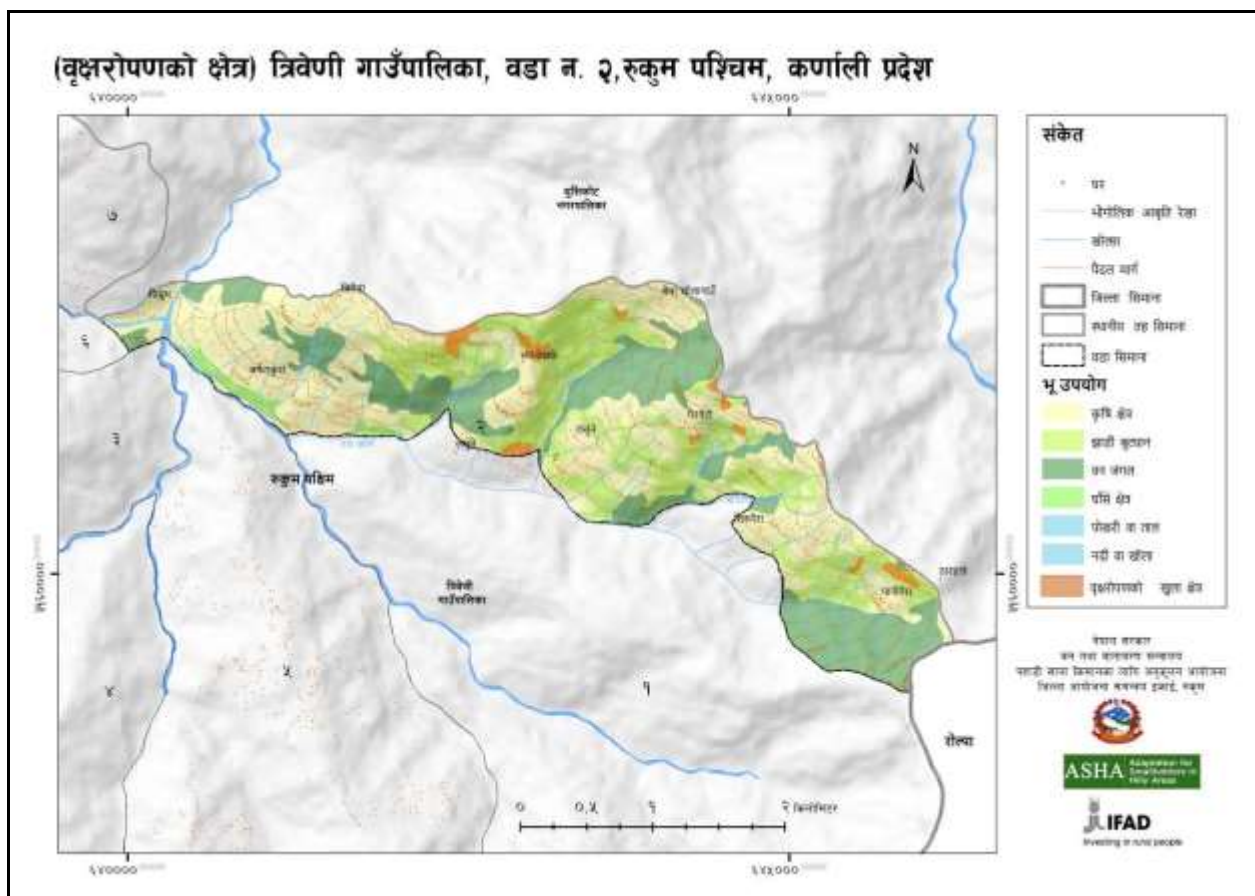
क्षेत्र	वैशाख	जेष्ठ	आषाढ	श्रावण	भाद्र	असोज	कार्तिक	मंसिर	पुस	माघ	फाल्गुन	चैत्र	कैफियत
सिंचित (बाह्रै महिना कुलो लाग्ने)	वाँभो					धान					गहुँ		
अर्धसिंचित (वर्षामा निर्भर)	वाँभो			धान, मकै, तरकारी सिमी, बोडी, भटमास							गहुँ, तरकारी मा आलु, काउली		
असिंचित (पानी नलाग्ने)	वाँभो			मकै, अदुवा, वेसार						गहुँ, आलु, मुसुरो			

२.३.४ प्राकृतिक श्रोतको अवस्था

यस वडाको कुल क्षेत्रफल ६८० हेक्टर मध्ये ४५४ हेक्टर वनक्षेत्र, ३ हेक्टर बुट्यान क्षेत्र, २२३ हेक्टर कृषि क्षेत्र रहेको छ। यस वडामा ६७% क्षेत्र वन र ३२.८% कृषि क्षेत्रले ढाकेको छ (श्रोत : पहाडी साना किसानको लागि अनुकूलन आयोजना, जिल्ला आयोजना संयोजन ईकाइ, रुकुम)।

यस त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. २ मा सरुडाडा सा.व., सिद्ध कालि सा.व., सिद्ध पोखरी सा.व., सल्लेरी वेतुखोली खोला सा.व. र खरिगैरा सा.व. र सल्लेरी वेतुखोला खरीगैरा सा.व.गरी जम्मा ६ वटा सामुदायिक वन रहेका छन्। अर्भै पनि धेरै राष्ट्रिय वनको भाग सामुदायिक वनमा हस्तान्तरण हुन बाकि छ। यस वडा को तल्लो भागमा सल्लो को बाहुल्यता छ भने केहि मात्रामा साल का प्रजाति पनि पाइने गरेको त्यसै गरी माथिल्लो भागमा बाँभ, रयज, खसु, फलाट, कटुस

को वाहुल्यता छ । यसका अवाला चाँप, उत्तिस, मौवा, ओखर, पांगर, काफल, काउलो मलेदो, खिरो र लालिगुराँस लगाएतका रुख प्रजातिहरु पाइन्छन भने धाइरो, लामपाते, डिमुर, कानेमौवा, कनिक र चिन्ने जस्ता प्रजाति का वुट्यानहरु पाइन्छन । जडिवुटीहरुमा चुत्रो, दालचिनि, टिमुर, समायो, तिते, सुनाखरी, शिल्पु र कुटकी आदि प्रजाति पाइन्छन । त्यसैगरी यस क्षेत्रमा रतुवा, बाँदर स्याल, बनविरालो, मलसाप्रो, दुम्सी, ओत, बनविरालो, मलसाप्रो, सर्प, कालिज, हुकुर, जुरेली, कालेकल्यु, कोइली, न्याउली चरी, लामपुच्छे, काग, चिल, हलेंसी, कोइरालो, फिस्टेचरा, लाटोकोसेरा, चोखुरा, भ्याकुरा, भंगरी, फिस्टे जस्ता वन्यजन्तु तथा पंक्षीहरु पाइन्छन (जीविकोपार्जनको विश्लेषण, २०७५) यस वडाका मुख्य खोला हरु कोर्वाङ्ग खोला, रुघा खोला र सिम्तु खोला हुन भने अन्य खोला तथा खोल्सीहरुमा वेतखोले खोला, लसुने खोला, पानी गैरा खोला, बोविया डाँडा खोला आदि रहेका छन । हाल बहदो खडेरीका कारणले यि खोला तथा खोल्सिहरुमा पानीको श्रोत घट्दै गएकोले सिंचाईको लागि समस्या हुने गरेको छ । यस वडाका सबै घरधुरीहरुले ईन्धनका रुपमा दाउरा नै प्रयोग गरिरहेका छन् । प्राकृतिक श्रोतमा आएको परिवर्तनको विश्लेषण परिच्छेद ३.२ मा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र ७. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ को भू-उपयोगिता र सम्भावित वृक्षारोपण क्षेत्रको नक्सा

२.३.५ भौतिक पूर्वाधार तथा सामुदायिक विकास

यस वडाका वारिन्दाहरुको घरहरु प्राय माटो, ढुङ्गाको गान्ने र छाना खर तथा ढुङ्गा स्लेटको प्रयोग गरेको पाईन्छ । यस वडाको सहभागितामूलक श्रोत तथा प्रकोप नक्साको विश्लेषण गर्दा यस वडामा वडा कार्यालय, कृषि सहकारी संस्था, स्वास्थ्य चौकी, गा.पा. अन्तरगतको कृषि शाखा, पशु शाखा तथा सब-डिभिजन वन कार्यालय रहेका छन । अन्य निकायहरुमा पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना, गरिवि निवारण कोष, सुआहारा, थ्रि आर, यूनिसेफ जस्ता कार्यक्रमहरुले यहाँका व्यक्ति, समुदायहरुलाई आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गरिरहेका छन् । नागरिक संगठनको रुपमा आमा समूह, कृषि समुहहरु र विभिन्न क्लवहरु संचालनमा रहेका छन् । यस वडामा ६ वटा सामुदायिक वन

उपभोक्ता समूहहरू छन् । यस वडामा जिल्ला स्थित एफ.एम. रेडियो को पहुँच राम्रो रहेको देखिन्छ भने टेलिफोनको हकमा माथिल्लो भु-भागमा एन.सेल, स्काई र नमस्तेको राम्रो सुविधा भएपनि तल्लो भागमा त्यति राम्रो सुविधा छैन ।

२.३.६ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवस्था

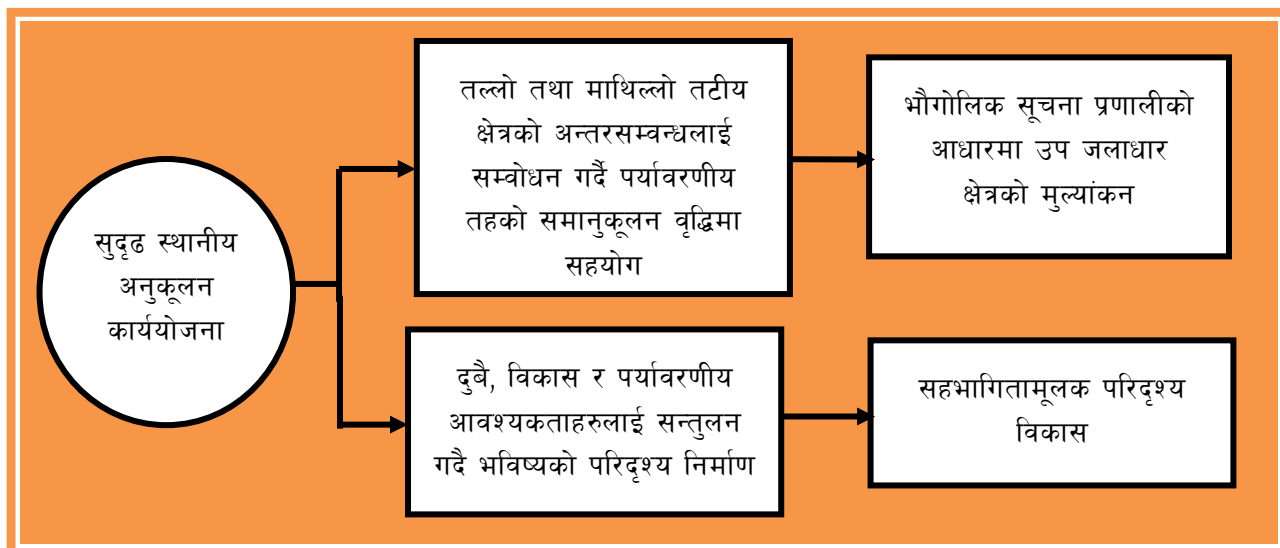
जनगणना २०६८ अनुसार यस वडाको जनसंख्या ८८४ (४५%) पुरुष र १०८२ (५५%) महिला गरी जम्मा १९६६ देखिन्छ । यस वडामा ३७३ घरधुरी छन् । साविकको रुघा गाविसमा मुख्य गरि क्षेत्री, मगर, दलितमा कामी र दमाई लगायतका जातजातीहरूको बसोबास रहेको छ । सम्पूर्ण साविकको रुघा गाविसलाई लिदा जातिगत आधारमा हेर्दा क्षेत्री, ब्राह्मण र ठकुरीको जनसंख्या ३०२३ (७१.४%), जनजातिमा मगर ७७७ (१८.४%), दलित ४१४ (९.८%) र अन्यमा मुसलमान लगायत १९ (०.४%) रहेको छ । सहभागितामूलक संकटासन्नता स्तरिकरण, २०७५ को आधारमा यस वडाको कुल जनसंख्या २३८७ मध्ये महिलाको संख्या ४९ प्रतिशत रहेको छ । जातिगत रूपमा हेर्दा यस वडामा मुख्य गरी क्षेत्री जातिको बाहुल्यता देखिन्छ भने जनजाती र दलित समुदाय पनि यस वडामा बसोबास गरिरहेका छन् । ४४९ घरधुरी भएको यस वडामा दलित २३ (५ %), जनजाति ९८ (२२%) र क्षेत्री ३२८ (७३%) घरधुरी रहेका छन् । यस वडामा पनि अन्य ठाउँमा जस्तै खेतीपाती, जागिर, व्यापार जस्ता उत्पादनशील कार्यहरूमा पुरुषको सहभागीता धेरै पाइएको छ भने घास दाउरा, पानी पधेरो, भान्सा, केटाकेटीको रेखदेख जस्ता पुर्नउत्पादनशील कार्यहरूमा महिलाहरूको सहभागिता धेरै पाइएको छ । त्यसैगरी सामाजिक तथा राजनैतिक कृयाकलापहरूमा पनि महिलाहरूको संलग्नता पुरुषहरूको तुलनामा निकै कम छ । छोरीलाई गाउँको सरकारी विद्यालयमा र छोरालाई शहरमा वा नजिकैको निजी विद्यालयमा पढाउने जस्ता लैङ्गिक विभेद यस वडामा विद्यमान छन् साथसाथै समान कामको लागि पनि पुरुषलाई भन्दा महिलालाई कम ज्याला प्रदान गर्ने प्रचलन यहा पनि विद्यमान छ । तरपनि सरकारी तथा अन्य निकायहरूबाट हाल अवलम्बन गरिएका सामाजिक समावेशी र महिला, दलीत तथा सिमान्तकृत वर्गहरू प्रतिको सकारात्मक विभेद सम्बन्धि नितिगत प्रावधानहरूका कारण पनि महिलाहरूको चेतना स्तर बढ्दै गएकोले हाल उत्पादनशील, सामाजिक तथा राजनैतिक कृयाकलापहरूमा महिलाहरूको संलग्नता बढिरहेको छ साथै गाउँमा विद्यमान छुवाछुतको कुरीतिमा केही भएको देखिन्छ ।

२.४ वडा स्तरीय माथिल्लो तथा तल्लो तटिय क्षेत्रको अन्तरसम्बन्धको अवस्था

यस वडाको माथिल्लो तटिय क्षेत्र अन्तर्गत साविक वडा नं. २ बर्खेटाकुरा, डाँडा, धनखोला, वडा नं. ३ को विमैचा तलिगाउँ, साविक वडा नं. ४ को विमैचा माथि गाउँ, स्याना खर्क, बेतखोला, साविक वडा नं. ५ को लसुने, उन्नेचौर, पानी गौरा, चिन्छरे जस्ता वस्तहरू पर्दछन् भने तल्लो तटिय क्षेत्र अन्तर्गत रुघा खोला, खारा खोला र सिम्रुतु खोला किनारमा रहेका सिम्रुतु खोला लगायतका वस्ती तथा खेतियोग्य जमिनहरू पर्दछन् । यस वडाको माथिल्लो क्षेत्रको धेरै जस्तो भू-भाग वनले ढाकेको छ भने तल्लो क्षेत्रको धेरै जस्तो भू-भाग कृषिको लागि प्रयोग गरिँदै आएको छ । यसर्थ माथिल्लो भू-भागहरूमा गरिँदै आएको अव्यवस्थित कृषि, वन अतिक्रमण, वन विनाश तथा अवैज्ञानिक सडक संजाल विस्तार लगायतका कार्यहरूसँगै जलवायु परिवर्तनसँगै बढ्दै गएको वर्षाको अनियमितताले गर्दा उपल्लो तटिय क्षेत्रहरूमा भू-क्षयको समस्या बढ्दै गएको छ भने तल्लो तटिय क्षेत्रमा बाढी र नदी कटानका समस्याहरू बढ्दै गएका छन् ।

परिच्छेद ३: सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी पद्दती

नेपालमा विशेष गरी स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाहरु नेपाल सरकारको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना २०६८ले निर्दिष्ट गरेका चरणहरुको आधारमा स्थानीय स्तरमा समुदायको दृष्टिकोणबाट विभिन्न सहभागितामूलक ग्रामिण मुल्यांकनका विधीहरुको प्रयोग गरी त्यसबाट आएका परिणामहरुको आधारमा तयारी गर्ने अभ्यास रहेको छ । यस प्रकृत्यामा प्रशासनिक सिमाना जस्तै साविकको गाविसको सिमानालाई मात्र स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यक्षेत्र भित्र मात्र विश्लेषण गरेको पाईन्छ । पहाडी साना किसानका लागी अनुकूलन आयोजनाले सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी निम्न खाका अनुसारको पद्दती अवलम्बन गरेको छ ।

चित्र ८. सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाको खाका

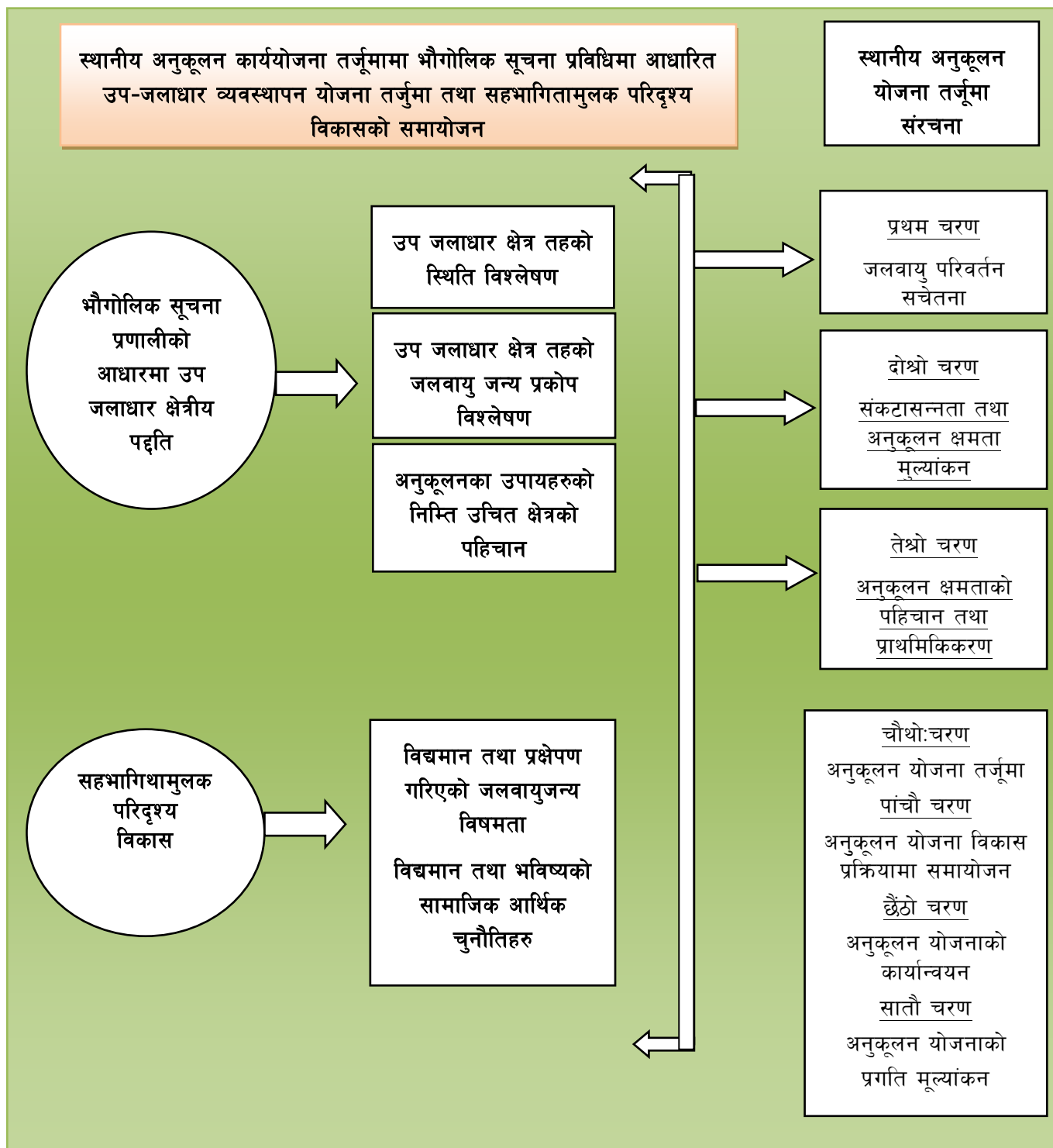
सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनामा प्रशासनिक सिमा भित्र मात्रै सिमित नभई जलाधार तथा उप-जलाधार तहको माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रहरुबीचको अन्तरसम्बन्धलाई सम्बोधन गर्दै प्रभावकारी अनुकूलनका उपायहरुको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणाली तहको समानुकूलन वृद्धिमा सहयोग पुर्याउन भौगोलिक सूचना प्रणालीको आधारमा उप-जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन गरिन्छ । सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनामा दुबै, विकास र पर्यावरणीय आवश्यकताहरुलाई सन्तुलन गर्दै भविष्यको सहभागितामूलक परिदृश्य निर्माण गरिन्छ ।

भौगोलिक सूचना प्रणालीको आधारमा उप-जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन गर्ने क्रममा त्यस क्षेत्र तहको स्थिति तथा जलवायुजन्य प्रकोप विश्लेषण गरी प्रभावकारी अनुकूलनका उपायहरुको पहिचान तथा उचित स्थानहरुको पहिचान गरिन्छ । भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित विभिन्न नक्साहरु जस्मा विशेष गरी जलवायु जन्य प्रकोपहरुबाट प्रभावित संवेदनशिल क्षेत्रहरुको पहिचानको लागि विभिन्न अवधिको भु उपयोगिताको अवस्था तथा त्यसमा आएको परिवर्तनको नक्सा, भु क्षय, पहिरो, भु उपयोग समायोजनको नक्सा, आगलागी तथा खडेरी प्रकोप क्षेत्रहरुको नक्सा अध्ययन गरिन्छ । यस्को साथै मौसम विभागबाट प्राप्त मौसमी तथ्यांकहरुको पनि अध्ययन गरिन्छ । सहभागितामूलक परिदृश्यको निर्माण प्रकृत्यामा वर्तमान तथा भविष्यको प्रक्षेपण गरिएको जलवायुजन्य विषमताहरुको विश्लेषण गरिन्छ र यसको साथसाथै वर्तमान तथा भविष्यको सामाजिक तथा आर्थिक अवस्था र चुनौतिहरुको पनि विश्लेषणको आधारमा परिदृश्यको आधारमा कार्यक्रमहरु निर्धारण गरिन्छ ।

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना २०६८ ले निर्दिष्ट गरेका ७ चरणहरु: १) जलवायु परिवर्तन सचेतना २) संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता मुल्यांकन ३) अनुकूलन क्षमताको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण ४) अनुकूलन योजना तर्जुमा अनुकूलन योजना ५) विकास प्रक्रियामा समायोजन ६) अनुकूलन योजनाको कार्यान्वयन र ७) अनुकूलन

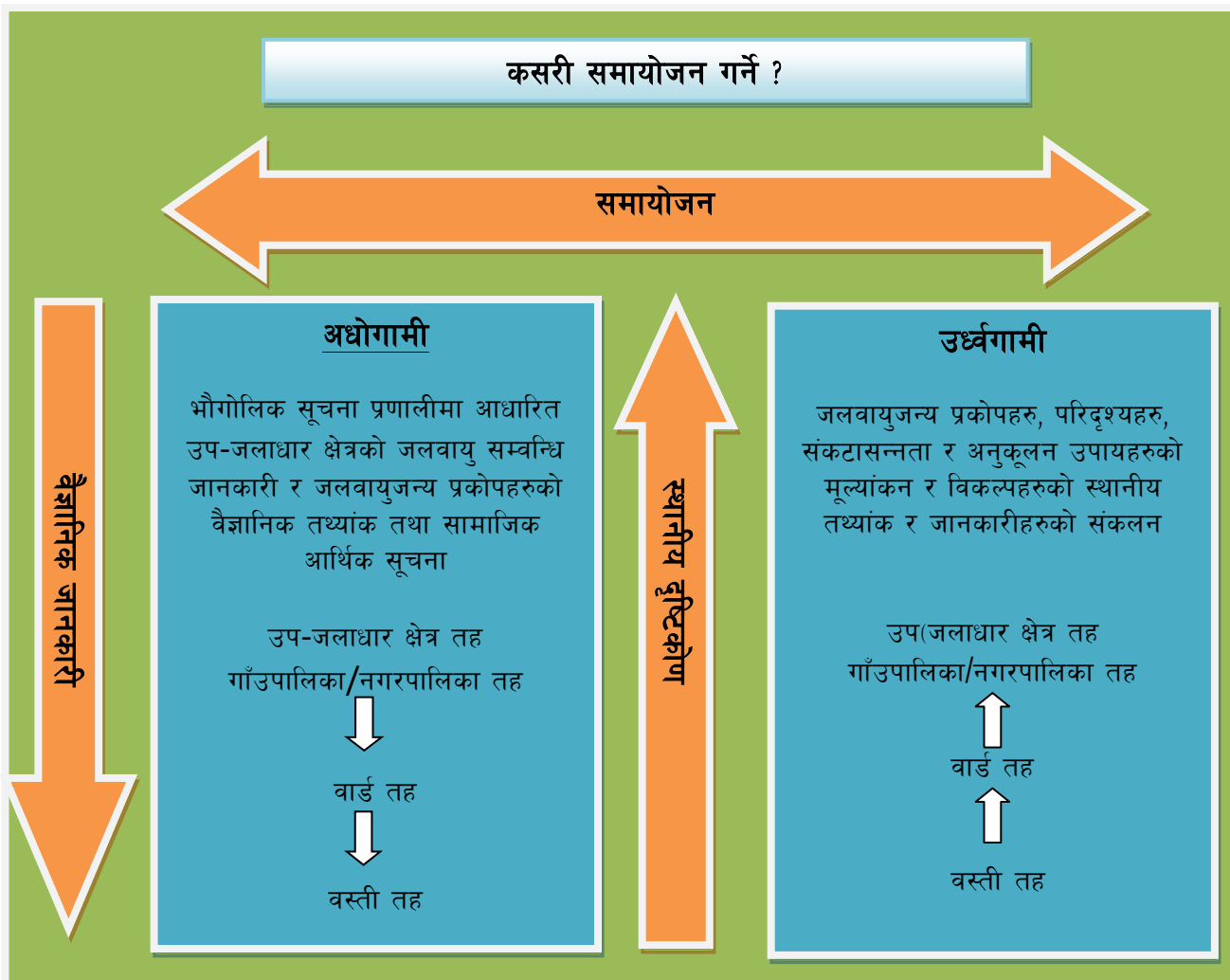
योजनाको प्रगति मूल्यांकनमा निम्न खाका अनुसार माथिका दुवै पद्धतिहरूलाई विशेष गरी पहिलो तीन चरणहरूमा समायोजन गरिन्छ। चौथो चरणमा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको दस्तावेज तयार हुन्छ।

कहाँ समायोजन गर्ने ?

चित्र ९. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना सुदृढ LAPA पद्धतीको समायोजन

सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रकृत्यामा निम्नानुसार अधोगामी (Top down) तथा उर्ध्वगामी (Bottom up) पद्धती अवलम्बन गरिन्छ । भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित उप-जलाधार क्षेत्रको जलवायु सम्बन्धि जानकारी र जलवायुजन्य प्रकोपहरूको वैज्ञानिक तथ्यांक तथा सामाजिक आर्थिक सूचना गाउँपालिका वा नगरपालिका हुँदै वडा र वस्ती तहमा पुग्दछ भने जलवायुजन्य प्रकोपहरू, परिदृश्यहरू, संकटासन्नता र अनुकूलन उपायहरूको मूल्यांकन र विकल्पहरूको स्थानीय तथ्यांक र जानकारीहरूको संकलन वस्ती तह हुँदै वडा र गाउँपालिका नगरपालिका तह सम्म छलफल र विश्लेषण गरिन्छ ।

चित्र १०. वैज्ञानिक जानकारी र स्थानीय दृष्टिकोणको समायोजन खाका

लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवधारणाको समायोजन

पहाडी साना किसानको लागि अनुकूलन आयोजनाले जलवायु परिवर्तन अनुकूलनको क्षेत्रमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको सुनिश्चितता गर्दै योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन गर्न र अनुगमन कार्यमा जोड दिएको छ । लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई प्रभावकारी रूपमा मूलप्रवाहीकरण गर्न यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा प्रकृत्यामा उक्त आयोजनाले तयार पारेको लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) समायोजनको खाकालाई अवलम्बन गरिएको छ । स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रकृत्याका चरणहरूमा जलवायु परिवर्तनको सवालको साथसाथै अन्य सामाजिक, राजनीतिक र आर्थिक सवालहरूले कसरी समुदाय भित्रको लक्षित वर्ग अर्थात् सामाजिक तथा आर्थिक रूपमा पछाडी परेका घरपरिवारहरूलाई परेको असर, संकटासन्न को हुन, उनीहरू कसरी प्रभावित भए, उनीहरूका आवश्यकता र बाधाहरू के के हुन्, उनीहरूको हालको समानुकूलन क्षमताको स्तर, हाल

भइरहेका संस्थागत संरचनाहरु, पढ्ती, नीति नियम र सुशासनको स्थिति, महिला र पुरुषहरुमा भएका अनुकूलन सम्बन्धि छुट्टाछुट्टै परम्परागत र आधुनिक ज्ञान सिपहरु र लैससास मैत्री अनुकूलनका उपायहरुका पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी योजना तर्जुमा गर्ने विषयमा छलफल तथा लैससास निर्दिष्ट सहभागितामूलक विधिहरुबाट विश्लेषण गरिएको छ ।

३.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको संरचना अनुसार पहिलो चरणमा स्थानीय तहमा जलवायु परिवर्तन सचेतना अभिवृद्धि गर्नु रहेको छ । यसको लागि सर्वप्रथम साविकको रुघा गा.वि.स. अर्न्तगतका साविकको वडा नं. २ देखि ५ सम्म का जननिर्वाचित प्रतिनिधीहरु, वडा सचिव, साविकका वडाका वडा नागरिक मञ्चका पदाधिकारीहरु, राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरु, सा.व.उ.स.का पदाधिकारीहरु, विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाका कर्मचारीहरु र विभिन्न सरोकारवालाहरुको उपस्थितिमा गाउँपालिका र वडा तहमा शुरुवाती बैठक सम्पन्न गरिएको थियो । त्यसपछि सम्पूर्ण वस्तिहरु (साविकका वडा नं. २ देखि ५ सम्म) मा औपचारिक रूपमा जलवायु परिवर्तनका कारण, प्रभाव र तिनलाई सम्बोधन गर्ने उपायहरु बारे सचेतनामूलक कार्यक्रमहरु सहित १ दिने वस्ति स्तरीय गोष्ठी सम्पन्न गरिएको थियो भने अर्को चरणमा वडा स्तरमा ३ दिने लापा तयारी गोष्ठी सम्पन्न गरिएको थियो । गाउँपालिका तहमा यस अन्तर्गतका वडाहरुमा बनेका स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाहरुलाई संश्लेषित स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्न, यस कार्ययोजनालाई गाउँपालिकाको विकास योजनामा एकिकृत गर्न र गाउँपालिकाको तर्फबाट अनुमोदन गराउन २ दिने कार्यशाला गोष्ठी पनि सम्पन्न गरिएको थियो । प्रभावकारी स्थानीय जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्ने उद्देश्यका साथ हरेक गोष्ठीमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धिबाट गरिएको थियो जसका लागि जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी प्रस्तुति, छलफल, पोष्टर प्रदर्शन र प्रश्नोत्तर विधिको प्रयोग गरिएको थियो ।

तालिका ८. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रक्रियाका सहभागीहरु

क्र.सं.	क्रियाकलापको विवरण	सहभागी विवरण					
		लिंग		जातजाती			
		महिला	पुरुष	दलित	जनजाति	बाहुन, क्षेत्री, ठकुरी	जम्मा
१	वडा स्तरीय शुरुवाती बैठक	४	६	१	१	८	१०
२	वस्ती स्तरीय सचेतनामूलक गोष्ठी (साविक रुघा-२)	३२	१८	१	०	४९	५०
३	वस्ती स्तरीय सचेतनामूलक गोष्ठी (साविक रुघा-३)	३६	३	७	३२	०	३९
४	वस्ती स्तरीय सचेतनामूलक गोष्ठी (साविक रुघा-४)	२६	२९	२	१	५२	५५
५	वस्ती स्तरीय सचेतनामूलक गोष्ठी (साविक रुघा-५)	३५	२३	०	८	५०	५८
६	स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी गोष्ठी (३ दिने)	१५	१७	१	५	२६	३२
	जम्मा	१४८	९६	१२	४७	१८५	२४४
	प्रतिशत	६१%	३९%	५%	१९%	७६%	१००%

३.२ जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता मूल्यांकन

सम्बन्धित गाउँपालिकाको क्षेत्र तथा स्थानीय समुदायको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नताको विश्लेषण गर्न वैज्ञानिक तथ्य र स्थानीय समुदायको दृष्टिकोणलाई समायोजन गरी निश्कर्ष निकालिन्छ । वैज्ञानिक तथ्यमा विशेष गरी भौगोलिक सूचना प्रयालीको माध्यमबाट विभिन्न नक्साहरु र मौसमी तथ्यांकको विश्लेषण गरिन्छ भने स्थानीय समुदायको

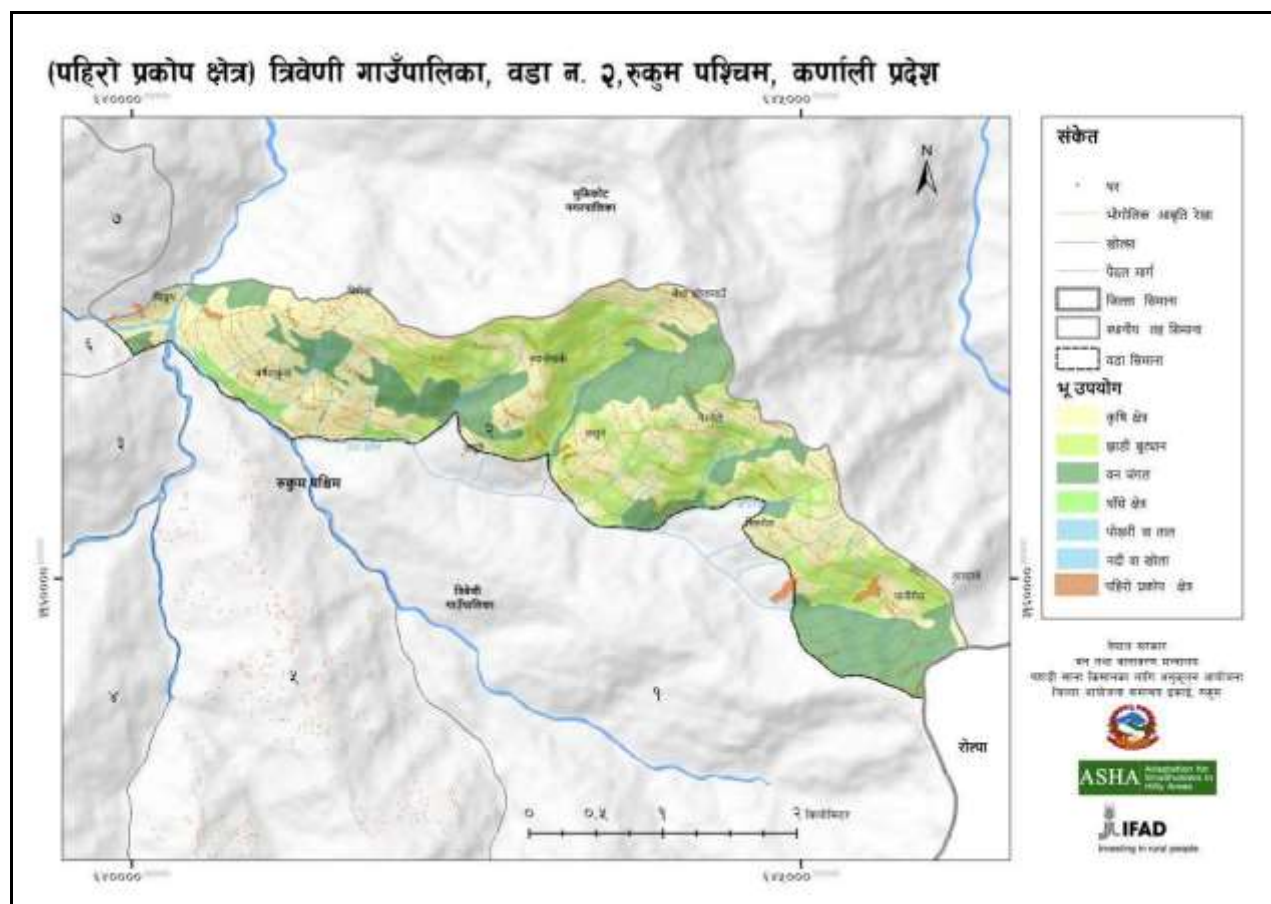
दृष्टिकोण पत्ता लगाउन र सूचनाहरु संकलनको लागि विभिन्न सहभागितामूलक ग्रामिण लेखाजोखाका विधिहरुको प्रयोग गरिन्छ ।

३.२.१ भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट प्राप्त सूचना तथा नक्शाहरु र तीनको विश्लेषण

यस कार्ययोजना तयारीको क्रममा भौगोलिक सूचना प्रणालीको प्रयोगबाट यस वडाको पहिरो जोखिम नक्सा (Landslide map), भू-क्षय जोखिम नक्सा (Soil Erosion map) र भू-उपयोग र भू-उपयोग परिवर्तन नक्सा (Land Use Land Cover map and Land Use Land Cover Change map) र भू-उपयोग समायोजन नक्सा (Land Use Adjustment)_तयार गरिएको थियो । ती नक्साहरु र तिनबाट प्राप्त सूचनाहरु बस्ति तथा वडा स्तरीय गोष्ठीहरुमा सहभागितामूलक छलफल पनि गरिएको थियो । ती नक्साहरु र तिनबाट प्राप्त सूचनाहरुले जलवायुजन्य प्रकोपको पहिचान, नक्शांकन तथा अन्तरसम्बन्ध र लेखाजोखा गर्न र अनुकुलनका उपायहरुको खोजी तथा प्राथमिकरण गर्न सहज बनाएको थियो ।

३.२.१.१ पहिरोको जोखिम नक्शांकन

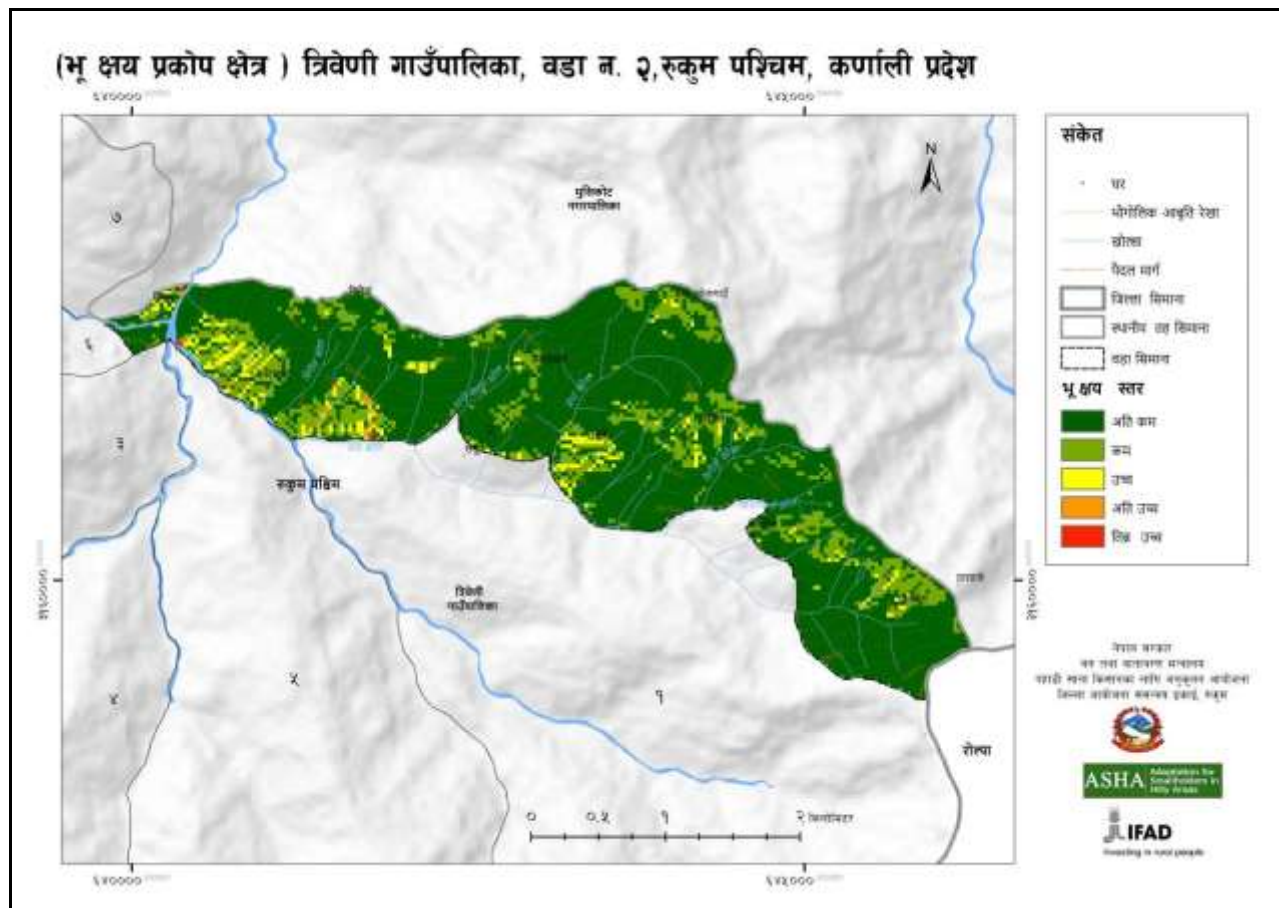
पहाडी क्षेत्र भएता पनि यस वडामा पहिरोको घटनाहरु सामान्य खालको देखिन्छ । नयाँ सडक तथा बाटोहरुको निर्माणले गर्दा ती क्षेत्रहरुमा पहिरो गएको घटनाहरु देखिएका छन् । निम्न नक्साको विश्लेषण गर्दा यस वडामा जम्मा १२ वटा पहिरोको संख्या देखिन्छ जसको क्षेत्रफल २.९७ हेक्टर छ । ति पहिरो गएको स्थानहरु इस वडाको दक्षिण पूर्व र पश्चिम क्षेत्र जुन निम्न नक्सामा देखाईएको छ ।

चित्र ११ त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ को पहिरो जोखिम क्षेत्रको नक्शा

३.२.१.२ भू-क्षयको जोखिमको अवस्था

भू-क्षयको मात्रा अनुसार यस वडाको भू-भागलाई निम्न तालिका अनुसार पाँच वर्गमा विभाजन गर्न सकिन्छ। प्रति वर्ष प्रति हेक्टर २.४५ टन भन्दा कम माटो बग्ने क्षेत्रलाई न्यून वर्गमा राखिएको छ भने ८१.११ टन प्रति वर्ष प्रति हेक्टर भन्दा बढी माटो बग्ने क्षेत्रलाई अति संवेदनशील वर्गमा राखिएको छ। त्यस्तै बीचमा अन्य वर्गहरू पनि छुट्याईएको छ।

चित्र १२ त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ को भू-क्षयको नक्शा

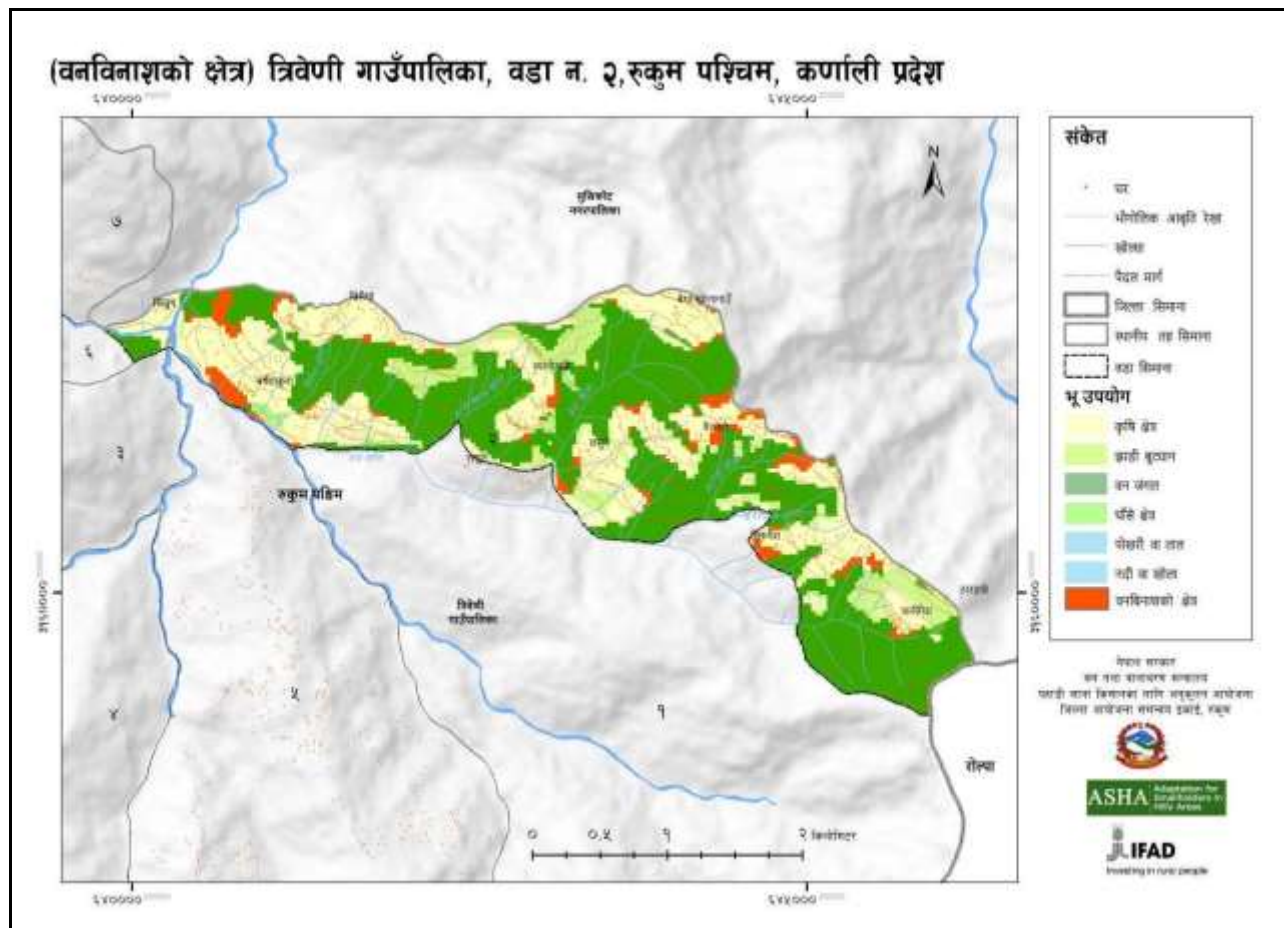
उक्त नक्साको विश्लेषण गर्दा २.४५ टन प्रति हेक्टर प्रति वर्ष (न्यून वर्ग) भू-क्षय हुने क्षेत्रफल ५३१.६४ हेक्टर छ त्यस्तै गरेर २.४५ देखि १०.६५ टन प्रति हेक्टर प्रति वर्ष (मध्यम) भू-क्षय हुने क्षेत्रफल १११.५६ हेक्टर छ। यसरी नै उच्च, अति उच्च, संवेदनशील क्षेत्रहरू क्रमशः २५.६७, २.२२ र ०.६८ हेक्टर छन्। २.४५ टन प्रति हेक्टर प्रति वर्ष भन्दा कम भू-क्षय हुने क्षेत्र सबभन्दा बढी ७९ प्रतिशत छ। (तालिका नं. ९)

तालिका ९. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ को भू-क्षयको अवस्था

भू-क्षय (टन /हे /वर्ष)	वर्ग	क्षेत्रफल (हे.)	प्रतिशत
०-२.४५	न्यून	५३१.६४	७९.१४
२.४५-१०.६५	मध्यम	१११.५६	१६.६१
१०.६५-२७.८५	उच्च	२५.६७	३.८२
२७.८५-८१.११	अति उच्च	२.२२	०.३३
८१.११-२०८.९	संवेदनशील	०.६८	०.१०
	जम्मा	६७१.७७	१००.००

३.२.१.३ भू-उपयोग तथा भू-उपयोग क्षेत्र परिवर्तको विश्लेषण

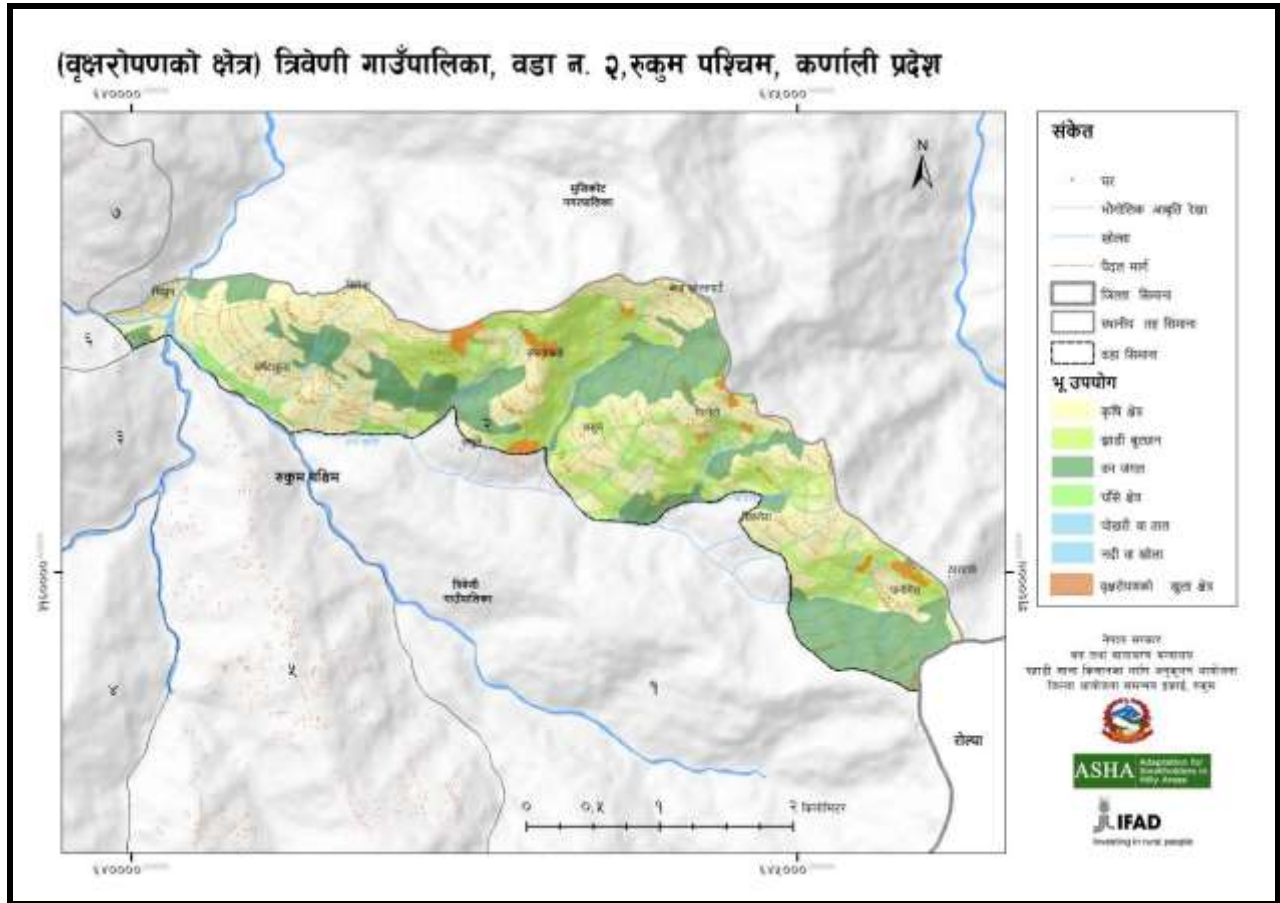
यस वडाको कुल क्षेत्रफल ६८० हेक्टर मध्ये ४५४ हेक्टर वनक्षेत्र, ३ हेक्टर बुट्यान क्षेत्र, २२३ हेक्टर कृषि क्षेत्र रहेको छ । यस वडामा ६७% क्षेत्र वन र ३२.८% कृषि क्षेत्रले ढाकेको छ । श्रोत : पहाडी साना किसानको लागि अनुकूलन आयोजना, जिल्ला आयोजना संयोजन ईकाइ, रुकुम

चित्र १३. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ को वन विनाशको नक्शा

विभिन्न समयको अन्तरालमा भू उपयोगमा भएको परिवर्तनको विश्लेषण गर्दा वन विनाश तथा क्षयिकरण भएको क्षेत्र माथिको नक्सामा रातो रंगले देखाईएको छ । जसको क्षेत्रफल ४० हेक्टर छ । यस्ता क्षेत्रहरु प्राय वनको किनारामा बढी छ ।

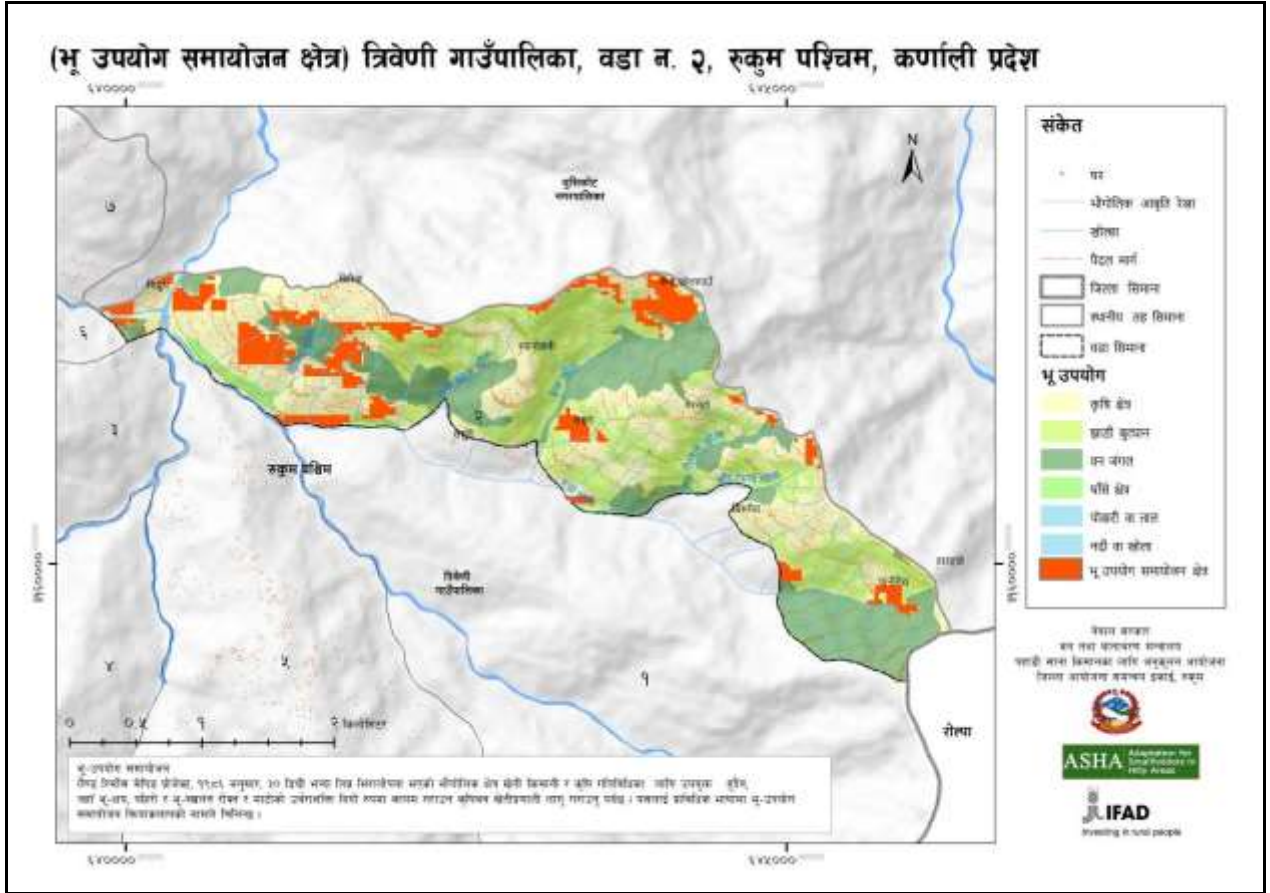
भौगोलिक सूचना प्रणालीको विश्लेषणबाट प्राप्त नतिजाबाट निम्न नक्सामा सम्भावित वृक्षारोपण क्षेत्र खैरो रंगले प्रस्तुत गरिएको छ ।

चित्र १४. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ मा सम्भावित वृक्षारोपण क्षेत्रको नक्शा

३.२.१.४ भू-उपयोग समायोजनको विश्लेषण

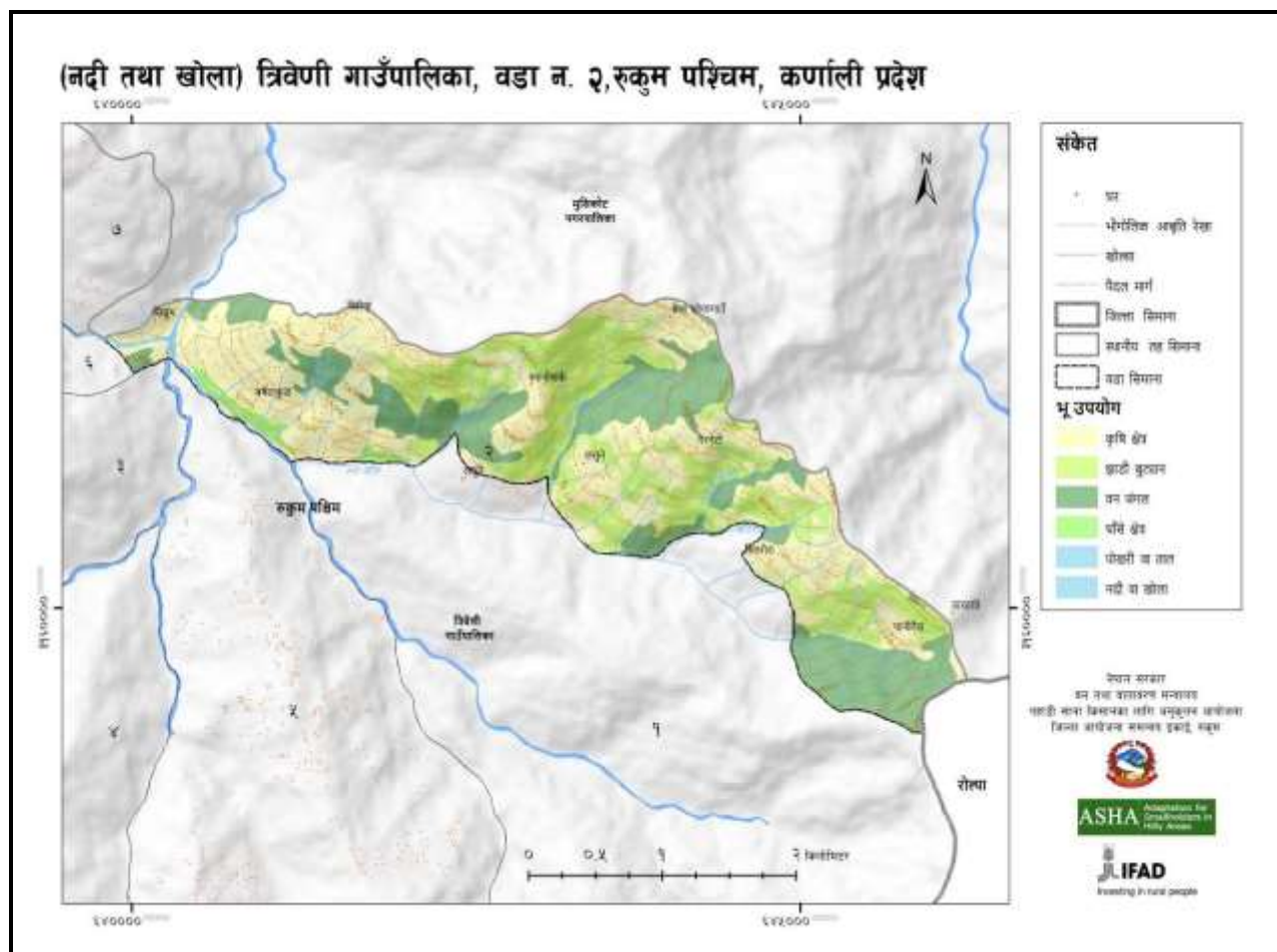
नेपाल सरकारको Land Reform Mapping Project (LRMP) ले भू-क्षमताको आधारमा नेपालका भू-भागहरूलाई सात वटा Class हरूमा (Class I to Class VII) वर्गिकरण गरेको छ। जसमध्ये Class I मा पर्ने जमिन कम भिरालो, कम ढुङ्गाहरू भएको र बढी पानी सोस्न सक्ने किसिमको हुने भएकाले यस्तो जमिनलाई कृषि लगायतका जुनसकै प्रयोजनको लागि पनि निर्बाद रूपमा उपयोग गर्न सकिन्छ भने Class II र सो भन्दा माथिका Class हरूमा पर्ने जमिनहरूको क्रमशः भिरालोपन तथा ढुङ्गाको मात्रा बढ्दै जाने र पानी सोस्ने क्षमता घट्दै जाने भएकोले यस्तो जमिनहरूमा कृषिजन्य गतिविधिहरू गर्दा भू-क्षयको सम्भावना पनि क्रमशः बढ्दै जाने हुन्छ। यसर्थ Class VII पर्ने जमिनलाई सुन्दर दृष्यावलोकन लगायत सिमित प्रयोजनको लागि मात्र उपयोग गर्न सकिन्छ। यसै भू-क्षमता नक्शा र भू-उपयोग नक्शाको समायोजन गरेर भू-उपयोग समायोजन नक्शा तयार गरिन्छ। यसरी तयार गरिएको भू-उपयोग समायोजन नक्शाको अध्ययन गर्दा Class IV पर्ने जमिन वनक्षेत्रले पूर्णरूपले ढाकिनुपर्ने जमिन भएता पनि यहाँ खेतिपाती लगायतका विभिन्न गतिविधिहरू भइरहेको पाईन्छ। निम्न नक्सामा रातो रंगले देखाईएको छ जस्मा कृषिका क्रियाकलापहरू भईरहेकोमा सकभर सम्बन्धित भु उपयोग गर्नु पर्ने हुन्छ अन्यथा खेतिपाती गर्नु परेमा यस्ता क्षेत्रहरूमा भु संरक्षणका गतिविधिहरू संचालन गर्नु पर्दछ। Land Reform Mapping Project (LRMP), १९८६ अनुसार ३० डिग्री भन्दा माथि तिब्र भिरालोपन भएको भौगोलिक क्षेत्र खेती किसानी र कृषि गतिविधिका लागि उपयुक्त हुदैन जहाँ भू(क्षय, पहिरो र भू(स्खलन रोक्न र माटोको उर्वरा शक्ति दिगो रूपमा कायम गराउन कसपि वन वन खेति प्रणाली लागु गराउनु पर्दछ। यसलाई नै प्राविधिक भाषामा भू(उपयोग समायोजन क्रियाकलाको नामले चिनिन्छ।

चित्र १५. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ को भू-उपयोग समायोजन नक्शा

३.२.१.५ त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ को नदि, खोला, खोल्सीको विवरण

यस वडाको नदी तथा खोलाहरु निम्न नक्सामा देखाइएको छ । यस वडाका मुख्य खोला हरु कोर्वाङ्ग खोला, रुघा खोला र सिम्रुतु खोला हुन भने अन्य खोला तथा खोल्सीहरुमा साविक वडा नं. ४ मा वेतखोले खोला, वडा नं ५ मा लसुने खोला, पानी गैरा खोला , वोविया डाँडा खोला आदि रहेका छन ।

चित्र १६. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ का नदी तथा खोलाको नक्शा

३.२.१.६ त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ को वन डढेलोको अवस्था

भौगोलिक सूचना प्रणालीको आधारमा विश्लेषण गर्दा त्यस्तो उल्लेखनिय आगलागीका घटनाहरु नभएको देखिन्छ तर स्थानीय समुदायसंग सहभागितामूलक विधि प्रयोग गरी छलफल गर्दा सिरुडाँडा सा.व., सिद्धकाली सा.व., सिद्धपोखरी सा.व., खरीगैरा सा.बा., सल्लेरी बेटुखोली खोला सा.व. लगायतका वन क्षेत्रका केही स्थानहरुमा कहिलेकाही आगलागी भएको पाईन्छ ।

३.३. वैज्ञानिक तथ्य र स्थानीय समुदायको दृष्टिकोणको समायोजन

भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित वैज्ञानिक तथ्यहरु उक्त खण्डमा प्रस्तुत गरिएको छ जस्बाट संकटासन्नताका क्षेत्रहरु पहिचान गर्न सकिन्छ । यी तथ्यहरुलाई स्थानीय समुदायसंग सहभागितामूलक ग्रामिण लेखाजोखा विधिहरु र प्रकृयाहरुबाट पुष्टाई गरिएको थियो । यस पछिका खण्डहरुमा स्थानीय समुदायको सहभागितामा स. गा. ले.को विधिहरुबाट यस वडाको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा स्थानीय समुदायको अनुकूलन क्षमताको विश्लेषण गरिएको छ ।

३.४. सहभागितामूलक जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता विश्लेषण

विभिन्न सहभागितामूलक ग्रामिण लेखाजोखाको विधि तथा प्रकृयाहरुको प्रयोगबाट स्थानीय समुदायले महशुस गरेका, उनीहरुको दृष्टिकोण र अनुभवहरुबारे छलफल गरी जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता, अनुकूलनका

उपायहरूको पहिचान र प्राथमिककरण र अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिन्छ । निम्न खण्डमा यसबारे विस्तृत वर्णन गरिएको छ ।

३.४.१ जलवायु परिवर्तन संकटासन्न घरधुरी

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको क्रममा यस वडाका प्रत्येक वस्तिहरू (साविकको रुघा गा.वि.स.को वडा नं २ देखि ५ सम्म) मा सहभागितामूलक तरिकाले घरधुरीहरूको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नताको स्तरीकरण गरिएको थियो । उक्त स्तरीकरण समुदाय आफैले तयार गरेको जलवायु परिवर्तन सम्मुखता, सम्बेदनशिलता र अनुकूलन क्षमता आधारहरूमा आधारित भई गरिएको थियो । उक्त स्तरीकरण गर्दा जिविकोपार्जनका मुख्य पाँचवटा सम्पत्तिहरू (प्राकृतिक, भौतिक, मानवीय, सामाजिक र आर्थिक सम्पत्ति)का साथै जलवायु परिवर्तनजन्य प्रकोपहरूले घरधुरीमा पारेको प्रभावलाई समेत आधार बनाईएको थियो । घरको उत्पादनले १२ महिना खाना पुग्ने, सरकारी सेवामा स्थायी रोजगारी भएका, र जलवायुजन्य प्रकोपबाट प्रत्यक्ष प्रभावित नभएका सम्पन्न घरधुरीलाई न्यून संकटासन्न घरधुरी (V1) मा राखिएको थियो भने घरको उत्पादनले ९ महिना मात्र खाना पुग्ने वा घरको उत्पादनले १२ महिना खाना पुग्ने र सरकारी सेवामा स्थायी रोजगारी भएतापनि जलवायुजन्य प्रकोपबाट प्रत्यक्ष प्रभावित घरधुरीलाई मध्यम संकटासन्न घरधुरी (V2) मा राखिएको थियो । त्यसै गरी घरको उत्पादनले घरको उत्पादनले ६ महिना भन्दा बढी खाना पुगे तापनि जलवायुजन्य प्रकोपबाट प्रत्यक्ष प्रभावित घरधुरीलाई उच्च संकटासन्न घरधुरी (V3) मा राखिएको थियो भने घरको उत्पादनले ३ महिना मात्र खाना पुग्ने र जलवायुजन्य प्रकोपबाट प्रत्यक्ष प्रभावित अति विपन्न घरधुरीलाई अति उच्च संकटासन्न घरधुरी (V4) मा राखिएको थियो । यस क्रममा वडाका जम्मा ४४९ घरधुरी मध्ये २४ प्रतिशत घरधुरीहरू अति उच्च (V4) मा, ४७ प्रतिशत घरधुरीहरू उच्च (V3) मा, २५ प्रतिशत घरधुरीहरू मध्यम (V2) मा संकटासन्न रहेको पाईएको थियो (तालिका १) ।

तालिका १०. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ को जलवायु परिवर्तन सम्बेदनशिल सम्पन्नता स्तरीकरण

साविकका वडा नं.	घरधुरीगत जलवायु परिवर्तन संवेदनशिल सम्पन्नता स्तर				जम्मा
	न्यून (V1)	मध्यम(V2)	उच्च (V3)	अतिउच्च(V4)	
२	५	३०	५६	२६	१७६
३	३	२७	४	११	४५
४	५	१५	७५	१९	११४
५	८	४०	७४	५१	१७३
जम्मा	२१	११२	२०९	१०७	४४९
प्रतिशत	५ %	२५ %	४७%	२४%	१००%

आधार: जलवायु परिवर्तन सम्बेदनशिल सहभागितामूलक सम्पन्नता स्तरीकरण, २०७५

वस्ति स्तरीय गोष्ठीहरू पश्चात ३ दिने वडा स्तरीय स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी गोष्ठी सम्पन्न गरिएको थियो जहाँ हरेक वस्तिबाट आएका तथ्यांक र विश्लेषणहरू माथि छलफल गरी वडा स्तरीय विश्लेषण गरिएको थियो । उक्त ३ दिने वडा स्तरीय स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी गोष्ठीमा जन प्रतिनिधिहरू, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका प्रतिनिधि, सेवा प्रदायक कार्यालयका प्रतिनिधि, स्थानीय राजनैतिक दलका प्रतिनिधि लगायत स्थानीय भद्र भलादमीहरूको सहभागिता थियो । यस अनुकूलन कार्ययोजना निर्माणको क्रममा तपसिलका संकटासन्नता विश्लेषणका विभिन्न विधिहरूको उपयोग गरिएका थिए ।

३.४.२ जलवायु परिवर्तनको अवस्था - मौसमी पात्रो

विगत ३० वर्षको अन्तरालमा स्थानीय स्तरमा जलवायुमा आएका परिवर्तनहरूको जानकारी प्राप्त गर्न यो विधिको प्रयोग गरिएको थियो । यस विधिको छलफलमा समुदायका ज्येष्ठ नागरिक, बुद्धिजीवी तथा जानिफकारहरूको सहभागिता रहेको थियो । यसै विधिको प्रयोग गरी समुदायस्तरमा जलवायु परिवर्तनको कारणले वालीचक्र, वनस्पति प्रजातिहरूको

जीवनचक्र/व्यवहार, प्रकोपको स्वरूप लगायत अन्य विभिन्न क्षेत्रहरूमा आएका/देखिएका परिवर्तनहरूको जानकारी समेत प्राप्त गरिएको थियो ।

मौसमी पात्रोको विश्लेषण गर्दा स्थानीय स्तरमा जाडोको समयावधि घट्दै गएको, गर्मीका दिनहरू लम्बिएको र तुलनात्मक रूपमा तातोपना बढेको पाइएको छ । मनसुनी तथा हिउँदे वर्षाको समयावधि, मात्रा र तौर तरिकामा फेरबदल आएको देखिन्छ । पहिलेको तुलनामा वर्षात्को अवधि कम भएको तर वर्षा हुँदा एक्कासि हुने र एकै पटक ठूलो मात्रामा वर्षा हुने गरेको देखिन्छ । यहाँका बासिन्दाको अनुसार तुसारो लाग्ने समयावधि पहिलेको तुलनामा घटेको देखिएको छ । त्यसैगरी गर्मीका दिनहरू बढेको र पानी पर्ने समयमा फेरबदल भएको कारणले गर्दा खेतिपाती गर्ने समयमा पनि हेरफेर भएको देखिन्छ । यहाँका प्रमुख वालीहरू धान, मकै र गहुँ लगाउने समयावधिमा पहिलेको तुलनामा परिवर्तन आएको छ । गुंरास तुलनात्मक रूपमा छिटो फुल्न थालेको पाइयो । त्यसैगरी वर्षायाममा पानीका मुल फुट्ने क्रम पनि निकै कम भएको पाइएको छ । यसरी जलवायुमा आएको परिवर्तनको प्रत्यक्ष असर कृषिमा मात्र नभई मानव स्वास्थ्य लगायत पानीका मुहानहरू, वन तथा जैविक विविधतामा समेत परेको देखिन्छ । यस प्रकारका परिवर्तनहरूले स्थानीय बासिन्दाहरूको जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष असर पार्नुका साथै उनीहरूको दैनिकीलाई थप चुनौतीपूर्ण बनाएको देखिन्छ ।

तालिका ११. परिवर्तित मौसमी पात्रो

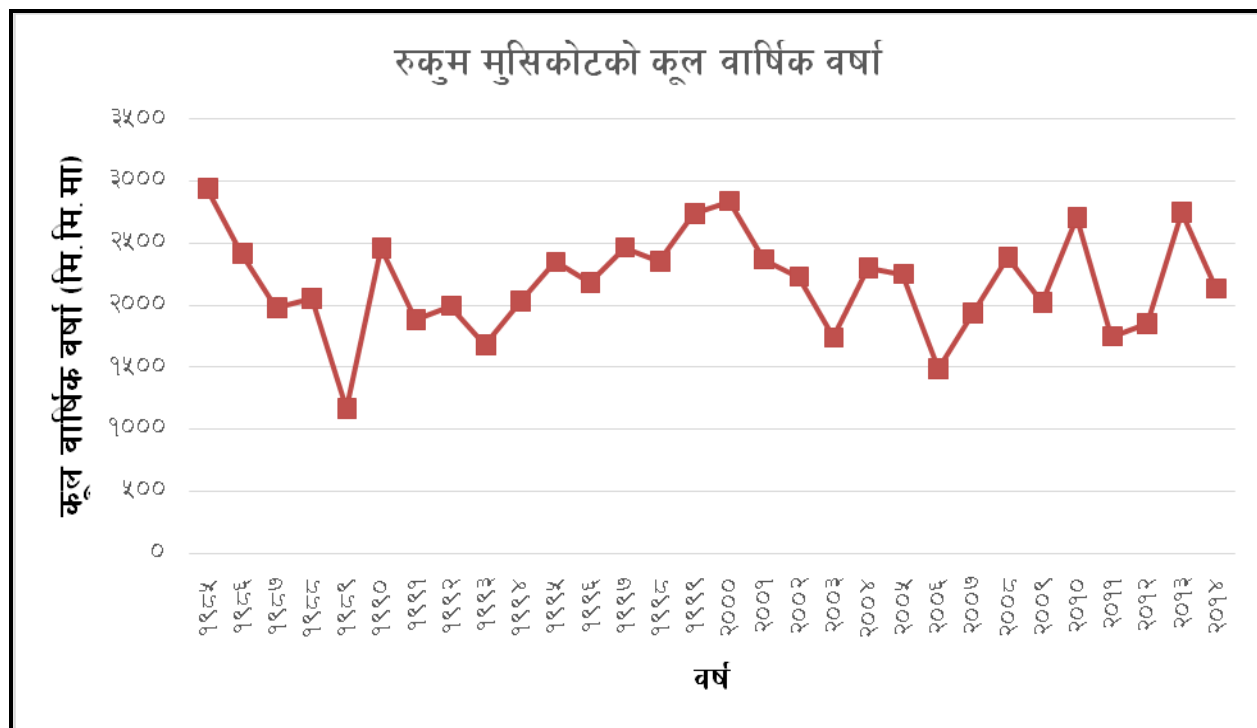
सम्मुखताको क्षेत्र	सूचकहरु	समय	वैशाख	ज्येष्ठ	असार	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र	समयमा देखिएको परिवर्तन (घटबढ)	
तापक्रम	गर्मीको दिन	पहिले	■	■	■	■	■	■							गर्मीका दिन २ महिनाले बढेको र गर्मीको मात्रा पनि बढेको	
		अहिले	■	■	■	■	■	■	■				■	■	■	
	जाडोको दिन	पहिले							■	■	■	■	■	■		जाडोका दिन करिब २ महिनाले घटेको
		अहिले								■	■	■	■			
वर्षा तथा यसको स्वरूप	मनसुनी वर्षा	पहिले		■	■	■	■	■							मनसुनी वर्षाका दिन १.५ महिनाले घटेका	
		अहिले			■	■	■	■								
	हिउँदे वर्षा	पहिले								■	■	■	■			हिउँदे वर्षा छिटपुट मात्र हुने गरेको
		अहिले										■	■			
	तुसारो	पहिले								■	■	■	■	■		तुसारो पर्ने दिनहरु २ महिनाले घटेको
		अहिले										■	■			
वनस्पति प्रजातिहरुको जीवनचक्र/व्यवहार	लालीगुराँश फुल फुल्ने	पहिले	■	■									■	■	लालीगुराँस फुल्ने समय १ महिनाले अगाडि सरेको	
		अहिले											■	■	■	
प्रकोपको स्वरूप	बाढीको घटना	पहिले				■	■	■							अहिले वर्षामा फेरबदल भएकोले बाढी तथा पहिरोको समयमा पनि परिवर्तन भएको छ तर मात्रा र बारम्बारता भने	
		अहिले					■	■								
	पहिरोको घटना	पहिले				■	■	■								
		अहिले					■	■	■							

सम्मुखताको क्षेत्र	सूचकहरु	समय	वैशाख	ज्येष्ठ	असार	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र	समयमा देखिएको परिवर्तन (घटबढ)
															बढेको छ
जीविकोपार्जनका क्रियाकलापहरु	स्थानीय मकै लगाउने	पहिले													मकै लगाउने समय १.५ महिनाले पछि सरेको तर स्थानीय जातका मकैहरु निकै कम रोप्ने गरेको
		अहिले													
	स्थानीय मकै भित्र्याउने	पहिले													पाक्ने समयमा फरक नभए पनि उत्पादन निकै घटेको
		अहिले													
	स्थानीय गहुँ लगाउने	पहिले													एक महिना समय पछि सरेको
		अहिले													
स्थानीय गहुँ भित्र्याउने	पहिले													भित्र्याउने समयमा खासै फरक नभए पनि उत्पादन घटेको	
	अहिले														
भौतिक जानकारी	पानीका मुल फुटने	पहिले													पानी कम निस्कने र समय १ महिना पछि सरेको
		अहिले													

नोट : पहिले भन्नाले ३० वर्ष भन्दा माथि र अहिले भन्नाले विगत ५ देखि यताको समय सम्भन्नु पर्छ ।

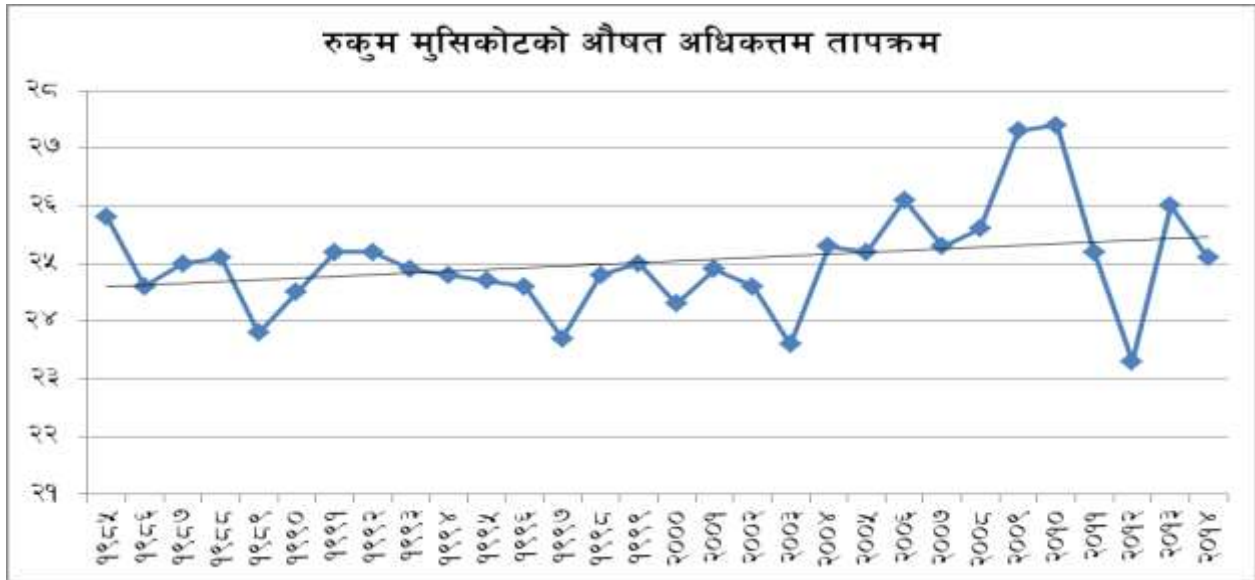
३.४.३ मौसमी तथ्यांक

त्रिवेणी गा.पा मा जल तथा मौसम मापन केन्द्र नभएको तथा रुकुम मुसिकोट र यस गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति मिल्दो जुल्दो रहेको हुँदा रुकुम मुसिकोट स्थित मापन केन्द्रबाट प्राप्त सुचनाहरूलाई आधार मानी यस क्षेत्रको विगत ३० वर्ष (१९८६ देखि २०१५ सम्म) को कुल वार्षिक वर्षालाई विश्लेषण गर्दा यस क्षेत्रको वर्षामा अनियमितता रहेको देखिन्छ ।

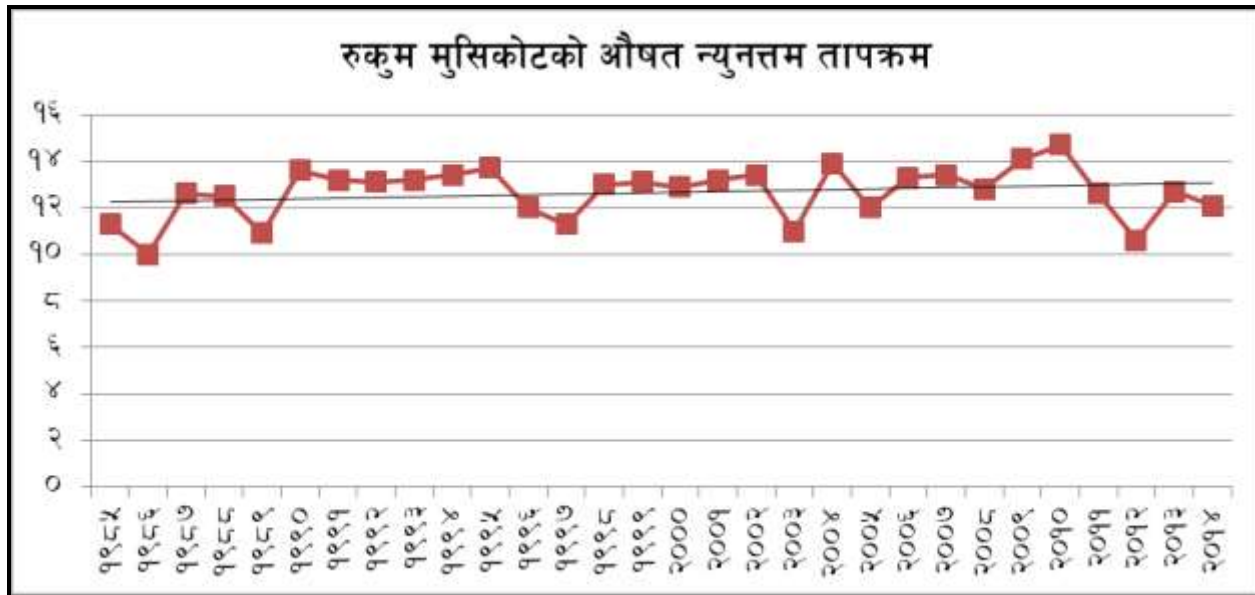

चित्र १७. रुकुम मुसिकोटको कूल वार्षिक वर्षा

त्यसैगरी लिवाङ स्थित मापन केन्द्रबाट प्राप्त सन १९७१ देखि २०१४ सम्मको तापक्रमक्रमको तथ्याङ्कको विश्लेषण गर्दा यस क्षेत्रमा औषत अधिकतम र न्यूनतम तापक्रम दुवै क्रमिक रूपमा बढ्दो क्रममा रहेको देखिन्छ ।

चित्र १८. रुकुम मुसिकोटको वार्षिक औषत अधिकतम तापक्रम

चित्र १९. रुकुम मुसिकोटको वार्षिक औषत न्यूनतम तापक्रम

३.४.४ प्रकोपको ऐतिहासिक समयरेखा

विगत ३० वर्षको अन्तरालमा यस त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. २ मा घटेका विभिन्न प्रकोपहरूको विश्लेषण ऐतिहासिक समय रेखाको माध्यमबाट गाउँका जेष्ठ नागरिक, वृद्धिजीवी तथा जानिफकारहरूसँग छलफल गरी तयार गरिएको थियो । यस विधिमा जलवायुजन्य घटना बारे छलफल गर्नुका साथै त्यस घटनाको असर र समुदायले त्यस घटनासँग जुध्नका लागि गरेको प्रयास र उक्त परिस्थितिमा विभिन्न संघ संस्था र सरकारी निकायहरूबाट पाएको सहयोगको बारेमा छलफल गरिएको थियो । यसबाट जलवायु परिवर्तनको सम्बन्धमा स्थानीय बासिन्दाहरूको अनुभव र प्रकोपसँग जुध्न सक्ने क्षमताको बारेमा जानकारी हासिल गरिएको थियो ।

तालिका १२. प्रकोपको ऐतिहासिक समयरेखा

क्र.स.	प्रकोप	साल/ वारम्बारता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृत्ति तथा असरहरु	अन्य असरहरूसंग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
१	पहिरो तथा भू-क्षय	२०४२	साविक वडा नं. ४ मा स्यानाखर्कको पहिरोले दह पोखरी पुरेको		जनश्रमदानबाट पहिरो हटाइएको
		२०५३	साविक वडा नं. ५ मा पानीगैरा गाउँको पहिरोले २० रोपनी खेतीयोग्य जमिनमा क्षति पुर्याएको ।		व्यक्तिगत प्रयासबाट पहिरो पन्छाएको
		२०५९ , २०७५	साविक वडा नं २ सिंजा पहिरोले चन्द्र टोलमा २ रोपनी बारीमा क्षति, १ घरको करेसाबारी पुरेको , घर भासिएको । यस आसपासमा प्रत्येक वर्ष भू-क्षय हुने गरेको। सोही स्थानमा ३ रोपनी जमिनमा रहेको उतीस, टुनी,ओखर, अलैचीमा क्षति ।		रेडक्रसबाट केही राहत उपलब्ध भएको, अन्य आफैले पूनः निर्माण गरेको
		२०६४	साविक वडा नं. ३ जय बहादुर वि.क. धर्मा वि.क.को घर जोखिम मा रहेको एक जनाको		केही नगरिएको
		२०६९	साविक वडा नं. ५ मा लसुने गाउँको पहिरोले खर काल्लामा भएका डाले घास तथा बोट बिरुवामा क्षति । यस क्षेत्रमा प्रत्येक वर्ष भू-क्षय भईरहने गरेको ।		केही डाले घास रोपेको
		२०७२	साविक वडा नं. ४ मा बेतखोले खोलाको किनारको पहिरोले खडकसिड बुढाथोकीको घट्ट पुरेको । कम्द, ढारेगैरा तथा बेतखोला बस्तीमा भू-क्षयको असर बढी भएको । साविक वडा नं. ५ मा सिउरलडाडाको पहिरोले तुलसिड खड्का, शेर व. पुन , जलसिंह खड्का, कल बहादुर खड्का लगायतको खेतीयोग्य जमिनमा क्षति, डाले घाँसमा क्षति ।		पहिरो आसपासको क्षेत्रमा छेक बाँध गर्नुका साथै अग्निसो तथा खन्य डाले घाँस रोपेको
		२०७३	साविक वडा नं. ५ मा गैरीनेटाको पहिरोले प्रेम व.खत्रीको खर काल्लमा क्षति, डाले घाँसमा क्षति ।		डाले घास रोपेको
		२०७४	साविक वडा नं. ५ मा भुकाँडाको पहिरोले खानेपानीको मुहान भत्काएको ।		सामान्य मर्मत गरेको

क्र.स.	प्रकोप	साल/ वारम्वारता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृत्ति तथा असरहरु	अन्य असरहरुसंग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
		२०७५	साविक वडा नं. २ सिम्रुतु खोलाले खर्क बहादुर पुनको घरमा क्षति गरेको ,ठकुरी टोलमा पहिरो तथा भू क्षय हुने भएकोले बाटोमा विद्वार्थी हिडडुल गर्न गाह्रो भएको,कोर्बाड खोलाको पहिरो ले करिब ७ रोपनी जति खेतमा क्षति । साविक वडा नं. ३ विमैचा तलगाउँमा वस्तीवरीपरी पहिरो गई बारीमा क्षति तथा ३ वटा घर जोखिममा रहेको साविक वडा नं. ५ को उन्चौरको पहिरोले नरसिङ वलीको घर भत्काएको , खेतीयोग्य जमिनमा क्षती, २ वटा घर जोखिममा रहेको । साविक वडा नं. ५ को पानीगैराको पहिरोले २ वटा खाली पोखरी पुरेको ।		पहिरो पन्छाएर सामान्य गोरेटो निर्माण गरेको । खेतीयोग्यजमिनमा पहिरो पन्छाएको, कच्ची गारो लगाएको, पुरिएको खाली पोखरा जनश्रमबाट मर्मत गरेको
२	बाढी	२०४२	साविक वडा नं. २ रुघाखोलामा आएको पहिरोले १० रोपनी जती खेतीयोग्य जमिन कटान गरेको, १२ वटा सिंचाईको मा क्षति पुर्याएको ।	पानी पर्ने तरिकामा फेरवदल आउनुका साथै अवैज्ञानिक तरिकाले बाटो घाटो निर्माण, भिरालो क्षेत्रमा भइरहेको खनजोत जस्ता कृयाकलापहरुले गर्दा भविष्यमा बाढीका घटनाहरु बढ्ने देखिन्छ ।	वारी पुर्ननिर्माण गरेको
		२०५४	साविक वडा नं. २ मा रुघाखोलाले खेतीयोग्य जमिन बगाएको ।		पुनः मर्मत भएको
		२०६३	साविक वडा नं. २ मा मुरु खोला २ जना महिला बगाएको । खारा खोलाले १० रोपनी जती खेत कटान गरेको ।		ढुंगाका पर्खाल तथा चेट हान्ने गरेको,
		२०७४	साविक वडा नं. २ मा मुरु अमर कठायतको होटलको फर्निचर, भाँडाकुडा, क्यामरा बगाएको साथै अन्य पसलहरुमा क्षति ।		कुनै उपाय नअपनाईएको
		२०७५	साविक वडा नं. ५मा टाडटुडे खोलाले पानी गैराको खानेपानीको टंकी क्षती पुर्याएको ।		सामान्य मर्मत गरी पानी ल्याएको
३	आगलागी	२०६३	साविक वडा नं. २ को सिरुडाँडा सा.व.को ढनठानामा आगलागी भई बोटबिरुवाको क्षती, वन्यजन्तु तथा चौपायामा क्षती ।	हाल खडेरीको प्रकोप बढ्दै गएकोले गर्दा आगलागीको घटना पनि बढ्ने देखिन्छ ।	निभाउने प्रयास भएको
		२०६४	साविक वडा नं. २ को सिरुडाँडा सा.व.को ढनठानामा आगलागी भई बोटबिरुवाको क्षती, वन्यजन्तु तथा पंक्षिमा क्षती ।		निभाउने प्रयास भएको
		२०७३	साविक वडा नं. २ को सिरुडाँडा सा.व.को आगलागी भई बोटबिरुवाको क्षती,		निभाउने प्रयास भएको

क्र.स.	प्रकोप	साल/ वारम्वारता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृत्ति तथा असरहरु	अन्य असरहरुसंग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
			वन्यजन्तुमा क्षती ।		
		२०६१	साविक वडा नं ३ को सिद्धकाली सा.व. आगलागी भई बोटविरुवाको क्षती, वन्यजन्तुमा क्षती ।		समुदायको प्रयासले आगो निभाएको
		२०६९	साविक वडा नं ३ को सिद्धकाली सा.व.मा आगलागी भई बोटविरुवाको क्षती, वन्यजन्तुमा क्षती ।		समुदायको प्रयासले आगो निभाएको
		२०६७, २०७४	सविक वडा नं. ४ मा सिद्ध पोखरी सा.व.मा सा.व. आगलागी भइ बोटविरुवाको क्षती, वन्यजन्तुमा क्षती ।		समुदायको प्रयासले आगो निभाएको
		२०७१, २०७२, २०७३,	सविक वडा नं. ४ मा खरिगैरा सा.व.मा सा.व.मासा.व. आगलागी भई बोटविरुवाको क्षती, वन्यजन्तुमा क्षती ।		समुदायको प्रयासले आगो निभाएको
		२०७४	सविक वडा नं. ४मा सल्लेरी वेतुखोली खोला सा.व.मा आगलागी भई बोटविरुवाको क्षती, वन्यजन्तुमा क्षती , १२०० मि. खानपानी पाइपमा क्षती, ४०० वटा कागतिका बिरुवामा जलेर नस्ट ।		समुदायको प्रयासले आगो निभाएको
४	खडेरी	२०४२	सबै बस्तीहरुमा लामा खडेरीका कारणल हिउदे बाली नलगाएको, बर्षेवाली पनी राम्रो उत्पादन नभएको जसले गर्दा भोकमारी परेको ।	जलवायु परिवर्तनको कारणले गर्दा भविष्यमा खडेरीका घटनाहरु अझै बढ्ने देखिन्छ ।	अन्यत्रबाट अन्न बेसाएर ल्याएको, सिस्नाका जरा, केराका बोक्रा समेत खाएको ।
		२०६९	साविक वडा नं. ३ मा पानी समयमा पानी नपर्नाले असारमा मकै छरेको तर गुबारो लागेर मकैको उत्पादन राम्रो नभएको, पनेराको पानी सुकेको ।		अन्यत्रबाट अन्न बेसाएर ल्याएको, टाढाबाट पानी ल्याएर खाएको ।
		२०७०	साविक वडा नं. २, ३, ४ र ५ मा हिउदे बर्षा नभएकोले पाखो बारीमा हिउदे बाली नलगाएको, पानीका मुहानहरुमा पानीको मात्रा घटको ।		चामल लगायत अन्य तरकारीहरु किनेर खानु परेको
		२०७१	साविक वडा नं. २, ३, ४ र ५ मा हिउदे बर्षा नभएकोले पाखो बारीमा हिउदे बाली नलगाएको, पानीका मुहानहरुमा पानीको मात्रा घटको । साविक वडा नं. ५ को पानीगैरामा रुखहरु सुकेका ।		
			प्रत्येक बर्ष सबै वडाहरुमा खडेरीको समस्या बढ्दै गएकोले कृषि तथा पशुमा साथै मानवमा पनि रोगहरु बृद्धि हुदै गएको ।		

क्र.स.	प्रकोप	साल/ वारम्बारता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृत्ति तथा असरहरु	अन्य असरहरूसंग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
५	हावाहुरी	२०४६	साविक वडा नं. २ को त्रिवेणी मा.वि.को भवनको छाना उडाएको साथै १२ वटा जती खरका छानामा क्षती पुर्याएको ।	भविष्यमा हावाहुरीका घटनाहरु बृद्धि भई कृषि क्षेत्रमा हुने क्षति बढे तापनि भौतिक पूर्वाधारमा कम क्षति पर्ने देखिन्छ।	केही प्रयास नभएको
		२०६०	साविक वडा नं. २ मा मकै बालीमा क्षती पुर्याएको ।		केही प्रयास नभएको
		२०६२	साविक वडा नं. ३ मा मकै बालीमा क्षति भई उत्पादनमा कमी भएको ।		केही प्रयास नभएको
		२०७२	साविक वडा नं. ४ मा मकै बालीमा क्षति भई उत्पादनमा आधाले कमी भएको ।		केही प्रयास नभएको
		२०७३	साविक वडा नं. ४ को पिपलनाथ आधारभूत विद्यालयको छाना उडाएको । साविक वडा नं. ५ मा ४ टेक बहादुर ओली, नरसिंह खड्का लगायत ५ जनाको घरको छाना फालेको, विद्यालय वरपरका रुखका हाँगाहरु भाँचुका साथै केही रुखहरु ढालेको ।		जनश्रमबाट छाना फेरी निर्माण गरेको ।
२०७५	साविक वडा नं. ३ मा मकै बालीमा क्षति भई उत्पादनमा कमी भएको ।	केही प्रयास नभएको			
६	असिनापानी	२०६१	साविक वडा नं. २ मा असिनापानीले धानबालीमा क्षती पुर्याएको साथै रुखका पात, फलफूल तथा तरकारीमा क्षती पुर्याएको ।	असिना पानीको बारम्बारतालाई हेर्दा भविष्यमा असिनापानीको समस्या बढ्दै जाने देखिन्छ।	अन्न खरिद गरी खाएको
		२०६४	साविक वडा नं. ३ मा रुख बिरुवा तथा डाले घाँसका पात भारेकोले घाँसमा कमी भएको साथै फलफूलमा पनि क्षति पुर्याएको ।		कुनै उपाए नभएको
		२०७४	साविक वडा नं. ४ मा असिनापानीले करिब २०० गहुँबालीमा क्षती पुर्याउनुका साथै फलफूल तथा तरकारीमा क्षती पुर्याएको ।		कुनै उपाए नभएको
		२०७५	साविक वडा नं. ५ मा गैरीनेटा, चिनछरे, बाँदरपानी, पानीगैरा, उन्चूचौर क्षेत्रमा गहुँबालीमा , फलफूल तथा तरकारीबालीमा क्षती पुर्याएको ।		कुनै उपाए नभएको
७	मिचाहा प्रजाति	२०५२ देखि	साविक वडा नं. २ मा वनमा वनमारा (कालोभार) देखिएको र २०५६ देखि अत्यधिक मात्रामा फैलिएर रैथाने वोटविरुवा र चरण क्षेत्रमा असर पुर्याएको । हाल बारी कालामा पनि फैलिएर कृषिमा पनि असर परेको ।	भविष्यमा मिचाहा प्रजातीको प्रकोप बढ्दै जाने देखिन्छ ।	खेतियोग्य जमिनको उखेल्ने गरेको
		२०५३ देखि	साविक वडा नं. २ मा वनमा वनमारा (कालोभार) देखिएको हाल यो अत्यधिक मात्रामा फैलिएर रैथाने वोटविरुवा र चरण क्षेत्रमा असर पुर्याउनुका साथै बारी कालामा पनि फैलिएर कृषिमा पनि असर परेको ।		खेतियोग्य जमिनको उखेल्ने गरेको
		२०५४ देखि	साविक वडा नं. ३ मा वन क्षेत्रमा वनमार भार देखिएको र सो फैलिएर खेतियोग्य		खेतियोग्य जमिनको उखेल्ने गरेको

क्र.स.	प्रकोप	साल/ वारम्वारता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृत्ति तथा असरहरु	अन्य असरहरुसंग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
			जमिनमा पनि फैलिएको ।		
		२०६८	साविक वडा नं. २ मा बारीमा चिरमिली भ्रार देखा परेको ।		खेतियोग्य जमिनको उखेलने गरेको
		२०५५	साविक वडा नं. ५ मा वनमारा, कालोभ्रार,ऐजेरु देखिएको र अत्यधिक मात्रामा २०५५ देखि फैलिएको देखि हालसम्म जसले गर्दा रैथाने वोटविरुवा, वन प्रजातिहरुको वृद्धि विकासमा असर पारेको		खेतियोग्य जमिनको उखेलने गरेको
८	कृषिमा रोग	२०५०	साविक वडा नं. २ मा धान खेतीमा कालो पाके रोगले असर पुर्याएको । सो रोग प्रत्येक वर्ष देखा पर्ने गरेको	भविष्यमा कृषिमा रोगहरु बढ्दै जाने देखिन्छ ।	विउँ परिवर्तन गरेको
		२०६०	साविक वडा नं. २ मा गहुकालीमा सिन्दुरे रोगले असर पुर्याएको । सो रोग प्रत्येक वर्ष देखा पर्ने गरेको		
		२०७१	साविक वडा नं. २ मा मकैमा खुम्पे किरा, आलुमा डढुवा तथा माम्फलीमा पात पहेलो हुने रोग लागेको । साविक वडा नं. ३ मा मकैमा खुम्पे किराले असर गरेको साथै यो रोग प्रत्येक वर्ष देखा पर्ने गरेको ।		केही भएन
		२०६६	साविक वडा नं. ५ मा सिमीमा पात डढुवाले गर्दा राम्रो गेडा नलागेको जसले गर्दा उत्पादनमा कमी आएको । सिमीमा प्रत्येक साल यस्तो समस्या देखापर्ने गरेको ।		कुनै उपाए नभएको
		२०६७	साविक वडा नं. ५ मा गहुँमा सिन्दुरे रोगको आसर देखिएको । प्रत्येक साल यो समस्याले गर्दा उत्पादन कमी हुने गरेको ।		केहीले गहुँको नयाँ जातको विउँ प्रयोग गरेको
		२०७२	साविक वडा नं. २ र ३ मा मकैमा खुम्पे किराले असर पुर्याएको ।		केही नभएको
		२०७३	साविक वडा नं. ३ मा सुन्तलामा पात पहेलो हुने , हागावाट सुक्दै जाने , फल नपाक्दै पहेलो हुने ।		सुकेका हाँगा काटछाट गर्ने गरेको ।
		२०७५	साविक वडा नं. ५ अदुवाको डाँठ पहेलो हुने, गानो कृहिने रोगले उत्पादनमा कमी आएको ।		केही नभएको
९	पशुमा रोग	२०६२	साविक वडा नं. २ मा बाखामा सिँगान छोड्ने, मुखेत, पातलो दिसा गर्ने जस्ता रोगले २५ वटा जती मरेको । यो रोगले प्रत्येक वर्ष कम्तीमा ३० वटा बाखा मर्ने गरेको ।	भविष्यमा पशुमा रोग बढ्दै जाने देखिन्छ	लसुन, समायो लगायतका जडीबुटीबाट घरायसी उपचार भएको

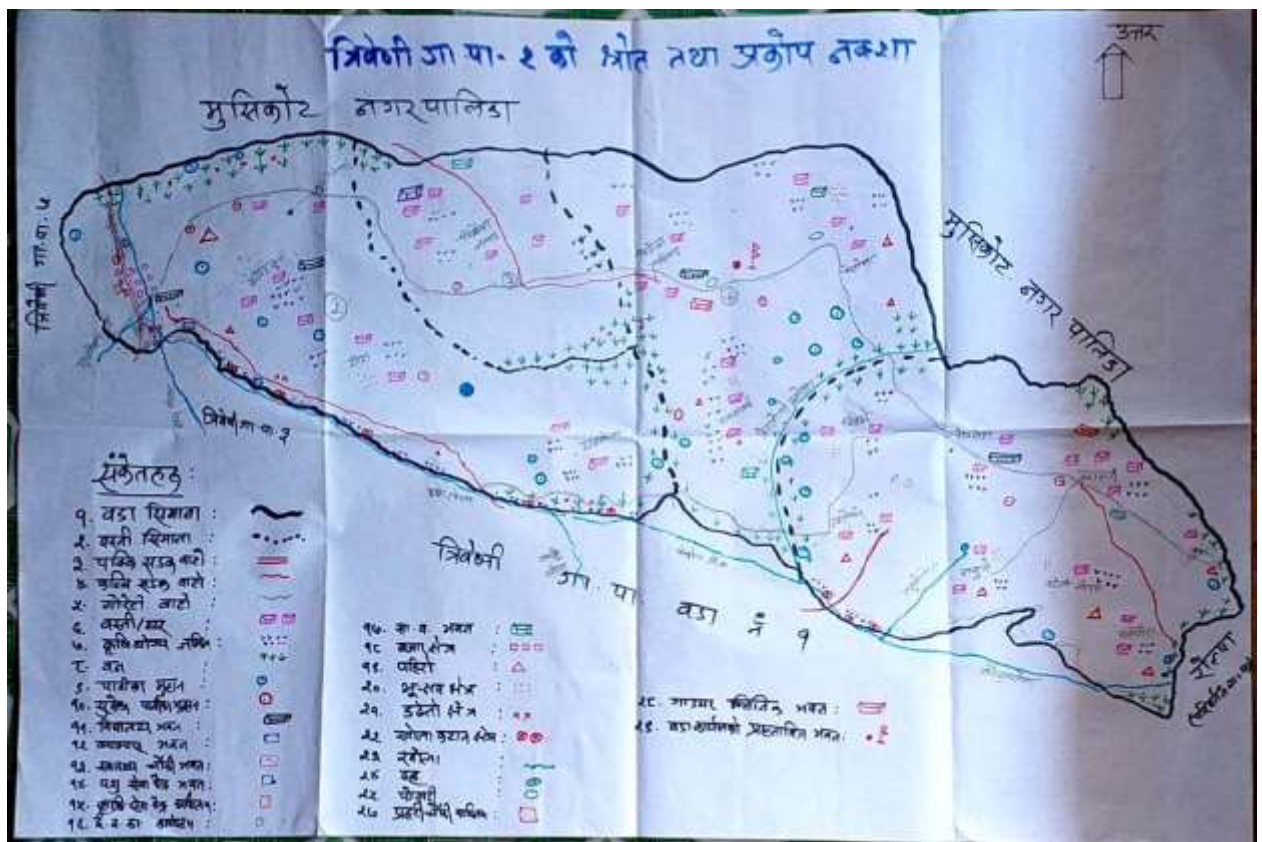
क्र.स.	प्रकोप	साल/ वारम्वारता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृत्ति तथा असरहरु	अन्य असरहरुसंग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
		२०६९ देखी	साविक वडा नं २ मा कुखुराहरुमा खुटटा कुभिने, भुङ्ने, आँखा पाक्ने, टिमुरे रोग जस्ता रोगले वर्षेनी ५०० वटा मर्ने गरेको ।		लसुन, समायो लगायतका जडीबुटीबाट घरायसी उपचार भएको
		२०७४	साविक वडा नं. २ मा पखाला लागेर कम्तीमा ४० वटा बाखा मरेका ।		घरायसी उपचार भएको
		२०६५ देखि हालसम्म	साविक वडा नं ५ मा कुखुराहरुमा खुटटा कुभिने, भुङ्ने, आँखा पाक्ने जस्ता रोगले वर्षेनी १५०-२०० वटा मर्ने गरेको ।		घरायसी उपचार भएको
		२०७२	साविक वडा नं ३ मा बाखामा पखाला लागेर १५ वटा जती बाखा मरेको । यो रोग प्रत्येक वर्ष देखा पर्ने गरेको । साविक वडा नं ३ मा बाखामा पखाला लागेर १५ वटा जती बाखा मरेको । यो रोग प्रत्येक वर्ष देखा पर्ने गरेको । साविक वडा नं ४ मा बाखामा सिँगान छोड्ने, पखाला गर्ने जस्ता रोगले ५० वटा जती मरेको । यो रोग प्रत्येक वर्ष देखा पर्ने गरेको ।		लसुन, समायो लगायतका जडीबुटीबाट घरायसी उपचार भएको
१०	मानबमा रोग	२०४८	साविक वडा नं. २ मा भाडापखालाले गाउँभरी प्रभावित गरेको ।	वढदो गर्मि तथा पानीका मुहानहरु सुक्ने कारणले गर्दा स्वस्च्छ, पिउनेपानीको अभाव भई अभै नया नया खालका रोगहरु देखा पर्ने सम्भावना देखिन्छ ।	धामी भाँक्रीका साथै जडीबुटी खाएको ।
		२०५६	साविक वडा नं. ३ मा भाडापखालाले गाउँभरी प्रभावित गरेको ।		धामी भाँक्रीका साथै जडीबुटी खाएको ।
		२०७०	साविक वडा नं ५ मा भाईरल ज्वरोले गाउँभरी सताएको ।		धामी भाँक्रीका साथै र स्थानीय स्वास्थ्य चौकीमा उपचार गर्ने गरेको
		२०७३	साविक वडा नं. २ मा भाइरल ज्वरोले गाउँ भरी सताएको ।		स्थानीय स्वस्थ्य चौकीमा औषधि उपचार गरेको ।
			सबै वस्तीहरु हाल हाल निमोनिया, टाईफाईड, एलर्जि, प्यारालाईसिस, दम, ग्याष्ट्रिक, अबुर्द रोग, मृगौलामा पत्थरी हुने र ब्लड प्रेसरका रोगीहरुमा वृद्धि भईरहेका छन ।		स्वास्थ्य जाँच र उपचार

यस ऐतिहासिक समयरेखाको विश्लेषणबाट यहाँका बासिन्दा सबै भन्दा खडेरी, कृषि तथा पशुपक्षिमा रोग, पहिरो तथा भुक्षयबाट प्रभावित भएको देखिन्छ । यी प्रकोपहरु लगायत बाढी, मानवरोग, आगलागि, मिचाहा प्रजाति, हावाहुरी र असिनापानी जस्ता प्रकोपहरु पटक पटक दोहोरिरहेको र यी प्रकोपहरुले सबै वडाहरुमा क्षति पुऱ्याएको देखिन्छ । यी प्रकोपहरु र यिनका असर तथा प्रभावहरूसंग जुध्न स्थानीय समुदायले स्थानीय संघ संस्थाहरुको सहयोगमा केही प्रयासहरु गर्ने गरेको देखिए पनि ती प्रयासहरु अपर्याप्त रहेको देखिन्छ ।

३.४.५ श्रोत तथा प्रकोप नक्शांकन

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गोष्ठिमा प्रत्येक वस्तिमा भएका श्रोत तथा प्रकोपहरुको पहिचान गरी सहभागीतामूलक तरिकाबाट श्रोत तथा प्रकोप नक्शा तयार गरिएको थियो । उक्त श्रोत तथा प्रकोप नक्सा तयार गर्ने बखत भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित नक्शाहरुमा पनि छलफल गरी सम्पूर्ण श्रोत तथा प्रकोपहरुलाई नक्सामा उतार्न आग्रह गरिएको थियो ।

तल प्रस्तुत श्रोत तथा प्रकोप नक्सामा यस वडामा खेतीयोग्य जमिनको तुलनामा वन क्षेत्रनै बढी रहेको देखिन्छ । नदि किनारमा रहेको पहाडी वडा भएकोले बाढी, पहिरो तथा भुक्षयको जखिममा रहेको देखिन्छ । वडाका प्रत्येक वस्तिहरुमा एथेष्ट मात्रामा पानीका मुहानहरु रहेतापनि ती मुहानहरुमा क्रमिक रुपमा पानीको मात्रामा कमी हुँदै गएको पाईयो साथै यस वडामा ५ वटा सरकारी विद्यालय, २ वटा वन भवन लगायतका भौतिक संरचनाहरु देखिन्छन् ।

चित्र २०. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ को सहभागीतामूलक श्रोत तथा प्रकोप नक्शा

३.४.६ जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिंग तथा समुदाय पहिचान

जलवायु परिवर्तनले निम्त्याउने प्रकोपले पार्ने असर व्यक्ति, परिवार र समुदायको अनुकूलन क्षमतामा निर्भर हुने हुदाँ फरक फरक प्रकोपहरूले उमेर समूह, लिङ्ग, जातजाति, आर्थिक र सामाजिक अवस्था अनुसार फरक फरक प्रभाव पारेको हुन्छ। यस विधिको प्रयोग गरी यस वडामा भएका जलवायुजन्य प्रकोपहरूबाट वडामा कुन उमेर समूह, लिङ्ग, जातजाति, आर्थिक र सामाजिक अवस्थाका समुदायमा कस्तो प्रभाव परेको छ भन्ने कुराको विश्लेषण गरिएको थियो। यस विधिको प्रयोगले वडामा रहेको लैङ्गिक तथा जातीय समावेशीकरणको स्थितिको समेत उजागर गर्न मद्दत गरेको छ।

तालिका १३. जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिंग तथा समुदाय पहिचान

प्रकोप	प्रकोपका असरहरू	प्रकोप संकटासन्नता वर्ग														
		उमेर समूह				लिंग		आर्थिक स्तर				सामाजिक स्तर		जातजाति		
		बालबालिका	युवा	वयस्क	वृद्धवृद्धा	महिला	पुरुष	अति विपन्न	विपन्न	मध्यम वर्ग	सम्पन्न वर्ग	अपांगता भएका व्यक्ति	एकल महिला	दलित	जनजाति	ब्राह्मण क्षेत्री
पहिरो तथा भू-क्षय	खेती योग्य जमिनमा क्षति, घरगोठ तथा चौपायामा क्षति, मानविय क्षति, वालीनाली नष्ट, सिंचाई कुलोमा क्षति, पानीको मुहानमा क्षति, बाटोघाटोमा क्षति, वस्ती जोखिममा।	***	**	**	***	***	**	***	**	**	*	***	**	***	**	**
वाढी	खेती योग्य जमिन कटान, वाली नाली नष्ट, सिंचाई कुलोमा क्षति, पानी घट्टमा क्षति, पानीका मुहानमा क्षति, पशुचौपायाको क्षति, मानविय क्षति, काठेपुलमा क्षति।	***	**	**	***	***	**	***	**	**	*	***	**	***	**	**
आगलागी	वोटविरुवाहरू नष्ट, जनावरहरूको क्षति, घर गोठमा क्षति,	*	***	***	*	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**
खडेरी	पानीका मुहान सुकेको तथा पानीको मात्रा घटेको, कृषि उत्पादनमा कमी, वन तथा जैविक विविधतामा क्षति तथा असर, मानव रोगमा वृद्धि।	***	**	**	***	***	**	***	**	*	*	***	***	**	**	**
हावाहुरी	विद्यालय तथा घरका छानाहरू उडाएको, जंगलमा	***	**	**	**	***	***	***	**	*	*	***	**	***	**	*

प्रकोप	प्रकोपका असरहरु	प्रकोप संकटासन्नता वर्ग														
		उमेर समूह				लिंग		आर्थिक स्तर				सामाजिक स्तर		जातजाति		
		बालबालिका	युवा	वयस्क	वृद्धवृद्धा	महिला	पुरुष	अति विपन्न	विपन्न	मध्यम वर्ग	सम्पन्न वर्ग	अपंगता भएका व्यक्ति	एकल महिला	दलित	जनजाति	ब्राह्मण क्षेत्री
	वोटविरुवाहरु ढलेको, मकै वालीमा क्षति															
असिनापानी	धानबाली, गहुवाली तथा फलफुल खेतीमा क्षति	***	**	**	**	***	***	***	**	*	*	***	***	***	**	*
मिचाहा प्रजाति	रैथाने घासहरु हराएको, वारीका काल्ना तथा वारीमा भएका कारण उत्पादनमा कमी, चरण क्षेत्रको अभाव	*	***	***	*	***	***	**	**	**	**	**	**	**	**	**
कृषिमा रोग	मकै, गहुँ, धान जस्ता अन्नबाली तथा तरकारीबालीमा विभिन्न रोग लागेर कृषि उत्पादनमा कमी	***	**	**	***	***	**	***	**	*	*	***	**	***	**	*
पशुमा रोग	पशुमा विभिन्न किसिमका रोगमा वृद्धि, पशु चौपायाको मृत्यु	***	**	**	***	***	**	***	**	*	*	***	**	***	**	*
मानव रोग	भाडा पखाला, औलो, टाईफाइड, भाईरल ज्वरो, जन्डिस जस्ता रोगहरुमा वृद्धि	***	**	**	***	***	**	***	**	*	*	***	**	***	**	*

नोट : * न्यून, ** मध्यम र *** अति उच्च जोखिम

यसरी जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिंग तथा समुदायको विश्लेषण गर्दा जलवायु परिवर्तन र जलवायुजन्य प्रकोपहरु (बाढी, पहिरो, खडेरी, कृषिमा रोग, हावाहुरी, पशुमा रोग, मिचाहा प्रजातिको प्रकोप, आदि) बाट सबैभन्दा बढी बाल बालिका, महिला, अति विपन्न वर्ग तथा जातजातिको आधारमा दलितहरु र सामाजिक स्तरको हिसाबले एकल महिला र फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरु उच्च संकटासन्न रहेको देखिएको छ। यी प्रकोप तथा जोखिमहरुबाट अन्य वर्ग समुदाय प्रभावित भएतापनि उनीहरूसँग ती प्रकोपहरुको सामना गर्न सक्ने क्षमता तुलनात्मक रुपमा उच्च रहेको देखिन्छ।

३.४.७ प्रकोपहरूको जोडागत स्तरीकरण

यस विधिको प्रयोगबाट ऐतिहासिक घटनाक्रम तथा प्रकोप नक्शाकनबाट पहिचान गरिएका यस वडामा रहेका विभिन्न जलवायुजन्य प्रकोपहरू मध्ये सबैभन्दा बढी असर तथा प्रभाव पारेको प्रकोप कुन हो भनी जोडागत स्तरीकरण गर्दै विश्लेषण गरिएको थियो ।

तालिका १४. प्रकोपहरूको जोडा स्तरीकरण

प्रकोप	पहिरो तथा भू-क्षय	बाढी	आगलागी	खडेरी	हावाहुरी	असिनापानी	मिचाहा प्रजाति	कृषिमा रोग	पशुमा रोग	मानवमा रोग	जम्मा	स्तर
पहिरो तथा भू-क्षय		पहिरो तथा भू-क्षय	पहिरो तथा भू-क्षय	खडेरी	हावाहुरी	पहिरो तथा भू-क्षय	मिचाहा प्रजाति	कृषिमा रोग	पशुमा रोग	मानवमा रोग	४	सातौं
बाढी			बाढी	खडेरी	हावाहुरी	बाढी	मिचाहा प्रजाति	कृषिमा रोग	पशुमा रोग	मानवमा रोग	३	आठौं
आगलागी				खडेरी	हावाहुरी	आगलागी	मिचाहा प्रजाति	कृषिमा रोग	पशुमा रोग	मानवमा रोग	२	नवौं
खडेरी					खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	१०	पहिलो
हावाहुरी						हावाहुरी	मिचाहा प्रजाति	कृषिमा रोग	पशुमा रोग	मानवमा रोग	५	छैटौं
असिनापानी							मिचाहा प्रजाति	कृषिमा रोग	पशुमा रोग	मानवमा रोग	१	दशौं
मिचाहा प्रजाति								कृषिमा रोग	पशुमा रोग	मिचाहा प्रजाति	७	चौथो
कृषिमा रोग									पशुमा रोग	कृषिमा रोग	८	तेस्रो
पशुमा रोग										पशुमा रोग	९	दोस्रो
मानवमा रोग											६	पाँचौं
जम्मा	४	३	२	१०	५	१	६	८	९	७		

यस प्रकोप जोडा स्तरीकरणबाट यस वडाले सामना गरिरहेको प्रमुख प्रकोपको रूपमा खडेरी देखिएको छ, भने त्यसपछिका प्रकोपहरूमा क्रमशः पशुमा रोग, कृषिमा रोग, मिचाहा प्रजाति, मानवरोग, हावाहुरी, पहिरो तथा भू-क्षय, आगलागी र असिनापानी देखिएका छन् ।

३.४.८ प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण

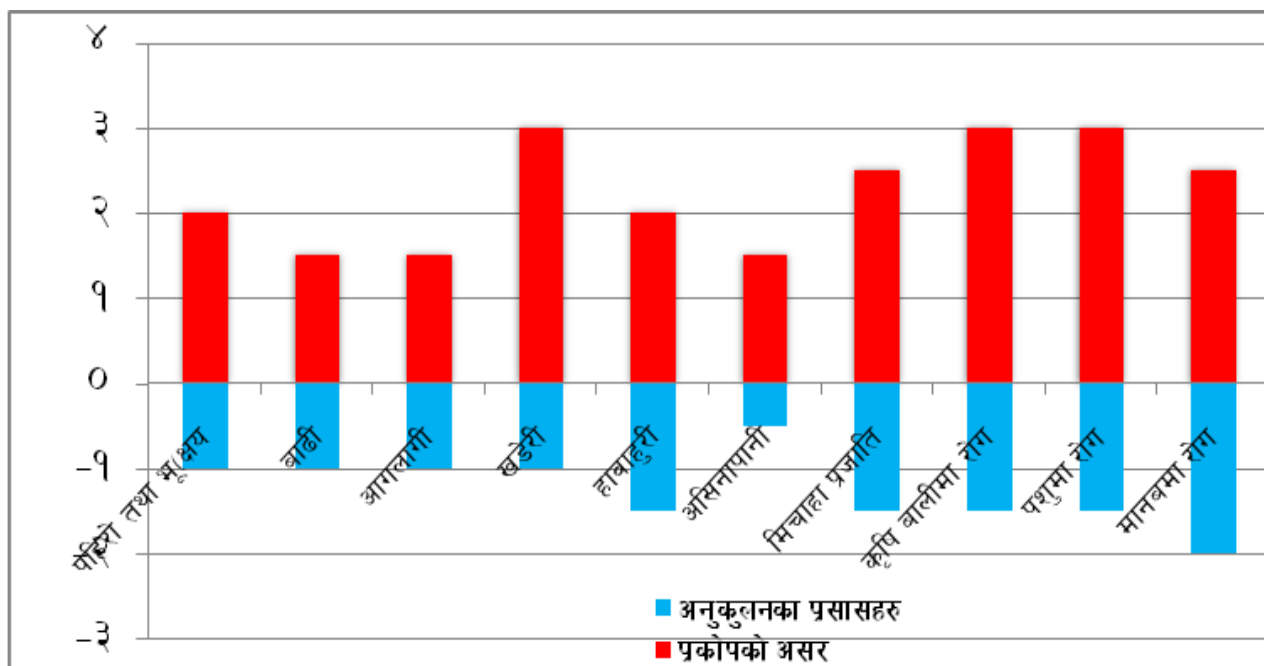
यस विधिको प्रयोगबाट प्रकोपको प्रभाव, प्रभावको मुख्य क्षेत्र विश्लेषण गर्नुका साथै प्रकोपसँग जुध्नका लागि गरिने अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण गरिएको थियो । यो विधि प्रयोग गर्दा प्रभावको स्तर र अनुकूलनका प्रयासहरूको स्तर दुवैलाई ०.५ देखि ३ अंक भार दिई विश्लेषण गरिएको थियो जसमा ०.५ भन्नाले न्यून प्रभाव तथा प्रयास र ३ भन्नाले सबैभन्दा उच्च प्रभाव तथा प्रयास भन्ने बुझिन्छ ।

तालिका १५. प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण

क्र. सं.	प्रकोप	प्रकोपले प्रभाव पारेको मुख्य क्षेत्र	असर तथा प्रभावहरू	स्तर	अनुकूलनका उपायहरू	स्तर
१	पहिरो तथा भू-क्षय	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, भौतिक पूर्वाधार, जलश्रोत तथा उर्जा	<ul style="list-style-type: none"> ✓ गाई, गोरु, भैसी, कृषियोग्य जमीन, अन्नबाली बगाएको ✓ मानिस, विद्यालय र घरहरू बगाएको ✓ वनक्षेत्रमा रहेका वनस्पति र प्रजातिहरूमा क्षति भएको 	२	<ul style="list-style-type: none"> ✓ सुख्खा पर्खालहरू लगाएर बृक्षरोपण गरेर पहिरो रोकथामको प्रयास भएको ✓ क्षति भएका घर, भवनहरू पुनः मर्मत गरिएको ✓ सुरक्षित बासस्थानतिर सराई गरिएको ✓ भल कुलेसो निर्माण गरेको 	१
२	वाढी	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, भौतिक पूर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> ✓ खेतबारी, अन्नवाली र वनजंगलको क्षति भएको ✓ जमीन कटान भई खोला वरिपरिका सिँचाई कूलो, घट्ट लगायतका भौतिक पूर्वाधारहरूमा क्षति भएको 	१.५	<ul style="list-style-type: none"> ✓ सुख्खा तटबन्ध निर्माण भएको ✓ अन्नबाली खरिद गरी आपूर्ति भएको ✓ भौतिक पूर्वाधारहरूको पुनः निर्माण र मर्मत भएको 	१
३	आगलागी	वन तथा जैविक विविधता, भौतिक पूर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> ✓ घर जलेर आर्थिक क्षति भएको ✓ वनमा आगलागी भई बोट, बिरुवा तथा र आर्थिक क्षति भएको 	१.५	<ul style="list-style-type: none"> ✓ निभाउने र नियन्त्रणमा लिने प्रयास भएको 	१
४	खडेरी	जलश्रोत तथा उर्जा वन तथा जैविक विविधता कृषि तथा खाद्यसुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> ✓ पानीका मुहानहरूमा पानीको कमी हुने ✓ खडेरीका कारण समयमा वालीनाली नलाग्दा उत्पादनमा ह्रास आएको ✓ पिउने पानी, सिँचाईको अभाव भएको ✓ फलपुलवाली र तरकारीवालीहरूको उत्पादनमा कमी भएको ✓ घाँस, डालेघाँसहरूको उत्पादन घट्टै जाँदा पशु आहारामा कमी भएको ✓ रैथाने वनपैदावरहरू, जडीबुटीहरूको ह्रास हुनुका 	३	<ul style="list-style-type: none"> ✓ पानी टाढाबाट ल्याएर खाएको, ✓ खानेपानीका मुहानहरूको संरक्षण र फाटफुट रूपमा बृक्षरोपण गरिएको, ✓ बिउँ, विजनहरू परिवर्तन गरेको । 	१

क्र. सं.	प्रकोप	प्रकोपले प्रभाव पारेको मुख्य क्षेत्र	असर तथा प्रभावहरू	स्तर	अनुकूलनका उपायहरू	स्तर
			साथै वन्यजन्तुहरू बसाई सराई गर्नुका साथै लोप हुने अवस्थामा रहेको, ✓ आगलागी र मिचाहा प्रजातिको वृद्धि हुँदै गएको			
५	हावाहुरी	भौतिक पुर्वाधार, कृषि तथा खाद्यसुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता	✓ घर, विद्यालय, उडाएको ✓ कृषिवाली, फलफुल, अन्नवाली, वनप्रजाति, डालेघाँस र रुखका हाँगाहरूमा क्षति भएको	२	✓ भौतिक पुर्वाधारहरूको पुनः मर्मत भएको ✓ बचेजति वनपैदावार, अन्नवाली तथा तरकारीवाली सद्दुपयोग गरिएको	१
६	असिनापानी	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा	✓ अन्नवाली, तरकारीवाली, फलफुलवाली, वनस्पति र वन्यजन्तुहरूमा क्षति भएको	१.५	✓ केहीले असिना सहने अन्नवाली लगाउने गरेको ✓ अन्नवाली खरिद गरी आपूर्ति भएको	०.५
७	मिचाहा प्रजाति	वन तथा जैविक विविधता, कृषि तथा खाद्यसुरक्षा	✓ रैथाने घास प्रजातिहरू लोप हुँदै गएको ✓ वोटविरुवाको वृद्धि विकासमा असर ✓ पाखो वारी तथा खेतहरूमा अनावस्यक भारहरूले गर्दा कृषि उत्पादनमा कमी ✓ चरण क्षेत्रको अभाव भएको	२.५	✓ खेतवारीमा भएको भारलाई उखेलेर फाल्ने तथा आगो लगाउने कार्य गरेको	१.५
८	कृषिवालीमा रोग	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा	✓ अन्नवालीहरूमा दुसी, डुडुवा, पहेँलो हुने, जरा कुहिने, सिन्दुरे, पोके, फल कम लाग्ने रोगहरूले अन्नवाली उत्पादनमा ह्रास आएको ✓ रैथाने अन्नवाली, तरकारीवाली, मसलावालीहरूमा रोग किराको कारण उत्पादन कमी हुनुका साथै केही प्रजातिहरूको विउविजन हराएको ✓ सवै खालका कृषिवालीहरूमा जरा, पात, विरुवा, गुदी, टुप्पा खाने किराहरू (वंशेलु, चुर्ना, फटयाङ्गा, कमिला) हरू वृद्धि भई कृषि उत्पादनमा क्षति भएको	३	✓ अन्नवालीको विउ परिवर्तन गरिएको ✓ बेमौसमी तरकारीवाली उत्पादन अपनाइएको ✓ एग्रोभेटवाट केही विषादीहरूको प्रयोग भएको	१.५
९	पशुमा	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा	✓ गाई, गोरु, भेडा, बाखामा	३	✓ लसुन, समायो लगायतका	१.५

क्र. सं.	प्रकोप	प्रकोपले प्रभाव पारेको मुख्य क्षेत्र	असर तथा प्रभावहरू	स्तर	अनुकूलनका उपायहरू	स्तर
	रोग		खोरेत, मुखेत, पखाला, रगत पिसाव गर्ने, पातलो दिसा गर्ने रोगले मर्ने ✓ कुखुराहरूमा कुभिने, बाउँडिने, च्याल छाड्ने, पाखाला लाग्ने लक्षणका रोगले धेरै कुखुराहरू मर्ने गरेको।		स्थानीय जडीबुटीहरू प्रयोग गर्ने गरेको ✓ भेटनरी प्राविधिकबाट परामर्श चेकजाँच र उपचार भएको	
१०	मानवमारोग	मानव स्वास्थ्य	✓ भाडापखाला, टाईफाइड, भाईरल ज्वरो, छाला चिलाउने, आखा पाक्ने, प्रेसर, जस्ता रोगहरू बढ्दै गएको	२.५	✓ स्थानीय जडिबुटीहरूको प्रयोग गर्ने गरेको ✓ स्वास्थ्य चौकि तथा स्थानीय मेडिकलहरूबाट औषधी उपचार गरेको	२

चित्र २१. प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण

माथि उल्लेखित जोखिमको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण विधिबाट पहिचान गरिएका १० किसिमका प्रकोपहरूको मूल्यांकन तथा अनुकूलनको क्षमताको लेखाजोखालाई माथिको चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त चित्रको विश्लेषण गर्दा यस वडामा सबैभन्दा बढी खडेरी, कृषि रोग, पशुमा रोग, मानव रोग जस्ता प्रकोपहरूले असर पारेको देखिन्छ र यी प्रकोपहरू बारम्बार दोहोरिएको पनि पाईएको छ । भने यस्ता प्रकोपहरूको प्रभावहरूसँग जुध्न सक्ने क्षमता अत्यन्त न्यून रहेको देखिन्छ । यस विश्लेषणले प्रकोपहरूसँग जुध्न सक्ने क्षमता विकास हुन अझै समय लाग्ने र त्यतिबेलासम्म धेरै नै क्षति हुने देखिन्छ । तसर्थ यस अनुकूलन योजनामा ती प्रकोपहरूसँग जुध्न तुरुन्तै अवलम्बन गर्न सकिने अल्पकालिन तथा दिर्घकालिन अनुकूलनका उपायहरू समावेश गरिएका छन् ।

३.४.९ जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरूको विश्लेषण

यस विधिको प्रयोगबाट वडामा जीविकोपार्जनका मुख्य पाँचवटा सम्पत्तिहरू (प्राकृतिक, भौतिक, मानवीय, सामाजिक र आर्थिक सम्पत्ति) अन्तर्गत कुन कुन सम्पत्तिहरू उपलब्ध छन् तिनीहरूको विद्यमान अवस्था के छ र ती सम्पत्तिहरूमा जलवायु परिवर्तनको प्रत्यक्ष असर के कस्ता रूपमा देखिएका छन् साथै ती असरहरूसंग अनुकूलित हुनको लागि अवलम्बन गर्न सकिने उपायहरूको के के हुन सक्छन् भनी विश्लेषण गरिएको थियो । जसको परिणाम तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १६. जीविकोपार्जनका सम्पत्ति तथा श्रोतहरूको विश्लेषण

जीविकोपार्जनको सम्पत्ति	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुँच (+) वा (-)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+) वा (-)
प्राकृतिक सम्पत्ति	<p>सामुदायिक वन : साविक वडा नं. २ मा १ वटा (सिरुडाडा सा.व.), साविक वडा नं ३ मा १ वटा (सिद्धकाली सा.व.), साविक वडा नं ४ मा ३ वटा (सिद्ध पोखरी सा.व., सल्लेरी वेतुखोली खोला सा.व. र खरिगौरा सा.व.) र साविक ५ मा १ सल्लेरी वेतुखोला खरीगौरा गरी जम्मा ६ वटा सामुदायिक वनहरू रहेका छन् ।</p> <p>रुख तथा वृक्षान प्रजातिहरू : यस वडा को तल्लो भागमा सल्लो को बाहुल्यता छ भने केहि मात्रामा साल का प्रजाति पनि पाइने गरेको त्यसै गरी माथिल्लो भागमा बाँझ, रयज, खसु, फलाट, कटुस को बाहुल्यता छ । यसका अलावा चाँप, उत्तिस, मौवा, ओखर, पांगर, काफल, काउलो मलेदो, खिरो र लालिगुराँस लगायतका रुख प्रजातिहरू तथा धाइरो, लामपाते, डिमुर, कानेमौवा, कनिकि र चिन्ने जस्ता प्रजातिका वृक्षानहरू पाइन्छन ।</p> <p>जडीवुटी प्रजातिहरू : जडिवुटीहरूमा चुत्रो, दालचिनि, टिमुर, समायो, तिते, सुनाखरी, शिल्पु र कुट्की आदि प्रजाति पाईने गरेको ।</p> <p>वन्यजन्तु र पंक्षीहरू : यस क्षेत्रमा रतुवा, बाँदर स्याल, वनविरालो, मलसाप्रो, दुम्सी, ओत, वनविरालो, मलसाप्रो, सर्प, कालिज, ढुकुर, जुरेली, कालेकल्चु, कोइली, न्याउली चरी, लामपुच्छे, काग, चिल, हलेंसी, कोइरालो, फिस्टेचरा, लाटोकोसेरा, चोखुरा, भ्याकुरा, भंगरी, फिस्टे जस्ता वन्यजन्तु तथा पंक्षीहरू पाइन्छन ।</p> <p>सामुदायिक वनको कारणले गर्दा वन क्षेत्रको संरक्षण भएतापनि मिचाहा प्रजाति र खडेरीको प्रकोपले गर्दा रैथाने घाँस र जडिवुटीहरू घट्दो अवस्था रहेका छन् साथै गिद्ध, चिल, जस्ता चराहरू र चितुवा जस्ता वन्यजन्तुहरू लोप हुदै गएको पाईएको छ ।</p>	<p>सामुदायिक वनका कारणले गर्दा केही हदसम्म वन क्षेत्रको संरक्षण भएता पनि खडेरी र मिचाहा प्रजातिको वढदो प्रकोपले गर्दा वनका जडिवुटि हरु तथा स्थानीय रैथाने घास प्रजातिहरू लोप हुदै जाने देखिन्छ साथै उचित वासस्थानको अभावमा वन्यजन्तुहरू पनि क्रमिक रूपमा लोप हुदै जाने देखिन्छ ।</p> <p>वढदो खडेरीका कारणले गर्दा खोला खोल्सी तथा पानीका मुहानहरूमा पानीको मात्रा घटदै जाने देखिन्छ जसले</p>	-	+	+

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुँच (+) वा (-)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+) वा (-)
	<p>खोला तथा खोल्सीहरु : यस वडाका मुख्य खोला हरु कोर्वाङ्ग खोला, रुघा खोला र सिम्रुतु खोला हुन भने अन्य खोला तथा खोल्सीहरुमा साविक वडा नं. ४ मा वेतखोले खोला, वडा नं ५ मा लसुने खोला, पानी गैरा खोला , बोविया डाँडा खोला आदि रहेका छन ।</p> <p>पानीका मुहानहरु : पानीका मुहानको हकमा साविक वडा नं. २ मा जोखने खोला, धन खोला, सिमको मुल, तुसेरी खोला, पातला मुल, हलाजु मुल, सालधारी पधेरी गर्फुको मुल, साउनेपानि, दनठाना, छरछरेमुल रहेका छन भने साविका वडा नं ३ मा पधेरा खोला ; साविक वडा नं ४ मा जुगे पानी, मुलपानी, चाख्लीका रुख, खानडाँडा, पाखेपानी, औलिसेना, इपामड्यामे, माटेछहरा, नौलापानी, दह पोखरी र साविक वडा नं. ५ मा आँखे, लसुने, मुल डाँडा आदि रहेका छन । हाल वर्षेनी हुने खडेरीका कारण ले माथिका मुहान हरु मा पानिको मात्रा कम हुदै गएको छ।</p> <p>सुकेका पानीका मुहानहरु : साविक वडा नं. २ को पातलापानी, वडा नं ३ को साउनेपानी मुहान, वडा नं ४ को दहपोखरी र साउनेपानी, वडा नं ५ को फुतफुते वावीयो डाँडा र खरिगैरा आदि मुहानहरु सुकेको पाईयो ।</p> <p>गुफा: साविकको वडा नं. २ मा सिद्ध गुफा, वडा नं ४ मा ओराल रूपे, खानाडाँडा, नौलापानी, पाखेपानी, बलाकारे तथा वडा नं ३ मा घोप्टे ओराल, बाघमारे आदि रहेका छन ।</p> <p>रमणिय स्थल/धार्मिक स्थल : गैरि नेटा (मेला लाग्ने स्थान) वडा नं ४ मा साना ठिग्रे र साविक वडा नं ५ मा वादर पानी दह रहेका छन ।</p> <p>खानीहरु :साविक वडा नं ४ को स्यान खर्क खान डाँडामा तामा खानी भएको सम्भावना छ ।</p>	गर्दा सिंचाईको लागि पानीको अभाव भई कृषि उत्पादनमा कमी आउनुका साथै स्वच्छ पिउनेपानीको पनि अभाव हुने देखिन्छ ।			
भौतिक सम्पत्ति	<p>मोटरवाटो : यस वडालाई राप्ती लोक मार्ग ले छोएको छ भने यस वडाका सबै वस्तिहरुमा कच्चि मोटर वाटो विस्तारको कार्य भईरहेको छ ।</p> <p>विजुलीवत्ति :यस वडाको सिम्रुतु बजार र वखेटाकुरामा विद्भुतको केन्द्रिय प्रशारण जडान गरीएको छ भने अने वस्तीहरुमा सोलार वत्ति बाट घरमा विजुली बाल्ने काम भएको ।</p> <p>सोलार वत्ति नभएका घरधुरी : साविकको वडा न. २ मा १ वटा, ३ मा १ र वडा नं ५ मा ४ गरी जम्मा</p>	भविष्यमा जलवायुजन्य प्रकोपका असरका वावजुद विकास प्रक्रियाले गर्दा मोटरवाटोको स्तरउन्नती भई	+	+	-

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुँच (+) वा (-)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+) वा (-)
	<p>६ घरधुरिमा सोलार बत्ती नभएको पाईयो ।</p> <p>सामुदायिक भवनहरु :साविकको वडा नं. २ मा १ वटा क्याम्पस, १ वटा विद्यालय, वडा नं ३ मा १ वटा बाल शिक्षा, वडा नं ४ मा आधारभुत विद्यालय र वडा नं ५ मा १ वटा आधारभुत विद्यालय, १ वटा पशुसेवा शाखाको भवन र १ वटा स्वास्थ्यचौकी भवन रहेका छन ।</p> <p>पानी घट्ट :साविक को वडा नं १ मा १, वडा नं ४ मा २ र वडा नं ५ मा ६ गरी जम्मा ९ वटा पानी घट्टहरु रहेका छन ।</p> <p>पक्की पुल र भोलङ्गे पुल : साविकको वडा नं २ मा १ वटा भोलङ्गे पुल, २ वटा पक्की पुल र १ वटा काठे पुल रहेका छन ।</p> <p>खानेपानीका धाराहरु : साविकको वडा नं २ मा २५ वटा, वडा नं ३ मा ५ वटा, वडा नं ४ मा १३ वटा र वडा नं ५ मा १२ वटा गरी ५५ वटा धारा रहेको पाईयो ।</p> <p>सूचना संचार : यस वडामा जिल्ला स्थित एफ.एम.हरु प्रस्ट सुनिन्छन भने वडाको माथिल्लो भेगमा नमस्ते, एन. सेल. र स्काईले राम्रो सेवा दिईरहेतापनि तल्लो भागमा भने त्यति प्रभावकारी छैन ।</p>	<p>यातायातको राम्रो सुविधा हुनेछ । विजुली वत्तिको विस्तार हुनेछ ।</p> <p>सामुदायिक भवनहरुको स्तरउन्नती हुनेछ । परम्परागत घट्टहरु समय अनुसार सुधारिएको हुनेछन । स्वच्छ पिउनेपानी उपलब्ध गराउनका लागि खानेपानीका टाँकि तथा धाराहरुको मर्मत तथा स्तरउन्नती गरीनेछ । सूचना तथा संचारको पहुँच बढनेछ ।</p>			
सामाजिक सम्पति	<p>यस वडामा भएका सामाजिक सम्पतिहरुको विवरण निम्न अनुसार छ</p> <p>सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह : यस वडा मा जम्मा ६ वटा सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह रहेका छन ।</p> <p>आमा समुह :यस वडा मा जम्मा ६ वडा आमा समुह रहेका छन ।</p> <p>विद्यालय व्यवस्थापन समिति :प्रत्येक विद्यालयमा १/१ गरी ४ वटा विद्यालय व्यवस्थापन समिति, १ वटा क्याम्पस व्यवस्थापन समिती र १ वटा स्वास्थ्य समिति रहेका छन ।</p> <p>युवा क्लब/वाल क्लब : यस वडामा विद्यालय स्तरिय वाल क्लब ४ रहेका छन भने साविकको वडा नं.२ मा मयुर युवा क्लब र साविकको वडा</p>	<p>भविष्यमा यस वडामा विभिन्न सामुदायिक संघ संस्थाहरुको सक्रियता बढने छ ।</p>	+	+	+

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुँच (+) वा (-)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+) वा (-)
	<p>नं.५ मा हाम्रो युवा क्लब गरी २ वटा युवा क्लबहरु रहेका छन ।</p> <p>कृषि समुहहरु : साविकको वडा नं. २ मा त्रिवेणी अदुवा उत्पादन महिला समुह, वडा नं ३ मा वतासेडाँडा पिपल, वडा नं ४ मा ताजा तरकारी उत्पादन समुह, सगरमाथा कृषक समुह रहेका छन ।</p> <p>परियोजनाहरु : यस वडामा गरीवि निवारण कोष, ASHA, SUSAHARA, थ्रि आर, यूनिसेफजस्ता परियोजनाहरुले काम गरीरहेका छन ।</p>				
मानविय सम्पत्ति	<p>यस वडामा रहेको मानविय सम्पतिको विवरण निम्न अनुसार रहेको छ :</p> <p>शिक्षा सेवामा संलग्न : साविकको वडा नं. २ मा ५ जना, वडा नं. ३ मा ११ जना, वडा नं. ४ मा १२ जना, वडा नं. ५ मा ३ जना गरी जम्मा ३१ जना ।</p> <p>सैनिक प्रहरिमा संलग्न : साविकको वडा नं. ३ मा ४ जना, वडा नं. ४ मा ६ जना गरी जम्मा १० जना रहेको पाईयो ।</p> <p>निजामति सेवामा संलग्न : साविकको वडा नं. ४ मा ३ जना र वडा नं. ५ मा ४ जना गरी जम्मा ७ जना ।</p> <p>गैहसरकारी संस्था : साविकको वडा नं. २ मा २ वटा, वडा न ३ मा १ वटा, वडा न ४ मा ४ वटा, वडा नं ५ मा १ वटा गरी जम्मा ८ जना ।</p> <p>जे.टि.ए. उत्तिर्ण : साविकको वडा नं. २ मा ६ जना, वडा नं. ३ मा १जना र वडा नं. ५ मा ५ जना गरी जम्मा १२ जना ।</p> <p>अ.न.मि./अ.हे.व./सि.एम.ए. उत्तिर्ण : साविकको वडा नं. २ मा २ जना, वडा नं. ३ मा १ जना, वडा नं. ४ मा ७ जना र वडा नं ५ मा ५ गरी जम्मा १५ जना तथा १ जनाले MBBS उत्तिर्ण गरेको पाईयो ।</p> <p>महिला स्वयमसेविका :साविक का सबै वडामा १११ जना गरी जम्मा ४ महिला स्वयमसेविका रहेका छन ।</p> <p>ओभरसियर/सव-ओभरसियर : साविकको वडा नं. २ मा २ वटा र वडा नं.४ मा ३ वटा र वडा नं ५ मा १ वटा गरी जम्मा ६ जना ओभरसियर रहेको पाईयो ।</p> <p>डकर्मि सिकर्मि : साविकको वडा नं. २ मा ३० जना, वडा नं. ४ मा २० जना, वडा नं. ५ मा २४ जना</p>	भविष्यमा यस वडामा पनि शैक्षिक अवस्थामा सुधार आउनुका साथै शिक्षा सेवा, सेना प्रहरी तथा निजामति सेवा लगायत विभिन्न संघ संस्थाहरुमा यस वडाका व्यक्तिहरुको संलग्नता वढनेछ ।	+	+	+

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुँच (+) वा (-)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+) वा (-)
	<p>गरी जम्मा ७४ जना ।</p> <p>सिलाई कटाई तालिम प्राप्त : साविकको वडा नं. २ मा १ जना, वडा नं. ३ मा ३ जना, वडा नं. ४ मा १० जना र वडा नं ५ मा १ जना गरी जम्मा १५ जना सिलाईकटाई तालिम प्राप्त गरेको पाईयो ।</p> <p>अगुवा कृषक : साविकको वडा नं. २ मा १ जना, वडा नं. ४ मा ४ वटा गरी जम्मा ५ जना अगुवा कृषक भएको पाईयो ।</p> <p>एस.एल.सि. उत्तिर्ण : साविकको वडा नं. २ मा ५० जना, वडा नं. ३ मा १५ जना, वडा नं. ४ मा ५० जना, वडा नं. ५ मा ५५ जना गरी जम्मा १७० जना ।</p> <p>प्रविणता प्रमाण पत्र तह उत्तिर्ण : साविकको वडा नं. २ मा ३० जना, वडा नं. ३ मा २० जना, वडा नं. ४ मा ८० जना, वडा नं. ५ मा १२ जना गरी जम्मा १४२ जना ।</p> <p>स्नातक उत्तिर्ण :साविकको वडा नं. २ मा ५ जना, वडा नं. ३ मा ६ जना, वडा नं. ४ मा १० जना, वडा नं. ५ मा ५ जना गरी जम्मा २६ जना ।</p> <p>स्नातकोत्तर उत्तिर्ण :साविकको वडा नं. २ मा १ जना, वडा नं. ३ मा ६ जना, वडा नं. ४ मा १० जना, वडा नं. ५ मा ५ जना गरी जम्मा जना ।</p> <p>वन प्राविधिक : साविक को वडा नं ३ मा १ जना र वडा नं ४ मा २ जना गरी जम्मा ३ जना रहेका छन ।</p>				
	<p>परम्परागत खेती प्रणाली र पशुपालनबाट यस वडाको जिविकोपार्जन चलेको छ । नगदे वालि मा अदुवा, वेसार,भाँगो र खुर्सानि रहेका छन भने तरकारी तथा गेडागुडिमा सिमी, भटमास, आलु, बन्दा काउली र टमाटर रहेका छन भने यस वडा मा पशुचौपयाका विवरण यस प्रकार रहेको छ ।</p> <p>भेडा बाखा : साविकको वडा नं. २ मा ५०० वटा , वडा नं. ३ मा ८९ वटा, वडा नं. ४ मा ४५० वटा र वडा नं. ५ मा ५३४ वटा गरी जम्मा १५७३ रहेका छन ।</p> <p>गाई गोरु :साविकको वडा नं. २ मा २२० वटा , वडा नं. ३ मा २८ वटा, वडा नं. ४ मा २२० वटा र वडा नं. ५ मा १९ वटा गरी जम्मा ४८७ रहेका छन ।</p> <p>भैसी : साविकको वडा नं. २ मा ४० वटा , वडा</p>	<p>भविष्यमा यहाका कृषकहरुले पनि व्यवसायिक रुपमा कृषि तथा पशुपालन गर्नेछन ।</p>	+	+	+

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुँच (+) वा (-)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+) वा (-)
आर्थिक सम्पत्ति	<p>नं. ३ मा ३० वटा, वडा नं. ४ मा ९९ वटा र वडा नं. ५ मा १४७ वटा गरी जम्मा ३०८ रहेका छन् ।</p> <p>नोकरी तथा व्यवसायमा केही व्यक्तिहरु संलग्न भएता पनि अधिकांश घरधुरीहरुको आर्थिकोपार्जनको श्रोत वैदेशिक रोजगार रहेको छ । यस वडाका अधिकांश घरधुरीहरु रोजगारीको लागि भारतको कालापहाड जाने चलन रहेको छ साथै ३९ जना भन्दा बढी भारत बाहेक अन्य मुलुकहरुमा वैदेशिक रोजगारीका लागि गएका छन् ।</p> <p>व्यापार व्यवसाय: साविकको वडा नं. २ मा १० जना, वडा नं. ३ मा २ जना, वडा नं. ४ मा ५२ वडा नं ५ मा ८ जना गरी जम्मा २५ जनाले व्यापार व्यवसायवाट जिविकोपार्जन गरीरहेका छन् । यस वडाको नजिकको व्यापारिक केन्द्र यसै वडाको सिम्रुतु बजार हो भने अन्य व्यापारिक केन्द्रहरुमा सोलावाङ्ग, खलंगा बजारहरु पर्दछन् । साथै बाह्य व्यापारिक केन्द्रमा तुलसीपुर, कोहलपुर, नेपालगंज पर्दछन् ।</p> <p>वित्तिय संस्थाहरु : यस वडामा मिरमिरे लघुवित्त, मेरो माईको फाईनान्स, स्वदेशी लघुवित्त, लक्ष्मी बैङ्क जस्ता संस्थाहरुले आर्थिक कारोबारो गर्ने गरेका छन् भने साविक को वडा नं २ मा सिम्रुतु खोला विद्युत सहकारी ले काम गरीरहेको छ । यी बाहेक गरीबि निवारण समुह, आमा समुह, वन समुहले पनि आर्थिक क्रियाकलापहरु गरिरहेका छन् ।</p>	<p>व्यापारिक केन्द्रहरुको स्तर उन्नती हुनेछ। सहकारी तथा वित्तिय संस्थाहरुले थप सेवा प्रवाह गर्नेछन् ।</p>			

यस वडाको जीविकोपार्जनका मुख्य पाँचवटा सम्पत्तिहरुको विश्लेषण बाट यस वडामा रहेका प्राकृतिक सम्पत्तिहरुमा विभिन्न खालका मिचाहा प्रजातिको प्रकोपले गर्दा वन जंगलको हैसियत दिन प्रतिदिन खस्कदै गईरहेको देखिन्छ साथै खेतीयोग्य जग्गाहरुमा समेत खडेरी र मिचाहा प्रजातिहरुले असर पारेको देखिन्छ । यस वडामा ६ वटा सा.व.उ.स.हरु गठन भईसकेको भए तापनि दिगो वन व्यवस्थापनको अभावमा ती सा.व.उ.स.हरुले उपभोक्ताहरुलाई आशा अनुरूप लाभ पुऱ्याउन सकेका छैनन् । तर ती सा.व.उ.स.हरुमा सु-शासनको अवस्था भने क्रमिक रुपमा सुधार हुदै गईरहेको देखिन्छ । वडाका सबै वस्तिहरुमा कच्ची मोटर बाटो निर्माणको काम भईरहेको छ । यस वडामा कुनै पनि वस्तिहरुमा विजुलीको सुविधा रहेको छैन । सबै क्षेत्रमा प्रभावकारी संचार पुग्न सकेको अवस्था छैन । शैक्षिक संस्थाहरुको संख्या पनि तुलनात्मक रुपमा कम छ भने वस्ति स्तरमा आमा समूहहरु, सामाजिक संस्थाहरु क्रियाशिल रहेका छन् । रोजगारीको लागि विदेशिने क्रम बढी भएकोले कृषि उत्पादनमा सिधै असर पुगेको देखिन्छ ।

३.४.१० वस्ती (साविकका वडाहरू) को संकटासन्नताको अवस्था स्तरीकरण

यस विधि अर्न्तगत विभिन्न वस्तीहरू (साविकका वडाहरू) बिच प्रकोप तथा जोखिमको आधारमा तुलना गर्दै सबैभन्दा जोखिममा रहेको वडा निर्धारण गरिएको थियो । यस विधि अपनाउँदा जलवायु परिवर्तनका असरसँगको सम्मुखता, संवेदनशिलता र अनुकूलन क्षमताको आधारमा विभिन्न जोखिम र अनुकुलित हुने क्षमताको विश्लेषण गर्दै सहभागीहरू बीच छलफलको माध्यमबाट वस्ति स्तरीकरण गरिएको थियो ।

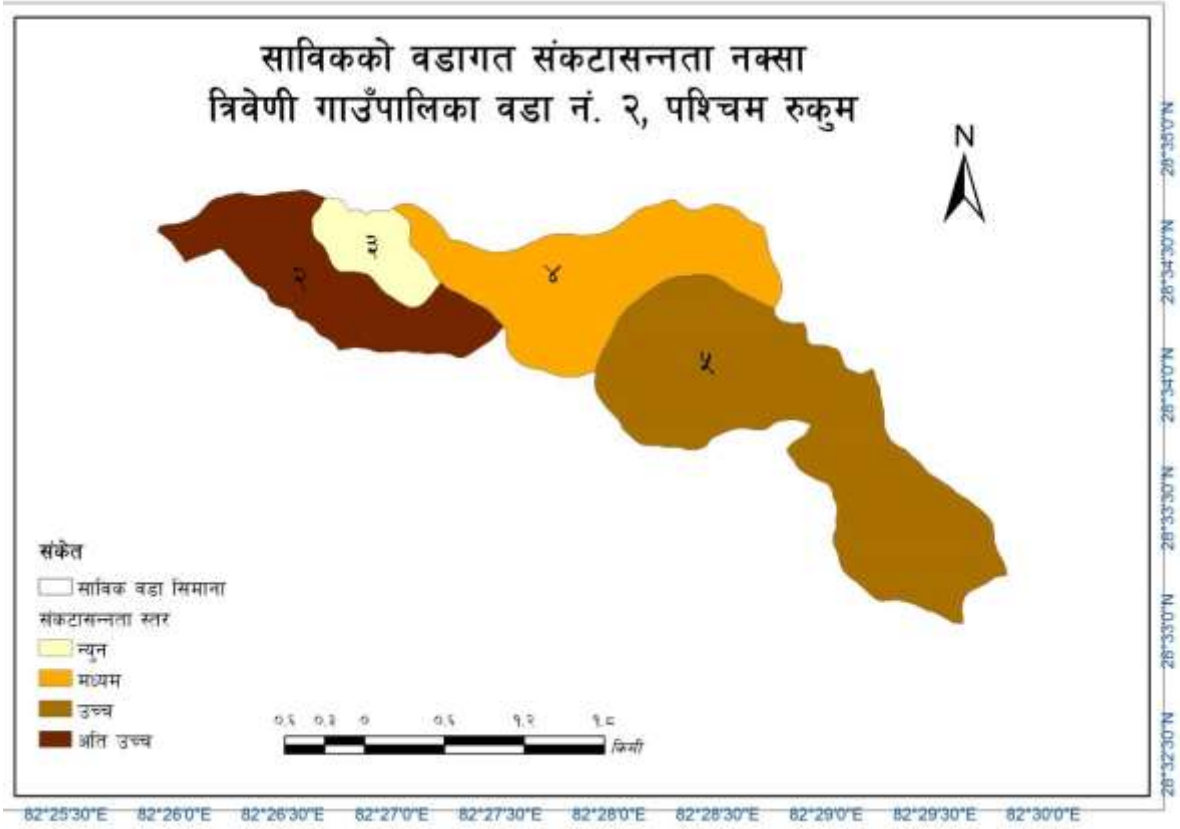
तालिका १७. प्रकोप तथा जोखिमको आधारमा वस्ती स्तरीकरण

साविक वडा नं	वडा नं. २	वडा नं. ३	वडा नं. ४	वडा नं. ५	जम्मा	स्तर
वडा नं. २		वडा नं. २	वडा नं. २	वडा नं. २	४	अति उच्च
वडा नं. ३			वडा नं. ४	वडा नं. ५	१	न्यून
वडा नं. ४				वडा नं. ५	२	मध्यम
वडा नं. ५					३	उच्च
जम्मा	४	१	२	३		

तालिका १८. वस्ती स्तरीकरणको निष्कर्ष

साविकको वडा नं.	संकटासन्नताको स्तर	संकटासन्नताको कारण तथा सूचकहरू
वडा नं. २	अति उच्च	भौतिक पूर्वाधारको अवस्था राम्रो भए तापनि जलवायुजन्य प्रकोपहरू पहिरो तथा भू-क्षय, खोला कटानका असरहरू अरु वस्तीहरूको तुलनामा बढी भएको ।
वडा नं. ५	उच्च	पहिरो तथा भू-क्षय, खोला कटानका जस्ता जलवायुजन्य प्रकोपहरू असर अन्य वडाहरू भन्दा बढी भएतापनि वडा नं. २ भन्दा कम भएको, भौगोलीक विकटता रहेको ।
वडा नं. ४	मध्यम	पहिरो तथा भू-क्षय, खोला कटानका जस्ता जलवायुजन्य प्रकोपहरू असर अन्य वडाहरू भन्दा कम भएको, वन तथा जलश्रोतको पहुँच भएको ।
वडा नं. ३	न्यून	सानो वस्ती रहेकोले सेवा प्रवाह छिटो हुने साथै जलवायुजन्य प्रकोपहरूको असर कम रहेको ।

वस्तीहरूको स्तरीकरण गर्दा साविक वडा नं २ सबैभन्दा संकटासन्न (अतिउच्च), साविक वडा नं. ५ उच्च संकटासन्न, साविक वडा ४ मध्यम संकटासन्न स्तरमा रहेको देखिन्छ भने साविक वडा नं. ३ न्यून संकटासन्न अवस्थामा रहेको देखिन्छ । स्तरीकरण गर्दा संकटासन्नताको कारण तथा सूचकहरूलाई विशेष ध्यान दिइएको थियो ।

चित्र २२. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २ को बस्तीगत संकटासन्नता नक्शा

३.४.११ उच्च अनुकूलन क्षमताको परिकल्पना

स्थानीय स्तरमा विद्यमान अवस्था र प्रणालीको चित्रण गरिसकेपछि, वडा स्तरीय सरोकारवालाको दृष्टिमा उच्च अनुकूलन क्षमताका परिदृष्यहरूको परिकल्पना गरिएको थियो। तिनै परिकल्पनाहरूका आधारमा यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको हो। यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना गोष्ठीका सहभागीहरूले यस वडाको लागि गरेको परिकल्पनाहरू निम्न अनुसार छन्।

- स्थानीयवासीहरूको जलवायु परिवर्तनको बारेमा चेतना अभिवृद्धि भई यसको असरसँग अनुकूलित हुने क्षमता विकास भएको हुनेछ। जसले गर्दा जलवायुजन्य प्रकोपबाट हुने क्षति न्यून भएको हुनेछ।
- खानेपानीको मुहानको संरक्षणबाट पानीको प्रचुरता भएको हुनेछ।
- सिचाई कुलोको मर्मत तथा स्तर उन्नती, सरल सिचाई प्रविधिको प्रयोगले सिचाईको उपलब्धतामा वृद्धि भई कृषि उत्पादनमा वृद्धि हुनुका साथै स्थानीय जनताको आयआर्जनमा टेवा पुगेको हुनेछ।
- स्वस्थ पिउने पानी तथा सरसफाईको कारण स्थानीय समुदायको स्वास्थ्यमा सुधार आएको हुनेछ।
- विभिन्न भौतिक पूर्वाधारको निर्माणबाट वडामा बाढी, पहिरो जस्ता जलवायुजन्य प्रकोपको असर कम भई विकास निर्माणमा अग्रसर भएको हुनेछ।
- दिगो वन व्यवस्थापनका माध्यमबाट वनको हैसियत सुदृढ हुनुका साथै वन डढेलोको प्रकोप पनि कमी आएको हुनेछ र संगसंगै वन विनाश र वन अतिक्रमणमा पनि कमी आएको हुनेछ।
- उपयुक्त उन्नत जातको कृषिवाली तथा आधुनिक प्रविधिको प्रयोगका कारण कृषि उत्पादनमा वृद्धि भई जीविकोपार्जन सहज भएको हुनेछ।
- पशु तथा कृषिमा देखा पर्ने रोगको असर कमी भई कृषि उत्पादनमा वृद्धि हुनाले खाद्य सुरक्षा बढ्नेछ।

- आधुनिक मेशिनको प्रयोग तथा खानेपानी योजनाहरूको निर्माणले महिलाको कार्यबोझमा कमी आएको हुनेछ ।
- भू-क्षमता अनुसारको उचित कृषि प्रविधीहरूको प्रयोग र भू-संरक्षणका उपायहरूको अवलम्बनसंगै भू-क्षयमा कमी आएको हुनेछ ।

स्थानीयवासीहरूमा जलवायु परिवर्तनको बारेमा चेतना अभिवृद्धि भईर यसका प्रभावहरूसँग अनुकूलित हुन तथा समग्र वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणालीको दिगो विकास गर्न प्रशासकिय सिमा भित्र मात्रै सिमित नभई समग्र उप जलाधार क्षेत्रका माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रहरूबीच सहकार्यको शुरुवात भएको हुनेछ ।

३.४.१२ अनुकूलनका कार्यहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण

यस विधि अन्तर्गत अनुकूलनका कार्यहरूको प्राथमिकीकरण गर्नको लागि विभिन्न आधारहरू जस्तै: प्रभावकारिता, सम्भाव्यता, दिगोपना, खर्चको मितव्ययिता, संकटासन्न घरधुरीमुखी (लक्षितवर्गमुखी) तथा महिला प्रति संवेदनशिलता निर्धारण गरिएका थिए । प्राथमिकीकरणको लागि यसमा १ देखि ३ सम्मको अङ्कभारको प्रयोग गरिएको थियो । अङ्कभार १ ले उक्त आधारहरू राम्ररी पूरा गर्न नसक्ने भन्ने जनाउँछ, भने अङ्कभार ३ ले आधार राम्ररी पूरा गर्न सक्ने जनाउँछ । खर्चको मितव्ययिताको सम्बन्धमा भने कम खर्चिलोलाई ३ अंक र धेरै खर्चिलोलाई १ अंक दिइएको थियो । त्यस पछि सबै विश्लेषणको नतिजालाई जोडेर कूल जम्मा निकालिएको थियो । उक्त कूल जम्मामा अंकको आधारमा नै अनुकूलनका क्रियाकलापहरूको प्राथमिकीकरण गरिएको थियो । जुन क्रियाकलापले बढी अंक प्राप्त गरेको थियो उक्त क्रियाकलापलाई योजनामा पहिलो प्राथमिकतामा राखिएको छ । यस विश्लेषणबाट प्राप्त नतिजालाई अनुकूलन कार्ययोजनामा प्राथमिकताका साथ राखिएको छ । तर यसो भन्दैमा कुनै क्रियाकलापले उत्कृष्ट अंक ल्याउँदैन त्यो नै सबै स्थानको लागि उक्त क्रियाकलाप सर्वोत्कृष्ट भन्ने चाहि होइन, स्थान अनुसार क्रियाकलापको उत्कृष्टता फरक हुन सक्छ ।

तालिका १९. अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण

क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	प्रकोप	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	द्विगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्ग (V4, V3, V2) मूख (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी वा बढी (१-३)	जम्मा	स्तर	योजना अवधि
कृषी तथा खाद्य सुरक्षा	वाढी तथा पहिरो	खेती योग्य जमिन कटान तथा पुरेको	अनुकूलनका प्रयासहरूले गर्दा कृषि क्षेत्रमा विभिन्न खाले अनुकूलनका उपायहरू अपनाइने हुनाले वाढी, पहिरो, खडेरी कृषि तथा तथा प्रभाव कम हुनाले उत्पादनमा वृद्धि हुनेछ र खाद्य श्रुक्षा बढ्ने छ।	तटवन्ध निर्माण, ग्याविन पर्खाल	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				वायोइन्जीनियरिङ (भकारी वाधने)	२	३	२	३	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
		सिंचाई कुलोमा क्षति		सिंचाई कुलो मर्मत तथा स्तरउन्नती	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो	मध्यकालिन
				नदि किनारमा वृक्षारोपण	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
		पशु चौपायामा क्षति		पशु विमा	२	२	३	३	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
		अन्नवालीमा डुवान तथा क्षति		वाली विमा	२	१	३	२	३	२	१३	चौथो	अल्पकालिन
		माटोको उर्वराशक्तिमा कमी, कृषि उत्पादनमा कमी		माटो परिक्षण शिविर	३	३	२	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				माटोको उपचार	३	३	२	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				कम्पोस्ट मल तयारी तालिम	३	३	२	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				सुख्खा सहने तथा रोग किरा प्रतिरोधी प्रजातिहरूको प्रवर्द्धन	३	३	२	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
		प्रांगारिक मल तथा जैविक विषादी तयारी तालिम		२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन	
	कृषि तथा पशुमा रोग	अन्नवालीमा रोग किराको संक्रमणमा वृद्धि		सुपर ग्रेन ब्याग खरिद	२	३	३	२	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
		भण्डारण गरेको विउँमा किरा लाग्ने		पशुपालन सम्बन्धि तालिम	२	३	२	२	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन
		पशु चौपायामा रोगको वृद्धि		पशु स्वास्थ्य शिविर / पशु खोप कार्यक्रम	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				मिनिरल ब्लक तयारी तालिम	२	३	२	२	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन

क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	प्रकोप	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्ग (V4, V3, V2) मूखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी वा बढी (१-३)	जम्मा	स्तर	योजना अवधि
खडेरी				भकारो सुधार	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				डिपिड टंकी निर्माण	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				वाखाको खोर सुधार	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				नश्ल सुधारका लागि बोका खरिद	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				नश्ल सुधारका लागि कृत्रिम गर्भाधान (गाई र भैसी)	३	२	३	१	२	२	१३	चौथो	अल्पकालिन
	पानीको उपलब्धतामा कमी, कृषि उत्पादनमा कमी, पानीका मुलहरू सुक्ने क्रममा वृद्धि, हिउँदमा खोलाहरूको बहावमा कमी	सिंचाई कुलो मर्मत तथा स्तरउन्नती	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन		
		थोपा सिंचाई	३	३	२	२	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन		
		फिरफिरे सिंचाई	३	३	२	२	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन		
		प्लास्टिक घरमा वेमौषमी तरकारी खेती	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन		
		प्लास्टिक पोखरी	२	३	२	१	२	३	१३	चौथो	अल्पकालिन		
		पक्की सिंचाई पोखरी	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन		
		कम पानी आवश्यक पर्ने नगदे बाली जस्तै अदुवा खेती सम्बन्धि तालिम	२	३	२	२	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन		
		घर वगैचा तालिम	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन		
		तरकारी खेतीका लागि नर्सरी स्थापना	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन		
		अलैच खेति	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन		
		घास रोपण	३	३	२	२	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन		
		कृषि उपज संकलन केन्द्रको स्थापना तथा	२	३	३	१	३	३	१५	दोश्रो	मध्यकालिन		

क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	प्रकोप	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्ग (V4, V3, V2) मूखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी वा बढी (१-३)	जम्मा	स्तर	योजना अवधि	
				सवलिकरण										
				सामुदायिक बिउँ बैकको स्थापना	२	३	२	१	३	२	१३	चौथो	दिर्घकालिन	
				मिनी टिलर मेसिन खरिद	३	३	२	२	२	३	१५	दोश्रो	अल्पकालिन	
				फलफुल खेती सम्बन्धि तालिम तथा विरुवा वितरण (आप, अनार, सुन्तला, कागति)	३	३	२	१	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन	
				माहुरी पालन तालिम तथा घर वितरण	३	३	२	१	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन	
	भु क्षय	खेतबारीको माटो तथा पोषक तत्वहरू बगाएको		गह्ना सुधार	२	३	३	२	२	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन	
				कृषि वन प्रणाली प्रवर्द्धन	२	३	३	१	२	२	२	१३	चौथो	मध्यकालिन
वन तथा जैविक विविधता			वन व्यवस्थापन तथा वृक्षारोपण लगायतका विभिन्न किसिमका अनुकूलनका प्रयासहरूले गर्दा वनको हैसियतमा सुदृढ हुनुको साथै जैविक विविधता संरक्षणमा टेवा पुग्नेछ ।	वृक्षारोपण	२	३	३	२	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन	
				रुखहरू बगाउने	३	३	३	२	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				वन जंगलको माटो बगाउने गरेको	२	३	३	२	३	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
					२	३	३	२	३	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
					२	३	३	२	३	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				पानीको वन्य जन्तुहरू तथा बोटविरुवाहरू लोप हुदै जाने	३	३	३	२	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				बोटविरुवाको वृद्धिमा असर	३	३	३	३	२	२	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन
	आगलागि	रुखविरुवा, चराचुरुंगी तथा अन्य वन्यजन्तुमा क्षति		अग्नी नियन्त्रण सम्बन्धि तालिम तथा सामान खरिद	२	३	३	२	२	२	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन
				अग्नी रेखा निर्माण	२	३	२	२	२	२	२	१३	चौथो	अल्पकालिन
				सुख्खा मौसम शुरु हुनु अगावै वनमा जम्मा	२	३	२	२	२	२	२	१३	चौथो	अल्पकालिन

क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	प्रकोप	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरु	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरु	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्ग (V4, V3, V2) मूखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी वा बढी (१-३)	जम्मा	स्तर	योजना अवधि	
				भएका प्रज्वलनशील वस्तुहरु जस्तै पात पत्कर, भाडी, सुकेका घाँसपात हटाउने										
	मिचाहा प्रजाति	घास तथा जडिवुटिका प्रजातिहरु लोप हुदै गएको		भाडि सफाई	२	३	३	३	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन	
बोट विरुवाको वृद्धि विकासमा असर			मिचाहा प्रजातिहरु जस्तै वनमारा उखेलेर फाल्ने र त्यस्ता प्रजातिहरुको प्रयोग गरी वायोत्रिकेट तथा वायोचार उत्पादन	३	३	३	३	२	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन		
वन्य जन्तुहरु लोप हुदै गएको			वन व्यवस्थापन (हाँगा काटछाट)	३	३	३	३	२	१	१५	दोश्रो	अल्पकालिन		
जलश्रोत तथा उर्जा	वाढी तथा पहिरो	खानेपानीका मुहान वगाएको	खानेपानीको मुहानको संरक्षणबाट पानीको उपलब्धता बढनुका साथै स्वस्थ पिउने पानी तथा सरसफाईको कारणले स्थानीयको स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार आएको हुनेछ ।	खानेपानी मुहान संरक्षण (तारवार, वृक्षारोपण, टाँकि निर्माण) तथा खानेपानी योजना निर्माण	३	३	३	१	३	३	१६	दोश्रो	अल्पकालिन	
	खडेरी	पानीको उपलब्धतामा कमी		जिरो उर्जा पम्प (वर्षा पम्प) प्रविधिबाट सिंचाई	३	२	२	१	३	३	१४	चौथो	अल्पकालिन	
				सरल सिंचाई प्रविधि (थोपा सिंचाइ र फिरफिरे सिंचाइ)	३	३	२	२	३	३	१६	दोश्रो	अल्पकालिन	
		पानीका मुहानहरु सुकेको		UPLIFT प्रविधिबाट खाने पानी तथा सिंचाइ	३	३	२	१	३	३	१५	तेश्रो	मध्यकालिन	
		पानीको कमीका कारण घट्ट संचालनमा कठिनाई भएको			सुधारिएको घट्ट	३	३	३	२	३	३	१७	पहिलो	अल्पकालिन
		दाउराको उपलब्धतामा कमी			सुधारिएको चुलो	३	३	३	२	३	३	१७	पहिलो	अल्पकालिन
					गोबरग्यास प्लान्ट निर्माण	३	३	३	१	३	२	१५	तेश्रो	अल्पकालिन
					सोलार प्यानल खरिद तथा वितरण	३	३	३	१	३	३	१६	दोश्रो	अल्पकालिन
भौतिक पूर्वाधार तथा जलवायुजन्य प्रकोप	वाढी तथा पहिरो	धन जनको क्षती	विभिन्न भौतिक पूर्वाधारको निर्माणबाट वाढी, पहिरो जस्ता जल उत्पन्न प्रकोपको असर कम हुनेछ	खोज तथा उद्धार सम्बन्धि तालिम	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन	
		धन जनको क्षती		पूर्व सूचना प्रणालीको स्थापना	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन	
		सिंचाई कुलोमा क्षति		सिंचाई कुलोको मर्मत तथा स्तरउन्नती	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	मध्यकालिन	

क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	प्रकोप	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरु	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरु	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दियोजना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्ग (V4, V3, V2) मूखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी वा बढी (१-३)	जम्मा	स्तर	योजना अवधि
		वाटोघाटोमा क्षति		तटबन्ध/टेवा पर्खाल/चेकड्याम तथा नाली मर्मत तथा निर्माण, गोरियो वाटो सुधार	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				वायो ईन्जिनियरिंग (जैविक वाध र पर्खाल)	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				कच्ची गारो लगाउने	२	३	२	२	२	२	१३	चौथो	अल्पकालिन
				आकस्मिक कोषको स्थापना	३	३	३	१	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
		खानेपानी टंकी तथा पाइपलाइनमा क्षति	खानेपानी टंकी तथा पाइपलाइनमा मर्मत	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन	
जन स्वास्थ्य	सरुवा रोगहरुको संक्रमणमा वृद्धि	भाडापखाला, आखा पाक्ने रोग, औलो, टाईफाइड आदीको संक्रमणमा वृद्धि	सचेतनामूलक तथा पूर्व तयारीका क्रियाकलापहरुले जलवायुजन्य रोगहरुमा कमि आउने छ।	जनचेतनामूलक कार्यक्रम	२	३	२	२	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन
				स्ट्रेचर खरिद	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				प्राथमिक उपचार सम्बन्धि तालिम तथा प्राथमिक उपचार सामग्री सहितको बाकस खरिद	२	३	२	३	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				स्वास्थ्य ईकाईको सबलिकरण	२	३	२	३	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				पानीको शुद्धिकरण	२	३	२	३	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				औषधीयुक्त भुल खरिद	२	२	२	१	३	३	१३	चौथो	अल्पकालिन
				आपतकालिन कोषको स्थापना	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो	दिर्घकालिन
				पोषण सम्बन्धि तालिम	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन

नोट: अल्पकालिन भन्नाले ५ वर्ष भन्दा कम, मध्यकालिन भन्नाले ५ देखि १० वर्ष सम्मका र दिर्घकालिन भन्नाले १० वर्षभन्दा माथिका योजनाहरुलाई जनाउँदछ।

३.५. आवश्यक क्षमता विकासको लेखाजोखा तथा ज्ञान व्यवस्थापन

यस वडाका स्थानीय सुमदाय सबैले जलवायु, तापक्रम, पानी पर्ने समयमा आएका परिवर्तनहरूको महसुस गरेका भएता पनि जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी प्राविधिक ज्ञान, सूचना तथा जानकारीहरूको कमीले त्यस्ता परिवर्तनहरू किन भईरहेका छन् भन्ने बारेमा उनीहरू अनभिज्ञ थिए । यसर्थ प्रत्येक वस्तीहरूमा गरिएका सचेतनामूलक क्रियाकलापहरूले स्थानीय सुमदायमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि ज्ञान वृद्धि गराउन निकै नै उपयोगी सावित भएका छन् । त्यसैले वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरू, स्थानीय सुमदायका साथसाथै वडामा कार्यरत सम्पूर्ण गैर सरकारी संस्थाहरू तथा गाउँपालिका अन्तर्गत शाखा कार्यालयहरूलाई पनि जलवायु परिवर्तन अनुकूलन मैत्री योजना तथा कार्यक्रम तयार गर्न साथै सहकार्यको लागि उत्प्रेरित गर्न विभिन्न तालिम, गोष्ठी, अन्तरक्रिया र अवलोकन भ्रमण जस्ता कार्यक्रमहरूको आवश्यकता देखिन्छ ।

यस वडाको वडा कार्यालयमा अध्यक्ष सहित ५ जना निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरू, १ जना सचिव, १ जना कार्यालय सहायक रहेका छन् भने यस वडाले भाडाको भवन वाट आफ्नो क्रियाकलाप प्रदान गर्दै आएको छ । लापा निर्माणका सम्पूर्ण चरणहरूमा वडा कार्यालयले मुख्य भूमिका खेल्दै आएको पनि छ । निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरू स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्न केही हदसम्म दक्ष देखिएतापनि कार्यक्रमको लक्ष्य पुरा गर्न उनीहरूलाई थप ज्ञान, सीप दिनु पर्ने आवश्यक देखिन्छ । यस वडाको सम्पूर्ण सूचनाको अध्यावधि राख्न कम्प्यूटर, जनशक्तिलाई तालिम साथै वडामा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी पुस्तकहरू राख्न तथा अध्ययन गर्न ज्ञान केन्द्रको स्थापना गर्नु पर्ने देखिन्छ । यसरी लापाका योजनालाई कार्यान्वयन गर्न यस्ता तालिम, गोष्ठीहरूको आवश्यक पर्ने भएको हुँदा त्यस्ता तालिम तथा गोष्ठीहरू संचालन तथा सम्पन्न गर्नको लागि सहयोगी निकायहरू जि.स.स., गाउँ पालिका, स्थानीय संघ संस्थाहरू साथै दातृ निकायहरूको साथ र सहयोगको आवश्यकता छ भने योजना कार्यान्वयन गर्नका लागि एक जना सामाजिक परिचालक, एक जना कृषि प्राविधिक र एक जना प्राविधिक (आभेरसियर) परिचालन गर्नु पर्ने पनि आवश्यकता देखिन्छ । यसरी नै लापा कार्यान्वयनका लागि निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरू तथा सरोकारवाला निकायहरूलाई स्व:अनुगमन, सार्वजनिक लेखा परिक्षण, योजना प्रक्रिया सम्बन्धी अभिमुखीकरण र योजना व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्न पनि आवश्यक देखिन्छ । यिनै आवश्यकताहरूलाई ध्यानमा राख्दै स्थानीय सरोकारवालाहरूसंगको छलफलको आधारमा तयार गरिएको क्षमता विकास योजना निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २०. क्षमता विकास योजना र ज्ञान व्यवस्थापन

विषयगत क्षेत्र	समुदाय स्तरबाट आएका क्षमता अभिवृद्धिका लागि प्रस्तावित मागहरू
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> ● कृषि तथा पशु व्यवस्थापन तालिम ● विभिन्न भुईँ घाँस तथा डालेघाँस रोपण ● उन्नत जातका पशु पालन ● कृषिमा आधुनिक प्रविधि ● उन्नत जातको विउ विजन ● गह्व सुधार तालिम ● साना सिंचाई प्रविधि सम्बन्धि तालिम ● भू-क्षमता अनुसारको भू-उपयोग सम्बन्धि प्राविधिक तालिम
वन तथा जैविक विविधता	<ul style="list-style-type: none"> ● वन व्यवस्थापन तालिम तथा सोको लागि आवश्यक सामग्रीहरू ● बायो ब्रिकेट तथा बायोचार निर्माण
जलश्रोत र उर्जा	<ul style="list-style-type: none"> ● माथिल्लो तथा तल्लो तटिय क्षेत्रहरूको अन्तर सम्बन्ध र सहकार्य सहितको जलाधार व्यवस्थापन सम्बन्धि प्राविधिक तालिम ● वैकल्पिक उर्जा सम्बन्धि तालिम

विषयगत क्षेत्र	समुदाय स्तरबाट आएका क्षमता अभिवृद्धिका लागि प्रस्तावित मागहरू
जन स्वास्थ्य	<ul style="list-style-type: none"> प्राथमिक उपचार तालिम तथा प्राथमिक उपचारका लागि आवश्यक सामग्रीहरू बस्ती स्तरमा स्वास्थ्य केन्द्र स्थापना सरसफाई, पोषण सम्बन्धी तालिम
जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सचेतना अभिवृद्धि, क्षमता विकास तथा लैंगिक समावेशीकरण	<ul style="list-style-type: none"> सिपमूलक तालिम (बाँसको मुढा बनाउने तथा होजेरी) आयमूलक तालिम (खाद्य सामग्री निर्माण : नगदे बाली, बेमौसमी तरकारी खेती) जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि तालिम लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण तालिम
भौतिक पूर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय कृषि उपज संकलन तथा विक्री वितरण केन्द्र जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि अध्ययन गर्न श्रोत केन्द्र
जलवायुजन्य प्रकोप	<ul style="list-style-type: none"> जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी जनचेतनामूलक तालिम जलावायु परिवर्तन ज्ञान केन्द्रको स्थापना
अनुगमन तथा मूल्यांकन तथा संस्थागत विकास	<ul style="list-style-type: none"> अनुगमन तथा मूल्यांकन तालिम अवलोकन भ्रमण
कार्यक्रम कार्यान्वयन	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम कार्यान्वयन क्षमता विकास तालिम

३.६ लैंगिक विश्लेषण

जलवायु परिवर्तनजन्य प्रकोपहरूले पार्ने असर व्यक्ति, परिवार वा समुदायको अनुकूलन क्षमतामा निर्भर हुने हुदाँ कुनै पनि समुदायमा अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान गर्दा सदियौ देखि त्यस समाजमा व्याप्त लैंगिक तथा सामाजिक सवालहरूलाई विश्लेषण गर्न अपरिहार्य हुन्छ । यसर्थ यस त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. २ मा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना परिमार्जनको क्रममा यहाँ विद्यमान लैंगिक तथा सामाजिक सवालहरूको बारेमा सहभागितामूलक तरिकाले छलफल गरिएको थियो । उक्त छलफलहरूबाट तयार गरिएको लैंगिक खाका तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । जस अनुसार अन्य क्षेत्रमा जस्तै यस वडामा पनि महिलाहरू घरभित्रको काममा र पुरुषहरू घरबाहिरको काममा संलग्न रहेको देखिन्छ । साथै श्रोत साधनहरूमा पुरुषहरूको पहुँच बढी रहेको देखिन्छ । यसर्थ यस कार्ययोजनामा महिलाहरूको सीप तथा क्षमता विकास गर्दै उत्पादनशिल क्षेत्रहरू तथा श्रोत साधनहरूमा उनीहरूको पहुँच बढाउने खालका योजनाहरूलाई समावेश गरिएका छन् ।

तालिका २१. काममा आधारित लैंगिक खाका

काम	कसले गर्दछ ?	कहाँ गरिन्छ ?	कहिले गरिन्छ ?
	महिला, पुरुष, बालक, बालिका	घरबाहिर, घरभित्र, बजार, कार्यालयमा, बनजंगल आदि	वार्षिक, कहिलेकाँही, दैनिक, मासिक
उत्पादनशील			
जागिर	पुरुष	घरबाहिर, कार्यालय	वार्षिक
खेतीपाति	महिला	घरबाहिर	दैनिक
व्यापार	पुरुष	बजार	दैनिक
वैदेशिक रोजगार	पुरुष	विदेश	वार्षिक
पुर्नउत्पादनशील			

काम	कसले गर्दछ ?	कहाँ गरिन्छ ?	कहिले गरिन्छ ?
	महिला, पुरुष, बालक, बालिका	घरबाहिर, घरभित्र, बजार, कार्यालयमा, बनजंगल आदि	वार्षिक, कहिलेकाँही, दैनिक, मासिक
घासदाउरा	महिला	घरबाहिर	दैनिक
पानीपधेरा	महिला	घरबाहिर	दैनिक
भान्सा	महिला	घरभित्र	दैनिक
केटाकेटीको रेखदेख	महिला	घरभित्र	दैनिक
सामुदायिक तथा राजनैतिक काम			
क) सामुदायिक व्यवस्थापकीय			
वन समुह	पुरुष	घरबाहिर	मासिक
आमा समुह	महिला	घरबाहिर	मासिक
वडा नागरिक मञ्च	पुरुष	घरबाहिर	मासिक
नागरिक सचेतना केन्द्र	महिला	घरबाहिर	मासिक
सहकारी	पुरुष	घरबाहिर	मासिक
ख) सामुदायिक राजनीतिक	पुरुष	घरबाहिर	कहिले काँहि

तालिका २२. श्रोत साधनमा आधारित लैंगिक विश्लेषण खाका

श्रोत साधनहरु	श्रोत साधन माथि पंहुच		श्रोत साधन माथि नियन्त्रण	
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
घर जग्गा		√		√
गरगहना	√			√
आर्थिक कारोबार		√		√
खेतीपाति	√			√
पशुपंक्षी		√		√
ब्यापार व्यवसाय	√			√
जागिर		√		√
वैकिड कारोबार		√		√

तालिका २३. लैंगिक विश्लेषणमा आधारित कार्ययोजनाको खाका

लैङ्गिक अन्तर/सवालहरु	समाधानका उपायहरु	मापन गर्ने सूचकहरु	कसरी गर्ने?
लैङ्गिक विभेद			
छोरीलाई गाउमा र छोरालाई शहरमा पढाउने	सचेतनामुलक कार्यक्रम	विद्यालयमा छोरा र छोरीको अनुपात	रेडियो कार्यक्रम
	महिलाहरुलाई आयमुलक कार्यक्रम	छात्राहरुको विद्यालयमा नियमितता	सडक नाटक, पोष्टर
			अभिभावक अन्तरक्रिया
			सिपमुलक, आयमुलक कार्यक्रम संचालन
ज्यालामा विभेद			
समान काममा पनि महिलालाई पुरुषको भन्दा कम ज्याला	पैरवी, सचेतना, विद्यमान कानुनको कार्यान्वयनमा जोड	समान ज्याला पाएका हुनेछन	सरोकारवाला निकाय र सर्वधारण (मजदुर) विच अन्तरक्रिया

लैङ्गिक अन्तर/सवालहरु	समाधानका उपायहरु	मापन गर्ने सूचकहरु	कसरी गर्ने?
कार्यवोभ पुरुष विदेशमा जाने हुदा महिलाहरुले वच्चाहरुको पालनपोषण देखि सबै जिम्मेवारी वहन गर्नुपर्ने	आयमुलक कार्यक्रम, वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन, खानेपानीको उचित व्यवस्था, पुरुषलाई स्वदेशमै रोजगारीको व्यवस्था	घराएसी कामकाजको वाडफाड भएको हुनेछ, स्वदेशमै स्वरोजगारको अवसर श्रृजना भएको हुनेछ ।	नमुना अध्ययन
जलवायु परिवर्तनका कारणले पानीको उपलब्धता कमी भएकोले महिलालाई कार्यवोभ बढेको	पानीका श्रोतहरुको संरक्षण तथा उचित व्यवस्थापन	पानीका मुहानहरु संरक्षण भई उचित व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।	अध्ययन, अवलोकन

३.७ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको तर्जुमा

अनुकूलन योजना तयारी गोष्ठीबाट पहिचान भई प्राथमिकतामा परेका जलवायु परिवर्तनका दृष्टिकोणले प्राविधिक रुपमा सवल देखिएका अनुकूलनका उपायहरुलाई समेट्दै र स्थानीय व्यक्ति तथा समुदायद्वारा गरेका अनुकूलन प्रयासहरुलाई उच्च प्राथमिकतामा राख्दै यस अनुकूलन योजना तयार गरिएको छ । यस वडाको उच्च प्राथमिकतामा परेको र तुरुन्त गर्न आवश्यक देखिएको क्रियाकलापहरु समावेश गरिएका छन् । यस योजनाको बजेट तर्जुमा जिल्लाका विद्यमान दररेट, सम्बन्धित सरकारी निकायहरुसंगको समन्वय र योजना तयारीमा संलग्न स्थानीय व्यक्तिहरुको अनुभवको साथै प्राविधिक इस्टिमेटको आधारमा गरिएको छ । यस कार्ययोजनामा पहिलो वर्ष रु. १,६९,६०,०००/- दोस्रो वर्ष रु. १,६९,००,०००/- र तेस्रो वर्ष रु. १,६६,०६,०००/- गरी जम्मा रु. ४,९८३,६६,०००/- बराबरका कार्यक्रमहरु समावेश गरिएको छन् । यस कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि आवश्यकता र कार्यक्रमको प्रकृति हेरी स्थानीय निकायहरु र समूहहरुले पनि योगदान गर्ने प्रतिबद्धता जनाएका छन् ।

तालिका २४. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
१	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																		
१.१	पशु विमा (वाखा)	ओटा	७००	०।२	०	३०	७०	४०	१४०	२५०	५०	२५०	५०	२००	४०	१४०	साविक वडा नं. २ मा २०० वटा, साविक वडा नं. ३ मा १००, साविक वडा नं. ४ मा २०० र साविक वडा नं. ५ मा २०० वटा	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा, वडा कार्यालय र ASHA	१ घरधुरीको औषतमा ५ओटा वाखाको विमा गर्ने
१.२	पशु विमा (भैसी)	ओटा	५०	१।५	०	१०	२०	२०	५०	२०	३०	२०	३०	१०	१५	७५	साविक वडा नं. ५ मा ५० वटा	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा, वडा कार्यालय र ASHA	१ घरधुरीको कम्तीमा १ओटा भैसीको विमा गर्ने
१.३	पशु विमा सम्बन्धि अभिमुखीकरण	पटक	१	१५	२	१०	१०	८	३०	१	१५	०	०	०	०	१५	वडा स्तरमा	विमा कम्पनी, वडा कार्यालय, गाउँपालिका अर्न्तगतको पशु शाखा, ASHA	व्यवसायिक रुपमा पशुपालन गर्ने घरधुरीहरूलाई शमावेस गर्ने
१.४	पशुपालन सम्बन्धि तालिम (भैसि, वाखा)	पटक	१२	१५	१०	७०	७०	१५०	३००	४	६०	४	६०	४	६०	१८०	साविक वडा नं. २ को सिमुतु बजार, साविक वडा नं. ३ को विमैचा, साविक वडा नं. ४ को विमैचा र साविक वडा नं. ५ को गैरीनेटा	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा, वडा कार्यालय र ASHA	भैसी र वाखापालन गर्ने २५ जना कृषकहरूलाई साविकको वडा स्तरमा व्यवसायिक भैसी तथा वाखापालन सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
१.५	संकटासन्न घरधुरीहरुको आयआर्जनका लागि बंगुरपालन सम्बन्धी तालिम तथा सहयोग	पटक	१	१५०	०	०	५	५	१०	०	०	१	१५०	०	०	१५०	साविक वडा नं २	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र ASHA	बंगुरपालन गर्न इच्छुक संकटासन्न घरधुरीहरुलाई तालिम तथा बंगुर खरिदमा सहयोग
१.६	पशु स्वास्थ्य सिविर	पटक	२४	५०	१४	६०	१३९	६८	२८१	८	४०	८	४०	८	४००	१२००	साविक वडा नं २ को सिमुतु बजार, साविक वडा नं ३ को विमैचा, साविक वडा नं ४ को विमैचा र साविक वडा नं ५ को गैरीनेटा	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र ASHA	प्रत्येक साविकका वडामा ६ महिनाको अन्तरमा सिविर संचालन गर्ने
१.७	भकारो सुधार	ओटा	३३०	३०	५	६६	१७४	८५	३३०	११०	३३०	११०	३३०	११०	३३००	९९००	साविक वडा नं २ मा ८०, वडा नं ४ मा ४०, वडा नं ४ मा १०० र वडा नं ५ मा ११० वटा	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र ASHA	भैसी तथा गाई गोरुको लागि उचित भकारो निर्माण
१.८	वाखाको खोर सुधार	ओटा	१७०	१५	२	३०	८८	५०	१७०	६०	९००	६०	५०	५०	७५०	१७००	साविक वडा नं २ मा ४०, वडा नं ३ मा २०, वडा नं ४ मा ५० र वडा नं ५ मा ६० वटा	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र ASHA	वाखाको सुधारिएको खोर निर्माण गर्ने
१.९	वाखाको लागि मिमिनरल ब्लक तयारी तालिम	पटक	३	१५	३	२०	३०	४०	९३	१	१५	१	५०	१	१५	८०	वडा स्तरमा	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र ASHA	खनिज पदार्थ सहितको पोषिलो ढिक्का बनाउने तालिम प्रदान गर्ने
१.१०	नश्ल सुधार (वोका) बोयर	गोटा	८	३०	१४	६०	१३९	६८	२८१	४	१२०	४	१२०	०	०	२४०	साविक वडा नं २ मा १, वडा नं ३ मा १, वडा नं ४ मा ३ र वडा नं ४ मा ३ वटा वितरण	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र ASHA	सम्बन्धित वडाको कृषक समुहलाई वडा भरिका सबै घरधुरीले प्रयोग गर्न पाउने गरी वोका हस्तान्तरण गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
																	गर्ने		
१.११	नश्ल सुधार (उन्नत राँगा)	गोटा	४	७५	९	४३	८७	४२	१८१	१	७५	२	१५०	१	७५	३००	साविकको प्रत्येक वडामा एक एक वटा वितरण गर्ने	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा, वडा कार्यालय र ASHA	सम्बन्धित वडाको कृषक समुहलाई वडा भरिका सबै घरधुरीले प्रयोग गर्न पाउने गरी राँगा हस्तान्तरण गर्ने
१.१२	प्राङ्गारिक मल तथा जैविक विषादी तयारी तालिम	पटक	४	१५	४	३०	३८	२८	१००	४	६०	०	०	०	०	६०	साविकका वडाहरूमा एक एक पटक	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	प्रत्येक ईभेन्टमा २५ जना कृषकहरूलाई तालिम प्रदान गर्ने
१.१३	ग्रामीण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ता तयारी	जना	४	५०	०	१	२	१	४	४	२००	०	०	०	०	२००	साविकका वडाहरूबाट १० कक्षा पास गरेका एक एक जना	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	१० कक्षा पास गरेका इच्छुक मध्येबाट तह १ र तह २ सम्मको सिप परिक्षण गराउने
१.१४	स्थानीय कुखुरापालन सम्बन्धी तालिम	पटक	४	१५	४	३०	३८	२८	१००	२	३०	२	३०	०	०	६०	साविकका वडाहरूमा एक एक पटक	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	प्रत्येक ईभेन्टमा २५ जना कृषकहरूलाई तालिम प्रदान गर्ने
१.१५	माटो परिक्षण शिविर तथा माटोको उपचार	पटक	१	१५०	१४	६०	१३९	६८	२८१	०	०	१	१५०	०	०	१५०	वडाको पायक पर्ने स्थानमा १ पटक	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	माटोको नमूना संकलन गरी शिविरमा परिक्षण गराउने र आवश्यकता अनुसारको उपचारमा सहयोग प्रदान गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
१.१६	अगुवा कृषकलाई व्यवसायिक नर्सरी र तरकारी उत्पादन सम्बन्धी तालिम	पटक	१	७५	१	५	७	७	२०	१	७५	०	०	०	०	७५	वडाको पायका पर्ने स्थानमा	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	कृषक समुहबाट कम्तीमा १ जना पर्ने गरी सबै साविकका वडाहरूबाट प्रतिनिधित्व हुने गरी सहभागी गराएर तालिम दिने
१.१७	IPM पाठशाला सञ्चालन तथा प्रदर्शनी	वटा	४	१००	२	२३	२५	२५	७५	२	२००	१	१००	१	१००	४००	साविकका सबै वडाहरूमा एक एक वटा	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	२५ जना कृषकहरूको समुह बनाई उपयुक्त स्थानमा IPM सम्बन्धी प्रदर्शनी गर्नुका साथै पाठशाला सञ्चालन गर्ने
१.१८	बमौषमी तरकारी खेतीका लागि प्लाष्टिक घर सहित थोपा सिंचाई प्रविधि	वटा	५५	१५	०	१०	२०	२५	५५	२०	३००	२०	३००	१५	२२५	८२५	साविक वडा नं. २ मा १५, वडा नं. ३ मा ५, वडा नं. ४ मा १५, वडा नं. ५ मा २० वटा	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	तरकारी खेतीमा संलग्न कृषकहरू छनौट गरी थोपा सिंचाई सेट र प्लाष्टिक उपलब्ध गराउने
१.१९	फिरफिरे Sprinkle सिंचाई (पाइप सहित)	वटा	१४०	१	०	२०	३५	५०	१०५	०	०	७०	७०	७०	७०	१४०	साविक वडा नं. २ मा २०, वडा नं. ३ मा २०, वडा नं. ४ मा ३०, वडा नं. ५ मा ३५ वटा	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	तरकारी खेतीमा संलग्न का उपयुक्त कृषकहरू छनौट गरी फिरफिरे र पाइप उपलब्ध गराउने (बढीमा दुईवटा उपलब्ध गराउने)
१.२०	अदुवावाली उत्पादन सम्बन्धी तालिम र बिउ वितरण	पटक	४	१८०	१	२४	२५	२५	७५	३	५४०	१	१८०	०	०	७२०	साविकका वडाहरूमा पायक पर्ने स्थानमा अदुवावाली उत्पादन गर्ने इच्छुक कृषक समुहहरू	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	अदुवा उत्पादन गरीरहेका कृषक समुहहरूबाट प्रतिनिधित्व हुने गरी अदुवावाली सुधारको लागि तालिम प्रदान गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
										परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
१.२१	संकटासन्न घरधुरीहरूको पोषण सुधारका लागि घर वगैचा व्यवस्थापन तालिम तथा सहयोग	पटक	१२	१५	६	८०	१३७	७७	३००	४	६०	४	६०	४	६०	१८०	साविकका सबै वडाहरूमा प्रत्येक वर्ष ११ पटक	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	२५ जना कृषकहरूको समूह बनाई घरवगैचा सम्बन्धि तालिम संचालन गर्ने आवश्यक तरकारीका विरुवा तथा सामग्री प्रदान श्रोत नर्सरीबाट उपलब्ध गराउने
१.२२	आलुको बिउ उत्पादन सम्बन्धी तालिम तथा उन्नत बिउ वितरण	पटक	५	१८०	२	४०	४५	३८	१२५	१	१८०	१	१८०	३	५४०	९००	साविक वडा नं २ मा १, साविक वडा नं २ मा १, साविक वडा नं ३ मा १ र वडा नं ५ मा २ पटक	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	व्यवसायिक रुपमा आलुको बिउ उत्पादन गर्ने कृषकहरूलाई उन्नत बिउ वितरण र लगाउने प्रविधि सम्बन्धी जानकारी गराउने
१.२३	विपन्न महिलाहरूको आयआर्जनका लागि च्याउखेती सम्बन्धि तालिम तथा बिउ सहयोग	ओटा	४	२५	०	२०	४५	५५	१२०	४	१००	०	०	०	०	१००	साविकका वडाहरूमा ११ पटक	कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	साविकका वडाहरूमा ३० जना महिलाको समूह बनाई च्याउ खेती सम्बन्धि तालिम प्रदान गर्ने र बिउ वितरण गर्ने
१.२४	घास रोपण (भुइ घाँस तथा डाले घाँस)	रोपनी	१८०	३	१८	८६	१७४	८५	३६३	६०	१८०	६०	१८०	६०	१८०	५४०	साविकका वडाहरूमा रोपनी १८०	कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	अम्लिसो, मोलासिस, स्टाईलो प्रजातिका भुई तथा डाले घासहरू वारिका काल्ना र भिरालो जमिनमा रोपन गर्ने र प्रत्येक घरधुरीले औषतमा आधा रोपनीमा रोपन गर्ने
१.२५	फलफुलका वेर्ना खरिद (आप, अनार, मेवा, सुन्तला, कागती, हलुवावेद, केरा)	वटा	७२६०	०१	१८	८६	१७४	८५	३६३	०	०	३६००	३६०	३६६०	३६६	७२६	साविकका सबै वडाहरूमा हावापानी अनुसार उत्पादन हुने प्रजातिको वितरण	कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	प्रत्येक घरधुरीलाई हावापानी अनुसार उत्पादन हुने २० ओटा विरुवा वितरण गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
										परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
१.२६	सुपर ग्रेन ब्याग खरिद तथा वितरण	वटा	४१०	०।५	१०	८५	१७०	८५	३५०	१५०	७५	१५०	७५	११०	५५	२०५	साविक वडा नं २ मा १००, वडा नं ३ मा १००, वडा नं ४ मा १०० र वडा नं ५ मा ११० वटा	कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	सुपर ग्रेन ब्याग खरिद गरी वितरण गर्ने
१.२७	Trico-Compost मल बनाउने तालिम	पटक	८	२५	३	३५	५०	५२	१४०	०	०	४	१००	४	१००	२००	साविक वडाहरुको पायक पर्ने स्थानमा तालिम सञ्चालन गर्ने	कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	प्रत्येक तालिममा २० जना कृषकहरुलाई तालिम प्रदान गर्ने
१.२८	कृषि उपज संकलन केन्द्रको सर्वाङ्कन	पटक	१	१००	३	८७	५०	६०	२००	०	०	१	१००	०	०	१००	वडाको सिम्रुतु बजारमा	कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	सिम्रुतु स्थित कृषि उपज केन्द्रको लागि आवश्यक सामग्री (डिजिटल तराजु, क्यारेट) आदीमा सहयोग
१.२९	भू-क्षय नियन्त्रणका लागि गह्वर सुधार	हेक्टर	५	२०	२	१०	१०	१५	३७	२	४०	३	६०	०	०	१००	साविक वडा नं. २ को बखेटाकुरा र डाँडा, वडा नं ४ को वेतखोला र स्थानाखर्क, वडा नं ५ को लसुने, पानीगैरा, चिन्छरे र उन्नेचौरमा	सब डिभिजन वन कार्यालय, कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	भिरालो खेती भएको ठाउँमा हेज रो निर्माण गरी गह्वर सुधार गर्ने
१.३०	वोडिजो क्यास्टेचर मेसिन खरिद	वटा	८	१५	३९	१४६	१५०	१२५	४६०	०	०	८	१२०	०	०	१२०	पशुसेवा सम्बन्धी तह २ पास गरी पशुसेवा कार्यमा सहयोग गर्ने ४ जनालाई	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	खसी तथा गोरु बनाउने मेसिन खरिद गर्ने
१.३१	अलैची खेती प्रवर्द्धनका लागि विरुवा वितरण	ओटा	५०००	०।१	२	२०	४२	३६	१००	२०००	२००	२०००	२००	१०००	१००	५००	साविक वडा नं ४ को सल्लेरी वेतखोलीखोला दलुकेनीगैरा सा.व.मा, साविक वडा नं ५ को लसुने र	कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	अलैची खेती हुने क्षेत्रहरुमा विरुवा रोपको लागि सामुहिक वा व्यक्तिगत रुपमा विरुवा वितरण गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
																	पानीगैरामा		
	जम्मा										७२० ५		६६२ ५		६४५१	२०२८१			
२	जलस्रोत तथा उर्जा																		
२.१	खानेपानी मुहान संरक्षण, खानेपानी योजना निर्माण तथा मर्मत																		
२.१.१	छरछरे सिम्रुतु खोपानी योजना निर्माण तथा मुहान संरक्षण	ओटा	१	३५०	१	१५	२८	६	५०	१	३५०	०	०	०	०	३५०	साविक वडा नं २	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	खानेपानी मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, इन्टेक निर्माण, खानेपानी पाईपलाईन २५०० मि., टयांकी ३, धारा ८ वटा निर्माण गर्ने
२.१.२	घनाखोला ठकुरीटोल खोपानी योजना निर्माण तथा मुहान संरक्षण	ओटा	१	४००	१	२०	४०	१०	७१	०	०	१	४०	०	०	४००	साविक वडा नं २	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	खानेपानी मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, इन्टेक निर्माण, खानेपानी पाईपलाईन २५०० मि., टयांकी ३, धारा १० वटा निर्माण गर्ने
२.१.३	उन्नेचौर बौलापानी खोपानी योजना मर्मत तथा मुहान संरक्षण	ओटा	१	२५०	१	१५	४७	१२	७५	०	०	१	२५०	०	०	२५०	साविक वडा नं २	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, इन्टेक मर्मत, २००० मि. पाईप, टंकी निर्माण गर्ने
२.१.४	तुसारेखोली, ठकुरीटोल भेटनरी खोपानी योजना निर्माण तथा मुहान संरक्षण	ओटा	१	३००	०	६	१४	५	२५	०	०	०	०	१	३००	३००	साविक वडा नं २	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, इन्टेक निर्माण, खानेपानी पाईपलाईन १२०० मि., टयांकी र धारा ५ वटा निर्माण गर्ने
२.१.५	बेतखोली खोला खानेपानी योजना मर्मत तथा मुहान संरक्षण	ओटा	१	५००	३	२७	३	११	४४	१	५००	०	०	०	०	५००	साविक वडा नं ३	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, इन्टेक मर्मत, ५००० मि पाईप, १०००० लि. को टयांकी र ८ वटा धारा

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
२.१.६	अमराईवोट खानेपानी योजना तथा मुहान संरक्षण	ओटा	१	२००	०	२	३	१	६	१	२००	०	०	०	०	२००	साविक वडा नं २	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, इन्टेक निर्माण, १००० मि. पाईप, ५००० लि.को टयांकी र १ वटा धारा निर्माण
२.१.७	चिलढाले खानेपानी योजना विस्तार तथा मुहान संरक्षण	ओटा	१	२५०	०	२	१	१	४	०	०	१	२५०	०	०	२५०	साविक वडा नं ३	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, टंकी निर्माण ५००० लि.को, पाईप १५०० मि., धारा २ वटा निर्माण
२.१.८	पँधेरा मुहान संरक्षण	ओटा	१	१००	३	२७	३	११	४४	०	०	०	०	१	१००	१००	साविक वडा नं ३	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा तारवार, वृक्षारोपण गरी धारा सहितको टंकी निर्माण गर्ने
२.१.९	विमैचा स्यानाखर्क खा.पा. योजना निर्माण तथा मुहान संरक्षण	ओटा	१	१०००	३	१२	७०	१५	१००	१	१००	०	०	०	०	१०००	साविकको वडा नं. ४	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, इन्टेक निर्माण, ४००० मि. पाईप खरिद मुख्य लाइनमा, ४००० मि. सहायक लाइनमा, २० वटा धारा निर्माण, २०००० लि. का २ ओटा टंकी निर्माण
२.१.१०	बेतखोला खानेपानी योजना मर्मत तथा मुहान संरक्षण	ओटा	१	२००	२	५	३०	८	४५	०	०	१	२००	०	०	२००	साविकको वडा नं. ४	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, इन्टेक निर्माण, १००० मि. पाईप, ७ वटा धारा निर्माण
२.१.११	बेत खोला मोटर अपलिप्ट	ओटा	१	१०००	२	५	३०	८	४५	०	०	०	०	१	१०००	१०००	साविकको वडा नं. ४	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मोटरबाट अपलिप्ट गरी खा.पा. संचालन गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
२.१.१२	मुलपानी खानेपानी योजना निर्माण तथा मुहान संरक्षण	ओटा	१	३५०	०	३	७	५	१५	०	०	१	३५०	०	०	३५०	साविकको वडा नं. ४	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, इन्टेक निर्माण, ३२०० मिटर पाईप खरिद, टर्कि निर्माण, ४ वटा धारा निर्माण (विद्यालयलाई समेत)
२.१.१३	खानेपानी मुहान संरक्षण	ओटा	९	१००	३	१२	६०	१०	८५	३	३००	३	३००	३	३००	९००	साविकको वडा नं. ४ का खानडाँडा, बहुलामुल, साउने भदौरे, औलिसेनी, जुकेपानी, ड्यमड्यामे, पुर्खेपानी, नौलापानी, पाखेपानी	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, टर्की निर्माण
२.१.१४	बेतखोलाखरिगैरा खानेपानी योजना मर्मत	ओटा	१	३५०	२	४	१६	१३	३५	१	३५०	०	०	०	०	३५०	साविकको वडा नं. ५	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, इन्टेक निर्माण, टर्कि मर्मत, २००० मि. पाईप खरिद, ७ वटा धारा विस्तार
२.१.१५	लसुने खोला खानेपानी योजना निर्माण तथा मुहान संरक्षण	ओटा	१	३५०	२	५	९	४	२०	१	३५०	०	०	०	०	३५०	साविकको वडा नं. ५	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, इन्टेक निर्माण, १०००० लि. टर्कि निर्माण, ३००० मि. पाईप खरिद र ६ वटा धारा निर्माण
२.१.१६	घरानेखोला खानेपानी योजना मर्मत तथा मुहान संरक्षण	ओटा	१	३७५	१	६	८	५	२०	०	०	१	३७५	०	०	३७५	साविकको वडा नं. ५	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, इन्टेक निर्माण, १०००० लि. टर्कि निर्माण, २५०० मि. पाईप खरिद र ५ वटा धारा निर्माण

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
२.१.१७	पानीगैरा खानेपानी योजना निर्माण तथा मुहान संरक्षण	ओटा	२	३००	०	४	७	४	१५	०	०	१	३००	१	३००	६००	साविकको वडा नं. ५	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, इन्टेक निर्माण, १०००० लि. टाँकि निर्माण, २००० मि. पाईप खरिद र ४ वटा धारा निर्माण
२.१.१८	पानीगैरासिरलडाडा खानेपानी योजना मर्मत तथा मुहान संरक्षण	ओटा	२	३५०	१	५	१०	९	२५	१	३५०	०	०	१	३५०	७००	साविकको वडा नं. ५	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, इन्टेक निर्माण, मर्मत, टाँकि निर्माण, १००० मि. पाईप खरिद र ५ वटा धारा विस्तार
२.१.१९	मुलडाँडा खानेपानी योजना निर्माण तथा मुहान संरक्षण	ओटा	१	४७५	०	३	६	४	१३	०	०	०	०	१	४७५	४७५	साविकको वडा नं. ५	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, इन्टेक निर्माण, ७००० लि. टाँकि निर्माण, ४००० मि. पाईप खरिद र ४ वटा धारा निर्माण
२.१.२०	मुलापानी खानेपानी योजना निर्माण तथा मुहान संरक्षण	ओटा	१	३००	०	३	४	५	१२	०	०	०	०	१	३००	३००	साविकको वडा नं. ५	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, इन्टेक निर्माण, ७००० लि. टाँकि निर्माण, १५०० मि. पाईप खरिद र ४ वटा धारा निर्माण
२.२	गोवरग्यास प्लान्ट निर्माण	ओटा	४०	५०	५	१५	१०	१०	४०	१५	७५०	१५	७५०	१०	५००	२०००	साविक सबै वडाहरुमा १०। १० ओटा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	गोवरग्यास प्लान्ट निर्माण गर्ने
	जम्मा										४१५०		३१७५		३६२५	१०९५०			
३	बन तथा जैबिक बिबिधता																		
३.१	वहुउद्देशिय नर्सरी स्थापना	ओटा	१	३००	०	०	१	०	१	१	३००	०	०	०	०	३००	साविकको वडा नं. ४ को स्यानाखर्क वा अन्य पायक पर्ने स्थानमा	गा.पा., वडा कार्यालय, सा.व.उ.स.,सब डिभिजन वन कार्यालय, ASHA	वनमा वृक्षारोपणको लागि आवश्यक पर्ने चौडापाते प्रजाति, भुईँ घाँस, डालेघास प्रजातीका साथै अनार, कागति र सुन्तला का विरुवा उत्पादन गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
३.२	वृक्षारोपण	हेक्टर	८	४०						०	०	४	१६०	४	१६०	३२०	साबिक वडा नं. २ को सिरुडाँडा, साबिक वडा नं. ३ को भरपोखरी, सिरुडाँडा, साबिक वडा नं. ४ को सागिने गैरा (स्यानी खर्क खोलाको पानी ढल क्षेत्र), साबिक वडा नं ५ को रातामाटा (लसुनेखोलाको पूर्वी भाग) गैरीनेटाको माथि वारेकोटे धुरी, फुतफुते, पानं गैराको माथिल्लो र तल्लो भागमा	गा.पा., वडा कार्यालय, सा.व.उ.स., ASHA	वन क्षेत्रको खाली भुभागमा अग्निसो, चिउरी, रयज, ओखर, टिमुर लगायतका उपयुक्त प्रजाती वृक्षारोपण गर्ने
३.३	दिगो वन व्यवस्थापन तालिम तथा सामाग्री सहयोग	पटक	१८	१५						६	९०	६	९०	६	९०	२७०	प्रत्येक सामुदायिक वनहरुमा कार्ययोजना अनुसार प्रत्येक वर्ष भाडी सफाई लगायतका दिगो वन व्यवस्थापनका क्रियाकलापहरु गर्ने	गा.पा., वडा कार्यालय, सा.व.उ.स., ASHA	हागा काटछाट, पतल्याउने, एकल्याउने, भाडी सफाई
३.४	डहेलो नियन्त्रणका लागि सचेतना कार्यक्रम (नाटक, रेडियो, एफएम बाट सुचना प्रसारण) विद्यालयमा निवन्ध, वक्तृत्वकला प्रतियोगिता	पटक	३	२५						१	२५	१	२५	१	२५	७५	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, सा.व.उ.स., ASHA	सडक नाटक देखाउने र एफ एम बाट सुचना प्रसारण, विद्यालयमा कार्यक्रम

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
३.५	वन क्षेत्रभित्र वन्यजन्तुको लागि शंरक्षण पोखरी निर्माण	स्थान	६	२५						२	५०	२	५०	२	५०	१५०	प्रत्येक सामुदायिक वनहरुमा १। १ ऋगोटा	गा.पा., वडा कार्यालय, सा.व.उ.स., ASHA	वन्यजन्तुलाई पायक पर्ने स्थानमा सा.व.भित्र पोखरी निर्माण गर्ने
३.६	परम्परागत सुख्खा पोखरीहरुको स्तरोन्नती	ओटा	२	१५०						०	०	१	१५०	१	१५०	३००	बाँदरपानी वारकोटे धुरी	गा.पा., वडा कार्यालय, सा.व.उ.स., ASHA	परम्परागत रुपमा पुरिदै गएका सुख्खा पोखरीहरु वा रिचार्ज पोखरीहरु उपभोक्ताको जनश्रमबाट पोखरी खन्नुको साथै संरक्षण गर्ने
३.७	परम्परागत सुख्खा पोखरीहरुको शंरक्षण /रिचार्ज पोखरी निर्माण	ओटा	१५	२५						५	१२५	५	१२५	५	१२५	३७५	साबिक वडा नं. २ को बोरापोखरा, साबिक वडा नं. ३ को पिपलबोट र पधेरा खोला, साबिक वडा नं. ४ को टाटे पोखरी, पोखरा गैरा, आधेगैरा, ताप्रेकाक्री पोखरी, बेतखोला र पाथिहाल्, साबिक वडा नं. ५ को मुल डाँडा, चच्चुहाले, माफिडाँडा, बाँदरपानी, भुवनेचौर र माथिडाँडा	गा.पा., वडा कार्यालय, सा.व.उ.स., ASHA	परम्परागत रुपमा पुरिदै गएका सुख्खा पोखरीहरु वा रिचार्ज पोखरीहरु उपभोक्ताको जनश्रमबाट पोखरी खन्नुको साथै संरक्षण गर्ने
३.८	वायोब्रिकेट तथा वायोचार निर्माण सम्बन्धि तालिम	पटक	१	२५	२	१०	१०	९	३१	०	०	१	२५	०	०	२५	वडा कार्यालय	गा.पा., वडा कार्यालय, सा.व.उ.स., ASHA	प्रत्येक सा.व.उ.स.बाट ५ जनाको दरले सहभागिहरुलाई ३ दिने वायोब्रिकेट तथा वायोचार उत्पादन र तयारी तालिम उपलब्ध गराउने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
										परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
४.३	भू-क्षय रोकथामका लागि खोला कटान नियन्त्रण	मि	२५०	३१५	०	३०	४५	३५	११०	१५०	५२५	१५०	५२५	१५०	५२५	१५७५	पानीगैरा, लसुनेखोला, बेतखोलीखोला	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	तारजालीको प्रयोग गरी खोला कटान नियन्त्रणका लागि तटबन्ध निर्माण गर्ने
४.४	पहिरो नियन्त्रणका लागि तारजाली तथा वायोईन्जिनियरिंग	स्थान	९	१५०	०	३६	३९	२३	९८	३	४५०	३	४५०	३	४५०	१३५०	साविक वडा नं २ को बखेटाकुराको ठाडो वाटो, सिम देखि कोरवागं खोला सम्म, साविक वडा नं ४ को बेतखोलीखोला, दलुकेनीगैरा, ढारेगैरा, साविक वडा नं ५ को पानीगैरा लसुनेखोला, पानीगैरा, उन्नेचौर	प्रदेश सरकार, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	तारजाली तथा वास, ब्रेस र घास लगायतका वृक्षारोपण गरी वायोईन्जिनियरिंग पद्धति वाट पहिरो नियन्त्रण गर्ने
४.५	प्रकोप राहत (आपतकालिन) कोषको स्थापना	पटक	१	१००	९	४८	९४	४७	१९८	०	०	१	१००		०	१००	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	जोखिममा परेका व्यक्तिका लागि राहत प्रदानका लागि कोषको स्थापना
	जम्मा										२३२५		२३२५		२१२५	६७७५			
५	जन स्वास्थ्य																		
५.१	स्टेचर खरिद	ओटा	१८	७५	९	४८	९४	४७	१९८	६	४५	६	४५	६	४५	१३५	साविकको वडा नं. २, मा ३ ओटा, साविक वडा नं. ३ मा ३ ओटा, साविक वडा नं. ४ मा ६ ओटा र साविक वडा नं. ५ मा ६ वटा गरी १८ ओटा	गा.पा., वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, ASHA	स्टेचर खरिद

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
										परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
५.२	गाउँघर क्लिनिक सवलिकरण	पटक	३	२५	९	४	९४	४७	१९८	२	५०	१	२५	०	०	७५	साविकको वडा नं. ४	गा.पा., वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, ASHA	गाउँघर क्लिनिक सवलिकरणको लागि आवश्यक दराज तथा औषधी सहयोग
५.३	पोषण सम्बन्धि तालिम	पटक	४	१५	५	४०	३०	२५	१००	०	०	२	३०	२	३०	६०	साविकका वडाहरुमा	गा.पा., वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, ASHA	दुई दिने तालिममा पच्चिस जना १००० दिनका आमाहरुलाई सहभागी गराउने
५.४	जन चेतनामुलक कार्यक्रम (सरसफाई, मानव रोग, सरुवा रोग, खोप)	पटक	४	१५	९	४	९४	४७	१९८	०	०	२	३०	२	३०	६०	साविकका वडाहरुमा	गा.पा., वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, ASHA	प्रत्येक वडामा मासिका हरुसंग समन्वय गरेर समुदायमा सरसफाई र सरसफाईको कमीले लाग्न सक्ने रोग र वचाउका उपाय बारे छलफल, नाटक देखाउने
५.५	बस्ती स्तरमा प्राथमिक उपचार केन्द्र स्थापना (First Aid KIT, अति आवश्यक औषधि सहित)	ओटा	१	३०	९	४	९४	४७	१९८	१	३०	०	०	०	०	३०	साविकका वडाहरुमा	गा.पा., वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, ASHA	४ वटै बस्तीमा सामान्य प्राथमिक उपचारका लागि महिला स्वयमसेविका मार्फत कार्य सञ्चालन गर्ने
५.६	वालविवाह विरुद्ध सचेतना कार्यक्रम	पटक	३	१५					०	१	१५	१	१५	१	१५	४५	उ.मा.वि.मा	गा.पा., वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, ASHA	कक्षा ८,९,१० तथा उ.मा.वि.का विद्यार्थीहरुलाई वालविवाह विरुद्ध सचेतना कार्यक्रम गर्ने
	जम्मा										१४०		१४५		१२०	४०५			
६	भौतिक पूर्वाधार																		
६.१	पक्की पोखरी तथा सिचाई कुलो निर्माण तथा मर्मत (पक्की बनाउने)																		
६.१.१	डाँडा सिचाई पोखरी निर्माण	ओटा	१	४००	०	१२	२५	११	४८	१	४०	०	०	०	०	४००	साविकको वडा नं. २	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	१५०० मि. पाइप खरिद, ५०००० लि. पोखरी निर्माण
६.१.२	जुम्ले सिचाई पोखरी	ओटा	१	३५०	७	१६	१५	१२	५०	०	०	१	३५०	०	०	३५०	साविकको वडा नं. २	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	३००० मि. पाइप खरिद, ५०००० लि. पोखरी निर्माण

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
६.१.३	घरडेरा सिंचाई पोखरी	ओटा	१	१५०	२	२०	३	८	३३	१	१५०	०	०	०	०	१५०	साविकको वडा नं. ३	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	धारा को पानी संकलन गरी २०००० लि. को पोखरी निर्माण गर्ने
६.१.४	स्याना खर्क साना सिंचाई आयोजना	ओटा	१	४००	२	६	३५	७	५०	०	०	१	४०	०	०	४००	साविकको वडा नं. ४ को पोखरी गैरा, चोत्रावोट, स्यानीपोखरी	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	एउटै मुहानबाट पानी ल्याएर ३ ठाउँमा सिंचाई पोखरी निर्माण गर्ने
६.१.५	ठूला पोखरा मर्मत तथा स्तर उन्नती (आकासेपानी)	ओटा	१	२००	१	५	२५	५	३६	१	२००	०	०	०	२००	साविकको वडा नं. ४	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	ठूला पोखराको मर्मत तथा स्तर उन्नती गर्ने र बर्षा याममा विद्यालयको छानाबाट आकासेपानी संकलन गरी सिंचाईको लागि प्रयोग गर्ने	
६.१.६	कठायत टोल सिंचाई पोखरी	ओटा	१	३००	०	२	३	२	७	१	३००	०	०	०	३००	साविकको वडा नं. ५	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	३०००० लि. को पक्की सिंचाई पोखरी निर्माण गर्ने	
६.१.७	पुन डेरा सिंचाई पोखरी	ओटा	१	३००	०	१	२	१	४	०	०	०	०	१	३००	३००	साविकको वडा नं. ५	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	३०००० लि. को पक्की सिंचाई पोखरी निर्माण गर्ने
६.१.८	बेतखोला-बहुलापानी सिंचाई कुलो मर्मत तथा स्तर उन्नती	मि.	२००	११५	१	२०	४०	१९	८०	६००	९००	६००	९००	८००	१२००	३०००	साविकको वडा नं. २	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	पानी चुहावट हुने ठाउँमा पक्की गर्ने
६.१.९	स्यानाखर्क सिंचाई योजना मर्मत	मि.	४००	०१५	२	११	२२	१०	४५	०	०	४०००	६००	०	०	६००	साविकको वडा नं. ४	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	३२ एम.एम. को ४००० मि. पाइप खरिद गर्ने
६.१.१०	डाँडा बर्खेटाकुरा सिंचाई कुलो स्तर उन्नती	मि.	५००	३	२	११	२२	१०	४५	०	०	०	०	५००	१५००	१५००	साविकको वडा नं. ४	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	पानी चुहावट नियन्त्रणका लागि सिंचाई कुलो पक्की गर्ने
६.१.११	लसुने खोला सिंचाई कुलो स्तर उन्नती	मि.	१००	३	२	५	८	५	२०	०	०	०	०	१००	३००	३००	साविकको वडा नं. ५	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	पानी चुहावट नियन्त्रणका लागि सिंचाई कुलो पक्की गर्ने
	जम्मा										१९५०		२२५०		३३००	७५००			
७	जलवायु परिवर्तन सचेतना																		

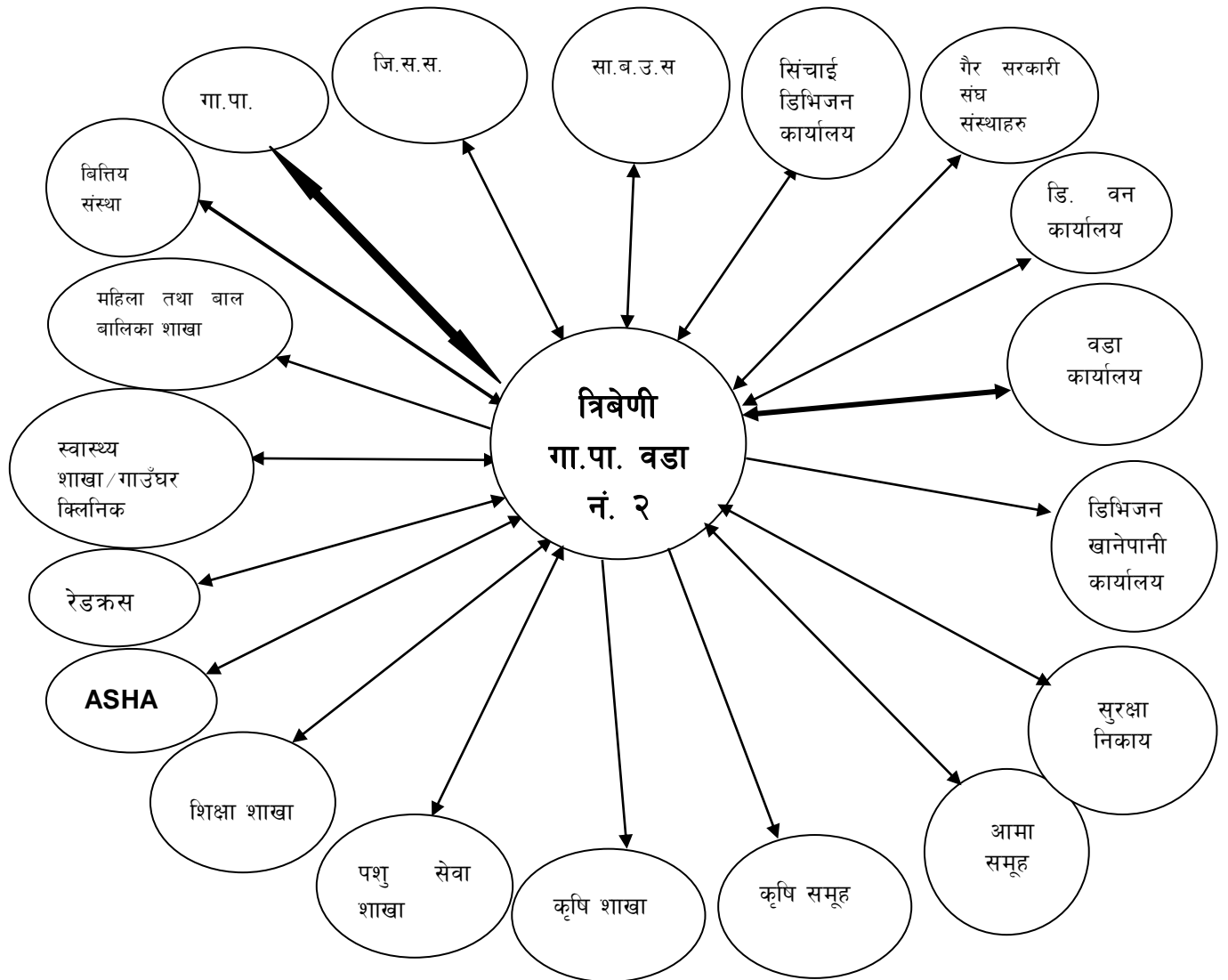
क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
	अभिवृद्धि, क्षमता विकास तथा लैंगिक तथा सामाजिक समाबेसीकरण																		
७.१	जलवायु परिवर्तन ज्ञान केन्द्र स्थापना (वडा स्तरिय)	ओटा	१	१००	९	४८	९४	४७	१९८	०	०	१	१००	०	०	१००	वडा कार्यालयको भवनमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	सबै टोलका समुदायलाई जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सुचना प्रवाह गर्ने उद्देश्यले वडा कार्यालयको भवनमा सुचना केन्द्र स्थापना गर्ने
७.२	तल्लो तटिय र माथिल्लो तटिय क्षेत्र विचको अन्तर सम्बन्ध सम्बन्धि सचेतनाका लागि होडिड बोर्ड निर्माण	ओटा	४	१५	९	४८	९४	४७	१९८	४	६०	०	०	०	०	६०	साविकका वडाहरु १,२,३,४ र ५	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	प्रत्येक वडामा १ वटा होडिड बोर्ड
७.३	लापा कार्यान्वयनका लागि अभिमुखीकरण गोष्ठी	पटक	१	१५					०	१	१५	०	०	०	०	१५	वडा स्तरमा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरु, वडामा कार्यरत सरोकारवाला संघ संस्थाका प्रतिनिधी, विषयगत शाखाका प्रतिनीधिहरु, कृषि समूह, वन समूह, आमा समूह, सहकारी आदी का प्रतिनिधिहरु
७.४	विपन्न महिलाहरुलाई वैकल्पिक आयमुलक क्रियाकलाप (होजेरी)	पटक	१	२५०	०	५	५	१०	२०	०	०	१	२५०		०	२५०	वडा स्तरमा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	उनका विभिन्न सामाग्रिहरु बनाउने तालिम
७.५	विपन्न महिलाहरुलाई वैकल्पिक आयआर्जनका लागि क्रिस्टल तथा खेलौना तयारी तालिम	पटक	१	१५०	०	५	५	१०	२०	०	०	०	०	१	१५०	१५०	वडा स्तरमा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	क्रिस्टल तथा खेलौना तयारी सम्बन्धि १ महिने तालिम
७.६	विपन्न महिलाहरुलाई वैकल्पिक आयमुलक क्रियाकलापका लागि वुटिक तालिम	पटक	१	१५०	०	५	५	१०	२०	१	१५०	०	०	०	०	१५०	वडा स्तरमा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	बुटिक सम्बन्धि तालिम

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
७.७	आरन सुधार	ओटा	१०	३०	०	०	२	८	१०	०	०	५	१५०	५	१५०	३००	साबिक वडा नं. २ मा १ ओटा, साबिक वडा नं. ३ मा ४ ओटा, साबिक वडा नं. ५ मा ५ ओटा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	आरन सुधारका लागि सामाग्री सहयोग
७.८	अवलोकन भ्रमण (अनुकुलनका प्रयासहरु भएको ठाउँमा)	पटक	१	२००	६	१०	७	७	३०	०	०	१	२००	०	०	२००	वडा स्तरीय	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरु, वडामा कार्यरत सरोकारवाला संघ संस्थाका प्रतिनिधि, विषयगत शाखाका प्रतिनिधिहरु, कृषि समूह, वन समूह, आमा समूह, सहकारी आदी का प्रतिनिधिहरुलाई अनुकूलका कार्य भएको स्थानको अवलोकन गराउने
७.९	महिला तथा बन्धित वर्गलाई लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धि तालिम	पटक	१	२०	०	६	८	१०	२४	१	२०	०	०	०	०	२०	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	२ दिने तालिम, वडाबाट ६ जनाका दरले, आमा समूह, कृषि सहकारीहरु, सचेतना केन्द्र र वन समूहका प्रतिनिधिहरु
	जम्मा										२४५		७००		३००	१२४५			
८	योजना अनुगमन , मूल्यांकन तथा संस्थागत विकास																		
८.१	वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठि	ओटा	३	१५						१	१५	१	१५	१	१५	४५	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरु, वडामा कार्यरत सरोकारवाला संघ संस्थाका प्रतिनिधि, विषयगत शाखाका प्रतिनिधिहरु, कृषि समूह, वन समूह, आमा समूह, सहकारी आदी का प्रतिनिधिहरु

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण	
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८						
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट					
८.२	सरोकारवालाहरुबाट संयुक्त अनुगमन तथा मूल्यांकन	ओटा	३	१०							१	१०	१	१०	१	१०	३०	कार्यक्रम संचालन भएका स्थानहरुमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरु, वडामा कार्यरत सरोकारवाला संघ संस्थाका प्रतिनिधी, विषयगत शाखाका प्रतिनीधिहरु, कृषि समूह, वन समूह, आमा समूह, सहकारी आदी का प्रतिनिधिहरु
८.३	चौमासिक समिक्षा गोष्ठी	पटक	९	१०							३	३०	३	३०	३	३०	९०	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरु, वडामा कार्यरत सरोकारवाला संघ संस्थाका प्रतिनिधी, विषयगत शाखाका प्रतिनीधिहरु, कृषि समूह, वन समूह, आमा समूह, सहकारी आदी का प्रतिनिधिहरु
८.४	वडा कार्यालयको संस्थागत विकास	पटक	१	१००							१	१००	०	०	०	०	१००	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	कम्प्युटर, प्रिन्टर, लगायत आवश्यक फर्निचर खरीद गरी वडा कार्यालयको संस्थागत विकास गर्ने
	जम्मा											१५५		५५		५५	२६५			
	कूल जम्मा											१६९६०		१६१००		१६६०६	४९६६६			

३.८ संस्थागत नक्शांकन तथा सेवा प्रदायक संस्था विश्लेषण

योजना तयार गरिसकेपछि अनुकूलन योजनाका प्राथमिकतालाई स्थानीय स्तरमा आर्थिक तथा प्राविधिक रूपमा सहयोग पुऱ्याउन सक्ने निकायहरुको पहिचान एवं ती निकायहरुबाट उपलब्ध हुने सेवाहरुको समेत विश्लेषण गरिएको थियो । यसरी जलवायु परिवर्तनका सवालमा आर्थिक, प्राविधिकको साथै सहजीकरण सहयोग पुऱ्याउन सक्ने सरकारी निकायहरुमा जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय, गाउँपालिकाको कार्यालय, गाउँपालिका अर्न्तगत विभिन्न विषयगत शाखाहरु (कृषि शाखा, पशुसेवा शाखा, स्वास्थ्य शाखा, शिक्षा शाखा, महिला तथा बालबालिका शाखा) लगायत जिल्ला तथा फिल्ड स्थित कार्यालयहरु, गैर सरकारी संस्था तथा आयोजनाहरुमा रेडक्रस,रुकुमेली समाज विकास केन्द्र, रुपान्तरण नेपाल, आशा, सुआहारा तथा समुदायमा आधारित संघ संस्थाहरुमा सा.ब.उ.स., आमा समूह, युवा क्लब आदि रहेका छन् । संस्थागत नक्शा अनुसार जिल्लामा हुने जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि हरेक क्रियाकलापहरु वडा कार्यालय र गाउँपालिकासँगको समन्वय र सहकार्यमा हुने हुँदा वडा कार्यालय र गा.पा. संग धेरै राम्रो र नजिकको सम्बन्ध रहने देखिन्छ ।

चित्र २३. त्रिवेणी गा. पा. वडा नं. २ को संस्थागत नक्शांकन

तालिका २५. संस्थागत विश्लेषण

सेवाप्रदायक संस्था र ठेगाना	सेवा लिने विषय	सेवा लिन गरिने प्रक्रिया
वडा कार्यालय	समन्वय र सहकार्य, सल्लाह र सुझाव, सिफारिस	निवेदन तथा योजना प्रस्तुत
गाउँपालिकाको कार्यालय	आर्थिक सहयोग, समन्वय र सहकार्य, सल्लाह र सुझाव, सिफारिस	योजना तर्जुमामा आमन्त्रण, निवेदन तथा योजना प्रस्तुत
जि.स.स.को कार्यालय	आर्थिक सहयोग र सहकार्य	योजना प्रस्तुत, निवेदन
शिक्षा शाखा	विद्यालय निर्माण तथा मर्मत, छात्रवृत्ति, विद्यालयका लागि आवश्यक सामग्रीहरु, शिक्षकहरुका लागि तालिम	योजना प्रस्तुत, वि.व्य.स.को निर्णय र निवेदन
स्वास्थ्य शाखा	उपस्वास्थ्य चौकी स्थापना र स्तर वृद्धि, स्वास्थ्य शिविर, गाउँघर क्लिनिकको स्तर वृद्धि,	सम्पर्क, समन्वय, निवेदन
महिला तथा बालबालिका शाखा	महिला सशक्तिकरणका लागि तालिम, समूह गठन, आयआर्जन सम्बन्धी कार्यक्रमहरु	सम्पर्क, समन्वय, निवेदन
पशु सेवा शाखा	पशुमा लागेको रोगको बारे जानकारी तथा प्रशिक्षण, समूह गठन र सबलीकरण	निवेदन
कृषि शाखा	कृषि सम्बन्धी प्राविधिक सहयोग, वीउविजन, कृषि सम्बन्धी तालिम, कृषक समूह गठन र सबलीकरण	योजना प्रस्तुत, कृषक समूहको निवेदन
सा.व.उ.स.	उपभोक्ताहरुलाई आवश्यक काठ, घाँस, दाउरा उपलब्ध गराउने तथा विपन्नहरुलाई आय आर्जनका लागि सहयोग गर्ने	निवेदन
डिभिजन वन कार्यालय	सा.व.उ.स. गठन र दर्ता, वन व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम र प्राविधिक सहयोग, गैर काष्ठ वन पैदावार सम्बन्धी तालिम र प्राविधिक सहयोग, आयआर्जनका क्रियाकलापहरुका लागि आर्थिक सहयोग	सावउसको वार्षिक योजना पेश, सावउसको निर्णय र निवेदन पेश, सम्पर्क र समन्वय
डिभिजन सिंचाई कार्यालय	कुलो, नहर निर्माण, पाईप सहयोग,	योजना प्रस्तुत, निवेदन, सम्पर्क, समन्वय
डिभिजन खानेपानी कार्यालय	खानेपानीको लागि आवश्यक प्राविधिक सहयोग, पाईप, टंकी, धारा निर्माणका सामग्री सहयोग, चर्पी निर्माणका लागि प्यान सेट, सिमेन्ट, सरिया, पाईप सहयोग	योजना प्रस्तुत, उपभोक्ता समिति गठन गरी निवेदन पेश, सम्पर्क र समन्वय
सुरक्षा निकाय	राहत तथा उद्धारको सहयोग, सुरक्षा	उद्धारको लागि अनुरोध निवेदन
वित्तिय संस्थाहरु	बचत तथा ऋण	सम्पर्क समन्वय, निवेदन
कृषि समूह	समूहका सदस्यहरुको क्षमता विकास, सशक्तिकरण	छलफल, बैठक
आमा समूह	समूहका सदस्यहरुको क्षमता विकास, सशक्तिकरण	छलफल, बैठक
ASHA	स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजन तयारी तथा कार्यान्वयनमा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग	लामा समूह निर्माण, निवेदन, सम्पर्क, समन्वय

३.९ स्थानीय तहको योजना प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना समायोजन

नेपाल सरकारको स्थानीय तहको वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा प्रक्रियाका ७ चरणहरू: १) संघ तथा प्रदेशबाट वित्तीय हस्तान्तरणको खाका र मार्गदर्शन प्राप्ति, २) श्रोत अनुमान र कूल बजेट सीमा निर्धारण, ३) बस्ती/टोल स्तरबाट योजना छनौट, ४) वडा स्तरीय योजना प्राथमिकिकरण, ५) एकिकृत बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा, ६) गाउँ/नगर कार्यपालिकाको बैठकबाट बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृती गरि सभामा पेश गर्ने र ७) गाउँ/नगर सभाको बैठकमा बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृतिका चरणहरू मध्ये चरण नं. ३ बाट शुरु भई पछिका चरणहरूमा समायोजन गरी यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनालाई अनुमोदन गराई मुल प्रवाहीकरण गरिने छ । यस कार्ययोजना जलवायु परिवर्तनसंग सम्बन्धित संवेदनशील विषयगत क्षेत्रहरू: कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, जलश्रोत तथा उर्जा, मानव स्वास्थ्य, जलवायु जन्य प्रकोप तथा पूर्वाधार विकास अन्तर्गतका अनुकूलनका कार्यक्रमहरू, स्थानीय तहको क्षेत्रगत विकास १) आर्थिक विकास, २) सामाजिक विकास, ३) पूर्वाधार विकास, ४) वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन र ५) संस्थागत विकास तथा सेवा प्रवाह क्षेत्रहरूमा एकिकृत एवं समायोजन गर्न सकिने छ । यस बाहेक वडा तथा गाउँपालिका अन्तर्गत क्रियाशील अन्य नीजि, सरकारी तथा गैर सरकारी संस्थाहरू र दातृ निकायहरूको वार्षिक तथा आवधिक योजनाहरूबाट यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको पनि आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग हुनेछ । त्यस्तै गरेर संघीय तथा प्रादेशिक सरकारहरूको तहबाट पनि सहयोग हुनेछ । पहाडी साना किसानको लागि अनुकूलन आयोजनासंग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूमा पनि दुबै आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग हुनेछ ।

३.१० स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन यस त्रिवेणी गाउँपालिकाको समन्वयनमा यस वडाको वडा अध्यक्षको नेतृत्वदायी भूमिका हुनेछ छ । यसको लागि वडा अध्यक्ष को अध्यक्षता बहुसरोकारवाला समिति गठन गर्न सकिनेछ । सो समितिको मातहतमा यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका योजनाहरू सेवा प्रदायक संस्था तथा निकायहरू, विषयगत शाखा तथा कार्यालयहरूले पनि आ-आफ्नो प्रकृया तथा कार्यविधि अनुसार कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सहयोग गर्नेछन् । पहाडी साना किसानको लागि अनुकूलन आयोजनाबाट सहयोग हुने कार्यक्रमहरू यसै आयोजनाको कार्यविधि अनुसार सोभै समुदायमा स्थापित भई क्रियाशील रहेका विधिवत दर्ता भएका समूह, संस्था, क्लव तथा उपभोक्ता समितिहरू मार्फत कार्यान्वयन गरिनेछ । योजना कार्यान्वयन हुनु पूर्व कार्यान्वयनका लागि आवश्यक विस्तृत बजेट तयार गरी उपभोक्ता समिति, समूह र क्लवहरूसंग सहमति एवं सम्झौता गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । उक्त कार्यान्वयन गर्ने समितिहरूले कार्यक्रम कार्यान्वयन पूर्व सम्बन्धित लाभान्वित वर्ग समक्ष विस्तृत योजना तथा बजेट विवरण प्रस्तुत गर्नु पर्नेछ ।

यस योजनामा अन्य सरोकारवाला निकायहरूको सहयोग पनि आवश्यक पर्ने हुनाले सरोकारवाला निकायको वार्षिक योजनामा समावेश गर्नका लागि जिल्ला समन्वयन समिति तथा गाउँपालिका मार्फत पहल गरिनेछ । विस्तृत कार्यान्वयनको लागि सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरी वाट्य श्रोतहरूको समेत पहिचान र परिचालन गरिनेछ ।

३.११ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको प्रगति समिक्षा, अनुगमन तथा मूल्यांकन

वडा तहमा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनको प्रगति र परिणाम सम्बन्धी सूचना तथा प्रमाणहरूको संकलन र मूल्यांकन गर्न वडा अध्यक्षका अध्यक्षता गठित बहुसरोकारवाला समितिलाई नै परिचालन गरिनेछ । अनुकूलन कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनमा भएको प्रगतिहरूको समिक्षा नियमित रूपमा गरिनेछ । यसका लागि वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठी र समिक्षा गोष्ठी सबै सरोकारवालाहरूको सहभागितामा संचालन गरिनेछ । समितिबाट कार्यक्रमको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न स्थलगत अनुगमन समेत गरिनेछ । समिक्षा गोष्ठी एवं स्थलगत अनुगमनबाट लापा कार्यान्वयनमा प्राप्त

भएका प्रतिफल मूल्यांकन गरि सिकाईहरूको आदान प्रदान गरिनेछ । यसै गरी समय-समयमा जिल्ला स्तरमा रहेका सयन्त्रहरूबाट पनि संयुक्त अनुगमन गरी प्राविधिक स्तरको पृष्ठपोषण वडालाई प्राप्त हुनेछ । यसका अतिरिक्त अनुकूलन योजना कार्यान्वयन र अनुगमनबाट आएका नतिजा, प्रगति र उपलब्धीहरू जिल्ला र गाउँपालिकामा हुने विभिन्न फोरमहरूमा प्रस्तुत गरी पृष्ठपोषण लिईनेछ । यसबाट लापा कार्यान्वयनको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुग्नेछ । यसरी नै लापा कार्यान्वयनबाट प्राप्त उपलब्धी र नतिजाहरूको प्रगति विवरण र घटनाको विस्तृत अध्ययन गरी प्रकाशन तथा प्रसारण गरिनेछ । समय-समयमा केन्द्रिय तथा क्षेत्रिय अनुगमन समितिहरूबाट पनि अनुगमन तथा मूल्यांकन गरिनेछ ।

समुदाय तहमा सहभागितात्मक स्वःअनुगमन पद्धतिलाई प्राथमिकता दिईनेछ । यसका लागि उपभोक्ता समूह तथा समितिहरूले कार्यक्रमको शुरुवातमा र सपन्न भए पश्चात सार्वजनिक लेखा परिक्षण गर्नेछन् । लापा तयारीको क्रममा तयार गरिएको विभिन्न विधिहरूको विश्लेषणलाई आधार मानी तुलनात्मक रूपमा विश्लेषण गरिनेछ । यसरी सहभागितामूलक जलवायु परिवर्तन सम्बेदनशिल सम्पन्नता स्तरीकरण विधिबाट पुनः वडा स्तरमा घरघुरीहरूको लेखाजोखा गरी तुलनात्मक अध्ययन गरिनेछ । यसबाट समुदाय स्तरीय संकटासन्नताको अवस्था विश्लेषण गर्न सक्नेछन् ।

अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनको क्रममा आयव्ययको विवरण तथा सम्बन्धित अभिलेखहरू पारदर्शी रूपमा राख्नु पर्नेछ साथै गाउँपालिकाको कार्यालय, वडा कार्यालय र सम्बन्धित समूहबाट स्वःअनुगमन मूल्यांकन गरिनुका साथै सहयोगी निकायहरूसंग संयुक्त रूपमा समेत कार्यक्रमको नियमित अनुगमन तथा मूल्यांकन गरिनेछ । कार्यक्रम सम्पादन पश्चात सम्बन्धित क्रियाकलापको सार्वजनिक लेखा परिक्षण तथा सार्वजनिक सुनुवाई गरिने छ । कार्यक्रम संचालनको क्रममा कार्यक्रम गुणस्तरीय तथा उद्देश्यमूलक बनाउन सम्बन्धित लाभान्वित वर्ग तथा सम्बन्धित सरोकारवाला संस्थाहरूको सुझावलाई सम्बोधन गरिनेछ ।

तालिका २६. अनुगमन योजना

अनुगमनका तहहरू	किन	कसले	कहिले	कसरी
समुदाय तहका अनुगमन (क्रियाकलापहरूको तहमा)	<ul style="list-style-type: none"> पारदर्शिता र अपनत्व कायम गर्न । अनुकूलन कार्यहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> समुदाय स्तरिय अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति 	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम संचालन पूर्व, संचालनको क्रममा र सम्पन्न भएको १ महिना भित्र (हरेक कार्यक्रममा) 	सार्वजनिक लेखा परिक्षण, स्वःअनुगमन तथा मूल्यांकन, होर्डिंग बोर्ड मार्फत ।
वडा/गाउँपालिका तहका अनुगमन (प्रक्रिया र प्रगतिहरू तहमा)	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रमको गुणस्तर कायम गर्न । योजना र प्रगतिका लेखाजोखा गर्न । कार्यक्रमको प्रभावकारिता वृद्धि गर्दै समयमा सम्पन्न गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> वडा स्तरिय अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति गाउँपालिका स्तरिय अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति 	<ul style="list-style-type: none"> अर्धवार्षिक रूपमा (पौष र असारमा) चौमासिक चौमासिक नियमित वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> समिक्षा तथा योजना तर्जुमा बैठक तथा गोष्ठी फिल्ड अनुगमन भ्रमण । संकटासन्न वर्गहरूसंग अन्तरक्रिया । फोटो तथा घटना अध्ययनको संकलन । वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन ।
जिल्ला तहका अनुगमन (नतिजाहरू र उपलब्धी तहमा)	<ul style="list-style-type: none"> लापाका उपलब्धीहरू र नतिजाहरू 	<ul style="list-style-type: none"> जिल्ला समन्वय समिति, सहयोगी संस्थाहरू । 	<ul style="list-style-type: none"> अर्धवार्षिक अर्धवार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> सयुक्त अनुगमन । समिक्षा तथा सेयरिङ्ग गोष्ठी तथा बैठक ।

अनुगमनका तहहरु	किन	कसले	कहिले	कसरी
	सुनिश्चित गर्न । ● राम्रा अभ्यासहरुको अनुशरण, थप विस्तार र मूल प्रवाहीकरण गर्न ।		वार्षिक	घटना अध्ययनको संगालो प्रकाशन ।
			२ वर्षमा	सहभागितामूलक संकटासन्नता विश्लेषण ।
			वार्षिक	प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशन।

सन्दर्भ सामाग्री:

- राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति २०६७
- राष्ट्रिय अनुकुलन कार्ययोजना (नापा) २०६७
- स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना संरचना (लापा फ्रेमवर्क) २०६७
- राष्ट्रिय जनगणना प्रतिवेदन, २०६८
- जिल्ला बस्तुगत विवरण, रुकुम २०७२
- सुदृढ लापा मार्गदर्शन, ASHA २०७४
- GIS based Khara Muru Sub-watershed Assessment Report, ASHA, 2018.

अनुसूचीहरू

अनुसूची १. स्थानीय अनुकूलन योजना तयारी गोष्ठी (३ दिने)का सहभागीहरू

सि.न.	सहभागीको नाम	कार्यालय/आबद्ध संस्थाको नाम	पद	लिंग	जातजाति
१	शेभाराम बोहरा	वडा कार्यालय	अध्यक्ष	पुरुष	बा/क्षे/ठ
२	रमेश पुन मगर	कृषि शाखा त्रिवेणी	कृषि शाखा प्रमुख	पुरुष	जनजाती
३	राजेन्द्र बि.सि.	वडा कार्यालय	न.स. सचिव	पुरुष	बा/क्षे/ठ
४	प्रेमपकाश वली	त्रिवेणी गाउँपालिका	न.प.से.प्राविधिक	पुरुष	बा/क्षे/ठ
५	गिताकुमारी चन्द	बर्षेटाकुरा खानेपानी	अध्यक्ष	महिला	बा/क्षे/ठ
६	डिलसरा पुन	स्वास्थ्य आमा समुह	सदस्य	पुरुष	जनजाती
७	ललिता बुढाथोकी	सल्लेरी वेथे खारा सा.व.उ.स.	कोषाध्यक्ष	महिला	बा/क्षे/ठ
८	उर्मिला बोहरा	खरीगैरा सा.व.उ.स.त्रिवेणी २	सह- सचिव	महिला	बा/क्षे/ठ
९	धनमाया कठायत	त्रिवेणी गा.पा. २		महिला	बा/क्षे/ठ
१०	बिमला वली	त्रिवेणी गा.पा. २		महिला	बा/क्षे/ठ
११	कृपाराम पुन	त्रिवेणी मा.वि.सिमुतु	विद्यालय सहायक	पुरुष	जनजाती
१२	गणेश खड्का	त्रिवेणी गा.पा. २		पुरुष	बा/क्षे/ठ
१३	लालसिङ बुढाथोकी	सिरुडाडा सा.व.उ.स.	अध्यक्ष	पुरुष	बा/क्षे/ठ
१४	ठान बहादुर बुढा	श्री पिपलनाथ आधारभुत विद्यालय व्यवस्थापन	अध्यक्ष	पुरुष	जनजाती
१५	केश बहादुर बोहरा	मिश्रित गरिबी उत्थान कृषक समुह	उपाध्यक्ष	पुरुष	बा/क्षे/ठ
१६	धन बहादुर बुढाथोकी	त्रिवेणी गा.पा. २	सहभागी	पुरुष	बा/क्षे/ठ
१७	अमर बहादुर कठायत	सिरुडाडा सा.व.उ.स.	उपाध्यक्ष	पुरुष	बा/क्षे/ठ
१८	कौशिला वि.क.	त्रिवेणी गा.पा. २	वडा सदस्य	महिला	दलित
१९	भगवती कठायत	स्वास्थ्य आमा समुह	सदस्य	महिला	बा/क्षे/ठ
२०	चन्द्रा वली	त्रिवेणी गा.पा. २	सहभागी	महिला	बा/क्षे/ठ
२१	मनकुमारी बुढाथोकी	त्रिवेणी गा.पा. २	सहभागी	महिला	बा/क्षे/ठ
२२	देविकुमारी बुढाथोकी	त्रिवेणी गा.पा. २	वडा सदस्य	महिला	बा/क्षे/ठ
२३	बहादुर खड्का	त्रिवेणी गा.पा. २	वडा सदस्य	पुरुष	बा/क्षे/ठ
२४	तुल्लिराम बुढाथोकी	त्रिवेणी गा.पा. २	वडा सदस्य	पुरुष	बा/क्षे/ठ
२५	गिता खड्का	सब डिभिजन वन कार्यालय	फरेष्टर	महिला	बा/क्षे/ठ

सि.न.	सहभागीको नाम	कार्यालय/आबद्ध संस्थाको नाम	पद	लिंग	जातजाति
२६	मन बहादुर चन्द	त्रिवेणी गा.पा.	कार्यालय सहायक	पुरुष	बा/क्षे/ठ
२७	कमला पुनमगर	त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. २	सहभागी	महिला	जनजाती
२८	भिम बहादुर चन्द	सिम्रुतु स्वास्थ्य चौकी	प्रमुख	पुरुष	बा/क्षे/ठ
२९	देविका बुढाथोकी	त्रिवेणी गा.पा. २	सहभागी	महिला	बा/क्षे/ठ
३०	घमण्ड बहादुर बिष्ट	रेडक्रस	सब- ईन्जिनियर	पुरुष	जनजाती
३१	एलसिबा पुन	सिद्धकाली सा.वा.उ.स.	सचिव	महिला	जनजाती
३२	टडकेश्वर भट्टराई	प्रहरी चौकी सिम्रुतु	प्र.स.नि.	पुरुष	बा/क्षे/ठ
३३	देउकुमार बोहरा	रूपान्तरण नेपाल	लापा सहजकर्ता	पुरुष	बा/क्षे/ठ
३४	दिल कुमारा राई	ASHA, Rukum	जि.आई.एस. बिज्ञ	पुरुष	जनजाती
३५	सरोज के.सी.	रूपान्तरण नेपाल	जेसी अधिकृत	पुरुष	बा/क्षे/ठ
३६	नबिन कुमार शर्मा	रूपान्तरण नेपाल	कृषि अधिकृत	पुरुष	बा/क्षे/ठ
३७	बम बहादुर ओली	रूपान्तरण नेपाल	जलवायु परिवर्तन अधिकृत	पुरुष	बा/क्षे/ठ

अनुसूची २. संकटासन्न घरधुरीहरूको विवरण

क्र. स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
१	भूपेन्द्र बोहरा	टिका बोहरा	रुघा	२	१	३	२	५	V1	पुरी टोल
२	प्रेम प्रकाश मल्ल	सिता मल्ल आमा	रुघा	२	१	३	२	३	V1	पुरी टोल
३	पूर्ण बहादुर पुन	टिका पुन	रुघा	२	१	२	१	३	V1	सिम्रुतु
४	पूर्ण बहादुर पुन	सुदिना पुन	रुघा	२	१	२	२	२	V1	सिम्रुतु
५	निम बहादुर पुन	पुनम पुन	रुघा	२	१	२	१	४	V1	सिम्रुतु
६	तेज बहादुर चन्द	जानकी कुमारी चन्द	रुघा	२	१	३	४	५	V2	चन्द टोल
७	बोल कुमार पुन	भिमा पुन	रुघा	२	१	२	३	२	V2	चन्द टोल
८	कृपाराम पुन	दिपा पुन	रुघा	२	१	२	२	२	V2	चन्द टोल
९	लोकेन्द्र चन्द	गिता चन्द	रुघा	२	१	३	३	२	V2	चन्द टोल
१०	धरम बहादुर कठायत	पूर्णकला कठायत	रुघा	२	१	३	६	५	V2	कठायत टोल
११	निम बहादुर कठायत	गगन कठायत (छोरा)	रुघा	२	१	३	२	४	V2	कठायत टोल
१२	गोपाल कठायत	लिला कठायत	रुघा	२	१	३	२	२	V2	कठायत टोल
१३	लोक बहादुर पुरि	तुलसा पुरी	रुघा	२	१	३	३	३	V2	कठायत टोल
१४	तिलक परी	पविता पुरी	रुघा	२	१	३	३	२	V2	पुरी टोल
१५	गणेश परी	विमला परी	रुघा	२	१	३	२	४	V2	पुरी टोल
१६	डिल्ली परी	दिपा पुरी	रुघा	२	१	३	२	३	V2	पुरी टोल
१७	नवराज शर्मा		रुघा	२	१	३	१	२	V2	पुरी टोल
१८	खर बहादुर पुन	डिला पुन	रुघा	२	१	२	४	४	V2	पुरी टोल
१९	भविष्य पुन छोरा	वासना पुन आमा	रुघा	२	२	२	२	३	V2	पुरी टोल
२०	छविीलाल पुन	नन्दकला पुन	रुघा	२	१	२	२	२	V2	पुरी टोल
२१	टिकाराम पुन	गणेशा पुन	रुघा	२	१	२	३	४	V2	पुरी टोल
२२	यज्ञ बहादुर ओली	हिरा ओली	रुघा	२	१	३	१	३	V2	पुरी टोल
२३	भिम बहादुर के सी	बेलमता के सी	रुघा	२	१	३	२	२	V2	पुरी टोल
२४	लालसिं बुढाथोकी	रामकली बुढाथोकी	रुघा	२	१	३	५	२	V2	बुढाथोकी टोल
२५	पल बहादुर बुढाथोकी	मिना बुढाथोकी	रुघा	२	१	३	२	२	V2	बुढाथोकी टोल
२६	कल बहादुर बुढाथोकी		रुघा	२	२	३	३	३	V2	बुढाथोकी टोल
२७	पल बहादुर बोहरा	दिलसरा बोहरा	रुघा	२	१	३	१	३	V2	डाडागाउँ
२८	मन बहादुर शेर्पाली	गिता शेर्पाली	रुघा	२	१	१	५	४	V2	डाडागाउँ
२९	कल बहादुर बोहरा	गिता बोहरा	रुघा	२	१	३	१५	६	V2	डाडागाउँ
३०	डिल्ली बहादुर बोहरा	मोतिकला बोहरा	रुघा	२	१	३	२	२	V2	डाडागाउँ
३१	बालकृष्ण बोहरा	मनकुमारी बोहरा	रुघा	२	१	३	२	२	V2	डाडागाउँ
३२	लोक बहादुर बोहरा	कल्पना बोहरा	रुघा	२	१	३	१	३	V2	डाडागाउँ
३३	पल बहादुर बुढाथोकी	मिना बुढाथोकी	रुघा	२	१	३	२	२	V2	बुढाथोकी टोल
३४	कृपाराम पुन	चन्द्रकला पुन	रुघा	२	१	२	५	३	V2	पुरी टोल
३५	ग्याम बहादुर बुढाथोकी	नन्दकला बुढाथोकी	रुघा	२	१	२	३	२	V2	बुढाथोकी टोल
३६	मुकुन्द चन्द	चम्पा चन्द	रुघा	२	१	३	२	३	V3	चन्द टोल

क्र. स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
३७	मस्त बहादुर चन्द	तोपकुमारी चन्द	रुघा	२	१	३	३	५	V3	चन्द टोल
३८	कृष्ण बहादुर चन्द	कमला चन्द	रुघा	२	१	३	१	१	V3	चन्द टोल
३९	नारायण प्रसाद चन्द छोरा	गिता चन्द आमा	रुघा	२	२	३	२	१	V3	चन्द टोल
४०	तेज बहादुर पुन	खिमा पुन	रुघा	२	१	२	१	२	V3	चन्द टोल
४१	मोहन चन्द	धनकुमारी चन्द	रुघा	२	१	३	१	३	V3	चन्द टोल
४२	कर्ण बहादुर कठायत	मनसारा कठायत	रुघा	२	१	३	९	८	V3	कठायत टोल
४३	केशर बहादुर कठायत	मनकुमारी कठायत	रुघा	२	१	३	४	९	V3	कठायत टोल
४४	पदम मल्ल	विष्णु मल्ल	रुघा	२	१	३	४	३	V3	कठायत टोल
४५	टोप बहादुर कठायत	कमला कठायत	रुघा	२	१	३	५	२	V3	कठायत टोल
४६	गोपालसिंह कठायत	भिमा कठायत	रुघा	२	१	३	३	२	V3	कठायत टोल
४७	ओम बहादुर कठायत	सिता कठायत	रुघा	२	१	३	२	४	V3	कठायत टोल
४८	डिल्ली बहादुर कठायत	रुपकला कठायत आमा	रुघा	२	२	३	४	३	V3	कठायत टोल
४९	बल बहादुर पुरी	लिला पुरी	रुघा	२	१	३	३	२	V3	पुरी टोल
५०	कमानसिंह बोहरा	कमला बोहरा	रुघा	२	१	३	७	२	V3	कठायत टोल
५१	विर बहादुर कठायत (छोरा)	मनसारा कठायत (आमा)	रुघा	२	२	३	६	५	V3	कठायत टोल
५२	विर बहादुर कठायत	बेलमता कठायत	रुघा	२	१	३	५	५	V3	कठायत टोल
५३	चित्र बहादुर कठायत	पर्वता कठायत	रुघा	२	१	३	८	५	V3	कठायत टोल
५४	बल कुमार कठायत	फुकी कठायत	रुघा	२	१	३	६	३	V3	कठायत टोल
५५	पुर्ण बहादुर कठायत	विर्मी कठायत	रुघा	२	१	३	३	४	V3	कठायत टोल
५६	केवलसिंह बोहरा	टिका कुमारी बोहरा	रुघा	२	१	३	५	६	V3	कठायत टोल
५७	गोपाल वादी	विष्णु वादी	रुघा	२	१	१	३	२	V3	कठायत टोल
५८	शुकलाल वादी	काली वादी	रुघा	२	१	१	२	४	V3	पुरी टोल
५९	बमे वादी	पानसरी वादी	रुघा	२	१	१	३	३	V3	पुरी टोल
६०	बुद्धि वादी	भरी वादी	रुघा	२	१	१	३	४	V3	पुरी टोल
६१	मिन बहादुर परी	टिका परी	रुघा	२	१	३	४	२	V3	पुरी टोल
६२	थलविर बुढाथोकी	देवि कुमारी बुढाथोकी	रुघा	२	१	३	४	३	V3	बुढाथोकी टोल
६३	यज्ञ बहादुर बुढाथोकी	चम्पा बुढाथोकी	रुघा	२	१	३	२	३	V3	बुढाथोकी टोल
६४	ओम बहादुर बुढाथोकी	मोतिकला बुढाथोकी	रुघा	२	१	३	२	२	V3	बुढाथोकी टोल
६५	प्रेमलाल बुढाथोकी	भिउसरी बुढाथोकी	रुघा	२	१	३	५	३	V3	बुढाथोकी टोल
६६	थलविर बुढाथोकी	टुमकुमारी बुढाथोकी	रुघा	२	१	३	२	२	V3	बुढाथोकी टोल
६७	याम बहादुर घर्ति	भावना घर्ति	रुघा	२	१	२	३	४	V3	डाडागाउँ
६८	अर्जुन शाही	भिमा शाहि	रुघा	२	१	३	२	३	V3	डाडागाउँ
६९	शेर बहादुर बोहरा	गंगा बोहरा	रुघा	२	१	३	३	२	V3	डाडागाउँ
७०	मन बहादुर बोहरा छोरा	सुन्तली कुमारी आमा	रुघा	२	२	३	४	२	V3	डाडागाउँ
७१	भिम बहादुर बोहरा	पवित्रा बोहरा	रुघा	२	१	३	१	१	V3	डाडागाउँ
७२	शेर बहादुर बोहरा	पदमा बोहरा	रुघा	२	१	३	६	४	V3	डाडागाउँ

क्र. स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
७३	कर्ण बहादुर बोहरा	शुसिला बोहरा	रुघा	२	१	३	२	२	V3	डाडागाउँ
७४	तुलसिराम बुढाथोकी	पुर्णकला बुढाथोकी	रुघा	२	१	३	२	२	V3	डाडागाउँ
७५	चुडामणि बुढाथोकी	रूपकला बुढाथोकी	रुघा	२	१	३	२	३	V3	डाडागाउँ
७६	दल बहादुर बोहरा बुवा	मञ्जु बोहरा छोरी	रुघा	२	२	३	२	२	V3	डाडागाउँ
७७	तिलाराम बोहरा	भृषुपा बोहरा	रुघा	२	१	३	३	६	V3	डाडागाउँ
७८	विर बहादुर बोहरा	माया बोहरा	रुघा	२	१	३	२	२	V3	डाडागाउँ
७९	गणेश बोहरा	शोभा बोहरा	रुघा	२	१	३	१	२	V3	डाडागाउँ
८०	टोप बहादुर कठायत	मनकली कठायत	रुघा	२	१	३	३	२	V3	कठायत टोल
८१	कुल बहादुर बुढाथोकी		रुघा	२	१	३	३	३	V3	पुरी टोल
८२	भृषुपलाल बोहरा	शुसिला बोहरा	रुघा	२	१	३	१	३	V3	डाडागाउँ
८३	कुल बहादुर बुढाथोकी	कमला कठायत	रुघा	२	१	३	३	४	V3	बुढाथोकी टोल
८४	राजेन्द्र पुन	पदमा पुन	रुघा	२	१	२	२	३	V3	कठायत टोल
८५	लोक बहादुर कठायत	कमला कठायत	रुघा	२	१	३	३	२	V3	कठायत टोल
८६	मंगल बादी	काली बादी	रुघा	२	१	१	०	७	V3	पुरी टोल
८७	केशर बहादुर शर्मा		रुघा	२	१	३	२	२	V3	पुरी टोल
८८	टिकाराम कठायत	नन्दकला कठायत	रुघा	२	१	३	५	३	V3	कठायत टोल
८९	डिल बहादुर बुढाथोकी	कमला बुढाथोकी	रुघा	२	१	३	३	४	V3	बुढाथोकी टोल
९०	खिम बहादुर बुढाथोकी	विमला बुढाथोकी	रुघा	२	१	३	२	३	V3	डाडागाउँ
९१	लोक बहादुर चन्द	जयकुमारी चन्द	रुघा	२	१	३	२	३	V3	चन्द टोल
९२	अम्मर बहादुर कठायत	अनुरुपा कठायत	रुघा	२	१	३	७	७	V4	कठायत टोल
९३	टिकाराम चन्द	मन कुमारी चन्द	रुघा	२	१	३	५	२	V4	चन्द टोल
९४		बेलमता पुन	रुघा	२	२	२	४	१	V4	चन्द टोल
९५	भद्र बहादुर पुन बुवा	दानसिं पुन छोरा	रुघा	२	१	२	३	२	V4	चन्द टोल
९६	भृषुपेन्द्र चन्द	राधा चन्द	रुघा	२	१	३	२	२	V4	चन्द टोल
९७	नन्दकुमार कठायत	कमला कठायत	रुघा	२	१	३	३	३	V4	कठायत टोल
९८	दिपेन्द्र कुमार कठायत छोरा	मोतिकला कठायत आमा	रुघा	२	२	३	३	२	V4	कठायत टोल
९९	दुर्गा बहादुर पुरी	लक्ष्मी पुरी	रुघा	२	१	३	३	२	V4	पुरी टोल
१००	तुल बहादुर पुन	देवि पुन	रुघा	२	१	२	३	२	V4	पुरी टोल
१०१	फनिन्द्र पुन छोरा	पार्वता कठायत आमा	रुघा	२	१	२	४	१	V4	कठायत टोल
१०२	प्रेम बहादुर बुढाथोकी	जैकला बुढाथोकी	रुघा	२	२	३	३	४	V4	बुढाथोकी टोल
१०३	केशर बहादुर बुढाथोकी	नौमता बुढाथोकी	रुघा	२	१	३	२	३	V4	बुढाथोकी टोल
१०४	होम बहादुर बुढाथोकी	विना बुढाथोकी	रुघा	२	१	३	२	३	V4	बुढाथोकी टोल
१०५	डिल्ली बहादुर बोहरा	भरण बोहरा	रुघा	२	१	३	२	३	V4	डाडागाउँ
१०६	हरेश पुन	सरिता पुन	रुघा	२	२	२	२	३	V4	डाडागाउँ
१०७	नारायण कठायत छोरा	दुरपता कठायत आमा	रुघा	२	२	३	२	३	V4	डाडागाउँ
१०८	रण बहादुर बोहरा	देउरुपा बोहरा	रुघा	२	१	३	१	१	V4	डाडागाउँ

क्र. स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	बडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
१०९	दिलिप बोहरा	भिमा बोहरा	रुघा	२	१	३	३	१	V4	डाडागाउँ
११०	भिम बहादुर बोहरा	भिम कुमारी बोहरा (आमा)	रुघा	२	२	३	३	१	V4	डाडागाउँ
१११	मदन शर्मा	सिता शर्मा	रुघा	२	१	३	३	३	V4	कठायत टोल
११२		रेखा घर्ती	रुघा	२	२	२	३	१	V4	घनखोला
११३	कर्ण बहादुर बादी		रुघा	२	१	१	२	२	V4	बादीटोल
११४	दिपक बादी	कमला बादी	रुघा	२	१	१	३	२	V4	बादीटोल
११५	इन्द्र बहादुर बादी	विमला बादी	रुघा	२	१	१	१	१	V4	बादीटोल
११६	याम बहादुर बादी	शोभा बादी	रुघा	२	१	१	१	१	V4	बादीटोल
११७	खिम बहादुर बादी	काली बादी (आमा)	रुघा	२	२	१	१	१	V4	बादीटोल
११८	हुकुम पुन मगर	एलसिवा पुन मगर	रुघा	३	१	२	२	२	V1	विमैचा तलगाउँ
११९	हिरालाल पुन	चन्द्रा पुन	रुघा	३	१	२	३	२	V1	विमैचा तलगाउँ
१२०	टेकराज पुन	निर्मला पुन	रुघा	३	१	२	२	२	V1	विमैचा तलगाउँ
१२१	राम बहादुर पुन	नविना पुन	रुघा	३	१	२	३	४	V2	विमैचा तलगाउँ
१२२	लोक बहादुर पुन	भिमा पुन	रुघा	३	१	२	२	६	V2	विमैचा तलगाउँ
१२३	उदिराम पुन	तेजकुमारी पुन	रुघा	३	१	२	२	३	V2	विमैचा तलगाउँ
१२४	छविलाल पुन	खगेन्द्रा पुन	रुघा	३	१	२	२	३	V2	विमैचा तलगाउँ
१२५	होम बहादुर पुन	गंगा पुन	रुघा	३	१	२	२	१	V2	विमैचा तलगाउँ
१२६	ललित बहादुर वि क	हिमा वि क	रुघा	३	१	१	१	३	V2	विमैचा तलगाउँ
१२७	छविलाल पुन	केशरा पुन	रुघा	३	१	२	२	३	V2	विमैचा तलगाउँ
१२८	बलकुमार पुन	भिमा पुन	रुघा	३	१	२	५	२	V2	विमैचा तलगाउँ
१२९	मोहन पुन	राजकुमारी पुन	रुघा	३	१	२	२	२	V2	विमैचा तलगाउँ
१३०	प्रेम पुन	मनसरी पुन	रुघा	३	१	२	३	३	V2	विमैचा तलगाउँ
१३१	जय बहादुर वि क	सितला वि क	रुघा	३	१	१	३	७	V2	विमैचा तलगाउँ
१३२	दुर्गाप्रसाद पुन	कौशिला पुन	रुघा	३	१	२	४	५	V2	विमैचा तलगाउँ
१३३	तेज बहादुर पुन	दिपा पुन	रुघा	३	१	२	३	३	V2	विमैचा तलगाउँ
१३४	टोप बहादुर पुन	चन्द्रा पुन	रुघा	३	१	२	१	३	V2	विमैचा तलगाउँ
१३५	भिमसेन वि क	कौशिला वि क	रुघा	३	१	१	१	३	V2	विमैचा तलगाउँ
१३६	भागिराम घर्ति	मैति घर्ति आमा	रुघा	३	१	२	२	३	V2	विमैचा तलगाउँ
१३७	हर्कमान पुन	धनकुमारी पुन	रुघा	३	१	२	१	३	V2	विमैचा तलगाउँ
१३८	जिलेस्पी घर्ति	रेखा घर्ति	रुघा	३	१	२	२	२	V2	विमैचा तलगाउँ
१३९	धरम वि क	कौशिला वि क	रुघा	३	१	१	३	३	V2	विमैचा तलगाउँ
१४०	पुरन पुन	टिका पुन	रुघा	३	१	२	१	३	V2	विमैचा तलगाउँ
१४१	राजु पुन	गिता पुन	रुघा	३	१	२	३	१	V2	विमैचा तलगाउँ
१४२	प्रेम बहादुर पुन	देवि पुन	रुघा	३	१	२	३	६	V2	विमैचा तलगाउँ
१४३	मेघु पुन	मोति पुन	रुघा	३	१	२	२	४	V2	विमैचा तलगाउँ
१४४	शेर कुमार पुन	हेमलता पुन	रुघा	३	१	२	२	२	V2	विमैचा तलगाउँ
१४५	ठान बहादुर पुन छोरा	चन्द्रकला पुन आमा	रुघा	३	१	२	२	१	V2	विमैचा तलगाउँ

क्र. स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
१४६	भेपराज पुन	लक्ष्मी बुढा पुन	रुघा	३	१	२	१	३	V2	विमैचा तलगाउँ
१४७	डम्मर बहादुर पुन	गिता पुन	रुघा	३	१	२	३	२	V2	विमैचा तलगाउँ
१४८	शिवराम पुन	नविना पुन	रुघा	३	१	२	३	३	V3	विमैचा तलगाउँ
१४९	ससिराम पुन	ललिता पुन	रुघा	३	१	२	३	३	V3	विमैचा तलगाउँ
१५०	नारायण घर्ति	नविना घर्ति	रुघा	३	१	२	१	२	V3	विमैचा तलगाउँ
१५१	प्रेम प्रसाद पुन	ज्ञानसरा पुन	रुघा	३	१	२	४	४	V3	विमैचा तलगाउँ
१५२	गंगाराम पुन	डम्मरकुमारी पुन	रुघा	३	१	२	३	४	V4	विमैचा तलगाउँ
१५३	हरि बहादुर पुन	केशरी पुन	रुघा	३	१	१	४	५	V4	विमैचा तलगाउँ
१५४	भूपेश वि क	सुकि कामी आमा	रुघा	३	२	२	६	६	V4	विमैचा तलगाउँ
१५५	ग्याम बहादुर पुन	सरस्वति रोका पुन बुहारी	रुघा	३	२	१	१	३	V4	विमैचा तलगाउँ
१५६	तुलराम वि क	खलि वि क आमा	रुघा	३	२	२	७	१२	V4	विमैचा तलगाउँ
१५७	फनेन्द्र पुन छोरा	दिलसरा पुन आमा	रुघा	३	२	२	३	१	V4	विमैचा तलगाउँ
१५८	ताराप्रसाद पुन	मिना पुन	रुघा	३	१	२	४	१	V4	विमैचा तलगाउँ
१५९	याम बहादुर पुन	सिमा पुन	रुघा	३	१	२	३	२	V4	विमैचा तलगाउँ
१६०	डिल्ली रमन पुन	धनकली पुन आमा	रुघा	३	२	१	२	१	V4	विमैचा तलगाउँ
१६१	कृति बहादुर ओली	जयमाता वि क	रुघा	३	१	२	४	८	V4	विमैचा तलगाउँ
१६२	पुर्ण बहादुर पुन मगर	कौशिला वि सी पुन	रुघा	३	१	२	२	४	V4	विमैचा तलगाउँ
१६३	मन बहादुर बोहरा	लक्ष्मी बोहरा	रुघा	४	१	३	१	३	V1	वेतखोला
१६४	खडक बहादुर बोहरा	कौमता बोहरा	रुघा	४	१	३	३	५	V1	वेतखोला
१६५	खुम बहादुर बुढाथोकी	नन्दकुमारी बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	२	५	V1	विमैचा
१६६	दल बहादुर बुढाथोकी	अमृता बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	५	३	V1	विमैचा
१६७	होम बहादुर बुढाथोकी	दिपसिका बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	३	५	V1	विमैचा
१६८	शोभाराम बोहरा	निर्मला बोहरा	रुघा	४	१	३	३	१	V2	स्यानाखर्क
१६९	छविलाल बोहरा	कौशिला बोहरा	रुघा	४	१	३	३	३	V2	वेतखोला
१७०	शेर बहादुर बोहरा	एसुधा बोहरा	रुघा	४	१	३	३	३	V2	वेतखोला
१७१	चित्र बहादुर बुढाथोकी	सरिता बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	३	२	V2	विमैचा
१७२	हर्किमनि बुढाथोकी	कृष्णा बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	६	२	V2	विमैचा
१७३	पहल बहादुर बुढाथोकी	देवकुमारी बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	३	२	V2	विमैचा
१७४	धन बहादुर बोहरा	हिरुमता बोहरा	रुघा	४	१	३	३	४	V2	विमैचा
१७५	कर्ण बहादुर बोहरा	गंगा बोहरा	रुघा	४	१	३	५	२	V2	वेतखोला
१७६	भिम बहादुर पुन	लिला पुन	रुघा	४	१	२	६	२	V2	वेतखोला
१७७	चन्द्र बहादुर बोहरा	धनकुमारी बोहरा	रुघा	४	१	३	२	४	V2	विमैचा
१७८	मोतिराम बुढाथोकी	सपना बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	२	४	V2	विमैचा
१७९	चित्र बहादुर बुढाथोकी	मुना बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	३	२	V2	विमैचा
१८०	पदम विष्ट	लालसरा विष्ट	रुघा	४	१	३	३	४	V2	विमैचा
१८१	ठान बहादुर बुढाथोकी	वासना बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	२	४	V2	स्यानाखर्क
१८२	कुवेर बुढाथोकी	कमला बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	३	४	V2	विमैचा

क्र. स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
१८३	मोतिराम पुन	केशरा पुन	रुघा	४	१	२	३	३	V3	वेतखोला
१८४	नन्दलाल बोहरा	चमारी बोहरा	रुघा	४	१	३	२	४	V3	वेतखोला
१८५	खडक बोहरा	विष्णु बोहरा	रुघा	४	१	३	४	३	V3	स्यानाखर्क
१८६	प्रेम बहादुर बुढाथोकी	सविता बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	४	२	V3	विमैचा
१८७	कमल बुढाथोकी	उमा बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	२	१	V3	विमैचा
१८८	इन्द्र बहादुर बुढाथोकी	शान्ति बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	२	२	V3	विमैचा
१८९	लाल बहादुर बुढाथोकी	देउमता बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	३	४	V3	विमैचा
१९०	रुपेन्द्र बुढाथोकी	नन्दकला बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	२	२	V3	विमैचा
१९१	उदिराम बुढाथोकी	जयमाया बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	१	३	V3	विमैचा
१९२	भागराज बोहरा	जमुना बोहरा	रुघा	४	१	३	५	२	V3	वेतखोला
१९३	लाल परियार	विर्मी परियार	रुघा	४	१	१	४	५	V3	वेतखोला
१९४	देविराम बुढाथोकी	खिउरी बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	२	४	V3	विमैचा
१९५	श्याम बहादुर बुढाथोकी	पन्चकला बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	३	२	V3	विमैचा
१९६	कृष्ण बहादुर बुढाथोकी	भुपेन्द्रा बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	२	२	V3	विमैचा
१९७	ओपेन्द्र बुढाथोकी	रिता बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	२	१	V3	विमैचा
१९८	कुल बहादुर बुढाथोकी	रिता बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	४	५	V3	विमैचा
१९९	अम्मर बहादुर बुढाथोकी	कर्णा बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	८	५	V3	विमैचा
२००	लोक बहादुर बुढाथोकी	टोपकुमारी बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	५	४	V3	विमैचा
२०१	विरसि बुढाथोकी	बेलमता बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	४	४	V3	विमैचा
२०२	विर बहादुर बुढाथोकी	लालसरा बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	४	५	V3	विमैचा
२०३	गणेश बुढाथोकी	निर्मला बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	६	६	V3	विमैचा
२०४	देविराम बुढाथोकी	धनमाया बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	४	५	V3	विमैचा
२०५	कुम्भराम बुढाथोकी	कृष्णा बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	५	५	V3	विमैचा
२०६	नरेश बोहरा	सरिता बोहरा	रुघा	४	१	३	३	२	V3	वेतखोला
२०७	तपिलाल बोहरा	मनकुमारी बोहरा	रुघा	४	१	३	२	३	V3	वेतखोला
२०८	शशिराम बोहरा	जानकी बोहरा	रुघा	४	१	३	३	२	V3	वेतखोला
२०९	तुलराम बोहरा	मिना बोहरा	रुघा	४	१	३	२	२	V3	वेतखोला
२१०	नन्दराम पुन	कमला पुन	रुघा	४	१	२	५	१	V3	वेतखोला
२११	नारायण पुन	कमला पुन	रुघा	४	१	२	२	२	V3	वेतखोला
२१२	नुन्दल बोहरा	विरमाली बोहरा	रुघा	४	१	३	३	४	V3	विमैचा
२१३	ठान बहादुर बोहरा	सर्मिला बोहरा	रुघा	४	१	३	२	५	V3	विमैचा
२१४	गंगाराम बुढाथोकी	निर्मला बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	२	२	V3	विमैचा
२१५	इन्द्र बहादुर बुढाथोकी	ज्ञानसरा बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	२	२	V3	विमैचा
२१६	कुल बहादुर बुढाथोकी	पन्चकला बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	४	३	V3	विमैचा
२१७	लोकेन्द्र बुढाथोकी	ललिता बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	२	२	V3	विमैचा
२१८	खोप बहादुर बुढाथोकी	भुमा बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	४	४	V3	वेतखोला
२१९	कविराम ओली	भावना ओली	रुघा	४	१	३	३	२	V3	वेतखोला

क्र. स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
२२०	व्याम बहादुर बोहरा	खिमा बोहरा	रुघा	४	१	३	३	४	V3	वेतखोला
२२१	बसन्त बोहरा	नरमाया बोहरा	रुघा	४	१	३	१	३	V3	वेतखोला
२२२	किरण बोहरा छोरा	बुद्धि बोहरा आमा	रुघा	४	१	३	३	२	V3	वेतखोला
२२३	निम बहादुर बोहरा	भिमकला बोहरा	रुघा	४	१	३	१	३	V3	वेतखोला
२२४	अम्मर बुढाथोकी	मनमारी बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	०	०	V3	स्यानाखर्क
२२५	देवकुमार बोहरा	विनिता	रुघा	४	१	३	१	१	V3	स्यानाखर्क
२२६	खुम बहादुर बुढाथोकी	दुरपता बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	३	४	V3	स्यानाखर्क
२२७	पिताम्बर बुढाथोकी	डिलसरा बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	३	४	V3	स्यानाखर्क
२२८	चन्द्र बहादुर बुढाथोकी	चन्द्रा बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	५	२	V3	स्यानाखर्क
२२९	याम बहादुर बुढाथोकी	डिलसरा बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	२	४	V3	स्यानाखर्क
२३०	देवासिङ बुढाथोकी	विष्णु बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	२	३	V3	विमैचा
२३१	रित बहादुर बुढाथोकी	दुर्गा बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	२	५	V3	स्यानाखर्क
२३२	विरसि बुढाथोकी	अनुसा बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	३	२	V3	वेतखोला
२३३	पान बहादुर परियार	हिरा परियार	रुघा	४	१	१	२	२	V3	वेतखोला
२३४	केशर परियार	विमला परियार	रुघा	४	१	१	१	३	V3	स्यानाखर्क
२३५	माल बहादुर बुढाथोकी	सम्भना बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	१	२	V3	स्यानाखर्क
२३६	प्रेम बहादुर बोहरा	ललिता बोहरा	रुघा	४	१	३	२	२	V3	स्यानाखर्क
२३७	दल बहादुर बोहरा बुवा	सन्जय बोहरा छोरा	रुघा	४	१	३	१	४	V3	स्यानाखर्क
२३८	धनविर बोहरा	रुपा बोहरा	रुघा	४	१	३	१	२	V3	वेतखोला
२३९	दुर्गालाल परियार	सपना परियार	रुघा	४	१	१	३	३	V3	विमैचा
२४०	भिम बहादुर बुढाथोकी	भद्र बहादुर बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	२	५	V3	स्यानाखर्क
२४१	राम बहादुर बुढाथोकी	कविता बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	५	३	V3	स्यानाखर्क
२४२	खडकसिङ बुढाथोकी	पम्फा बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	४	७	V3	स्यानाखर्क
२४३	केशर बहादुर बोहरा	रुपा बोहरा	रुघा	४	१	३	५	२	V3	स्यानाखर्क
२४४	देउकुमार बोहरा	हिरा बोहरा	रुघा	४	१	३	५	३	V3	स्यानाखर्क
२४५	शशिराम बुढाथोकी	गोली बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	१	२	V3	स्यानाखर्क
२४६	मान बहादुर बुढाथोकी	मिना बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	४	२	V3	स्यानाखर्क
२४७	लोक बहादुर बुढाथोकी	विनिता बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	२	१	V3	स्यानाखर्क
२४८	उदिराम बुढाथोकी	मनकुमारी बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	६	१	V3	स्यानाखर्क
२४९	केशर बहादुर बुढाथोकी	कमला बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	२	२	V3	स्यानाखर्क
२५०	केशर वि सी	गंगा वि सी	रुघा	४	१	३	३	२	V3	स्यानाखर्क
२५१	तुफान बुढाथोकी	विष्णुमाया बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	४	१	V3	स्यानाखर्क
२५२	पुर्ण बहादुर बुढाथोकी	लालसरी बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	२	१	V3	स्यानाखर्क
२५३	लाल बहादुर बुढाथोकी	पार्वता बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	४	१	V3	स्यानाखर्क
२५४	धन बहादुर बुढाथोकी	गौमति बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	२	२	V3	स्यानाखर्क
२५५	नन बहादुर बोहरा	भ्रुमा बोहरा	रुघा	४	१	३	२	६	V3	स्यानाखर्क
२५६	शेरसिङ बोहरा	मिना बोहरा	रुघा	४	१	३	२	२	V3	स्यानाखर्क

क्र. स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
२५७	टिकाराम बुढाथोकी		रुघा	४	१	३	१	१	V3	स्यानाखर्क
२५८	बालाराम बुढाथोकी	मिना बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	२	३	V4	विमैचा
२५९	पर्शराम बुढाथोकी		रुघा	४	१	३	३	७	V4	विमैचा
२६०	मनोज बोहरा	पानसरा बोहारा	रुघा	४	१	३	२	३	V4	विमैचा
२६१	टिकाराम बोहरा	लता बोहरा	रुघा	४	१	३	२	३	V4	विमैचा
२६२	भिमसेन बोहरा	कमला बोहरा	रुघा	४	१	३	२	२	V4	विमैचा
२६३	जोग बहादुर बुढाथोकी	निशा बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	१	१	V4	विमैचा
२६४	तुफान बोहरा छोरा	पवित्रा बोहरा आमा	रुघा	४	२	३	१	२	V4	वेतखोला
२६५	नरहरि बोहरा	गिता बोहरा	रुघा	४	१	३	३	२	V4	वेतखोला
२६६	नन्दराम बोहरा	भ्रुपा बोहरा	रुघा	४	१	३	१	४	V4	वेतखोला
२६७	दल बहादुर बोहरा बुवा	चित्र बहादुर बोहरा छोरा	रुघा	४	१	३	१	३	V4	स्यानाखर्क
२६८	डिल बहादुर बुढाथोकी	तिलसरा बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	२	२	V4	स्यानाखर्क
२६९	गोविन्द बुढा मगर बुवा	पुर्णकला बुढा मगर छोरी	रुघा	४	१	२	८	१	V4	विमैचा
२७०	नन्दराम बोहरा	मनकला बोहरा	रुघा	४	१	३	२	३	V4	विमैचा
२७१	नर बहादुर बोहरा	मनकुमारी बोहरा	रुघा	४	१	३	२	६	V4	विमैचा
२७२	भ्रुपलाल परियार		रुघा	४	१	१	०	१	V4	वेतखोला
२७३	शुकराम बोहरा	शारदा बोहरा	रुघा	४	१	३	३	२	V4	स्यानाखर्क
२७४	ससिराम बोहरा	पिओली बोहरा	रुघा	४	१	३	४	३	V4	स्यानाखर्क
२७५	रुपलाल बोहरा	लालहिय बोहरा	रुघा	४	१	३	२	२	V4	स्यानाखर्क
२७६	शेर बहादुर बुढाथोकी	गंगा बुढाथोकी	रुघा	४	१	३	५	२	V4	स्यानाखर्क
२७७	भ्रुकुप्रसाद घर्ति मगर	मनमाया घर्तिमगर	रुघा	५	१	२	२	४	V1	चिन्छरे टोल
२७८	लाल बहादुर बुढाथोकी	जसु बुढाथोकी	रुघा	५	१	३	८	५	V1	बुढाथोकी टोल
२७९	मन बहादुर ओली	गोपी ओली	रुघा	५	१	३	३	३	V1	गैरीनेटा टोल
२८०	तुलसि खडका	असारी खडका	रुघा	५	१	३	६	६	V1	पोखरा डाडा टोल
२८१	नन्दकुमार खडका	पानसरा खडका	रुघा	५	१	३	५	४	V1	करेली खोला टोल
२८२	विरु बुढाथोकी		रुघा	५	१	३	२	३	V1	गैरीनेटा टोल
२८३	सर्वजित के सी	भ्रगवति के सी	रुघा	५	१	३	२	५	V1	गैरीनेटा टोल
२८४	राम बहादुर खत्रि	देउकलि खत्रि	रुघा	५	१	३	७	५	V1	पोखरा डाडा टोल
२८५	मोविर खडका	मनसरा खडका	रुघा	५	१	३	१	२	V2	पोखरा डाडा टोल
२८६	कविराम खडका	कुस्मा खडका	रुघा	५	१	३	४	४	V2	लसुने
२८७	नरसिं खडका	पम्फा खडका	रुघा	५	१	३	३	१	V2	पानी गैरा टोल
२८८	जीवन पुन	विनसरा पुन	रुघा	५	१	२	७	१	V2	पानी गैरा टोल
२८९	राम बहादुर पुन	कलसरी पुन	रुघा	५	१	२	३	३	V2	पानी गैरा टोल
२९०	कमल बहादुर पुन मगर	धनसरा पुन मगर	रुघा	५	१	२	२	५	V2	चिन्छरे टोल
२९१	भिम बहादुर ओली	मिना ओली	रुघा	५	१	३	२	४	V2	चिन्छरे टोल
२९२	भुप सिंह कठायत	निर्मला कठायत	रुघा	५	१	३	२	२	V2	चिन्छरे टोल

क्र. स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
२९३	डमर बहादुर ओली	कुस्मा ओली	रुघा	५	१	३	५	३	V2	चिन्ध्रे टोल
२९४	प्रेमलाल खत्रि	पुष्पा खत्रि	रुघा	५	१	३	३	४	V2	गैरीनेटा टोल
२९५	परसराम खडका	बुदी खडका	रुघा	५	१	३	१	३	V2	गैरीनेटा टोल
२९६	प्रेम बहादुर खत्रि	गनमति खत्रि	रुघा	५	१	३	४	७	V2	गैरीनेटा टोल
२९७	गोविन्द खडका	दिलमता खडका	रुघा	५	१	३	३	२	V2	मुखिया टोल
२९८	डिलेन्द्र खडका	मनकुमारी खडका	रुघा	५	१	३	३	२	V2	मुखिया टोल
२९९	हर्क बहादुर खडका	धनमाया खडका	रुघा	५	१	३	४	२	V2	खडका टोल
३००	देउकुमार खडका	डिक्यारी खडका	रुघा	५	१	३	१	३	V2	खडका टोल
३०१	भिम बहादुर खडका	कौशिला खडका	रुघा	५	१	३	४	४	V2	खडका टोल
३०२	पल बहादुर खडका	असमाली खडका	रुघा	५	१	३	२	१	V2	बाँदरपानी
३०३	बुद्धी खडका	रिता खडका	रुघा	५	१	३	२	२	V2	बाँदरपानी
३०४	लिल बहादुर खडका	पानसरी खडका	रुघा	५	१	३	२	१	V2	बाँदरपानी
३०५	खडक बहादुर खडका	लालसरा खडका	रुघा	५	१	३	२	३	V2	बाँदरपानी
३०६	मनस राम खडका	भद्रा खडका	रुघा	५	१	३	३	२	V2	बाँदरपानी
३०७	शशीराम ओली	डिल कुमारी ओली	रुघा	५	१	३	२	३	V2	बाँदरपानी
३०८	छुविलाल खडका	बालकुमारी खडका	रुघा	५	१	३	१	३	V2	मुखिया टोल
३०९	अम्मर बहादुर खडका	गौमती खडका	रुघा	५	१	३	३	३	V2	मुखिया टोल
३१०	भिम बहादुर खडका	विमला खडका	रुघा	५	१	३	३	२	V2	मुखिया टोल
३११	नरसिं खडका	पम्फा खडका	रुघा	५	१	३	५	२	V2	मुखिया टोल
३१२	प्रताप खडका	नन्दकली खडका	रुघा	५	१	३	४	३	V2	मुखिया टोल
३१३	भुप बहादुर बुढाथोकी	गणेशा बुढाथोकी	रुघा	५	१	३	४	३	V2	बुढाथोकी टोल
३१४	लाल बहादुर खडका	जोती खडका	रुघा	५	१	३	१	२	V2	चिन्ध्रे टोल
३१५	नरसिं वली	चन्द्रकला वली	रुघा	५	१	३	२	४	V2	उन्नेचौर
३१६	पल बहादुर खडका	धनमाया खडका(छोरी)	रुघा	५	१	२	४	४	V2	बेरवोट
३१७	दिपक कठायत	जानकी कठायत	रुघा	५	१	३	१	३	V2	उन्नेचौर
३१८	विर बहादुर पुन	शसिला पुन	रुघा	५	१	२	४	२	V2	चिन्ध्रे टोल
३१९	जित बहादुर बुढाथोकी	कृष्णा बुढाथाकी	रुघा	५	१	३	३	४	V2	उन्नेचौर
३२०	टेक बहादुर बुढाथोकी		रुघा	५	१	३	२	२	V2	उन्नेचौर
३२१	हर्क बहादुर वली	सुमित्रा वली	रुघा	५	१	३	७	८	V2	उन्नेचौर
३२२	घनश्याम बोहरा	विपना बोहरा	रुघा	५	१	३	२	२	V2	कत्तरकारे
३२३	टोपजंग घर्ति	भुपेन्द्रा घर्ति	रुघा	५	१	२	२	४	V2	कत्तरकारे
३२४	लाल बहादुर खडका	रामकला खडका	रुघा	५	१	२	३	३	V2	चिन्ध्रे टोल
३२५	भिम बहादुर बुढाथोकी	सपना बुढाथोकी	रुघा	५	१	३	१	२	V3	बुढाथोकी टोल
३२६	शक्ति ओली	रेखा ओली	रुघा	५	१	३	५	२	V3	बुढाथोकी टोल
३२७	भरत पुन मगर	करिस्मा पुन मगर	रुघा	५	१	३	२	४	V3	पानी गैरा टोल
३२८	दलसुर पुन मगर	प्रभा पुन मगर	रुघा	५	१	२	१	५	V3	पानी गैरा टोल
३२९	रनसिङ बुढाथोकी	कौमाली बुढाथोकी	रुघा	५	१	२	७	४	V3	चिन्ध्रे टोल

क्र. स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
३३०	पुर्ण बहादुर खडका मगर	यामकुमारी खडका मगर	रुघा	५	१	३	२	३	V3	चिन्छ्रे टोल
३३१	शेर बहादुर पुन	जिरा पुन	रुघा	५	१	२	३	२	V3	चिन्छ्रे टोल
३३२		सरिता कठायत	रुघा	५	२	३	२	२	V3	चिन्छ्रे टोल
३३३	राम बहादुर खडका	दिपशिका खडका	रुघा	५	१	३	१	२	V3	चिन्छ्रे टोल
३३४	कुबेर बोहरा	अनिता बोहरा	रुघा	५	१	३	३	२	V3	कत्तरकारे
३३५	पान बहादुर बुढाथोकी	जिपा बुढाथोकी	रुघा	५	१	२	३	४	V3	चिन्छ्रे टोल
३३६	खडक बहादुर बुढाथोकी	नन्दकली बुढाथोकी	रुघा	५	१	३	४	३	V3	चिन्छ्रे टोल
३३७	भिमप्रसाद बुढाथोकी	कलसरी बुढाथोकी	रुघा	५	१	३	५	४	V3	चिन्छ्रे टोल
३३८	डम्मर बहादुर ओली	मनकुमारी ओली	रुघा	५	१	३	६	४	V3	चिन्छ्रे टोल
३३९	ओमचन्द्र कठायत	पुनम कठायत	रुघा	५	१	३	५	३	V3	चिन्छ्रे टोल
३४०	कुलराज कठायत	देउसरी कठायत	रुघा	५	१	३	२	४	V3	चिन्छ्रे टोल
३४१	ससिराम कठायत	कमला कठायत	रुघा	५	१	३	२	२	V3	चिन्छ्रे टोल
३४२	होम बहादुर कठायत	रुपकलि कठायत	रुघा	५	१	३	४	४	V3	चिन्छ्रे टोल
३४३	छविीलाल के सी	सर्मिला के सी	रुघा	५	१	३	२	२	V3	गैरीनेटा टोल
३४४	भिम बहादुर ओली	पुतला ओली	रुघा	५	१	३	३	५	V3	गैरीनेटा टोल
३४५	गुमान सिंह ओली		रुघा	५	१	३	४	१	V3	गैरीनेटा टोल
३४६	लिल बहादुर ओली	मन कुमारी ओली (बहारी)	रुघा	५	१	३	२	४	V3	गैरीनेटा टोल
३४७	देवकुमार खत्रि	विलाली खत्रि	रुघा	५	१	३	८	३	V3	गैरानेटा टोल
३४८	शेर बहादुर खत्रि	कृष्णा खत्रि	रुघा	५	१	३	३	१	V3	गैरीनेटा टोल
३४९	नन्दकुमार खडका	डिलकुमारी खडका	रुघा	५	१	३	१	३	V3	मुखिया टोल
३५०	अन्नत बहादुर खडका	पञ्चकला खडका	रुघा	५	१	३	२	२	V3	मुखिया टोल
३५१	कर्ण बहादुर खडका	सिता खडका	रुघा	५	१	३	२	३	V3	मुखिया टोल
३५२	लाल बहादुर खडका	खेलमता खडका	रुघा	५	१	३	१	४	V3	मुखिया टोल
३५३	रत्न बहादुर खडका	मनमति खडका	रुघा	५	१	३	३	२	V3	मुखिया टोल
३५४	नन्दकुमार खडका	नन्दकली खडका	रुघा	५	१	३	४	१	V3	मुखिया टोल
३५५	मन बहादुर खडका	रिता खडका	रुघा	५	१	३	४	१	V3	मुखिया टोल
३५६	गन बहादुर खडका		रुघा	५	१	३	३	३	V3	मुखिया टोल
३५७	भिम बहादुर बुढाथोकी		रुघा	५	१	३	१	४	V3	मुखिया टोल
३५८	मानसिंह ओली	भिम कुमारी ओली	रुघा	५	१	३	३	४	V3	बाँदरपानी
३५९	गोपाल खडका	कमला खडका (आमा)	रुघा	५	२	३	३	१	V3	खडका टोल
३६०	हरी बहादुर ओली	कमला ओली	रुघा	५	१	३	१	३	V3	बाँदरपानी
३६१	आम बहादुर खडका	मैमा खडका	रुघा	५	१	३	१	३	V3	बाँदरपानी
३६२	आम बहादुर खडका	बिनसरा खडका	रुघा	५	१	३	१	५	V3	बाँदरपानी
३६३	जरसिंह खडका	विनी खडका	रुघा	५	१	३	२	३	V3	बाँदरपानी
३६४	हिरालाल पुन	सिता पुन	रुघा	५	१	२	३	३	V3	पानी गैरा टोल
३६५	खडक सिंह पुन	नानी माया पुन	रुघा	५	१	२	१	३	V3	पानी गैरा टोल

क्र. स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
३६६	रवि पुन	चित्रा पुन	रुघा	५	१	२	२	१	V3	पानी गैरा टोल
३६७	आशुपर खडका	भद्रकला खडका	रुघा	५	१	३	२	२	V3	पोखरा डाडा टोल
३६८	बहादुर खडका	नन्दकला खडका	रुघा	५	१	३	३	४	V3	पोखरा डाडा टोल
३६९	धन बहादुर खडका	तिलसरा खडका	रुघा	५	१	३	३	५	V3	लसुने
३७०	रण बहादुर खडका	विष्णु खडका	रुघा	५	१	३	२	३	V3	करेली खोला टोल
३७१	कृष्ण बहादुर खडका	लिला खडका	रुघा	५	१	३	२	३	V3	करेली खोला टोल
३७२	हरि बहादुर खडका	देउरुपा खडका	रुघा	५	१	३	३	२	V3	करेली खोला टोल
३७३	रुपलाल खडका	मनकला खडका	रुघा	५	१	३	२	३	V3	मुखिया टोल
३७४	भिम बहादुर खडका	कौशिला खडका	रुघा	५	१	३	५	४	V3	मुखिया टोल
३७५	भद्र बहादुर ओली	तिलसरा ओली	रुघा	५	१	३	३	३	V3	पोखरा डाडा टोल
३७६	विज्ञान बुढाथोकी	मञ्जना बुढाथोकी	रुघा	५	१	३	२	३	V3	बुढाथोकी टोल
३७७	धन बहादुर बुढाथोकी	गिता बुढाथोकी	रुघा	५	१	३	२	२	V3	बुढाथोकी टोल
३७८	डिल बहादुर बुढाथोकी	निर्मला बुढाथोकी	रुघा	५	१	३	४	७	V3	बुढाथोकी टोल
३७९	भुप बहादुर बुढाथोकी	अन्जु बुढाथोकी	रुघा	५	१	३	२	२	V3	बुढाथोकी टोल
३८०	इन्द्र बहादुर बुढाथोकी	कल्पना बुढाथोकी	रुघा	५	१	३	२	३	V3	बुढाथोकी टोल
३८१	कविराम बुढाथोकी	रमिता बुढाथोकी	रुघा	५	१	३	३	३	V3	बुढाथोकी टोल
३८२	गणेश पुन	बिमला पुन	रुघा	५	१	२	२	२	V3	लसुने
३८३	पहल बहादुर पुन	अमृता पुन	रुघा	५	१	२	२	१	V3	लसुने
३८४	विर बहादुर खडका	विष्णु खडका	रुघा	५	१	३	३	२	V3	
३८५	चन्द्र बहादुर बुढाथोकी	भावना बुढाथोकी	रुघा	५	१	३	३	१	V3	बुढाथोकी टोल
३८६	डम बहादुर कठायत		रुघा	५	१	३	३	३	V3	उन्नेचौर
३८७	खडक बहादुर कठायत	देवकुमारी कठायत	रुघा	५	१	३	३	१	V3	उन्नेचौर
३८८	भूपीराम कठायत	आशा कठायत	रुघा	५	१	३	१	३	V3	उन्नेचौर
३८९	शेर बहादुर बुढाथोकी	मोतीकला बुढाथोकी	रुघा	५	१	३	३	५	V3	उन्नेचौर
३९०	अनिल बठायत		रुघा	५	१	३	३	३	V3	उन्नेचौर
३९१	अम्मर ओली		रुघा	५	१	३	२	१	V3	उन्नेचौर
३९२	पुर्ण बहादुर पुन मगर	भागीरता पुन	रुघा	५	१	२	२	२	V3	उन्नेचौर
३९३	पुष्पलाल बोहरा	नन्दकला बोहरा(आमा)	रुघा	५	२	३	४	३	V3	उन्नेचौर
३९४	राजकुमार बुढाथोकी	आस्था बुढाथोकी	रुघा	५	१	३	७	६	V3	उन्नेचौर
३९५	विराज बुढाथोकी	पुतला बुढाथोकी(आमा)	रुघा	५	२	३	३	१	V3	उन्नेचौर
३९६	हर्क बहादुर बुढाथोकी	संगिता बुढाथोकी(बहारी)	रुघा	५	१	३	४	३	V3	उन्नेचौर
३९७	मन बहादुर बुढाथोकी	मनकला बुढाथोकी	रुघा	५	१	३	४	३	V3	उन्नेचौर
३९८	विकास के.सी.	रामकला के.सी.	रुघा	५	१	३	२	२	V3	गैरीनेटा टोल
३९९	दिनेश पुन मगर	कौशिला पुन मगर आमा	रुघा	५	२	२	३	१	V4	पानी गैरा टोल
४००	अम्मर बहादुर ओली	धनकुमारी ओली	रुघा	५	१	३	२	५	V4	चिन्द्रे टोल
४०१		जोती थापा	रुघा	५	१	३	१	२	V4	चिन्द्रे टोल

क्र. स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
४०२	जय बहादुर खडका	पानसरा खडका	रुघा	५	१	३	३	३	V4	मुखिया टोल
४०३	तुल बहादुर पुन	नौसरा पुन मगर	रुघा	५	१	२	१	२	V4	पानी गैरा टोल
४०४	कृष्ण बहादुर खडका	पुतली खडका	रुघा	५	१	३	२	३	V4	करेली खोला टोल
४०५	नरसिं खडका	रेणुका खडका	रुघा	५	१	३	२	३	V4	करेली खोला टोल
४०६	कमल पुन	सुनिता पुन	रुघा	५	१	२	२	२	V4	लसुने
४०७	शेर कुमार पुन	बुदी पुन	रुघा	५	१	२	१	३	V4	लसुने
४०८	जय बहादुर पुन	सुनिता पुन बृहारी	रुघा	५	१	२	१	३	V4	लसुने
४०९	मनसराम बुढाथोकी	सितला बुढाथोकी	रुघा	५	१	३	३	४	V4	चिन्धरे टोल
४१०	हरि बहादुर पुन	गुनमाया पुन	रुघा	५	१	२	३	२	V4	सिरुवाल टोल
४११	धन बहादुर बुढाथोकी	सुस्मा बुढाथोकी	रुघा	५	१	३	२	२	V4	बुढाथोकी टोल
४१२	नर बहादुर बुढाथोकी	दिलमाया बुढाथोकी	रुघा	५	१	३	३	३	V4	बुढाथोकी टोल
४१३	भिम बहादुर खत्रि	पवित्रा खत्रि	रुघा	५	१	३	३	३	V4	गैरीनेटा टोल
४१४	देउकमार खत्रि	भिउसरी खत्रि	रुघा	५	१	३	३	४	V4	गैरीनेटा टोल
४१५	गणेशमान खडका	भुमकुमारी खडका	रुघा	५	१	३	३	२	V4	मुखिया टोल
४१६	मनसराम खडका	धनमाया खडका	रुघा	५	१	३	३	४	V4	मुखिया टोल
४१७	घमण्ड खडका	डिलकुमारी खडका	रुघा	५	१	३	२	२	V4	मुखिया टोल
४१८	गणेश खडका	आशमाया खडका	रुघा	५	१	३	३	२	V4	मुखिया टोल
४१९	धमेन्द्र पुनमगर	विमला पुनमगर	रुघा	५	१	२	२	३	V4	पानी गैरा टोल
४२०	खडक बहादुर पुन मगर	भिउसरा पुन मगर	रुघा	५	१	२	२	४	V4	पानी गैरा टोल
४२१	पान बहादुर पुन मगर	सिता पुन मगर	रुघा	५	१	२	४	१	V4	पानी गैरा टोल
४२२	यज्ञ पुन मगर	गौमता पुन मगर आमा	रुघा	५	१	२	३	१	V4	पानी गैरा टोल
४२३	ससिराम पुन मगर	गिता पुन मगर बृहारी	रुघा	५	१	२	२	३	V4	पानी गैरा टोल
४२४	परशुराम पुन मगर	कौमता पुन मगर	रुघा	५	१	३	३	२	V4	पानी गैरा टोल
४२५	मोतिराम ओली	मोतिकला ओली	रुघा	५	१	३	७	६	V4	चिन्धरे टोल
४२६	लोक बहादुर के सी	जयकुमारी के सी	रुघा	५	१	३	२	२	V4	गैरीनेटा टोल
४२७	प्रेम बहादुर के सी	इन्द्रा के सी	रुघा	५	१	३	४	२	V4	गैरीनेटा टोल
४२८	खिम बहादुर के सी	विष्णु के सी	रुघा	५	१	३	४	३	V4	गैरीनेटा टोल
४२९	लिल बहादुर बुढाथोकी	सरिता बुढाथोकी	रुघा	५	१	३	१	३	V4	बुढाथोकी टोल
४३०	ससिराम बुढाथोकी	खलि बुढाथोकी	रुघा	५	१	३	१	४	V4	बुढाथोकी टोल
४३१	टेक बहादुर कठायत	विरमाली कठायत	रुघा	५	१	३	४	२	V4	चिन्धरे टोल
४३२	खेल बहादुर बुढाथोकी	भद्री बुढाथोकी	रुघा	५	१	३	२	३	V4	चिन्धरे टोल
४३३	किरसे घर्ति मगर	मनिष घर्ति मगर	रुघा	५	१	२	४	६	V4	चिन्धरे टोल
४३४	रामलाल कठायत	उषा कठायत	रुघा	५	१	३	१	२	V4	चिन्धरे टोल
४३५	काम बहादुर ओली	जानसरा ओली	रुघा	५	१	३	२	३	V4	चिन्धरे टोल
४३६	नविन कठायत		रुघा	५	१	३	०	२	V4	उन्नेचौर
४३७	रुपलाल कठायत	लाला कठायत	रुघा	५	१	३	३	३	V4	उन्नेचौर
४३८	देवसिं कठायत	रुपसिला कठायत	रुघा	५	१	३	३	२	V4	उन्नेचौर

क्र. स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
४३९	पान बहादुर कठायत	विष्णु कठायत	रुघा	५	१	३	३	३	V4	उन्नेचौर
४४०	तुलाराम कठायत	चित्रा कठायत	रुघा	५	१	३	३	२	V4	उन्नेचौर
४४१	हर्क बहादुर कठायत	सुमित्रा कठायत	रुघा	५	१	३	१	२	V4	उन्नेचौर
४४२	तेज बहादुर पुन		रुघा	५	१	२	१	३	V4	उन्नेचौर
४४३	खिम बहादुर पुन		रुघा	५	१	२	३	६	V4	चिन्छरे टोल
४४४	नर बहादुर पुन	कमला पुन(बुहारी)	रुघा	५	१	२	१	३	V4	चिन्छरे टोल
४४५	लोक बहादुर राणा	रिता राणा	रुघा	५	१	३	२	२	V4	उन्नेचौर
४४६	होमजंग बोहरा	इन्द्रा बोहरा	रुघा	५	१	३	२	३	V4	कत्तरकारे
४४७	अमर पुन	खली पुन(आमा)	रुघा	५	२	२	१	३	V4	चिन्छरे टोल
४४८	नविन पुन	विष्णु पुन	रुघा	५	१	२	३	२	V4	चिन्छरे टोल
४४९	काम बहादुर ओली	जानसरा ओली	रुघा	५	१	३	२	३	V4	चिन्छरे टोल

संकटासन्नता स्तर : V1-न्यून, V2-मध्यम, V3-उच्च, V4-अति उच्च

जातजाति : दलित =१, जनजाति = २, बा/क्षे/ठ = ३

अनुसूची ३. फोटोहर

वस्ती स्तरिय गोष्ठिमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतीकरण गर्दै

लापा योजना तर्जुमा गोष्ठिमा सहजिकरण गर्दै

सहभागिहरु सहभागितामूलक श्रोत तथा प्रकोप नक्शा बनाउँदै

लापा योजना तर्जुमा गोष्ठिका सहभागीहरु समूह कार्य गर्दै

लापा योजना तर्जुमा गोष्ठीका सहभागीहरु

लापा योजना तर्जुमा गोष्ठीमा वडा अध्यक्ष ज्यू मन्तव्य राख्दै

त्रिवेणी गाउँपालिका

वडा नं. २

रुकुम (पश्चिम)

